

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΗΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Παρέμβαση στο Φυσικό Τοπίο & Αξιοποίηση της Πολιτιστικής
Κληρονομιάς, με σκοπό την ανάδειξη του Ολύμπου της
Περιφερειακής Ενότητας Πιερίας»**

«Intervention in the Natural Landscape and Utilization of Cultural Heritage, with
the aim of highlighting the Olympus of the Regional Unity of Pieria»

Επιμέλεια: Κοκολάκη Ευαγγελία

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Γοσποδίνη Ασπασία

Διευθύντρια ΠΜΣ

ΒΟΛΟΣ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2023

Δήλωση

Βεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή αλλού. Βεβαιώνω ότι είμαι εν γνώσει των κανόνων περί λογοκλοπής του Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α. και ότι στο πλαίσιο αυτού έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με αναφορές, βιβλιογραφία, κ.λπ., από τις έντυπες πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδέχομαι όλες ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε Κανονισμοί του ΠΘ ή και του ΤΜΧΠΠΑ.

Ημερομηνία: 10/01/2023

Όνομα: Κοκολάκη Ευαγγελία

Υπογραφή:

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Αντικείμενο του πονήματος αποτελεί η προστασία, διαχείριση και ανάδειξη του τοπίου, η αειφορική διαχείριση και διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και η βιώσιμη ανάπτυξη του περικού Ολύμπου. Αρχικά, γίνεται προσδιορισμός της έννοιας του τοπίου των στοιχείων που το απαρτίζουν και το καθεστώς προστασίας του, καθώς και ο προσδιορισμός της κληρονομιάς, φυσικής και πολιτιστικής, υπό το πρίσμα της UNESCO. Στη συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικά τα χαρακτηριστικά της περιοχής μελέτης, δηλαδή του περικού Ολύμπου, ενώ ταυτόχρονα δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στο θεσμικό καθεστώς στο οποίο υπόκειται μέσα από διάφορες νομοθεσίες και μέσα από το χωροταξικό σχεδιασμό. Έπειτα, διατυπώνονται οι βασικοί στόχοι και παρατίθενται προτάσεις, που αφορούν δράσεις, κατευθύνσεις και πολιτικές που θα συμβάλλουν στην διατήρηση και ανάδειξη του τοπίου και της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του περικού Ολύμπου, καθώς και στην βιώσιμη ανάπτυξή του.

Λέξεις Κλειδιά: Τοπίο, Κληρονομιά, UNESCO, Βιώσιμη Ανάπτυξη, Διαχείριση, Όλυμπος

ABSTRACT

This thesis was prepared within the framework of the Undergraduate Study Program of the Department of Spatial Planning, Urban Planning and Regional Development of the University of Thessaly. The object of the donation is the protection, management and enhancement of the landscape, the sustainable management and preservation of the natural and cultural heritage and the sustainable development of the Pierian Olympus. In the first part of the project, the concept of the landscape of the elements that makes it up and its protection status is determined as well as the determination of the heritage, natural and cultural, in the light of UNESCO. Then, the characteristics of the study area, i.e. the Pierian Olympus, are presented in detail and emphasis is also given to the institutional status to which it is subject through various legislations and through spatial planning. Finally, the main objectives are formulated and proposals are listed, concerning actions, directions and policies that will contribute to the preservation and promotion of the landscape and the natural and cultural heritage of the Mount Olympus, as well as its sustainable development.

Keywords: Landscape, Heritage, UNESCO, Sustainable Development, Management, Olympus

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
ABSTRACT	3
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ – ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ	6
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	9
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ	10
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	11
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ.....	12
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΤΟ ΤΟΠΙΟ	15
1.1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΣΕΓΓΙΣΗ.....	15
1.2. ΦΥΣΙΚΟ ΤΟΠΙΟ/ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	18
1.3. ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ	19
1.4. ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΦΥΣΙΚΟΣ ΠΟΡΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	21
1.5. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	24
1.6. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΤΟΠΙΟ	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ.....	30
2.1. ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	30
2.2. ΕΘΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ	32
2.3. ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ - ΟΛΥΜΠΟΣ.....	43
3.1. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ.....	43
3.2. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	44
3.3. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΦΥΣΟΓΝΩΜΙΑ.....	45
3.3.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	45
3.3.2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	48
3.3.2.1. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ – ΑΝΕΡΓΙΑΣ	48
3.3.2.2. ΤΟΜΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ.....	53
3.4. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	57
3.4.1. ΓΕΩΛΟΓΙΚΑ, ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ, ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ, ΥΔΡΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	57
3.4.2. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ-ΧΛΩΡΙΔΑ, ΠΑΝΙΔΑ	70
3.4.3. ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ...	80
3.5. ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	89
3.5.1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	89

3.5.2. ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ.....	91
3.6. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ.....	93
3.7. ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ, ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	105
3.8. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΕΙΛΕΣ.....	138
3.9. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ ΤΟΥ ΥΠΕΡΚΕΙΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	143
3.9.1. ΕΙΔΙΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ (ΦΕΚ 1138 B/11.06.2009).....	143
3.9.2. ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (ΦΕΚ2464/2008).....	146
3.9.3. ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ (ΦΕΚ151/2009).....	149
3.9.4. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ (ΠΧΠ), (ΦΕΚ 485Α/20.08.2020)	151
3.9.5. ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	168
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΝΗΜΕΙΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ UNESCO	172
4.1. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO	172
4.2. UNESCO ΚΑΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ	173
4.3. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ	175
4.4. Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ.....	181
4.5. Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ.....	183
4.6. ΕΞΑΙΡΕΤΗ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΑΞΙΑ.....	185
4.7. ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑ	186
4.8. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ	187
4.9. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ ΛΙΣΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ	188
4.10. TENTATIVE LIST	190
4.11. Η UNESCO ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	190
4.11.1. ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ UNESCO ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	190
4.11.2. Η TENTATIVE LIST ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	192
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	193
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	205
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	209

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ – ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

WTO	World Trade Organization
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
ΠΑ	Προεδρικό Διάταγμα
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
ΤΙΦΚ	Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΚ	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
ΝΔ	Νομοθετικό Διάταγμα
ΓΠΧΣΑΑ	Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΧΠ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΖΤ	Ζώνες Τοπίου
ΠΧΠ	Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο
ΠΕ	Περιφερειακή Ενότητα
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΠΓΕ	Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης
ΜΑΒ	Man and Biosphere
ΖΕΠ	Ειδική Ζώνη Προστασίας
ΕΖΔ	Ειδική Ζώνη Διατήρησης
ΚΑΖ	Καταφυγίων Άγριας Ζωής
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΕΠΜ	Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη

ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
ΥΠΕΝ	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΕΟΣ	Ελληνικός Ορειβατικός Σύλλογος
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
EMAS	Eco Management and Audit Scheme
Μ.ΥΗ.Ε	Μικρά Υδροηλεκτρικά Έργα
Ο.Τ.Α	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΑΧΕ	Αναπτυξιακές Χωρικές Ενότητες
ΥΗΣ	Υπόγεια Υδατικά Συστήματα
ΦΔΠΠ	Φορέας Διαχείρισης Προστατευόμενης Περιοχής
ΥΣ	Υδατικά Συστήματα
ΜΜΜ	Μέσα Μαζικής Μεταφοράς
ΕΑΖ	Ευρύτερη Αναπτυξιακή Ζώνη
ΠΟΑΠΔ	Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων
ΤΑΡ	Trans Adriatic Pipeline
Φ/Β	Φωτοβολταϊκά
ΑΒΖ	Άτυπων Βιομηχανικών Ζωνών
ΠΑΥ/ΠΟΑΥ	Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών
ΧΑΔΑ	Χώροι Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων
ΕΕΛ	Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Λυμάτων
ΣΟΑΠ	Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων
ΣΜΠΕ	Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΟΗΕ	Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών
CERN	European Centre for Nuclear Research

IHP	International Hydrological Program
OUV	Μοναδική Οικουμενική Αξία
ICOMOS	the International Council on Monuments and Cultural Property
ICCROM	the International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property
IUCN	the International Union for Conservation of Nature
ΠΟΠ	Προστασία Ονομασίας Προέλευσης
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Διοικητική κατάταξη περιοχής μελέτης

Πίνακας 2: Μόνιμοι κάτοικοι των Δήμων, των Δημοτικών Ενοτήτων και των Δημοτικών/Τοπικών Κοινοτήτων στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου (ΕΛΣΤΑΤ, 2011)

Πίνακας 3: απογραφή 2001

Πίνακας 4: απογραφή 199

Πίνακας 5: Πληθυσμιακή εξέλιξη Περιοχής Μελέτης, 1991-2011

Πίνακας 6: Απογραφή πληθυσμού του 2011, κατά φύλο και κατάσταση ασχολίας

Πίνακας 7: Απασχολούμενων κατά επίπεδο εκπαίδευσης για το 2011

Πίνακας 8: Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικών δραστηριοτήτων, για το 2011

Πίνακας 9: Προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προϊόντα Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ)

Πίνακας 10: Αριθμός Εκπαιδευτικών Μονάδων

Πίνακας 11: Αριθμός Αθλητικών Εγκαταστάσεων

Πίνακας 12: Κύρια μονοπάτια Ολύμπου

Πίνακας 13: Καταφύγια του Ολύμπου

Πίνακας 14: Αγώνες ορεινού τρεξίματος στον Όλυμπο

Πίνακας 15: Μουσεία και ενημερωτικές υποδομές στην περιοχή μελέτης, στον Όλυμπο

Πίνακας 16: Καταλύματα στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου

Πίνακας 17: Τουριστικές επιχειρήσεις στην περιοχή μελέτης

Πίνακας 18: Αριθμός επισκεπτών του Ολύμπου, για τα έτη 2001 και 2011 - 2018

Πίνακας 19: Επισκεψιμότητα το έτος 2020

Πίνακας 20: Αποστάσεις αιολικών εγκαταστάσεων από γειτνιάζουσες χρήσεις γης και δραστηριότητες

Πίνακας 21: Μνημεία στην λίστα Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Ελλάδα

Πίνακας 22: Ιδιότητες που βρίσκονται στην Ελλάδα και περιλαμβάνονται στην Tentative List

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1: Χάρτης γενικού προσανατολισμού στον οποίο απεικονίζεται η συνολική έκταση που καταλαμβάνει ο ορεινός όγκος του Ολύμπου (Φ.Χ. Γ.Υ.Σ. “ΚΟΝΤΑΡΙΩΤΙΣΣΑ” κλ. 1:50.000).

Χάρτης 2: Γεωλογικό σκαρίφημα της ευρύτερης περιοχής του παραθύρου του Ολύμπου

Χάρτης 3: Γεωτεκτονικό σχήμα των Ελληνικών ζωνών

Χάρτης 4: Οι προστατευόμενες περιοχές στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου

Χάρτης 5: Οι ζώνες προστασίας του Εθνικού Πάρκου Ολύμπου

Χάρτης 6: Μνημεία και αρχαιολογικοί χώροι στον Όλυμπο και την ευρύτερη περιοχή

Χάρτης 7: Δίκτυο κύριων μονοπατιών στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου

Χάρτης 8: Τα καταφύγια του Ολύμπου

Χάρτης 9: Τα αναρριχητικά πεδία στον Όλυμπο

Χάρτης 10: Μουσεία και υποδομές ενημέρωσης στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου

Χάρτης 11: Μονοπάτια-Ορειβατικές Διαδρομές (1)

Χάρτης 12: Μονοπάτια-Ορειβατικές Διαδρομές (2)

Χάρτης 13: Δομικό Σχέδιο Χωρικής Οργάνωσης

Χάρτης 14: Χρήσεις Γης και Προστασία Περιβάλλοντος

Χάρτης 15: Πρόταση Πολεοδομικής Οργάνωσης Δίου

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Σχηματικές γεωλογικές τομές με την πολύπλοκη τεκτονική των καλυμμάτων

Εικόνα 2: Άποψη των κορυφών του Ολύμπου

Εικόνα 3: Άποψη του φυσικού περιβάλλοντος του Ολύμπου

Εικόνα 4: Χαρακτηριστική εικόνα της βλάστησης στις δυτικές και τις ανατολικές

Εικόνα 5: πλαγιές του ορεινού όγκου

Εικόνα 6: (α) Λείριο το χαλκηδονικό, (β) Ανακαμπτίς η πεταλουδόμορφη, (γ) Φριτιλάρια

Εικόνα 7: Ο μύκητας Zeus olympius

Εικόνα 8: Αγριόγινδο Ολύμπου

Εικόνα 9: Μεσαίος δρυοκολάπτης

Εικόνα 10: Κρασπεδωτή χελώνα

Εικόνα 11: Αρχαιολογικός χώρος Δίου

Εικόνα 12: Αρχαιολογικός Χώρος Λειβήθρων

Εικόνα 13: Οικισμός Πέτρας

Εικόνα 14: Παλαιά Ιερά Μονή Αγίου Διονυσίου

Εικόνα 15: Ναός Αγίας Τριάδας Βροντούς

Εικόνα 16: Κάστρο Πλαταμώνα

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Πληθυσμιακή εξέλιξη Περιοχής Μελέτης, 1991-2011

Διάγραμμα 2: Μόνιμος πληθυσμός κατά κατάσταση ασχολίας, 2011

Διάγραμμα 3: Μόνιμος πληθυσμός κατά κατάσταση ασχολίας, 2011

Διάγραμμα 4: Απασχολούμενοι κατά επίπεδο εκπαίδευσης, 2011

Διάγραμμα 5: Απασχολούμενοι κατά επίπεδο εκπαίδευσης, 2011

Διάγραμμα 6: Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, 2011

Διάγραμμα 7: Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, 2011

Διάγραμμα 8: Διακυμάνσεις θερμοκρασίας και βροχοπτώσεων (μ.ο.) ανά τομέα σε σύνθετο ομβροθερμικό διάγραμμα για τα έτη 1975-2002, όπως προκύπτουν σε υψόμετρο 1.400 m (μέσο υψόμετρο).

Διάγραμμα 9: Επισκεψιμότητα στον Όλυμπο, τα έτη 2001 και 2010 - 2018

Διάγραμμα 10: Μηνιαία κατανομή επισκεπτών στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, το έτος 2020

Διάγραμμα 11: Λόγοι επίσκεψης στον Όλυμπο

Διάγραμμα 12: Κυριότεροι προορισμοί/ θέσεις ενδιαφέροντος στον Όλυμπο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η προσέγγιση της έννοιας του τοπίου αποτελεί περίπλοκη διαδικασία, καθώς το τοπίο μπορεί να ερμηνευτεί με πολλούς τρόπους. Η σχέση αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης του ατόμου με το τοπίο είναι αδιαμφισβήτητη και αποτελεί βασικό παράγοντα που επηρεάζει την ποιότητα και την εξέλιξη του τοπίου σε συνάρτηση το χρόνο. Το τοπίο είναι η περιοχή η οποία έχει υποστεί μεταβολές και έχει επηρεαστεί από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, με την πάροδο του χρόνου και για τον λόγο αυτό είναι απαραίτητη η ύπαρξη μίας ολοκληρωμένης πολιτικής που αφορά την προστασία, ανάδειξη και ορθολογική του διαχείριση.

Σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο υπάρχει μεγάλος αριθμός επιστημονικών κειμένων, νόμων και συμβάσεων, που αναφέρονται στο τοπίο και την αξία του, με σπουδαιότερη την Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου (Ε.Ε., 2000). Σε εθνικό επίπεδο, η ενσωμάτωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου έγινε με τον Ν.3827/2010, με καθυστέρηση από τη σύνταξη της Σύμβασης που έγινε το 2000, ενώ παράλληλα συναντώνται και άλλοι νόμοι και κείμενα που το αφορούν, όπως στα νέα αναθεωρημένα Περιφερειακά Πλαίσια υφίσταται πλέον κεφάλαιο αποκλειστικά για το τοπίο.

Σημαντική αποτελεί και η έννοια της κληρονομιάς, όπως αυτή παρουσιάζεται μέσα από το έργο της UNESCO, η οποία ορίζει τις διάφορες κατηγορίες της κληρονομιάς και καθορίζει μέτρα και δράσεις για την αειφορική προστασία και ανάδειξή της.

Κύριο ζήτημα αποτελεί η κατανόηση της σημασίας του τοπίου και της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, τα μέσα με τα οποία προστατεύονται και το πως μπορεί η ορθολογική τους διαχείριση να συμβάλλει στην ανάδειξη του Ολύμπου και ταυτόχρονα να συνεισφέρουν στην διαδικασία ένταξής του, στην λίστα παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO, ως μνημείο Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Στη συγκεκριμένη μελέτη επιδιώκεται να αποδειχθεί πως η αειφορική διατήρηση, διαχείριση και ανάδειξη του τοπίου, δύναται να λειτουργήσει ως κινητήριος δύναμη για την βιώσιμη ανάπτυξη του περικού Ολύμπου, ενώ ταυτόχρονα, πιθανό να αποτελεί βασικό παράγοντα που θα συμβάλλει στην ένταξη του στη Λίστα Παγκόσμιας Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

Στη παρούσα εργασία, εξετάζεται το τοπίο ως φυσικός αλλά και αναπτυξιακός πόρος για την περιοχή στην οποία εντοπίζεται, μελετάται η έννοια της κληρονομιάς και η σημασία προστασίας της από την UNESCO.

Γίνεται παρουσίαση και ανάλυση των βασικών στοιχείων της περιοχής μελέτης, προκειμένου να δοθεί μία ολοκληρωμένη εικόνα για την υφιστάμενη κατάστασή της. Παρουσιάζονται δεδομένα σχετικά με τη γεωγραφική θέση, τη διοικητική δομή, τα δημογραφικά και οικονομικά στοιχεία που αφορούν το παραγωγικό σύστημα, την χλωρίδα και πανίδα της, το πολιτιστικό της απόθεμα, τα αξιοθέατα και τις δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε αυτήν και προσελκύουν μεγάλο αριθμό τουριστών. Επίσης, καταγράφεται το καθεστώς προστασίας στο οποίο εντάσσεται, καθώς και οι διατάξεις του υπερκείμενου σχεδιασμού στις οποίες υπόκειται.

Έπειτα από την ολοκληρωμένη ανάλυση της περιοχής μελέτης, της κατανόησης της έννοιας του τοπίου και της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, γίνεται πλήρως κατανοητή η αξία του τοπίου του Ολύμπου, καθώς και του φυσικού και πολιτιστικού του αποθέματος. Στη συνέχεια, πραγματοποιείται μια συνοπτική περιγραφή των βασικών στόχων της μελέτης και η διατύπωση του οράματος. Επομένως, έπειτα ακολουθούν προτάσεις που περιλαμβάνουν πολιτικές, μέτρα και κατευθύνσεις που στοχεύουν στην επίτευξη του σκοπού της παρούσας διπλωματικής εργασίας, δηλαδή την διατήρηση, ανάδειξη και διαχείριση του τοπίου και της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του Ολύμπου, που θα συμβάλλει στην ένταξη του στην λίστα της UNESCO και θα επιφέρει βιώσιμη ανάπτυξη στην ευρύτερη περιοχή.

Η εργασία ολοκληρώνεται με την εξαγωγή συμπερασμάτων τα οποία προκύπτουν από τα στοιχεία και τα δεδομένα που παρουσιάστηκαν και αναλύθηκαν στα κεφάλαια της παρούσας εργασίας και που αφορούν στο ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε στην αρχή της διπλωματικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΤΟ ΤΟΠΙΟ

1.1. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΣΕΓΓΙΣΗ

Η έννοια του τοπίου είναι σύνθετη και πολυδιάστατη και προσεγγίζεται διαφορετικά από τον κάθε άνθρωπο, σύμφωνα με τις προσωπικές του αναμνήσεις, τα συναισθήματα που του δημιουργεί και το περιβάλλον. Το τοπίο είναι ένα σύνθετο οικοσύστημα, που περιλαμβάνει γεωσφαιρικά, βιοσφαιρικά και νοοσφαιρικά υποσυστήματα, καθώς και τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις (Tress κ.ά. 2001). Μια άλλη εννοιολογική προσέγγιση για το τοπίο, το παρουσιάζει ως φυσική περιοχή γεωγραφικά προσδιορισμένη, που είναι προϊόν των φυσικών διεργασιών και που περιλαμβάνει ταυτόχρονα το δομημένο περιβάλλον στο οποίο έφτιαξε ο άνθρωπος μέσα στη φύση την κατοικία του. Συνεπώς, ο ορισμός αυτός θεωρεί το τοπίο, ως το σύνολο του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος (Φατούρος, 2005).

Το τοπίο είναι ο χώρος που έχει τροποποιηθεί και είναι γνώριμος από τους ανθρώπους, ενώ επίσης, είναι το αποτέλεσμα των δράσεων της κοινωνίας, των οικονομικών δραστηριοτήτων, του πολιτισμού και των φυσικών διεργασιών σε αυτό και επομένως δε μένει στάσιμο, αλλά εξελίσσεται και συνεχώς διαμορφώνεται κατά την πάροδο του χρόνου (Τζημοπούλου 2005). Ειδικότερα, το τοπίο θεωρείται πως είναι η φυσική περιοχή στην οποία έχει παρέμβει ο άνθρωπος, εκφράζει την εξέλιξη της ιστορίας σε συνάρτηση με τον χρόνο και είναι η περιοχή όπου αλληλοεπιδρούν οι χωρικές και περιβαλλοντικές συνιστώσες (Μπεριάτος, 2007).

Η προσδιορισμός της έννοιας του τοπίου, προκάλεσε το ενδιαφέρον διάφορων επιστημονικών κλάδων, για περεταίρω ανάλυση και μελέτη. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των τοπίων κίνησαν το ενδιαφέρον και ενέπνευσαν επίσης πολλούς καλλιτέχνες του 18ου και 19ου αιώνα, να δημιουργήσουν πίνακες ζωγραφικής και κείμενα (Tomkinson, 2002) (Γουργιώτης και Τσιλιμίγκας, 2010). Στους εν λόγω κλάδους, ανήκουν επιστήμονες που η μελέτη του τοπίου είναι το αντικείμενό τους, όπως ενδεικτικά οι επιστήμονες που ασχολούνται με τη χωροταξία και την οικολογία. Επομένως, εκφράζουν τη δική τους οπτική, ώστε να προσεγγίσουν την έννοιά του τοπίου, με αποτέλεσμα να ορίζεται πολλές φορές (Δαλίπη και Ευπραξία-Αίθρα, 2012).

Σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο έχουν συνταχθεί οδηγίες και νόμοι που αφορούν τη προστασία, διατήρηση και ανάδειξη του τοπίου. Το σημαντικότερο κείμενο που συντάχθηκε για το τοπίο, είναι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου (European Landscape Convention), η οποία στις 20 Οκτωβρίου του 2000 κατατέθηκε και ψηφίστηκε από τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Φλωρεντία. Η συγκεκριμένη σύμβαση αποτελεί το πρώτο επίσημο έγγραφο πολιτικής για το τοπίο, στην οποία αναφέρεται το τοπίο ως «μία περιοχή, όπως γίνεται αντιληπτή από τους ανθρώπους, της οποίας ο χαρακτήρας είναι το αποτέλεσμα της δράσης και αλληλεπίδρασης των φυσικών και/ή ανθρώπινων παραγόντων», όπως ορίστηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης (ΦΕΚ 30/A/25-02-2010). Βάση του παραπάνω ορισμού, ο όρος τοπίο περιλαμβάνει ένα μεγάλο φάσμα που περιέχει οποιαδήποτε φυσική έκταση που δύναται να γίνει ορατή (Benson και Roe, 2000).

Η εν λόγω σύμβαση θεωρείται σπουδαία, καθώς ο ορισμός που δόθηκε για το τοπίο αναδεικνύει την αξία όλων των τύπων τοπίου (Δαλίπη και Ευπραξία-Αίθρα, 2012). Γίνεται επομένως κατανοητό μέσω της σύμβασης, πως το τοπίο αποτελεί σημαντικό φυσικό και αναπτυξιακό πόρο, καθώς εξελίσσεται το ίδιο και ταυτόχρονα συμβάλλει στην εξέλιξη της περιοχής όπου εντοπίζεται, για τον λόγο αυτό άρχισε να λαμβάνεται υπόψη στις διαδικασίες του χωρικού σχεδιασμού. Επίσης, σύμφωνα με τον ορισμό του τοπίου, η αντίληψή μας γι' αυτό, πέρα από το οπτικό ερέθισμα, αναφέρεται επίσης και στο συναισθηματικό και ιδιοσυγκρασιακό (Meinig, 1979 από Τερκενλή, 1996).

Πριν την σύνταξη της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου από το Συμβούλιο της Ευρώπης, σε διεθνές επίπεδο το τοπίο αναγνωρίστηκε και καθιερώθηκε ως προστατευόμενο αγαθό, το έτος 1972 από την UNESCO με τη Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς. Ωστόσο, η μελέτη του τοπίου προσεγγίστηκε από την πολιτισμική του διάσταση με αφορμή τις καταστροφές των πολιτιστικών αγαθών πολλών χωρών της Ευρώπης κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Το τοπίο επομένως αντιμετωπίστηκε αρχικά ως σπουδαίο αγαθό, από τη σκοπιά της πολιτιστικής του αξίας, ως αποτέλεσμα των σχέσεων αλληλεπίδρασης της φύσης με τον άνθρωπο, που συνέβαλαν στη δημιουργία του τοπίου και των αρχαιολογικών χώρων, χαρακτηρισμένων από παγκόσμια αξία. (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/UNESCO) (Δαλίπη και Ευπραξία-Αίθρα, 2012). Τα επόμενα χρόνια,

συντάχθηκαν αρκετές συμβάσεις διεθνούς δικαίου που πραγματεύονταν την σημασία της προστασίας και ανάδειξης του τοπίου, όμως, δίχως την καθιέρωση ενός πλήρους και ξεκάθਾਰου ορισμού του (Δαλίπη και Ευπραξία Αίθρα, 2012).

Ο ρόλος του χωρικού σχεδιασμού είναι πολύ σημαντικός, καθώς συμβάλλει στην διασφάλιση των αξιών και των συναισθημάτων που έχουν οι άνθρωποι για το τοπίο. Το τοπίο αποτελεί χώρο τοπικών παραδόσεων και ιστορικών γεγονότων, είναι ουσιαστικά ο βιούμενος χώρος, τον οποίο ο χωρικός σχεδιασμός διαχειρίζεται, ώστε να αναβαθμίσει την αισθητική του και συνεπώς την ποιότητα διαβίωσης των ανθρώπων, ενώ παράλληλα περιορίζει τις πιέσεις που ασκούνται σε αυτό, προστατεύοντας την ταυτότητά του (Γουργιώτης και Τσιλιμίγκας, 2007).

Οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ του τοπίου και των ανθρώπων είναι σημαντικά αισθητές και συμβάλλουν στη διαμόρφωσή του (Βαβουρανάκης, 2015α). Όμως, το τοπίο γίνεται αντιληπτό με διαφορετικό τρόπο από κάθε παρατηρητή και τα συναισθήματα που προκαλεί είναι διαφορετικά για τον καθένα, επομένως ο κάθε άνθρωπος μπορεί να αποδώσει διαφορετική σημασία σε αυτό (Tilley, 1997). Επομένως, είναι φανερό μέσα από το πλαίσιο των διαφόρων επιστημονικών προσεγγίσεων που μελέτησαν τη σημασία του τοπίου, πως η σπουδαιότητά του έγκειται κυρίως στον προσδιορισμό της έννοιάς του και στην ποικιλομορφία του. Αυτό συμβαίνει διότι όλα τα τοπία διακρίνονται από φυσικά, πολιτιστικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά που τα καθιστούν μοναδικά (Tress κ.ά. 2001). Κοινή θεώρηση όλων των επιστημών που μελέτησαν το τοπίο είναι η άρρηκτη σχέση του με τον άνθρωπο, καθώς οι ανθρώπινες δραστηριότητες επιδρούν σε αυτό και ταυτόχρονα το τοπίο τους επηρεάζει.

Τονίζεται λοιπόν, ότι το τοπίο είναι μοναδικό και διαμορφώνεται από οικονομικούς, κοινωνικούς, φυσικούς, ιστορικούς και πολιτισμικούς παράγοντες που επιδρούν σε αυτό στον χώρο και τον χρόνο (Δαλίπη και Ευπραξία-Αίθρα, 2012). Η κατανόηση της έννοιας και της αξίας του χρειάζεται προσοχή, καθώς οι συνθήκες διαβίωσης των ανθρώπων δε τους επιτρέπουν εύκολα να το παρατηρούν και να το κατανοούν (Φατούρου 2005). Συμπερασματικά, το τοπίο και όλες οι διαστάσεις του, αλληλεπιδρούν σε μόνιμη βάση με τις ανθρώπινες κοινωνίες, επηρεάζοντας το περιβαλλοντικό του περιεχόμενο, το θεσμικό πλαίσιο, το προσωπικό και βιωματικό υπόβαθρο των ανθρώπων για αυτό και συνεπώς την σημασία του.

1.2. ΦΥΣΙΚΟ ΤΟΠΙΟ/ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ο Otto Schluter ήταν γεωγράφος επιστήμονας και ήταν ένας από τους πρώτους επιστήμονες που μελέτησαν το τοπίο, μέσα από το πλαίσιο της γεωγραφίας και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τα φυσικά τοπία, καθώς και με τα πολιτιστικά. Μέσα από το πρίσμα της επιστημονικής του καριέρας, συνέδεσε την έννοια της γεωγραφίας και του τοπίου, με αυτή της διεργασίας, δηλαδή της εξέλιξης με συνιστώσα τον χρόνο, μέσω των φυσικών τοπίων. Ο λόγος της ενασχόλησής του με τα τοπία, ήταν αφενός για την κατηγοριοποίηση των φαινομένων και τις συσχετίσεις τους και αφετέρου για την ανάλυση των χαρακτηριστικών τους μέσω της διαδικασίας διαμόρφωσής τους μέσα στο χρόνο.

Στη συνέχεια, ο Leighly (1969), εστιάζει στο φυσικό τοπίο όπως προσεγγίζεται από τους γεωγράφους, παραθέτοντας πως «το φυσικό τοπίο είναι το άθροισμα όλων των φυσικών πόρων που έχει στη διάθεση του ο άνθρωπος σε μία περιοχή και για τους οποίους μπορεί είτε να βοηθήσει στην ανάπτυξή τους, είτε να αφαιρέσει στοιχεία τους από την εκμετάλλευσή τους, αλλά και εν μέρει να τους αγνοήσει. Φυσικό τοπίο είναι επίσης η περιοχή, στην οποία απουσιάζουν οι ανθρώπινες δραστηριότητες και η οποία αποτελείται από ποικίλα μορφολογικά στοιχεία». Επίσης, αναφέρει τα κύρια χαρακτηριστικά που περιλαμβάνει ένα φυσικό τοπίο, που είναι τα υλικά τα οποία συνθέτουν τον φλοιό της γης και καθορίζουν τον σχηματισμό της μορφής της επιφάνειας, την βλάστηση κάθε περιοχής, το κλίμα, την θάλασσα και την ακτογραμμή.

Η μελέτη του τοπίου και των διαστάσεών του, η εκτίμησή του και οι σχέσεις αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησής του με τα πολιτιστικά στοιχεία, είναι βασική προϋπόθεση για την κατανόηση της φυσιογνωμίας και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των πόλεων (Θ. Τερκενλή, 1996).

Το φυσικό τοπίο είναι η περιοχή που διαθέτει τα δικά της συστατικά στοιχεία, όπως ενδεικτικά το έδαφος, η χλωρίδα και το νερό και η παρέμβαση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων σε αυτή είναι ελάχιστη ή ανύπαρκτη με ήπιες μορφές (Ελευθεριάδης 2006).

Έπειτα, σύμφωνα με τον Ποϊραζίδη (2010), το φυσικό τοπίο είναι «ένα δυναμικό σύνολο βιοτικών και αβιοτικών παραγόντων και μεταβλητών, που μεμονωμένα ή

αλληλοεπιδρώντας σε έναν περιορισμένο χώρο συνθέτουν μια οπτική εμπειρία. Το φυσικό τοπίο είναι αυτό το οποίο σχηματίστηκε από τις δυνάμεις της φύσης».

Είναι απαραίτητη η συνεργασία και η ανταλλαγή γνώσεων μεταξύ των επιστημονικών κλάδων, για θέματα που αφορούν την διαχείριση του τοπίου, ώστε να γίνει εφικτή η επίλυση των πιέσεων και προκλήσεων που αφορούν τα τοπία. Σε διάφορα άρθρα τα φυσικά τοπία αναφέρονται ως τοπία άγριας φύσης, τα οποία ξεχωρίζουν από τα αγροτικά τοπία, στα οποία παρεμβαίνει ο άνθρωπος. Η διαδικασία η οποία συμβάλλει στη διαμόρφωση του τοπίου, είναι βασικό κριτήριο που χρησιμεύει στην κατηγοριοποίησή τους. Επίσης, μέσω της μελέτης της δομής και της διάρθρωσης του τοπίου, λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία του στο κοινωνικό και περιβαλλοντικό πλαίσιο, είναι εφικτή η αξιολόγηση της ποιότητάς του (Σιδηροπούλου Άννα, Ισπικούδης Ιωάννης, 2006).

1.3. ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

Όλα τα τοπία διαθέτουν πολιτισμικές αναφορές, καθώς έχουν επηρεαστεί από την ανθρώπινη παρέμβαση, επομένως δεν είναι ξεκάθαρος ο διαχωρισμός μεταξύ φυσικού και πολιτισμικού τοπίου. Η προσέγγιση του πολιτισμικού τοπίου είναι σύνθετη, καθώς αφορά την ανθρώπινη παρέμβαση στο φυσικό τοπίο. Συνεπώς, η έννοια του πολιτισμικού τοπίου χρησιμοποιείται για να τονίζει την ανάπτυξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο χώρο, καθώς αποτελεί υλική και συμβολική κατασκευή. Η ιστορία του πολιτισμικού τοπίου είναι η ιστορία του σχηματισμού των διάφορων τόπων, της δημιουργίας των πόλεων, δηλαδή πως σχεδιάστηκαν, κατασκευάστηκαν και κατοικήθηκαν, αλλά και πως οικειοποιήθηκαν από τους ανθρώπους.

Ο Leser ορίζει τα τοπία ως οικοσυστήματα, όπου ζουν και αλληλεπιδρούν οι βιοτικοί και αβιοτικοί παράγοντες. (Leser, H.; Löffler, 1997) Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου (ELC, 2000) ορίζει το τοπίο ως «μια περιοχή, όπως γίνεται αντιληπτή από τους ανθρώπους, της οποίας ο χαρακτήρας είναι αποτέλεσμα της δράσης και της αλληλεπίδρασης φυσικών και /ή ανθρώπινοι παράγοντες». Επομένως, το τοπίο μπορεί να θεωρηθεί και το αποτέλεσμα μίας κοινωνικής κατασκευής, κοινωνικό προϊόν και η πολιτιστική προβολή μιας κοινωνίας σε μια συγκεκριμένη περιοχή. (Taylor, C., 2005).

Η ανθρώπινη παρουσία στο τοπίο δεν επηρεάζει μόνο τα οικοσυστήματα ή το φυσικό απόθεμα, αλλά δίνει επιρροές σε αυτό, όπως πνευματικές, κοινωνικοοικονομικές και πολιτιστικές, συμβάλλοντας στην δημιουργία ενός μοναδικού και διαφορετικού είδους τοπίου. (Moreira, F.; Queiroz, A.I.; Aronson, J., 2006). Αυτή η θεώρηση τονίζει την έντονη αλληλεπίδραση του ανθρώπου με τη φύση, που το αποτέλεσμα αυτής είναι το τοπίο. (Linnell, J.D.; Kaczensky, P.; Wotschikowsky, U.; Lescureux, N.; Boitani, L., 2015) (Hermann, A.; Schleifer, S.; Wrbka, T., 2011)

Ως εκ τούτου, η έννοια του τοπίου μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να υποδείξει τις ανθρώπινες ενέργειες στον χώρο, στο περιβάλλον, σε μία συγκεκριμένη περιοχή, με συνιστώσα τον χρόνο. Τα πολιτιστικά τοπία είναι ένα κράμα φύσης και πολιτισμού, υλικής και άυλης κληρονομιάς, βιολογικής και πολιτιστικής ποικιλομορφίας, που ενσωματώνουν ένα πλήρως αλληλένδετο πλαίσιο σχέσεων. (Rössler, M., 2006) Κατά συνέπεια, τα τοπία και συγκεκριμένα τα πολιτιστικά τοπία μπορούν να κατανοηθούν ως συστήματα, στα οποία τα οικονομικά, περιβαλλοντικά και κοινωνικά στοιχεία συνδέονται στενά. (Berkes, F.; Colding, J.; Folke, C., 2003)

Υπό το πρίσμα του τοπίου, του πολιτισμού και της φύσης, το Συμβούλιο της Ευρώπης θέτει ως πρωταρχικό του στόχο την προώθηση της ευημερίας και της βιώσιμης ανάπτυξης. Υιοθετεί μια πρωτοποριακή προσέγγιση για την κατανόηση του τοπίου, που συνδυάζει την αειφορία και την σχέση πολιτισμού και φύσης. Αξιοσημείωτο είναι ότι στις μεσογειακές χώρες, η διατήρηση και διαχείριση του τοπίου θεωρείται βασική προϋπόθεση για την περιφερειακή ανάπτυξη και μία βασική αξία για τη βιώσιμη εδαφική ανάπτυξη. (ESPON Liveland Project, <https://www.espon.eu/>) Το τοπίο έχει αρχίσει να θεωρείται ταυτόχρονα ως φυσικός και πολιτιστικός πόρος με ισχυρή επίδραση στην κοινωνία και ως μέσο για την επιδίωξη βιώσιμης ανάπτυξης στο μέλλον. (Phillips, A.; Clarke, R., 2004)

Η Ευρώπη διαθέτει μία μεγάλη και σπουδαία ιστορία χρήσεων γης, σπουδαία φυσικά και πολιτιστικά τοπία, τα οποία εκφράζουν τις ανθρώπινες δραστηριότητες και την ιστορία τους στον χρόνο. Οι χώρες της Μεσογείου είναι ένας ιδιαίτερος φυσικό-γεωγραφικός χώρος, που αντικατοπτρίζει τις πολλές πολυπολιτισμικές κοινωνίες που έχουν ζήσει σε αυτές. Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από σημαντική ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά, καθώς και από πλούσια οικοσυστήματα σε εύθραυστη ισορροπία. Η συνεχής αλληλεπίδραση μεταξύ φυσικής και

ανθρωπογενούς κληρονομιάς έχει συμβάλει στη δημιουργία ενός μωσαϊκού ανεκτίμητης αξίας τοπίων, χώρους ιδιαίτερης αξίας και τοπία μεγάλης ποικιλίας. Ο χαρακτήρας αυτών των τοπίων δεν είναι στατικός αλλά συνεχώς εξελίσσεται.

Πράγματι, η συμμετοχή του χρόνου και της ανθρώπινης παρουσίας στην εξελισσόμενη δυναμική του τοπίου αποτελεί τεκμήριο πολιτιστικής αξίας. Ο Πικιώνης έγραψε ότι «...μελετούμε το πνεύμα που πηγάζει από κάθε συγκεκριμένη γη ή τόπο», επιβεβαιώνοντας την πολιτιστική και πνευματική διάσταση του τοπίου που προκύπτει από την ανθρώπινη παρουσία μέσα στο χρόνο. (Parrairis, A., 2007)

Το τοπίο αποτελεί συνδυαστικό κρίκο μεταξύ φύσης και πολιτισμού, καθώς αναπτύχθηκαν με φυσικές διεργασίες και σε συνεχή αλληλεπίδραση με κοινωνικές και πολιτιστικές παρεμβάσεις και οικονομικές πιέσεις. Τα τοπία και ιδιαίτερα τα πολιτιστικά τοπία νοούνται σήμερα ως κοινωνικοοικολογικά συστήματα, στα οποία κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά στοιχεία συνδέονται στενά. Σηματοδοτείται λοιπόν, μια μετάβαση όσον αφορά την περιβαλλοντική και χωρική κατανόηση της έννοιας του τοπίου και των μέσων προστασίας, διαχείρισης και σχεδιασμού του.

1.4. ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΦΥΣΙΚΟΣ ΠΟΡΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Οι ανθρώπινες κοινωνίες ανά τους αιώνες επιδρούν και παρεμβαίνουν στη φύση σκόπιμα ή και άθελά τους, με αποτέλεσμα το τοπίο να μετασχηματίζεται και τα άτομα να γίνονται παρατηρητές του και να σχηματίζουν την έννοιά του. Είναι άρρηκτη η σχέση του ανθρώπου με το τοπίο, το οποίο επηρεάζεται από τις ενέργειες των ανθρώπων και συνεπώς η μορφή και το περιεχόμενό του είναι μεταβαλλόμενα. Έτσι, το τοπίο είναι το αποτέλεσμα της συνύπαρξής της φύσης με τον πολιτισμό (Μαλάμη, 2014).

Η φύση παρέχει πολλά οφέλη για την υγεία των ανθρώπων, σε σωματικό αλλά και σε ψυχικό επίπεδο, το οποίο αναδεικνύει και την μεγάλη της αξία (Maller κ.ά., 2009). Μέσα από το πλαίσιο της ψυχικής υγείας, η επαφή με το φυσικό τοπίο μαζί με τα στοιχεία που το συνθέτουν, όπως το νερό και τα φυτά, μπορεί σε μεγάλο βαθμό να συμβάλει στην καταπολέμηση των προβλημάτων ψυχικής υγείας και να λειτουργήσει ευεργετικά για τον άνθρωπο (Roger, 1986). Όπως το κάθε

οικοσύστημα καλύπτει τις βασικές ανάγκες των ανθρώπων, καθώς παρέχουν φυσικούς πόρους που μπορούν να αξιοποιηθούν, έτσι και τα τοπία παρέχουν τον χώρο για την ανάπτυξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων (Planells κ.ά., 2014).

Σύμφωνα με τους Kellert και Wilson, η σχέση του ανθρώπου με τη φύση είναι έμφυτη, όπως ένα άτομο έχει ανάγκη να εντάσσεται σε μία κοινωνική ομάδα, στον ίδιο βαθμό έχει ανάγκη να βρίσκεται κοντά στο φυσικό περιβάλλον (Brantman κ.ά., 2012).

Ο άνθρωπος αποτελεί εν μέρει συστατικό στοιχείο της φύσης, όμως αυτό δε σημαίνει απαραίτητα πως κατανοεί την σημασία του (Simmel κ.ά. 2004). Μέσω της κατανόησης της αξίας του τοπίου, το οποίο αποτελεί φυσικό και αναπτυξιακό πόρο, καθώς συμβάλλει στην ανάπτυξη μίας περιοχής και ταυτόχρονα μέσω της ορθολογικής του αξιοποίησης, είναι εφικτή η αναβάθμισή του, η αποκατάστασή του σε περίπτωση που έχει υποβαθμιστεί, η ενδυνάμωση της ταυτότητας του, καθώς επίσης μπορεί να έχει ως απόρροια τον σχηματισμό μίας ολοκληρωμένης πολιτικής για την διαχείρισή του.

Η διαχείριση του τοπίου έγκειται στην προσπάθεια επίτευξης μίας βιώσιμης ανάπτυξης, ώστε να καταστεί εφικτή η ορθολογική του διαχείριση και διατήρηση και κατ' επέκταση η αντιμετώπιση και ομαλή ένταξη των μεταβολών που απορρέουν από οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες (Ν. 3827/2010, Κεφ.1 Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο).

Η ευημερία της κοινωνίας είναι άρρηκτα εξαρτώμενη από την αλληλεπίδρασή της με το τοπίο, διότι το τοπίο αποτελεί αναπτυξιακό πόρο, η διαδικασία προστασίας του ευνοεί την δημιουργία θέσεων εργασίας και αποτελεί δημόσιο ενδιαφέρον για τα πεδία του περιβάλλοντος, της οικολογίας, της κοινωνίας και του πολιτισμού (Προοίμιο της Σύμβασης για το Τοπίο). Συνεπώς η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης συνδέεται με το τοπίο μέσα από τους τρεις βασικούς πυλώνες, την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον, το οποίο είναι φανερό και στο Προοίμιο της Σύμβασης ως στόχος (Ευπραξία-Αίθρα, 2010).

Μια ολοκληρωμένη πολιτική διαχείρισης του τοπίου είναι πλήρως απαραίτητο να περιλαμβάνει έξι βασικές αρχές, άμεσα συνδεδεμένες με σχέσεις αλληλεξαρτώμενες. Πρώτη αρχή αποτελεί η σφαιρική θεώρηση των κοινωνικών, οικονομικών και φυσικών στοιχείων του χώρου, τα οποία βρίσκονται σε συνεχή

αλληλεπίδραση με τον χρόνο και τον χώρο. Η επόμενη αρχή αναφέρεται στη σπουδαιότητα της αναγνώρισης των ζητημάτων του τοπίου, που είναι πολυδιάστατα, καθώς η αντιμετώπισή τους πρέπει να γίνεται επιστημονικά (Γουργιώτης και Τσιλιμίγκας 2011). Η τρίτη αρχή είναι η κατανόηση της δυναμικής του χαρακτήρα του τοπίου η οποία χρειάζεται πολιτικές που να θέτουν στόχους μακροπρόθεσμους και να είναι ικανές να αντιμετωπίσουν πιθανές προκλήσεις (Barret κ.ά., 2000; Baud κ.ά., 1997; Brunet κ.ά., 1993). Τέταρτη αρχή είναι η ανάγκη ύπαρξης εργαλείων και μηχανισμών που αποσκοπούν στη διαχείριση και τον σχεδιασμό του τοπίου. Η πέμπτη αρχή αναφέρεται στη σημασία της υιοθέτησης των μηχανισμών προστασίας του τοπίου χωρίς διαχωρισμούς, έτσι ώστε όλα τα τοπία ανεξαιρέτως να υπόκεινται στις δράσεις προστασίας του σχεδιασμού, ακόμα και τα τοπικής σημασίας τοπία και υποβαθμισμένα. Η έκτη αρχή αναφέρεται στην αμοιβαία ευθύνη και υποχρέωση της κοινωνίας της Ελλάδας για τα θέματα του τοπίου, την προστασία, διαχείριση και σχεδιασμό του.

Η πολιτική του τοπίου είναι σημαντικό να παρακινεί τη συνεργασία των κοινωνικών εταίρων μέσω συμμετοχικών διαδικασιών, σύμφωνα με τους όρους κάθε κλίμακας προσέγγισης. Οι προαναφερθείσες αρχές είναι αναγκαίο να πραγματοποιηθούν μέσω του χωροταξικού σχεδιασμού, εντασσόμενες σε μία ενιαία πολιτική για το τοπίο, σε όλες τις κλίμακες (Γουργιώτης, κ.ά., 2012).

Η ορθή διαχείριση του τοπίου είναι η επιστήμη που έχει ως σκοπό την προστασία, διατήρηση, καθώς και την εξέλιξη του πόρου αυτού, ώστε να διασφαλιστεί η ύπαρξή του μέσα από το πέρασμα του χρόνου (Ελευθεριάδη 2006). Ενώ επίσης, είναι απαραίτητη και η αποκατάσταση των τοπίων που έχουν υποβαθμιστεί ώστε να εξασφαλιστεί αναλλοίωτη η υψηλή τους ποιότητα.

Η διαχρονική αλληλεπίδραση του τοπίου με την ανθρώπινη παρουσία, σε συνάρτηση με το χρόνο, αποδίδει τη πολιτιστική του αξία και την πνευματική του διάσταση (Παρπαίρης, 2007). Σε περίπτωση υποβάθμισης της αξίας του, απαραίτητες αποτελούν οι δράσεις νοηματοδότησης του, που θα του αποδώσουν εκ νέου ταυτότητα (Τσιλιμίγκας κ.ά., 2012; Γουργιώτης και Τσιλιμίγκας, 2011; Παγώνης κ.ά., 2009; Μπεριάτος, 2007; Τερκενλή, 1996).

1.5. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Η ενδυνάμωση της τοπικής ταυτότητας είναι ένα μέσο ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος των περιοχών, που περισσότερο αφορά τον τουριστικό τομέα και συμβάλλει στη ενίσχυση της οικονομίας (Γοσποδίνη 2014) (Ashworth, 1994). Ο χαρακτήρας μίας περιοχής είναι αυτό που έλκει τους επισκέπτες, οι οποίοι επιθυμούν να διαφύγουν για λίγο από την ροή της καθημερινότητας (Γοσποδίνη κ.α., 2007), με αυτό τον τρόπο εμφανίζονται νέες πολιτισμικές οικονομίες και οικονομίες του ελεύθερου χρόνου (Gospodini, 2001).

Συνεπώς, η ενδυνάμωση του τουρισμού της Ελλάδας στηρίζεται στην ενίσχυση της φυσιογνωμίας των τοπίων, ώστε να προσελκύσει επισκέπτες. Ο τομέας του ελληνικού τουρισμού στηρίζεται κυρίως στο φυσικό περιβάλλον και στο πολιτιστικό απόθεμα της χώρας (Χατζηδάκη 1955). Ο συνδυασμός της φύσης και του πολιτισμού είναι το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Ελλάδας, το οποίο προωθείται μέσω σχεδίων μάρκετινγκ με σκοπό την “κατανάλωση” (Αίσωπος 2015). Επίσης, ο τουρισμός συμβάλλει στην δημιουργία τουριστικών τοπίων, όπως ενδεικτικά στην διαμόρφωση κοινόχρηστων χώρων, στην ανέγερση ξενοδοχείων και μουσείων (Ευριπιώτη 2014).

Είναι σημαντικό να αναφερθεί η σχέση αλληλεξάρτησης που υπάρχει ανάμεσα στον τουρισμό και το τοπίο, το οποίο συμβαίνει διότι το τοπίο ως πόρος συντελεί στην τουριστική ανάπτυξη και αντίστοιχα. Σύμφωνα με την Κοινή Διακήρυξη του WTO και του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον το 1982, η ορθολογική ανάπτυξη των τουριστικών δραστηριοτήτων, είναι εφικτό να συνεισφέρει στη διαδικασία προστασίας και διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος και του πολιτιστικού αποθέματος και κατ'έκταση στη ενίσχυση του βιοτικού επιπέδου (Lickorish and Jenkins, 1997). Η ορθολογική χρήση του τοπίου είναι πιθανό να προσελκύσει οικονομικές επενδύσεις, επομένως το τοπίο είναι μέσο διαφήμισης των περιοχών (Δοξιάδης και Λιβέρη, 2013).

Το τοπίο επομένως, έχει μεγάλη αξία για μία περιοχή, καθώς μαζί με το πολιτιστικό της απόθεμα σχηματίζουν την ταυτότητά της και την καθιστούν μοναδική (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001). Το βασικότερο στοιχείο για την επιλογή ενός τουριστικού προορισμού είναι το τοπίο (Healy, 1994), σε συνδυασμό με τα

χαρακτηριστικά του (Macagno κ.ά., όπως αναφέρεται στο Mikulec και Antouskova, 2011).

Τα φυσικά τοπία μπορούν να στηρίζουν διάφορες μορφές τουρισμού και αναψυχής. Οι τουριστικές δραστηριότητες που στηρίζονται στο φυσικό περιβάλλον, ικανοποιούν την επιθυμία των ανθρώπων να βιώνουν έντονες και ουσιαστικές στιγμές (Curtin, 2013). Οι δραστηριότητες του τουρισμού και της αναψυχής που στηρίζονται στο τοπίο, συμβάλλουν στη ανάπτυξη της τοπικής και περιφερειακής οικονομίας, συνεπώς επηρεάζουν και επηρεάζονται από το τοπίο. Για παράδειγμα, οι περιοχές που θεωρούνται δυσπρόσιτες και αποκομμένες, δυσκολεύονται να αναπτυχθούν οικονομικά, ωστόσο η σχέση αλληλεξάρτησης του τουρισμού με το τοπίο, δίνει τη δυνατότητα σε αυτές τις περιοχές να αναπτύξουν εναλλακτικές μορφές τουρισμού που θα συμβάλλουν στην τόνωση της οικονομίας τους. Είναι φανερό πως η φυσιογνωμία ενός τόπου επιδρά πολλαπλασιαστικά στον τομέα της οικονομίας και του τουρισμού, καθώς επίσης και το τοπιακό και πολιτιστικό περιεχόμενο (European Commission 2004, Jouen 2000).

Η σύνδεση του τοπίου με τον τομέα του τουρισμού είναι φανερή και επομένως είναι σημαντικό οι τοπικοί φορείς, οι πολίτες και οι επιχειρηματίες ενός τόπου να το αναγνωρίζουν, ώστε να διαχειριστούν το τοπίο ως πόρο φυσικό αλλά και αναπτυξιακό, ο οποίος απαιτεί ταυτόχρονα προστασία και ορθολογική διαχείριση (Veer και Tuunter 2005). Επίσης, να τονιστεί πως ορισμένες πολιτικές που αφορούν την αξιοποίηση κάποιων τοπίων, εστιάζουν στο άμεσο κέρδος, χωρίς να προνοούν για το μέλλον, ενώ αντίθετα υπάρχουν τοπία στα οποία οι πολιτικές για αυτά, είναι μακροπρόθεσμες με αποτέλεσμα να ευνοούν την διατήρησή τους. Επομένως, είναι σημαντική η διαδικασία ανάπτυξης των πολιτικών που αφορούν την ανάδειξη του χαρακτήρα του τοπίου και την διαχείρισή του, διότι το τοπίο αποτελεί ανεκτίμητο φυσικό και αναπτυξιακό πόρο.

Βέβαια, η έντονη σχέση εξάρτησης του τουρισμού από το τοπίο μίας περιοχής, ιδίως των μορφών τουρισμού όπως ο μαζικός, μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τις τουριστικές περιοχές των οποίων η οικονομία βασίζεται στο τοπίο. Έτσι, σε περίπτωση εμφάνισης καταστροφών, έντονων φυσικών φαινομένων, καθώς και μίας κρίσης της οικονομίας της περιοχής, είναι αρκετά πιθανό να βλάψει σοβαρά το τοπίο και την οικονομία της περιοχής (UNEP-DTIE 2002). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της βρετανικής εξοχής, η οποία το 2001 προσβλήθηκε από αφθώδη

πυρετό και επομένως με στόχο την μείωση της εξάπλωσης απαγορεύτηκε η διέλευση των επισκεπτών. Το συγκεκριμένο μέτρο έβλαψε την τουριστική δραστηριότητα των περιοχών της εξοχής, όπως της λίμνης Ντίστρικτ και κατ'επέκταση την βρετανική αγροτική οικονομία, καθώς βασίζονταν στο τοπίο της εξοχής.

Εν κατακλείδι, η σχέση αλληλεξάρτησης που αναπτύσσεται μεταξύ του τοπίου και της τουριστικής δραστηριότητας μίας περιοχής είναι αδιαμφισβήτητη. Τα αποτελέσματα της σχέσης αυτής μπορεί να είναι θετικά, καθώς ευνοείται άμεσα η οικονομία και έμμεσα αναπτύσσονται πολιτικές ορθής διαχείρισης του τοπίου, ωστόσο μπορεί να είναι αρνητικά στην περίπτωση που πραγματοποιείται υπέρμετρη εκμετάλλευση του τοπίου. Επομένως, είναι απαραίτητη η ανάπτυξη κατάλληλων πολιτικών και η ύπαρξη ολοκληρωμένου σχεδιασμού που αφορά την ανάδειξη και ταυτόχρονα την προστασία του τοπίου, ώστε να είναι εφικτό μακροπρόθεσμα να ωφελοούνται οι κοινωνίες από την σχέση του τουρισμού με το τοπίο.

1.6. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΤΟΠΙΟ

Στην Ευρώπη υπάρχει μεγάλος αριθμός τοπίων, που φανερώνουν τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και δομημένο περιβάλλον, ανά τους αιώνες. Η εξέλιξη στη διαδικασία παραγωγής σε διάφορους τομείς, έχει ως επακόλουθο τον μετασχηματισμό, με γρήγορους ρυθμούς, των ευρωπαϊκών τοπίων, το οποίο μπορεί να επηρεάσει τη ποιότητά τους σε βαθμό μη αναστρέψιμο και δεν αφορά αποκλειστικά τα τοπία υψηλής φυσικής αξίας, αλλά και τοπία πολιτιστικού χαρακτήρα καθώς και αστικά.

Το τοπίο έχει μεγάλη αξία για τις χώρες της Μεσογείου και κυρίως για την Ελλάδα, διότι διαθέτουν μεγάλο πολιτιστικό και ιστορικό απόθεμα και χαρακτηρίζονται από ευάλωτο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον (Μπεριάτος και Παπαγεωργίου 2013α: 10).

Η Ελλάδα είναι μία χώρα που απαρτίζεται από πολλά οικοσυστήματα, σπουδαίο πολιτισμό και ιστορία, τα οποία συνθέτουν μεγάλης αξίας τοπία. Το τοπίο της Ελλάδας είναι προϊόν της εξέλιξης της ιστορίας και των παραδόσεων των πολιτών της, διαθέτει σπουδαία ομορφιά και διακρίνεται για την ποικιλομορφία και τον σύνθετο χαρακτήρα του. Τα δύο κυρίαρχα στοιχεία του ελληνικού τοπίου, είναι η

θάλασσα, με τις ακτογραμμές, τα νησιά και τα ακρωτήρια και το άλλο είναι τα βουνά, διότι τα τρία τέταρτα της χώρας διαθέτουν ορεινό ανάγλυφο και περιβάλλουν λεκάνες και πεδιάδες (Hatzoroulou, 2008). Επομένως, η ποικιλομορφία που παρατηρείται στον ελληνικό χώρο, που προέρχεται ενδεικτικά από το κλίμα και το ανάγλυφο του, έχει ως αποτέλεσμα τον σχηματισμό διαφόρων μορφών τοπίου.

Επίσης, παράγοντας που συμβάλει στην ύπαρξη μεγάλης ποικιλίας τοπίων στη χώρα είναι και η επιρροή του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος στο φυσικό. Έτσι, τα τοπία έλκουν τουρίστες και έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν τις διάφορες ανάγκες τους, ωστόσο λόγω της υπέρμετρης εκμετάλλευσης που υφίστανται δέχονται πιέσεις, με αποτέλεσμα πολλά από τα ελληνικά τοπία να έχουν αλλοιωθεί (Σαπουνάκης, 2014).

Η ποικιλομορφία των τοπίων της χώρας είναι επίσης αποτέλεσμα της κατοίκησης της από τους ανθρώπους ανά του αιώνες. Επομένως, είναι κατανοητό πως οι λαοί των μεσογειακών χωρών συνέβαλλαν στη διαμόρφωση του τοπίου, διατηρώντας το φυσικό στοιχείο και εκμεταλλευόμενοι την παραγωγικότητα του εδάφους του (Αθανασιάδου, 2012: 163). Αντιθέτως, το τοπίο της χώρας προσέλκυσε κατοίκους κυρίως τον 19^ο και 20^ο αιώνα, που όμως δεν κατάφεραν να διαφυλάξουν πλήρως το φυσικό και πολιτιστικό του απόθεμα (Μπεριάτος, 2015).

Το τοπίο της Ελλάδας κατά τις δεκαετίες του '60 '70, ξεκίνησε να αλλάζει να μετασχηματίζεται, το οποίο οφείλεται στην αύξηση της δόμησης και το οποίο συνέβαλε στην υποβάθμιση του ελληνικού τοπίου. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την ανεξέλικτη διασπορά της βιομηχανικής δραστηριότητας, τις αστικές επεκτάσεις, καθώς και τη μη βιώσιμη γεωργία και υπέρμετρη εκμετάλλευση του τοπίου στον κλάδο του τουρισμού, είχαν ως επακόλουθο τον μετασχηματισμό του τοπίου (Γουργιώτης και Τσιλιμίκας, 2010). Συνεπώς, η εξέλιξη των τοπίων στην Ελλάδα, πραγματοποιήθηκε με γρήγορους ρυθμούς, κυρίως μετά την μεταπολεμική περίοδο, εξαλείφοντας την ιστορικότητα του τοπίου και τον πολιτισμό (Ballesta, 2007).

Σύμφωνα με τα λεγόμενα του Πικιώνη, το τοπίο δέχεται πιέσεις και κινδυνεύει να αλλοιωθεί, λόγω της έντονης συγκέντρωσης δραστηριοτήτων στις αστικές περιοχές, της απομάκρυνσης από δραστηριότητες του αγροτικού κλάδου και της έλλειψης κατάλληλων τουριστικών υποδομών στην ύπαιθρο (Τερκενλή, 2010: 39). Το

ελληνικό τοπίο είναι αποτέλεσμα της παρέμβασης και των ενεργειών των ανθρώπων και αποτελεί περιοχή φυσική ή τεχνητή που χαρακτηρίζεται από αισθητική, προκαλεί έντονα συναισθήματα και διαθέτει μεγάλη ζωτική αξία (Καπετάνιος, 2018).

Είναι απαραίτητη η ορθολογική αξιοποίηση με βέλτιστες τεχνικές των τοπίων της Ελλάδας. Στο πλαίσιο αυτό, για την ανάπτυξη πολιτικών που αφορούν το τοπίο, προτάθηκαν από την πρώτη Συνάντηση Εργασίας του προγράμματος Διαφύλαξη και Διαχείριση του Ελληνικού Τοπίου διάφορα θέματα, με κύρια ζητήματα τη σύνταξη μιας Χάρτας για το Ελληνικό Τοπίο και την πλήρη εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το Τοπίο. Το δεύτερο μπορεί να πραγματοποιηθεί εφόσον αφομοιωθούν πλήρως οι οδηγίες και κατευθύνσεις της σύμβασης από το ελληνικό δίκαιο. Βέβαια, η κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το Τοπίο είναι ένα πολύ σημαντικό βήμα για την διασφάλιση της προστασίας και διαχείρισης του τοπίου, ωστόσο δεν είναι αρκετό, καθώς απαιτείται μία πλήρης πολιτική για το τοπίο.

Η πολιτική που αφορά το τοπίο, είναι αναγκαίο να λειτουργεί συμπληρωματικά με τις υπόλοιπες τομεακές πολιτικές, όπως είναι η πολιτική για την προστασία της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς, η πολιτική για το περιβάλλον, η πολιτική για την αγροτική ανάπτυξη, η πολιτική για την πολεοδομία και τη χωροταξία καθώς και η πολιτική για τον τουρισμό.

Το 2010 υιοθετήθηκε από το ελληνικό δίκαιο με τον νόμο 3827/2010, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο που θεσπίστηκε το 2000. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο ή Σύμβαση της Φλωρεντίας (Φλωρεντία, 2000) είναι η πιο σημαντική σύμβαση του διεθνούς δικαίου, καθώς προασπίζεται την προστασία και διαχείριση του τοπίου. Η εν λόγω σύμβαση στηρίζεται στην συμμετοχή των κρατών-μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, για την επίτευξη των στόχων που αφορούν την βιώσιμη ανάπτυξη (βλ. Προοίμιο της Σύμβασης για το Τοπίο, από τοπίο Πήλιο γουρ), την προστασία, διατήρηση και ορθολογική διαχείριση του τοπίου, καθώς και την δημιουργία πανευρωπαϊκού δικτύου συνεργασίας για τα θέματα αυτά (άρθρο 3, από τοπίο Πήλιο γουρ).

Η συγκεκριμένη σύμβαση επιδιώκει, τον εντοπισμό και την αναγνώριση όλων των τύπων τοπίου, να παρακινήσει τη συμμετοχή της κοινωνίας στα θέματα που

αφορούν το τοπίο, να εντάξει τα ζητήματα του τοπίου στις πολιτικές και να καταφέρει να προσφέρει οδηγίες για την ορθολογική διαχείρισή του (Ευπραξία-Αίθρα). Απώτερος στόχος αποτελεί η διασφάλιση της ποιότητας όλων των τοπίων που εντοπίζονται στα κράτη-μέλη της Ευρώπης, σε συνδυασμό με τη συμμετοχή της κοινωνίας (Προοίμιο της Σύμβασης για το Τοπίο). Η προστασία, ορθολογική διαχείριση και ο σχεδιασμός όλων των τύπων τοπίου αποτελούν δράσεις που αναφέρονται στο παρόν, έχοντας αναλύσει το παρελθόν και μεριμνούν για το μέλλον (Dejeant-Pons, 2010).

Η Σύμβαση αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια, εκ των οποίων στο πρώτο παρουσιάζονται οι ορισμοί των εννοιών που αναγράφονται στη Σύμβαση, το δεύτερο αφορά τα μέτρα που επιβάλλονται να κάνουνε χρήση τα συμβαλλόμενα μέρη σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, το τρίτο δίνει μέτρα συνεργασίας σε περιφερειακό επίπεδο και τέλος, το τέταρτο παρουσιάζει διατάξεις για την δομή και την λειτουργία της Σύμβασης.

Επομένως, το τοπίο εκφράζει την ταυτότητα των περιοχών, την ιστορία και τον πολιτισμό τους, αποτελεί κληρονομιά όλων των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία είναι απαραίτητο να διαφυλαχθεί (Buergi, 2006).

Σύμφωνα με την παράθεση των εννοιών που αφορούν το τοπίο του εν λόγω κεφαλαίου, γίνεται κατανοητή η ιδιαιτερότητα του χαρακτήρα των τοπίων, η αξία τους και η μεγάλη σημασία που έχουν για τις κοινωνίες των ανθρώπων. Συνεπώς, είναι αναγκαία η διασφάλιση της προστασίας τους, η ορθή διαχείρισή τους, καθώς και η περαιτέρω διεπιστημονική μελέτη, διότι αποτελεί μία πολυδιάστατη έννοια την οποία ο κάθε επιστήμονας την μελετάει διαφορετικά μέσα από το αντικείμενό του.

Έπειτα από την παρουσίαση των διάφορων προσεγγίσεων που αφορούν το τοπίο, είναι φανερό πως συνθέτετε από την αλληλεπίδραση μεταξύ του φυσικού περιβάλλοντος και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Για τον λόγο αυτό είναι απαραίτητη η κατάλληλη διαχείριση του συγκεκριμένου φυσικού και παράλληλα αναπτυξιακού πόρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ

Το τοπίο αποτελεί σημαντικό αντικείμενο έρευνας, που χρήζει προστασίας και κατάλληλης διαχείρισης και κατοχυρώνεται συνταγματικά από το άρθρο 24 του συντάγματος η προστασία του.

Το τοπίο εμφανίζεται στα διεθνή, ευρωπαϊκά και ελληνικά νομικά πλαίσια, σε θεσμικά κείμενα και διατάξεις, ωστόσο μέχρι πρόσφατα δεν έχει πραγματοποιηθεί κάποια προσπάθεια εξειδικευμένης αναφοράς σε αυτό, ώστε να εξετάζεται ξεχωριστά.

2.1. ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται το νομικό πλαίσιο που αφορά το τοπίο, δηλαδή τα πιο σημαντικά νομοθετικά κείμενα, όπως συμβάσεις, κανονισμοί και οδηγίες, κατά χρονολογική σειρά.

- Πρώτη σημαντική προσπάθεια αναγνώρισης της σημασίας του τοπίου έγινε από τη Σύμβαση για το τοπίο της UNESCO, το έτος 1972, που προασπίζεται την προστασία της παγκόσμιας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Η εν λόγω σύμβαση υπογράφηκε στις 23 Δεκεμβρίου του 1972 στη Γαλλία και στη συνέχεια κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον νόμο Ν. 1126/03-02-1981 (ΦΕΚ 32/Α/10-02-1981). Η σπουδαιότητα της εν λόγω σύμβασης έγκειται στο γεγονός ότι αναφέρεται αποκλειστικά στο σύνολο της φυσικής ή και πολιτιστικής αξίας του τοπίου (Δαλίτη 2011)
- Ακολουθεί η Διεθνής Σύμβαση που αφορά τη προστασία της άγριας ζωής, καθώς και της φυσικής κληρονομιάς που υπογράφηκε στη Βέρνη το 1979.
- Για την διασφάλιση της διατήρησης της φύσης και της προστασία του τοπίου συντάχθηκε η Σύμβαση Benelux και υπογράφηκε στις 8 Ιουνίου του 1982 στις Βρυξέλλες. Οι χώρες που την συνυπέγραψαν ήταν η Ολλανδία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο. Η σύμβαση αυτή είναι ένα κείμενο περιφερειακής ισχύος που αναφέρεται συγκεκριμένα στην έννοια του τοπίου (Σεραφειμίδα, 2012).
- Το 1985 στη Γρανάδα, υπογράφηκε η Διεθνής Σύμβαση για τη προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Η έννοια του τοπίου, αναφέρεται έμμεσα μέσα στη

σύμβαση, ως μέρος των αρχιτεκτονικών συνόλων και των τόπων. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 1 τα αρχιτεκτονικά σύνολα ορίζονται ως «ομοιογενή σύνολα αστικών ή αγροτικών κατασκευών», ενώ οι τόποι ως «σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης» (Κουρούδη 2011).

- Για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς θεσπίστηκε η Διεθνής Σύμβαση, που έλαβε μέρος στο Λονδίνο την περίοδο 1969–1992.
- Η Σύμβαση του Ρίο που αφορά την προστασία της βιοποικιλότητας που θεσπίστηκε το 1992.
- Στη συνέχεια, δημιουργήθηκε το 1993 ο Μεσογειακός Χάρτης Τοπίου ή Χάρτης της Σεβίλλης, ο οποίος στηρίχθηκε στην άποψη ότι το τοπίο αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της ζωής των ανθρώπων και αντικείμενο ενδυνάμωσης της πολιτιστικής ταυτότητας των ευρωπαϊκών περιοχών.
- Ακολουθεί η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου ή Σύμβαση της Φλωρεντίας που υπεγράφη στις 20 Οκτωβρίου του 2000 στη Φλωρεντία και στη συνέχεια υιοθετήθηκε από την ελληνική νομοθεσία μέσα από τον νόμο Ν. 3827/25-02-2010 (ΦΕΚ 30/Α/25-02-2010). Η εν λόγω σύμβαση είναι το δεύτερο νομικό κείμενο δεσμευτικού χαρακτήρα που αφορά αποκλειστικά το τοπίο, έπειτα από τη Διεθνή Σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO (1972). Στόχος της σύμβασης αποτελεί η διατήρηση, κατάλληλη αξιοποίηση και διαχείριση όλων των τύπων τοπίου, όχι μόνο των τοπίων ιδιαίτερου κάλλους. Δηλαδή, όλων των αστικών και περιαστικών, φυσικών και αγροτικών περιοχών, των αξιόλογων τοπίων και μη τοπίων, καθώς και αυτών που κρίνονται ως υποβαθμισμένα. Στο άρθρο 5 της σύμβασης, τονίζεται η σημασία της αναγνώρισης του τοπίου, από όλα τα κράτη-μέλη της ένωσης, ως σπουδαίο συστατικό στοιχείο του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος. Επίσης, στο συγκεκριμένο άρθρο δίνονται τα μέτρα που είναι υποχρεωμένες οι χώρες της ένωσης, να ενσωματώσουν στο νομικό τους πλαίσιο.

Τα ζητήματα του τοπίου, αναφέρονται επίσης μέσα από το πλαίσιο της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής, όπως παρουσιάζονται παρακάτω.

- Πρώτη φορά παρουσιάζεται το τοπίο ως στοιχείο των περιβαλλοντικά προστατευόμενων περιοχών, μέσα από τον Κανονισμό 797/1985 του Συμβουλίου της 12ης Μαρτίου του 1985, περί βελτιώσεως της αποτελεσματικότητας των γεωργικών διαρθρώσεων.

- Ακολουθεί η Οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου του έτους 1985, περί εκτιμήσεως των επιπτώσεων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον. Στην συγκεκριμένη οδηγία, αναγνωρίζεται το τοπίο ως ανεξάρτητο στοιχείο σε σχέση με το φυσικό περιβάλλον και ως στοιχείο αυτόνομο το οποίο είναι απαραίτητο να προστατευτεί.
- Έπειτα συντάσσεται η Οδηγία NATURA/ΦΥΣΗ 2000, Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992, που αναφέρεται στη διασφάλιση της προφύλαξης των φυσικών οικοτόπων και της άγριας χλωρίδας και πανίδας.
- Τέλος, θεσπίζεται η Οδηγία για τη Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση, Οδηγία 2001/42/ΕΚ, η οποία επισημαίνει ότι η περιβαλλοντική μελέτη είναι αναγκαίο να περιέχει πληροφορίες, που αφορούν τις πιθανές αρνητικές συνέπειες που μπορεί να προκύψουν στο περιβάλλον.

Μέσα από το πλαίσιο της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, δίνονται αποφάσεις, οδηγίες και κανονισμοί που καλύπτουν διάφορα ζητήματα του τοπίου και του φυσικού περιβάλλοντος και είναι απαραίτητο να υιοθετηθούν από όλα τα κράτη-μέλη της ένωσης. Συγκεκριμένα, τα παραπάνω είναι νομοθετικά κείμενα τα οποία υπερισχύουν της νομοθεσίας που υπάρχει σε εθνικό επίπεδο. Βέβαια, παρατηρείται ότι εντός των κειμένων δεν γίνεται περιπτωσιολογική αναφορά στην έννοια του τοπίου.

Έπειτα από τη διάσκεψη που έγινε στο Ρίο το 1992, έγινε έντονο το ενδιαφέρον για τον προσδιορισμό της έννοιας του τοπίου, καθώς τότε τονίστηκε η σημασία της προφύλαξης και της ανάγκης για μία αειφορική διαχείριση της φύσης και του πολιτισμού. Τα νομοθετικά κείμενα και οι διατάξεις που ακολούθησαν στη συνέχεια αποσκοπούσαν στην ανάπτυξη μιας περιβαλλοντικής πολιτικής για το τοπίο, αναγνωρίζοντάς το ως αναπόσπαστο στοιχείο του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, τονίζοντας ταυτόχρονα την ανάγκη ενσωμάτωσης των μέτρων στο νομικό πλαίσιο των κρατών μελών.

2.2. ΕΘΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ

Το τοπίο δεν αναφερόταν και αντιμετωπιζόταν πάντα στην ελληνική νομοθεσία ως ανεξάρτητη έννοια, με αποτέλεσμα να μην διαθέτει κατάλληλη πολιτική σε σχέση με άλλα κράτη. Άλλες χώρες είχαν μελετήσει τα ζητήματα του τοπίου και των μέσων διαχείρισής τους πριν από την Ελλάδα. Τα μέσα και οι οδηγίες για την προστασία

του τοπίου στη χώρα, χαρακτηρίζονται από ανεπάρκεια και παρά το γεγονός της ύπαρξης πολλών διατάξεων από το 1950 που αφορούν το τοπίο και την χωροταξική, πολεοδομική, καθώς και περιβαλλοντική νομοθεσία του τοπίου, το τοπίο αντιμετωπίζεται έμμεσα (Μπεριάτου 2007).

Ο Ν. 3827/2010 είναι το μοναδικό εθνικό νομικό κείμενο που αφορά το τοπίο και ταυτόχρονα επικυρώνει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου, καθώς υιοθετεί πλήρως το περιεχόμενό της. Ωστόσο, είναι λίγες οι πολιτικές των διατάξεων του ελληνικού κράτους, που εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις του Ν. 3827/2010, συνεπώς το θεσμικό πλαίσιο είναι έλλειπες, καθώς δεν διαθέτει μία ολοκληρωμένη πολιτική που αφορά το τοπίο και τις διαστάσεις του (Βλαντού, 2010, Μπεριάτος, 2013).

Τα βασικότερα νομοθετικά κείμενα εθνικής πολιτικής που αφορούν το τοπίο, παρατίθενται παρακάτω κατά χρονολογική σειρά.

- Αρχικά, είναι ο Ν. 1469/02-08-1950, «Περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενέστερων του 1830» (ΦΕΚ 169/Α/07-08-1950), που προβλέπει τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, που χρειάζονται ειδικές ρυθμίσεις προστασίας. Την αρμοδιότητα για τον χαρακτηρισμό των ΤΙΦΚ, είχε το Υπουργείο Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος σύμφωνα με το υπ' αριθ. 161/30-04-1984 ΠΔ.
- Ακολουθεί το Νομοθετικό Διάταγμα (ΝΔ) 996/02-10-1971, «Περί αντικαταστάσεως και συμπληρώσεως διατάξεων τινών του ΝΔ 86/1969 περί Δασικού Κώδικος και Κωδικοποιήσεως των υπ' αριθ. 871/1971 και 919/1971 ΝΔ/των» (ΦΕΚ 192/Α/06-10-1971). Συγκεκριμένα, στο άρθρο 3 αναφέρεται ότι «Δάση ή φυσικά τοπία... έχοντα όμως ιδιαιτέραν, αισθητικήν, υγιεινήν και τουριστικήν σημασία, ως και τοιαύτην επιβάλλουσαν την προστασία της πανίδος, χλωρίδος και του ιδιαίτερου φυσικού των κάλλους, δύναται να κηρύσσονται ... ως «αισθητικά δάση», ήτοι ως δάση αναψυχής, υγείας και περιπάτου ή τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους».
- Ο Ν. 998/28-12-1979, «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της Χώρας» (ΦΕΚ 289/Α/29-12-1979), ο οποίος αναφέρεται στο τοπίο, συγκεκριμένα στο άρθρο 57 και παράγραφο 1, επισημαίνοντας την ανάγκη για αποκατάσταση του τοπίου των δασών ή δασικών εκτάσεων, που έχουν υποβαθμιστεί από τις μεταλλευτικές και λατομικές δραστηριότητες.

- Ο Ν. 1650/15-10-1986, «Για την προστασία του περιβάλλοντος» (ΦΕΚ 160/Α/16-10-1986), ο οποίος χαρακτηρίζει το τοπίο ως ένα μοναδικός στοιχείο του περιβάλλοντος. Στο άρθρο 2, ορίζεται ως «κάθε δυναμικό σύνολο βιοτικών και μη βιοτικών παραγόντων και στοιχείων του περιβάλλοντος που μεμονωμένα ή αλληλοεπιδρώντας σε συγκεκριμένο χώρο συνθέτουν μια οπτική εμπειρία».
- Έπειτα, ο Ν. 2742/07-10-1999, «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 207/Α/07-10-1999), ο οποίος τροποποιήθηκε με τον Ν. 4447/23-12-2016, «Χωρικός σχεδιασμός - Βιώσιμη ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 241/Α/23-12-2016), όπου και στα δύο νομικά κείμενα αναφέρεται η σημασία της προστασίας και της διαχείρισης του τοπίου, που είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη σε όλα τα επίπεδα χωροταξικού σχεδιασμού.
- Ο Ν. 4067/09-04-2012, «Νέος Οικοδομικός Κανονισμός» (ΦΕΚ 79/Α/09-04-2012), αναφέρεται στην «Προστασία αρχιτεκτονικής και φυσικής κληρονομιάς» στο άρθρο 6, έτσι το τοπίο μπορεί να χαρακτηριστεί ως προστατευόμενη περιοχή.
- Τέλος, ο Ν.4759/2020, Εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας και άλλες διατάξεις, ο οποίος αναφέρεται επίσης στο τοπίο. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 6 δίνονται κατευθύνσεις που αφορούν την προστασία, διαχείριση και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και του τοπίου, αλλά και κατευθύνσεις για τον σχεδιασμό του τοπίου.

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με την παραπάνω περιληπτική παράθεση των βασικών θεσμικών κειμένων που υπάρχουν σε εθνικό επίπεδο και αναφέρονται στο τοπίο, γίνεται κατανοητό πως τονίζεται η σημασία προστασίας και αξιοποίησης των τοπίων, ανεξάρτητα από τον τύπο τοπίου. Αυτό παρατηρούνταν και σε παλιότερες κείμενες διατάξεις, όπου το τοπίο ταυτιζόταν αποκλειστικά με τα μοναδικά τοπία υψηλής αξίας. Επομένως, είναι απαραίτητο να αναδεικνύεται η σημασία όλων των τύπων τοπίου και η ένταξη των ζητημάτων προστασίας του τοπίου στο σχεδιασμό, να συνοδεύεται από ειδικούς μηχανισμούς εναρμονιζόμενους με την πολεοδομική, χωροταξική και περιβαλλοντική νομοθεσία και πολιτική.

2.3. ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Έπειτα από την θέσπιση της Σύμβασης για το Τοπίο το 2000 στη Φλωρεντία από το Συμβούλιο της Ευρώπης και την ενσωμάτωση των κατευθύνσεών της στην

ελληνική νομοθεσία το 2010, το τοπίο προσεγγίζεται διαφορετικά μέσα από το πλαίσιο του χωρικού σχεδιασμού. Τα χωροταξικά πλαίσια μέσω των οδηγιών και κατευθύνσεων τους συμβάλλουν στην προστασία και ορθολογική διαχείριση του περιβάλλοντος γενικότερα και ταυτόχρονα τηρούν την περιβαλλοντική νομοθεσία, σε εθνικό αλλά και σε περιφερειακό επίπεδο. Ωστόσο, δεν λάμβαναν υπόψη την διάσταση της επίδρασης των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων, στα ευαίσθητα τοπία υψηλής αξίας, τις πιθανές συνέπειες της επίδρασης αυτής, καθώς και τα μέτρα αποκατάστασής τους σε περίπτωση αλλοίωσης. Όπως είναι αναμενόμενο, πολλά τοπία μετασχηματίστηκαν και αλλοιώθηκαν, με αποτέλεσμα πολλά να υποβαθμίστηκαν (Τσιλιμίγκας & Γουργιώτης, 2014).

Στόχος των εργαλείων του χωροταξικού σχεδιασμού είναι η ανάπτυξη μίας ολοκληρωμένης προσέγγισης που αφορά το τοπίο, στηριζόμενη στο περιεχόμενό τους, ώστε να δημιουργηθεί μία πολιτική μόνο για το τοπίο. Τα χωροταξικά πλαίσια διαθέτουν συντονιστικό ρόλο, επομένως επιδιώκουν να αντιμετωπίσουν τα ζητήματα και τις προκλήσεις που αφορούν το περιβάλλον γενικότερα και ειδικότερο το τοπίο και ταυτόχρονα να καταφέρουν να συντονίσουν τις ανθρώπινες δραστηριότητες, χωρίς να συγκρούονται με τα θέματα του τοπίου και να συμβάλλουν στη αναπτυξιακή διαδικασία. Ωστόσο, έχουν καταγραφεί ορισμένες περιπτώσεις υπέρμετρης προστασίας του τοπίου, όπως ενδεικτικά η ανάπτυξη παραδοσιακών οικισμών που είχε ως απόρροια την αλλοίωση του τοπίου και της μείωσης της ποιότητάς του (Δοξιάδης και Λιβέρη 2013).

Επομένως, ο χωροταξικός σχεδιασμός αποτελεί απαραίτητο εργαλείο για την ανάπτυξη, καθώς συμβάλλει στην ορθολογική χρήση του χώρου και την κατασκευή υποδομών, αποτρέπει τις συγκρούσεις των χρήσεων γης, αλλά επίσης λαμβάνει υπόψιν όλες τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές παραμέτρους στη χρήση του χώρου, ενώ ταυτόχρονα συνεισφέρει στη προστασία και ορθή διαχείριση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Σημαντικό εργαλείο του χωροταξικού σχεδιασμού αποτελεί το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ) (ΦΕΚ 128/Α/03-07-2008), ή αλλιώς το Εθνικό, το οποίο περιέχει γενικές κατευθύνσεις και οδηγίες που απευθύνονται στο σύνολο του εθνικού χώρου, ώστε να εξασφαλίσει την κατάλληλη χωρική οργάνωση και αειφορική ανάπτυξη της χώρας. Αναφορικά με το τοπίο, σε πολλά άρθρα του ΓΠΧΣΑΑ γίνεται αναφορά στην ανάγκη προστασίας,

διαχείρισης και ανάδειξής του. Αρχικά, για την διαφύλαξη και αξιοποίηση των περιοχών της υπαίθρου και του πολιτιστικού αποθέματος της χώρας δίνεται η κατεύθυνση, βασικός στόχος των πολιτικών χωροταξίας, πολεοδομίας, περιβάλλοντος, πολιτισμού και αγροτικής οικονομίας, να είναι η διαφύλαξη του τοπίου.

Στη συνέχεια, στο άρθρο 2, παρουσιάζονται οι κύριοι στόχοι στους οποίους συμπεριλαμβάνεται η προστασία και ο εντοπισμός και καταγραφή των ευαίσθητων φυσικών πόρων, της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπίου. Στο εν λόγω πλαίσιο, τονίζεται η αναγκαιότητα αντιμετώπισης των πιέσεων που υφίσταται οι ελληνικές περιοχές, όπως ενδεικτικά η διάσπαρτη δόμηση και η μεγάλης έντασης αστικοποίηση, που προκαλούν την αλλοίωσή τους. Επίσης, αναφέρεται η σημασία αντιμετώπισης και μείωση της εμφάνισης φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών, καθώς και η αποκατάσταση των πληγέντων περιοχών (άρθρο 2 ΓΠΧΣΑΑ).

Στο πλαίσιο των δικτύων υποδομών και υπηρεσιών μεταφορών, ενέργειας, επικοινωνίας και τεχνολογίας, εντοπίζονται γενικές κατευθύνσεις που αφορούν το τοπίο. Αρχικά, παροτρύνεται η αποφυγή διέλευσης δικτύων μεταφοράς μέσα από περιοχές του Δικτύου Φύση (NATURA) 2000, αρχαιολογικούς χώρους και προστατευόμενα τοπία. Ενώ, αναφορικά με τους παραδοσιακούς οικισμούς είναι σκόπιμο να πραγματοποιείται υπόγεια η ανάπτυξη των δικτύων σύνδεσης (άρθρο 6 ΓΠΧΣΑΑ). Δεύτερη κατεύθυνση αποτελεί η χωροθέτηση πομπών, δεκτών και άλλων υποδομών σύνδεσης, να πραγματοποιείται πληρώντας του κανόνες ασφάλειας, υγείας, καθώς και αισθητικής του τοπίου (άρθρο 6 ΓΠΧΣΑΑ).

Έπειτα, παρουσιάζονται κατευθύνσεις του Εθνικού Πλαισίου που αφορούν την οργάνωση και ανάπτυξη των παραγωγικών τομέων και σχετίζονται άμεσα με τον τοπίο. Συγκεκριμένα, μία βασική κατεύθυνση είναι η προστασία του πολιτιστικού και οικολογικού περιεχομένου των περιοχών της υπαίθρου, ο συνδυασμός των παραδοσιακών και σύγχρονων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, γενικότερα η βιώσιμη ανάπτυξη του αγροτικού τομέα που δεν ασκεί πιέσεις στο περιβάλλον και το τοπίο, καθώς και η ορθολογική αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων στις μεθόδους παραγωγής και στα προϊόντων (άρθρο 7 ΓΠΧΣΑΑ). Επίσης, τονίζεται η ανάδειξη της σημασίας του κλάδου της γεωργίας, καθώς συνδέεται άμεσα με το αγροτικό τοπίο και τους φυσικούς πόρους (άρθρο 7 ΓΠΧΣΑΑ).

Στο πλαίσιο του τουρισμού το ΓΠΧΣΑΑ, δίνει κατεύθυνση για την προφύλαξη, ανάδειξη και αποκατάσταση του περιβάλλοντος και του τοπίου σε περίπτωση υποβάθμισης (προστασία φυσικού περιβάλλοντος, αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, δημιουργία πολιτιστικών χώρων, δικτύων μονοπατιών και διαδρομών), ενώ ταυτόχρονα τονίζει την ανάγκη περιορισμού της διάσπαρτης εκτός σχεδίου δόμησης των τουριστικών εγκαταστάσεων σε ευαίσθητες περιοχές (Natura, ορεινός χώρος, μικρά νησιά με χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης) (άρθρο 7 ΓΠΧΣΑΑ).

Για την χωρική οργάνωση και ανάπτυξη του ορεινού, του παράκτιου, του νησιωτικού και αγροτικού χώρου, καθώς και των παραμεθόριων περιοχών δίνονται κατευθύνσεις που επίσης αφορούν έμμεσα το τοπίο. Αρχικά, επισημαίνεται η ανάγκη προστασίας της βιοποικιλότητας και των τοπίων που αποτελούν συγκριτικά πλεονεκτήματα των περιοχών, καθώς και η στήριξη της ισορροπίας μεταξύ του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, που είναι απαραίτητη για το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων (άρθρο 9 ΓΠΧΣΑΑ). Έπειτα, τονίζεται η σημασία ορθολογικής διαχείρισης του χώρου, ώστε να προστατευτεί και να επιτευχθεί η διατήρηση των φυσικών οικοσυστημάτων και των αγρο-οικοσυστημάτων (άρθρο 9 ΓΠΧΣΑΑ). Έπειτα, αναφέρεται η ανάγκη προστασίας των δασών και των τοπίων, του πολιτιστικού αποθέματος και των πόρων που συμμετέχουν στην αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας, και η ανάγκη εξειδίκευσης των πολιτικών και των δράσεων, ανάλογα με τα βασικά χαρακτηριστικά των περιοχών (άρθρο 9 ΓΠΧΣΑΑ). Τέλος, τονίζεται η σημασία κατάλληλης διαχείρισης των προστατευόμενων φυσικών περιοχών, καθώς και η αποκατάσταση των οικοσυστημάτων που έχουν υποστεί υποβάθμιση και η προστασία των τοπικών χαρακτηριστικών. Παράλληλα, είναι απαραίτητη η ύπαρξη όρων και περιορισμών που στοχεύουν στην προστασία των τοπίων μικρής κλίμακας, που υπάρχουν σε μεγάλο αριθμό στον αγροτικό και τον αστικό χώρο, ενώ επίσης είναι σημαντική η άσκηση ήπιας και ποιοτικής τουριστικής ανάπτυξης στις εν λόγω περιοχές (άρθρο 9 ΓΠΧΣΑΑ).

Στη συνέχεια στο άρθρο 10, παρατίθενται κατευθύνσεις που αφορούν την διαφύλαξη και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος της χώρας, της υπαίθρου και των φυσικών πόρων. Επίσης, στο συγκεκριμένο άρθρο δίνονται κατευθύνσεις και οδηγίες για, τις περιοχές προτεραιότητας φυσικού και πολιτιστικού πλούτου, την διαχείριση του πολιτιστικού και φυσικού αποθέματος και

για τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων κατά το σχεδιασμό σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Επίσης υπάρχουν χωρικές κατευθύνσεις που αφορούν την προστασία του τοπίου και της υπαίθρου από την άναρχη οικιστική ανάπτυξη, κατευθύνσεις για την πρόληψη και την αντιμετώπιση των φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών, καθώς και μέτρα για την αποκατάσταση των περιοχών (άρθρο 10 ΓΠΧΣΑΑ).

Τέλος, στο άρθρο 12, το οποίο αναφέρεται στη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου που αφορά τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, δίνεται η κατεύθυνση περιορισμού της εκτός σχεδίου δόμησης και ιδιαιτέρως περιορισμός των ζωνών προστασίας της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, των φυσικών πόρων και του τοπίου, όπου η δόμηση περιορίζεται ή και απαγορεύεται.

Γίνεται αντιληπτό, πως το τοπίο αποτελεί βασικό στοιχείο που είναι απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψη στο χωρικό σχεδιασμό και να διευκολύνεται η ομαλή ένταξη των μεταβολών στο τοπίο, που προκύπτουν από κοινωνικούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες. Μέσω της σχέσης αλληλεπίδρασης μεταξύ του τοπίου και του χωροταξικού σχεδιασμού, προκύπτει η δυνατότητα για αλλαγή στη φιλοσοφία του σχεδιασμού στην Ελλάδα.

➤ Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια

Ενώ στο Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΦΕΚ 128/Α/03-07-2008) υπάρχει σημαντική αναφορά στο τοπίο μέσω των κατευθύνσεων, στα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια (ΕΧΠ) δεν αναφέρεται ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του τοπίου, καθώς επίσης δεν πραγματοποιείται εξειδίκευση των κατευθύνσεων του ΓΠΧΣΑΑ. Εξάιρεση αποτελεί το ΕΧΠ για τις ΑΠΕ, καθώς στο συγκεκριμένο πλαίσιο αναφέρεται η ένταξη των αιολικών εγκαταστάσεων στο φυσικό τοπίο, ενώ επίσης γίνεται αναφορά στο ανθρωπογενές περιβάλλον, στο τοπίο και στην ανάγκη προστασίας και αποκατάστασης του.

Σημαντική είναι και η απουσία της έννοιας του τοπίου από το ΕΧΠ Τουρισμού, καθώς μόνο στο άρθρο 8 του πλαισίου δίνονται κατευθύνσεις για κατηγορίες του χώρου που υπάγονται σε ειδικό καθεστώς προστασίας, όπως είναι τα δάση και οι δασικές εκτάσεις και η αγροτική γη, που σχετίζονται με το τοπίο. Συγκεκριμένα για τα δάση και δασικές εκτάσεις επιτρέπεται η εγκατάσταση μη μόνιμων, ελαφρών, υποδομών εξυπηρέτησης ειδικών μορφών τουρισμού της φύσης, μόνο για τη

φύλαξη του εξοπλισμού και την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών έπειτα από έγκριση της αρμόδιας δασικής υπηρεσίας (άρθρο 8, ΕΧΠ Τουρισμού). Για την αγροτική γη και συγκεκριμένα για την αγροτική γη υψηλής παραγωγικότητας επιβάλλεται η διατήρηση του υψηλού καθεστώτος προστασίας που προβλέπεται από την ισχύουσα νομοθεσία (άρθρο 8, ΕΧΠ Τουρισμού).

Επίσης, στο άρθρο 9 του ΕΧΠ του Τουρισμού αναφέρονται οι σύνθετες και ολοκληρωμένες τουριστικές υποδομές μικτής χρήσης και η ένταξη τους ειδικά εντός περιοχών του δικτύου Φύση (NATURA) 2000. Συγκεκριμένα, επισημαίνεται η απαγόρευση χωροθέτησης τουριστικών υποδομών εντός περιοχών απολύτου προστασίας της φύσης και προστασίας της φύσης που καθορίζονται κατά τις διατάξεις των άρθρων 19 παρ. 1 και 2 και 21 του ν. 1650/1986, καθώς και των οικοτόπων προτεραιότητας. Επίσης, επιβάλλεται η συγκέντρωση της δόμησης και ο περιορισμός της και η κάλυψη των εγκαταστάσεων από το 20% που ισχύει σήμερα μειώνεται στο 3% της έκτασης του γηπέδου και θα αποδεικνύεται έπειτα από την επιστημονική μελέτη ότι η επένδυση δεν θα επηρεάσει την οικολογική ισορροπία των οικοτόπων προτεραιότητας (άρθρο 9, ΕΧΠ Τουρισμού).

Συμπερασματικά, στα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια το τοπίο δεν αναφέρεται σημαντικά, εκτός από το «Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ)», όπου αναφέρονται μέτρα και οδηγίες για τις επιπτώσεις τοποθέτησης μιας αιολικής μονάδας στο τοπίο. Συνεπώς, είναι απαραίτητο τα επόμενα Ειδικά Πλαίσια που θα εγκριθούν και ιδίως αυτά που έχουν σχέση με ειδικές κατηγορίες του Ελληνικού χώρου που δέχονται έντονες πιέσεις κοινωνικές, περιβαλλοντικές και αναπτυξιακές ή διαθέτουν ιδιαίτερα γεωγραφικά χαρακτηριστικά, όπως για παράδειγμα το Ειδικό του Τουρισμού, να εμπεριέχουν την έννοια του τοπίου και κατευθύνσεις για την προστασία, τη διαχείριση και το σχεδιασμό του.

➤ Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια

Το τοπίο συνιστά σπουδαίο συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελλάδας και διαχειρίζεται ως αναπτυξιακός και περιβαλλοντικός πόρος. Επομένως, αποτελεί σημαντικό γεγονός, ότι στα Περιφερειακά Πλαίσια, για πρώτη φορά οι στρατηγικές τους κατευθύνσεις εμπεριέχουν αξιολογήσεις και προτάσεις που αφορούν το τοπίο. Σε επίπεδο περιφέρειας η έννοια και τα ζητήματα του τοπίου προσεγγίζονται

περισσότερο, καθώς πλέον υπάρχει ανεξάρτητο κεφάλαιο που αναφέρεται συγκεκριμένα και με ρητό τρόπο στο τοπίο. Τα αναθεωρημένα πλαίσια επιδιώκουν την οργάνωση του χώρου της κάθε περιφέρειας, αξιοποιώντας τα τοπία ιδιαίτερης σημασίας, καθώς και την ανάπτυξη οργανωμένων δράσεων και ενεργειών που αφορούν την ανάδειξη και διαχείριση των τοπίων. Στα νέα περιφερειακά πλαίσια το τοπίο αντιμετωπίζεται ως περιβαλλοντικός και αναπτυξιακός πόρος, διότι είναι ικανό να λειτουργήσει ως συγκριτικό πλεονέκτημα στο οποίο μπορούν να στηριχθούν πολλές παραγωγικές δραστηριότητες (Γουργιώτης, 2014). Σκοπός της ενσωμάτωσης του νέου κεφαλαίου είναι η ύπαρξη, μίας εξειδικευμένης και ολικής προσέγγισης σε θέματα που αφορούν το τοπίο. Συνεπώς, θα εντοπίζονται τα τοπία ιδιαίτερης σημασίας κάθε Περιφέρειας και βάση προτεραιότητας θα πραγματοποιούνται συντονισμένες ενέργειες για την ορθολογική διαχείριση και ανάδειξή τους.

Οι προτάσεις που δίνονται από τα περιφερειακά πλαίσια είναι στρατηγικού χαρακτήρα και αφορούν γενικές πολιτικές και κατευθύνσεις για την προστασία, ανάδειξη και διαχείριση του τοπίου της κάθε περιφέρειας, καθώς και για την μείωση ενδεχόμενων πιέσεων που υποβαθμίζουν το τοπίο. Επίσης, προτείνεται η αναγνώριση ζωνών τοπίου αποκλειστικά για τοπία τα οποία χαρακτηρίζονται ως ιδιαίτερης σημασίας ή κρίνονται ως υποβαθμισμένα και ταυτόχρονα παρουσιάζονται μερικοί στόχοι για κάθε ζώνη τοπίου που έχει οριστεί σε κάθε περιφερειακό πλαίσιο. Είναι σημαντικό να αναφερθεί, πως οι κατευθύνσεις που αναφέρονται στην ανάδειξη και διαχείριση του τοπίου πρέπει να εξειδικευθούν από τον υποκείμενο χωροταξικό σχεδιασμό. (Γουργιώτης, 2014).

Σε περιφερειακό επίπεδο το τοπίο προσεγγίζεται σε κλίμακα 1:250.000 και πραγματοποιείται ο προσδιορισμός των περιοχών ενδιαφέροντος φυσικής και ανθρωπογενούς κληρονομιάς σε διεθνούς, εθνικής και περιφερειακής σημασίας τοπία για κάθε μία από τις 12 περιφέρειες της χώρας. Βασικό εργαλείο του σχεδιασμού είναι ο καθορισμός Ζώνης Τοπίου σε κάθε περιφέρεια της χώρας, καθώς πραγματοποιείται αξιολόγηση της κάθε περιοχής σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της, λαμβάνοντας υπόψη τα φυσικογεωγραφικά και ανθρωπογενή στοιχεία που περιλαμβάνει και την χαρακτηρίζουν. Συγκεκριμένα, κάθε ζώνη τοπίου που έχει καθοριστεί στα περιφερειακά πλαίσια, προσδιορίζεται και ορίζεται με βάση ένα κυρίαρχο χαρακτηριστικό ή λειτουργία που παρουσιάζει, όπως για

παράδειγμα ένα ποτάμι, που προσδίδει στην περιοχή μια μοναδική ταυτότητα. Σε κάθε περιφερειακό πλαίσιο καθορίζονται οι Ζώνες Τοπίου (ΖΤ) και στη συνέχεια πραγματοποιείται η κατηγοριοποίηση των τοπίων κάθε ζώνης σε Τοπία Διεθνούς Αξίας, σε Τοπία Εθνικής Αξίας, σε Τοπία Περιφερειακής Αξίας και σε Τοπία Ιδιαίτεως υποβαθμισμένα (Γουργιώτης και Τσιλιμίγκας, 2014).

Συμπερασματικά, είναι φανερό η ανάγκη αναγνώρισης της σημασίας του χωροταξικού σχεδιασμού αλλά και η οριζόντια ενσωμάτωση του τοπίου στα αναθεωρημένα ΠΧΠ. Σημαντική αλλαγή των νέων αναθεωρημένων πλαισίων, αποτελεί η ενσωμάτωση ενός κεφαλαίου αποκλειστικά για το τοπίο, που στα προηγούμενα δεν υπήρχε. Με την προσέγγιση του τοπίου μέσα από τα Περιφερειακά Πλαίσια και γενικότερα από τα εργαλεία του χωροταξικού σχεδιασμού, επιδιώκεται να επιτευχθεί κατά το δυνατό, μια ολοκληρωμένη προσέγγιση πολιτικής τοπίου, ικανή να αντιμετωπίσει ζητήματα που το αφορούν, έχοντας πάντα στόχο την ισορροπία μεταξύ της ανάγκης για ανάπτυξη και προστασίας του τοπίου. Βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματική προστασία, διαχείριση και σχεδιασμό του τοπίου, είναι η σύνταξη μιας ολοκληρωμένης, πολύ-επίπεδης και συνεπούς στη διάρκεια του χρόνου πολιτικής τοπίου. Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια είναι υποχρεωμένα να εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις του υπερκείμενου σχεδιασμού, δηλαδή του Γενικού και των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων και κατ'επέκταση να εξειδικεύουν αλλά και να συμπληρώνουν τις κατευθύνσεις. Στόχος αποτελεί η επίτευξη μιας καλύτερης οργάνωσης και ρύθμισης, μεταξύ των διαδικασιών του χωροταξικού σχεδιασμού και των ενεργειών χωρικής ανάπτυξης, σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο (Γουργιώτης, 2014).

Είναι αναμφίβολο πλέον, πως το τοπίο αποτελεί βασική παράμετρο που πρέπει να συνεκτιμάται στις διαδικασίες χωρικού σχεδιασμού, ώστε να εντάσσονται σε αυτό, οι διάφορες αλλαγές που προκύπτουν από οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες. Έτσι, μέσα από την αμφίδρομη επιρροή του τοπίου με τον χωροταξικό σχεδιασμό, δίνεται η δυνατότητα για εξέλιξη του σχεδιασμού στην Ελλάδα. Ειδικότερα, μέσω της αφομοίωσης του τοπίου και των ζητημάτων που το αφορούν, στο χωροταξικό σχεδιασμό, είναι εφικτή η βέλτιστη διαχείριση του ελληνικού χώρου και των αλλαγών του, ενώ ταυτόχρονα ευνοείται η ανάπτυξη και

εύρυθμη λειτουργία των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, σε αρμονία με το περιβάλλον (ΥΠΕΚΑ, 2011).

Στο πεδίο της χωροταξίας το τοπίο αποτελεί αειφορικό πόρο ανάπτυξης, ενώ για τον τομέα του τουρισμού και τον κλάδο της αναψυχής αποτελεί κύριο στοιχείο του χωροταξικού σχεδιασμού και διαμόρφωσης του χώρου (Παπαγιάννης, 2012). Επομένως, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο στηρίζει την άποψη πως οι πολιτικές συμβάλλουν στη διαχείριση του τοπίου και τροποποιούν τον σχεδιασμό (Προοίμιο της Σύμβασης για το Τοπίο). Είναι φανερός λοιπόν ο ρόλος του χωροταξικού σχεδιασμού, ως εργαλείο για την επίτευξη της αειφορικής ανάπτυξης, ο οποίος κατευθύνει στο χώρο, την ορθολογική χωροθέτηση και τον σχεδιασμό των υποδομών και εξασφαλίζει την αποφυγή συγκρούσεων χρήσεων γης. Παράλληλα, διασφαλίζει την εκμετάλλευση του χώρου σύμφωνα με τη φέρουσα ικανότητα των συστημάτων του, προασπίζεται τη προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και λαμβάνει υπόψιν τις ιδιαιτερότητες της κοινωνίας και του περιβάλλοντος στα αναπτυξιακά σχέδια (Παπαγιάννης, 2012).

Συμπερασματικά, όπως φανερώνεται και στο εν λόγω κεφάλαιο, είναι πολλές οι αποφάσεις, οδηγίες και νόμοι που αφορούν το περιβάλλον και το τοπίο σε ευρωπαϊκό επίπεδο και απευθύνονται σε όλα τα κράτη μέλη, με σπουδαιότερη την Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου ή Σύμβαση της Φλωρεντίας. Σε εθνικό επίπεδο δίνεται μεγάλο ενδιαφέρον στις διαδικασίες διαφύλαξης και αξιοποίησης των τοπίων, ανεξάρτητα του τύπου τοπίου όπως συνέβαινε με παλιότερες κείμενες διατάξεις, όπου το τοπίο ταυτιζόταν αποκλειστικά και μόνον με τα μοναδικά τοπία υψηλής αξίας. Επίσης, είναι σημαντική η προτεραιότητα που δίνεται για τη προστασία του τοπίου από τον χωροταξικό σχεδιασμό, μέσω της ανάπτυξης ειδικών μηχανισμών οι οποίοι καλούνται να εναρμονίζονται με την περιβαλλοντική, πολεοδομική και χωροταξική νομοθεσία και πολιτική.

Αναφορικά με τα νέα αναθεωρημένα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια, παρατηρείται να υπάρχει έντονο ενδιαφέρον για την έννοια και τα ζητήματα του τοπίου, καθώς πλέον υπάρχει αποκλειστικό κεφάλαιο για το τοπίο, πέρα από τις υπόλοιπες κατευθύνσεις που το αφορούν έμμεσα. Αντίθετα, τα Ειδικά Χωροταξικά Πλαίσια δεν περιέχουν αναφορές για το τοπίο, εκτός του ΕΧΠ για τις ΑΠΕ. Επομένως, είναι αναγκαίο το τοπίο να αποτελεί βασική προϋπόθεση στη διαμόρφωση του χωρικού σχεδιασμού, ώστε η ένταξη στο τοπίο των διάφορων

μεταβολών που προκύπτουν από κοινωνικούς, οικονομικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες, να γίνεται με αρμονικό τρόπο.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί, πως η επαναλαμβανόμενη χρονικά ανακόλουθη θεσμοθέτηση των χωροταξικών πλαισίων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία του συντονισμού και της εναρμόνισης μεταξύ των δύο επιπέδων σχεδιασμού. Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια είναι υποχρεωμένα να εξειδικεύσουν τις κατευθύνσεις του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων, αλλά επίσης μπορούν να λειτουργήσουν με το μηχανισμό της ανάδρασης, εφόσον είναι σκόπιμο, ως προς τον σχεδιασμό εθνικού επιπέδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ - ΟΛΥΜΠΟΣ

3.1. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ

Περιοχή μελέτης είναι ο Όλυμπος, που αποτελεί το ψηλότερο βουνό της Ελλάδας και το δεύτερο σε ύψος της Βαλκανικής Χερσονήσου, μετά το Μουσαλά (Muss Allah) της νότιας Βουλγαρίας. Εντοπίζεται στα νοτιοδυτικά σύνορα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας με την Περιφέρεια Θεσσαλίας και ειδικότερα στα όρια ανάμεσα στην Περιφερειακή Ενότητα Πιερίας και την Περιφερειακή Ενότητα Λαρίσης.

Το βόρειο τμήμα του Ολύμπου συνορεύει με τα Πιέρια όρη με το στενό της Πέτρας, ενώ το νότιο τμήμα του με τον κάτω Όλυμπο με τον χείμαρρο της Ζηλιάνας. Στα ανατολικά του βουνού βρίσκεται η πεδιάδα του Δίου – Λιτοχώρου-Λεπτοκαρυάς και ο Θερμαϊκός κόλπος, ενώ επίσης απέχει 18 χλμ. από την παραλία του Λιτοχώρου. Η έκτασή του ανέρχεται σε 500 περίπου Km², με μορφή σχεδόν κυκλική, μέση διάμετρο 25 Km περίπου και περίμετρο γύρω στα 80 Km και το ύψος του φτάνει στα 2.918 μέτρα, με την ψηλότερη κορυφή του τον Μύτικα. (Δ/νη Τεχνικών Έργων, Π.Ε. Πιερίας, 2013)

Ο Όλυμπος συνδυάζει σπουδαία φυσικά, γεωμορφολογικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά, συνθέτοντας ένα τοπίο μοναδικό και μνημείο κληρονομιάς σε διεθνές επίπεδο. Θεωρείται γνωστός ως κατοικία των Θεών, με το πάνθεο του δωδεκάθεου να βρίσκεται στις κορυφές του Ολύμπου, όπως φανερώνεται στα Έπη

του Ομήρου, την Ιλιάδα, την Οδύσσεια και στα πρώτα γραπτά κείμενα της ελληνικής γραμματείας.

3.2. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο Όλυμπος βρίσκεται σε ένα τμήμα του εντός των συνόρων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας και το υπόλοιπο τμήμα στην Περιφέρεια Θεσσαλίας. Ειδικότερα, ανήκει στην Περιφερειακή Ενότητα Πιερίας και στην Περιφερειακή Ενότητα Λαρίσης. Επομένως, το συγκεκριμένο βουνό διοικητικά χωρίζεται στον Μακεδονικό και στον Θεσσαλικό Όλυμπο.

Η περιοχή μελέτης αφορά το τμήμα του Ολύμπου που βρίσκεται στην Περιφερειακή Ενότητα Πιερίας, της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας. Η ΠΕ Πιερίας έχει πρωτεύουσα την Κατερίνη και χωρίζεται σε τρεις δήμους, σύμφωνα με την «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης». Ο πρώτος δήμος είναι ο Δήμος Κατερίνης με έδρα Κατερίνη, αποτελούμενος από τους δήμους Ελαφίνας, Κατερίνης, Κορινού, Παραλίας, Πέτρας και Πιερίων, οι οποίοι καταργούνται. Δεύτερος δήμος είναι ο Δήμος Πύδνας-Κολινδρού με έδρα το Αιγίνιο και ιστορική έδρα τον Κολινδρό, αποτελούμενος από την συγχώνευση των δήμων Αιγινίου, Κολινδρού, Μεθώνης και Πύδνας, οι οποίοι καταργούνται. Ο τρίτος δήμος είναι ο Δήμος Δίου-Ολύμπου με έδρα το Λιτόχωρο και ιστορική έδρα το Δίον, ο οποίος αποτελείται από τους πρώην δήμους Ανατολικού Ολύμπου, Δίου και Λιτοχώρου, οι οποίοι καταργήθηκαν με το Πρόγραμμα Καλλικράτης (ΦΕΚ 87/Α/07-06-2010).

Επομένως, στην περιοχή μελέτης σε επίπεδο δήμων, ανήκει ο Δήμος Δίου-Ολύμπου, ο οποίος διακρίνεται σε τρεις Δημοτικές Ενότητες σύμφωνα με το πρόγραμμα «Καλλικράτης», όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα. Ενώ επίσης εντάσσεται στην περιοχή μελέτης και η Δημοτική Ενότητα Πέτρας του Δήμου Κατερίνης. Οι περιοχές αυτές αποτελούν περιοχή μελέτης, καθώς βρίσκονται στους πρόποδες του Ολύμπου ή γειτνιάζουν άμεσα με αυτόν.

Πίνακας 1: Διοικητική κατάταξη περιοχής μελέτης

Δημοτικές Ενότητες	Κοινότητα / Οικισμοί
Ανατολικού Ολύμπου	Λεπτοκαρυάς (Λεπτοκαρυά)
	Παντελεήμωνα (Παντελεήμων, Νέος Παντελεήμων, Παραλία Παντελεήμωνος)
	Πλαταμώνος (Πλαταμών)
	Πόρων (Νέοι Πόροι, Άγιος Δημήτριος, Πόροι)
	Σκοτίνης (Σκοτίνα, Άνω Σκοτίνα, Παραλία Σκοτίνας)
Δίου	Κονταριώτισσης (Κονταριώτισσα)
	Άγιου Σπυρίδωνος (Άγιος Σπυρίδων)
	Βροντούς (Βροντού)
	Δίου (Δίον, Πλατανάκια)
	Καρίτσης (Καρίτσα)
	Νέας Εφέσου (Νέα Έφεσος)
Λιτοχώρου	Λιτοχώρου (Λιτόχωρο, Καλύβια Βαρικού, Λιμήν Λιτοχώρου, Μονή Αγίου Διονυσίου, Πλάκα)

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.), Ιδία Επεξεργασία

3.3. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΦΥΣΟΓΝΩΜΙΑ

3.3.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Σύμφωνα με την απογραφή του 2011, ο συνολικός πληθυσμός της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας είναι 1.882.108 και της Περιφερειακής Ενότητας Πιερίας είναι 126.698 άτομα (ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2011). Στον παρακάτω πίνακα σημειώνονται οι οικισμοί που βρίσκονται στους πρόποδες του βουνού ή γειτνιάζουν άμεσα με αυτό και παρατίθεται ο πληθυσμός τους για το έτος 2011.

Πίνακας 2: Μόνιμοι κάτοικοι των Δήμων, των Δημοτικών Ενότητων και των Δημοτικών/Τοπικών Κοινοτήτων στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου (ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2011)

Δήμος	Δημοτική Ενότητα	Δημοτική / Τοπική Κοινότητα	Μόνιμος Πληθυσμός
Δίου - Ολύμπου	Σύνολο		25.668
	Ανατολικού Ολύμπου	Σύνολο	8.343
		Λεπτοκαρυά	3.700

	Δίου	Σύνολο	10.066
		Βροντού	1.902
		Καρίτσα	2.025
		Δίον	1.424
	Λιτοχώρου	Σύνολο	7.259
		Λιτόχωρο	6.925
		Λιμάνι Λιτοχώρου	9
		Μονή Αγίου Διονυσίου	25
		Πλάκα	192
Κατερίνης	Σύνολο		85.851
	Πέτρας	Σύνολο	4.888
		Φωτεινά	396

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ), Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 3: απογραφή 2001

Δήμος	Οικισμός	Πληθυσμός
Ανατολικού Ολύμπου	Σύνολο	8.198
	Λεπτοκαρυά	3.513
Δίου	Σύνολο	10.885
	Βροντού	2.010
	Δίον	1.314
	Καρίτσα	2.202
Λιτοχώρου	Σύνολο	6.789
	Λιτόχωρο	6.529
	Λιμνήν Λιτοχώρου	34
	Μονή Αγίου Διονυσίου	26
	Πλάκα	170
Πέτρας	Σύνολο	5.896
	Φωτεινά	417

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ) , Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 4: απογραφή 1999

Δήμος / Κοινότητα	Οικισμός	Πληθυσμός
Δ. Λιτοχώρου	Λιτόχωρο	6.656
	Λιμήν Λιτοχώρου	42
	Μονή Αγίου Διονυσίου	16
	Πλάκα	134
Κ. Βροντούς	Βροντού	1.800
Κ. Δίου	Δίον	1.149
Κ. Καρίτσης	Καρίτσα	2.205
Κ. Λεπτοκαρυάς	Λεπτοκαρυά	3.366
Κ. Φωτεινών	Φωτεινά	464

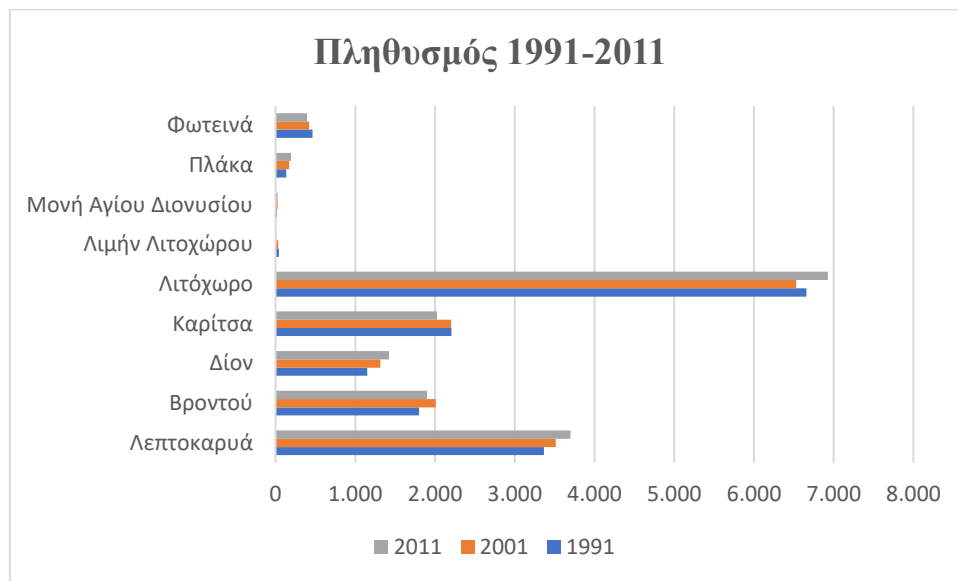
Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ), Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 5: Πληθυσμιακή εξέλιξη Περιοχής Μελέτης, 1991-2011

Οικισμοί	Πληθυσμός			Ρυθμός Μεταβολής (%) για το 1991-2001	Ρυθμός Μεταβολής (%) για το 2001-2011
	1991	2001	2011		
Λεπτοκαρυά	3.366	3.513	3700	4,36	5,32
Βροντού	1.800	2.010	1902	11,66	-5,37
Δίον	1.149	1.314	1424	14,36	8,37
Καρίτσα	2.205	2.202	2025	-0,13	-8,03
Λιτόχωρο	6.656	6.529	6925	-1,90	6,06
Λιμήν Λιτοχώρου	42	34	9	-19,04	-73,5
Μονή Αγίου Διονυσίου	16	26	25	62,5	-3,84
Πλάκα	134	170	192	26,86	12,9
Φωτεινά	464	417	396	-10,12	-5,03

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ), Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 1: Πληθυσμιακή εξέλιξη Περιοχής Μελέτης, 1991-2011

Πηγή: Ελληνική Στατιστική (Αρχή ΕΛ.ΣΤΑΤ), Ιδία Επεξεργασία

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για την πληθυσμιακή εξέλιξη της περιοχής μελέτης, των οικισμών που βρίσκονται στους πρόποδες του Ολύμπου ή γειτνιάζουν με αυτό, για την περίοδο 1991-2011, παρατηρείται πως ο πληθυσμός είναι μικρού δυναμικού. Όπως φαίνεται και στον παραπάνω πίνακα και στο διάγραμμα, ο πληθυσμός δεν παρουσιάζει μεγάλη διαφορά μεταξύ των τριών περιόδων απογραφής, καθώς σε κάποιους οικισμούς μειώθηκε λίγο ο πληθυσμός και σε κάποιους άλλους αυξήθηκε λίγο.

3.3.2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

3.3.2.1. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ – ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Η παρουσίαση και ανάλυση των παρακάτω στοιχείων αναφορικά με την απασχόληση των κατοίκων των οικισμών της περιοχής μελέτης, βασίστηκε στην διάθεση, συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος. Ειδικότερα, τα στοιχεία απασχόλησης είναι σε επίπεδο δήμων για το έτος 2011, καθώς δεν διατίθενται στοιχεία για μικρότερες χωρικές μονάδες.

Επομένως στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η απασχόληση για το έτος 2011 για κάθε φύλο για την περιοχή μελέτης.

Πίνακας 6: Απογραφή πληθυσμού του 2011, κατά φύλο και κατάσταση ασχολίας

Τόπος Μόνιμης Διαμονής/ Φύλο		Οικονομικά Ενεργοί					Οικονομικά μη Ενεργοί			
	Σύνολο	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι			Σύνολο	Μαθητές- Σπουδαστές	Συνταξιούχοι	Λοιποί
				Σύνολο	Πρώην Απασχολούμενοι	Νέοι				
Δήμος Κατερίνης	85.851	34.848	27.504	7.344	5.071	2.27 3	51.003	13.771	20.458	16.774
Άρρενες	41.569	20.684	16.578	4.106	2.908	1.19 8	20.885	7.046	9.894	3.945
Θήλεις	44.282	14.164	10.926	3.238	2.163	1.07 5	30.118	6.725	10.564	12.829
Δήμος Δίου - Ολύμπου	25.668	9.270	7.558	1.712	1.147	565	16.398	3.929	5.944	6.525
Άρρενες	13.322	6.244	5.140	1.104	779	325	7.078	2.031	3.106	1.941
Θήλεις	12.346	3.026	2.418	608	368	240	9.320	1.898	2.838	4.584

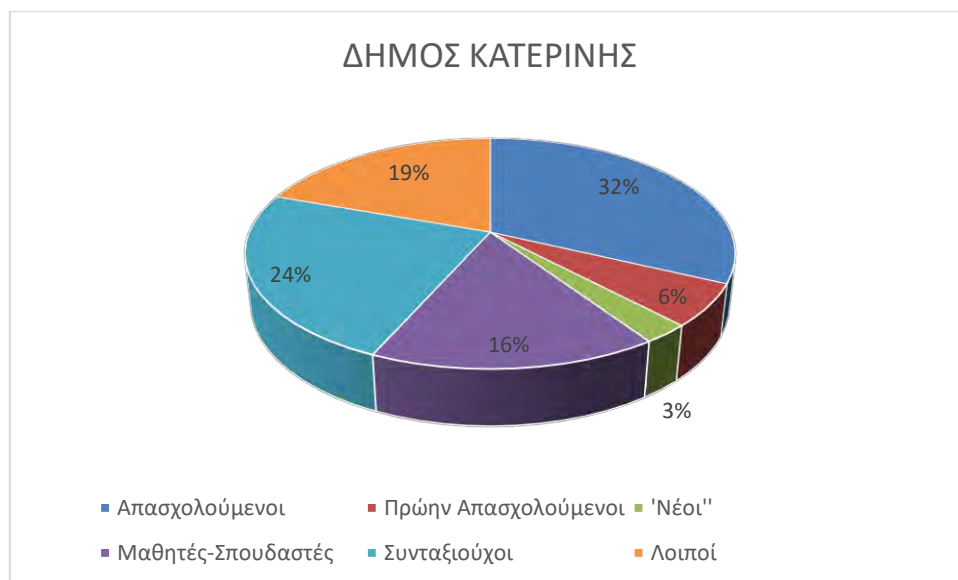
Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ), Ιδία Επεξεργασία

Αναλύοντας τα παραπάνω δεδομένα από την Ελληνική Στατιστική Αρχή για το έτος 2011, σε επίπεδο Δήμου παρατηρείται πως ο μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός υπερτερεί σε σχέση με τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό. Για τον Δήμο Κατερίνης το ποσοστό του μη οικονομικά ενεργού πληθυσμού σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού είναι 59,4%, ενώ για τον Δήμο Δίου-Ολύμπου το ποσοστό είναι 63,8%.

Η μεγαλύτερη διαφορά μεταξύ των δύο κατηγοριών πληθυσμών, οικονομικά ενεργού και μη, εντοπίζεται στον Δήμο Δίου-Ολύμπου, καθώς πρόκειται για δήμος που περιλαμβάνει οικισμούς με υψηλό αριθμό συνταξιούχων κατοίκων. Το ίδιο παρατηρείται να συμβαίνει και σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας, όπου στην ΠΕ Πιερίας οι οικονομικά ενεργοί είναι 49.451 και οι μη ενεργοί 77.247 άτομα.

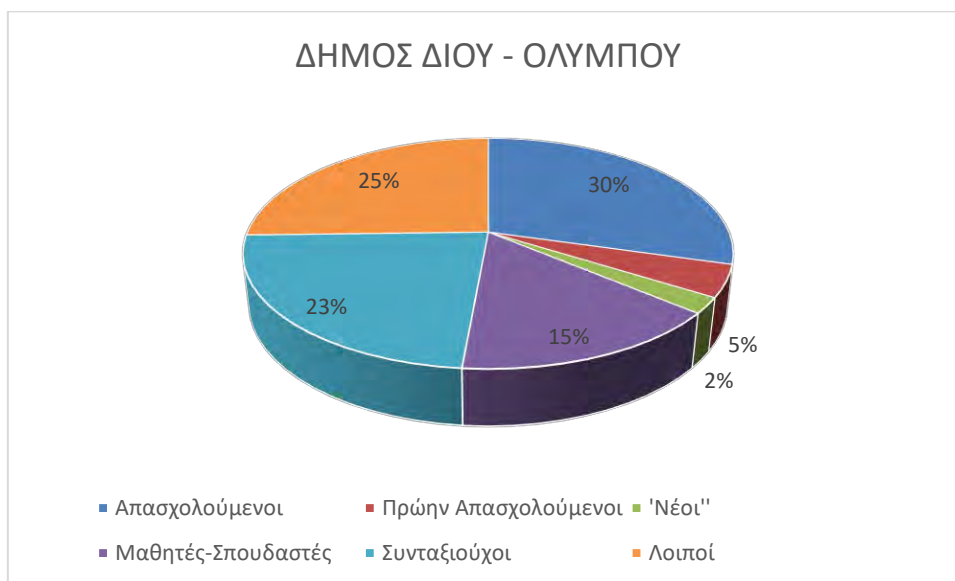
Επίσης, οι δύο δήμοι καταγράφουν ποσοστό ανεργίας σχετικά χαμηλό, καθώς ο Δήμος Κατερίνης σε σχέση με το συνολικό του πληθυσμό κατέχει ποσοστό ανεργίας 8,5%, ενώ ο Δήμος Δίου-Ολύμπου 6,7%.

Διάγραμμα 2: Μόνιμος πληθυσμός κατά κατάσταση ασχολίας, 2011

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ), Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 3: Μόνιμος πληθυσμός κατά κατάσταση ασχολίας, 2011

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ), Ιδία Επεξεργασία

Στα παραπάνω δύο διαγράμματα που αφορούν την κατάσταση ασχολίας του μόνιμου πληθυσμού των δύο δήμων για το έτος 2011, παρατηρείται ότι τη μεγαλύτερη θέση καταλαμβάνουν οι απασχολούμενοι, με ποσοστό 32% για τον Δήμο Κατερίνης και 30% για τον Δήμο Δίου-Ολύμπου.

Στη συνέχεια, από το σύνολο των απασχολουμένων των δύο δήμων, παρουσιάζεται ο παρακάτω πίνακας με στοιχεία για το επίπεδο εκπαίδευσής τους, σύμφωνα με την απογραφή πληθυσμού της ΕΛ.ΣΤΑΤ για το έτος 2011.

Πίνακας 7: Απασχολούμενων κατά επίπεδο εκπαίδευσης για το 2011

Τόπος Μόνιμης Διαμονής	Σύνολο	Κάτοχοι διδακτορικού ή μεταπτυχιακού τίτλου / Πτυχιούχοι Παν/μίου - Πολυτεχνείου, ΑΤΕΙ, ΑΣΠΑΙΤΕ ανώτερων επαγγελματικών & ισότιμων σχολών	Πτυχιούχοι μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ΙΕΚ, Κολλέγια κλπ.) / Απόφοιτοι Λυκείου (Γενικού, Εκκλησιαστικού, Επαγγελματικού κλπ.)	Απόφοιτοι τριτάξιου Γυμνασίου & πτυχιούχοι Επαγγελματικών Σχολών	Απόφοιτοι Δημοτικού / Άλλο
Δήμος Κατερίνης	27.504	8.034	10.241	4.330	4.899
Δήμος Δίου - Ολύμπου	7.558	1.387	2.486	1.491	2.194

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ), Ιδία Επεξεργασία

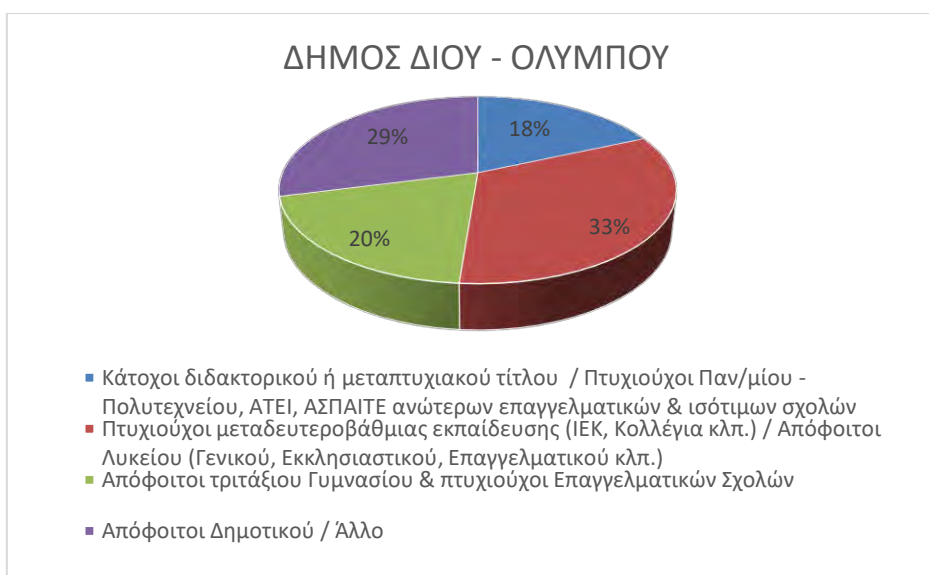
Σύμφωνα με τον πίνακα, παρατηρείται για τους απασχολούμενους κατά επίπεδο εκπαίδευσης, σύμφωνα με την απογραφή του 2011, πως στον Δήμο Δίου – Ολύμπου δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ των ατόμων που είναι κάτοχοι πτυχίου και αυτών που δεν είναι, καθώς το ποσοστό των πτυχιούχων σε σχέση με το σύνολο των απασχολούμενων του δήμου είναι 51,2%. Ενώ στον Δήμο Κατερίνης οι πτυχιούχοι υπερτερούν σημαντικά από τους υπόλοιπους, αλλά και σε σχέση με τον Δήμο Δίου – Ολύμπου, με ποσοστό 66,4%.

Διάγραμμα 4: Απασχολούμενοι κατά επίπεδο εκπαίδευσης, 2011

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ), Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 5: Απασχολούμενοι κατά επίπεδο εκπαίδευσης, 2011

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ), Ιδία Επεξεργασία

3.3.2.2. ΤΟΜΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ, παρατίθεται στον επόμενο πίνακα η σύνθεση της απασχόλησης κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας για το έτος 2011. Καθώς δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σε μικρότερες χωρικές μονάδες, όπως σε επίπεδο οικισμού, τα στοιχεία των πινάκων είναι σε επίπεδο δήμου και περιλαμβάνουν τους δύο δήμους, των οποίων ορισμένοι οικισμοί εντάσσονται στην περιοχή μελέτης.

Πίνακας 8: Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικών δραστηριοτήτων, για το 2011

Τόπος Διαμονής	Τομέας Οικονομικών δραστηριοτήτων		
	Πρωτογενής τομέας	Δευτερογενής Τομέας	Τριτογενής Τομέας
Δήμος Κατερίνης	4.244	6.898	16.362
Δήμος Δίου- Ολύμπου	1.901	1.849	3.808

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ), *Ιδία Επεξεργασία*

Στη συνέχεια, αναφορικά με την απασχόληση, κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας σε επίπεδο δήμου που αφορά την περιοχή μελέτης, για το έτος 2011, παρατηρείται ότι για το Δήμο Κατερίνης κυρίαρχος τομέας παραγωγής αποτελεί ο τριτογενής τομέας με υψηλό αριθμό απασχολούμενων συγκριτικά με τους υπόλοιπους δύο τομείς παραγωγής, ακολουθεί ο δευτερογενής τομέας και έπειτα με μικρότερο αριθμό ατόμων ο πρωτογενής τομέας. Ενώ, για στον Δήμο Δίου-Ολύμπου κυριαρχεί ο τριτογενής τομέας, ακολουθεί ο πρωτογενής τομέας και στη συνέχεια με μικρή διαφορά ο δευτερογενής τομέας. (ΕΛ.ΣΤΑΤ)

Αναφορικά με τη διάρθρωση της απασχόλησης του Δήμου Κατερίνης, ο τριτογενής τομέας παρουσιάζει ποσοστό 59,4% σε σχέση με το σύνολο των απασχολούμενων που καταγράφει για το έτος 2011, που είναι 27.504. Ενώ, αντίστοιχα ο Δήμος Δίου-Ολύμπου, ο κυρίαρχος τομέας οικονομικής δραστηριότητάς του που είναι επίσης ο τριτογενής έχει ποσοστό 50,3% σε σχέση με το σύνολο των απασχολούμενων του. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα στοιχεία σε μορφή γραφημάτων.

Διάγραμμα 6: Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, 2011

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ), Ιδία Επεξεργασία

Διάγραμμα 7: Απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, 2011

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ), Ιδία Επεξεργασία

Γίνεται αντιληπτό πως η κυριαρχία του τριτογενή τομέα στο Δήμο Κατερίνης, οφείλεται στη ύπαρξη δημόσιων υπηρεσιών και κεντρικών λειτουργιών, καθώς περιλαμβάνει την πόλη της Κατερίνης που αποτελεί πρωτεύουσα του δήμου. Ενώ για τον Δήμο Δίου-Ολύμπου, η κυριαρχία του τριτογενή τομέα οφείλεται στην στήριξη του δήμου κατά βάση στον τουρισμό. Οι περισσότεροι οικισμοί που ανήκουν στον δήμο είναι ορεινοί και παραθαλάσσιοι και αποτελούν πόλο έλξης

επισκεπτών , αυξάνοντας σημαντικά την οικονομική δραστηριότητα του τουρισμού, επομένως και την απασχόληση σε αυτόν τον τομέα.

Σε αυτό το υποκεφάλαιο παρατέθηκαν στοιχεία για την κατανομή των απασχολουμένων στους τρεις τομείς οικονομικών δραστηριοτήτων και στους κλάδους που τους συνθέτουν, για το έτος 2011. Επίσης, παρουσιάστηκε ποιος τομέας κυριαρχεί στους δύο δήμους, των οποίων ορισμένοι οικισμοί εντάσσονται στην περιοχή μελέτης, στον οποίο στηρίζεται η τοπική ανάπτυξη. Όπως προαναφέρθηκε ο τριτογενής τομέας κατέχει την πρώτη θέση και στους δύο δήμους, με μεγάλη διαφορά στην τοπική οικονομία της περιοχής μελέτης αποτελώντας κύρια πηγή εισοδήματος.

Ωστόσο, ο κλάδος της γεωργίας παρουσιάζει ενδιαφέρον και στην δυναμική του ανήκουν τα επώνυμα προϊόντα. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα αγροτικά Προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ) που βρίσκονται στην περιοχή μελέτης, σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας.

Πίνακας 9: Προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προϊόντα Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ)

Περιφέρεια	Περιφερειακή Ενότητα	Προϊόν	Ονομασία Προέλευσης ή Γεωγραφική ένδειξη
Κεντρικής Μακεδονίας	Πιερίας	Φρούτα & Λαχανικά	Ακτινίδιο Πιερίας (ΠΓΕ)
		Τυριά	Μπάτζος (ΠΟΠ)
			Φέτα (ΠΟΠ)
			Κασέρι (ΠΟΠ)
			Μανούρι

Πηγή: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Γενική Διεύθυνση Τροφίμων, Δ/νση Συστημάτων ποιότητας και Βιολογικής Γεωργίας, Τμήμα ΠΟΠ ΠΓΕ ΕΠΙΠ, <http://www.minagric.gr/>, Ιδία Επεξεργασία

Η Περιφερειακή Ενότητα Πιερίας, χωροθετείται στο νότιο τμήμα της κεντρικής Μακεδονίας, με πρωτεύουσα την Κατερίνη και αποτελείται από τρεις Δήμους, ενώ παράλληλα φιλοξενεί ένα σημαντικό τμήμα του βουνού του Ολύμπου. Από τους

τρεις δήμους, οι οικισμοί των δύο δήμων της εντάσσονται στην περιοχή μελέτης, αυτοί είναι ο Δήμος Κατερίνης και ο Δήμος Δίου – Ολύμπου. Αποτελεί τόπο στον οποίο είναι έντονη η εναλλαγή θάλασσας και βουνού και η προσβασιμότητα και προσπελασιμότητα της από και προς είναι σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό.

Στην ΠΕ Πιερίας, το ορεινό τμήμα του Ολύμπου στηρίζεται κατά βάση στην γεωργία/κτηνοτροφία, καθώς και αλλά στην τουριστική δραστηριότητα. Το παραλιακό τμήμα στηρίζεται κυρίως στον τουρισμό, το πεδινό βασίζεται στην γεωργία και το αστικό/περιαστικό, γύρω από την πρωτεύουσα του νομού συγκεντρώνει κυρίως δραστηριότητες του δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

Στον πρωτογενή τομέα, κυριαρχούν η γεωργία και η κτηνοτροφία. Σημαντική για την ΠΕ Πιερίας αποτελεί η καλλιέργεια καπνού, κυρίως στις ημιορεινές και ορεινές περιοχές. Επίσης, καλλιεργείται σιτάρι κριθάρι, καλαμπόκι, καθώς και δενδρώδεις καλλιέργειες όπως οι κερασιές, οι ροδιές και τα ακτινίδια. Η κτηνοτροφία στηρίζεται κυρίως στην πτηνοτροφία, χοιροτροφία, καθώς και στην εκτροφή αιγοπροβάτων και βοοειδών. Τα εκτρεφόμενα είδη είναι κυρίως κατσίκες, πρόβατα, χοίροι, βοοειδή, κουνέλια, όρνιθες και άλλα είδη πουλερικών, από την εκμετάλλευσή των οποίων παράγονται σημαντικές ποσότητες γάλατος και κρέατος.

Οι σημαντικότεροι βιοτεχνικοί και βιομηχανικοί κλάδοι που αντιπροσωπεύουν τον δευτερογενή παραγωγικό τομέα της ΠΕ Πιερίας, είναι ο κλάδος των ειδών διατροφής, των βιομηχανιών ξύλου, των επισκευών μεταφορικών μέσων, τελικών προϊόντων από μέταλλο, των ειδών υπόδησης, ενδυμασίας και διαφόρων ειδών από ύφασμα. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και οι κλάδοι των ποτών, του δέρματος και των γουναρικών, των προϊόντων από ελαστικό και πλαστική ύλη και προϊόντων χαρτιού.

Μία από τις βασικές οικονομικές δραστηριότητες των κατοίκων της ΠΕ Πιερίας είναι το εμπόριο. Στο χώρο του χονδρικού εμπορίου αναπτύσσονται κατά βάση επιχειρήσεις που διακινούν γεωργικές και δασικές πρώτες ύλες, ζώων, πρώτων υλών υφαντουργίας, κατεργασμένης ξυλείας και οικοδομικών υλικών, διατροφής, ποτών, προϊόντων καπνού και χαρτικών. Ενώ, στο λιανικό εμπόριο αναπτύσσονται κυρίως οι επιχειρήσεις που διακινούν είδη διατροφής και ποτά, είδη ένδυσης και υπόδησης και χαρτικά.

Η ΠΕ Πιερίας αποτελεί σημαντικά τουριστικά αναπτυγμένο προορισμό στην Ελλάδα, με μεγάλο αριθμό επισκεπτών και πολύ σημαντικούς τουριστικούς πόρους. Διαθέτει αξιόλογη τουριστική υποδομή και είναι γνωστή για το παγκόσμιας φήμης ιστορικό και φυσικό μνημείο, τον Όλυμπο.

Ο τριτογενής τομέας στην Περιφερειακή Ενότητα Πιερίας αφορά κυρίως τις τουριστικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται στο παράλιο τμήμα και στο ορεινό και τις δραστηριότητες που αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση των επισκεπτών και του τοπικού πληθυσμού. Σε αυτό συμβάλλει και η διέλευση του βασικού οδικού και σιδηροδρομικού άξονα από την ΠΕ Πιερίας, δημιουργώντας έναν παράλληλο γραμμικό άξονα τουριστικής ανάπτυξης κατά μήκος της. Η σχετικά μεγάλη τουριστική επισκεψιμότητα της παραθαλάσσιας περιοχής, συνέβαλε στην ύπαρξη σημαντικού αριθμού καταστημάτων παροχής υπηρεσιών αναψυχής, όπως ξενοδοχεία, ταβέρνες, καφετέριες campings, κ.α. Οι ορεινές περιοχές παρουσιάζουν επίσης μεγάλο αριθμό προσφερόμενων υπηρεσιών, καθώς προσελκύουν επισκέπτες λόγω της ύπαρξης φυσικών, πολιτιστικών ή άλλων πόρων που διαθέτουν και τους αξιοποιούν κατάλληλα, καθώς και της σπουδαίας ιστορίας του και του χιονοδρομικού κέντρου που λειτουργεί. Ο Όλυπος αποτελεί τουριστικό προορισμό παγκόσμιου βεληνεκούς που καταγράφει μεγάλο αριθμό επισκεπτών όλο το χρόνο, καθώς από μόνος του λόγω του χαρακτήρα του διαμορφώνει το τουριστικό προϊόν του. Ωστόσο, υπάρχουν περιθώρια περαιτέρω αύξησης της ποσότητας και ενίσχυσης της ποιότητας του τουρισμού που διαθέτει, καθώς και των παρεχόμενων εξυπηρετήσεων και υπηρεσιών.

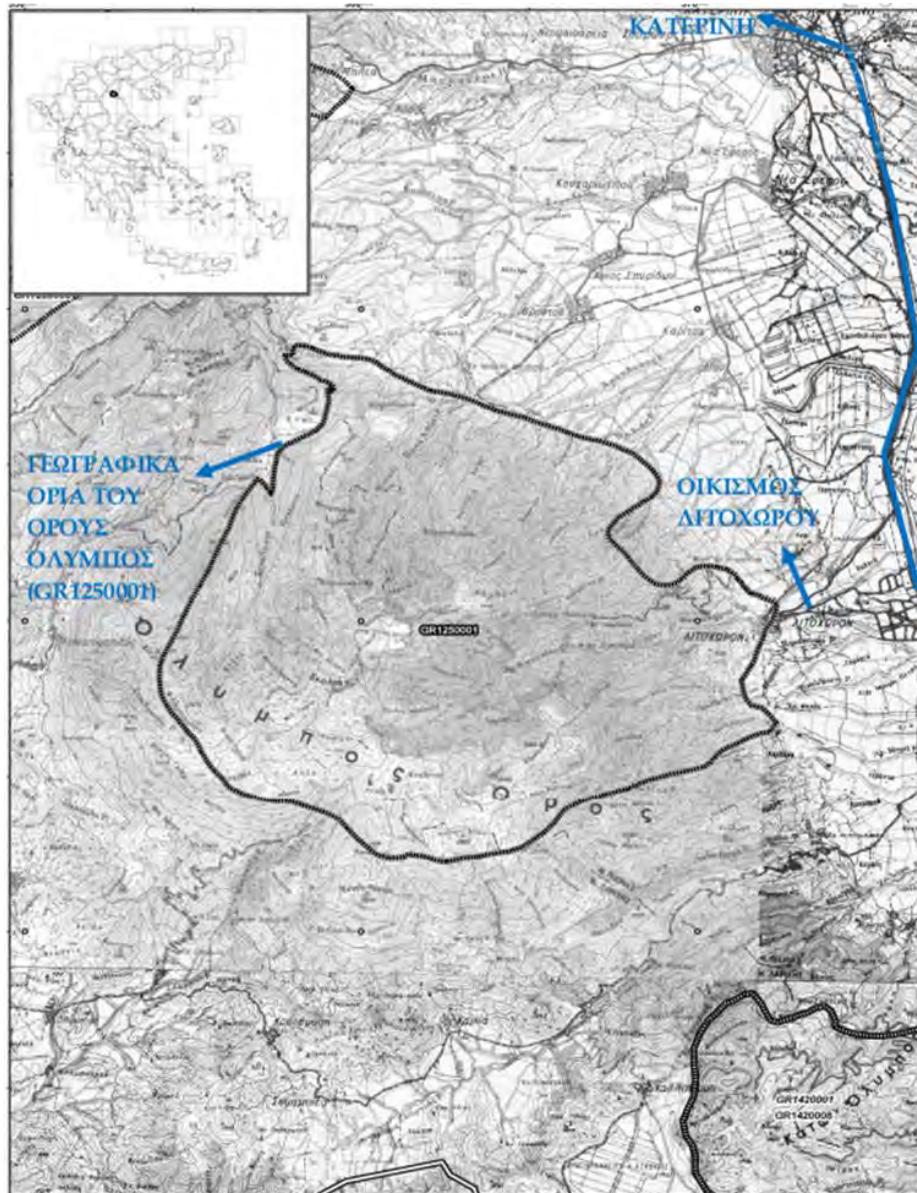
3.4. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

3.4.1. ΓΕΩΛΟΓΙΚΑ, ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ, ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ, ΥΔΡΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Ο Όλυπος χαρακτηρίζεται από έντονες κορυφογραμμές και απότομες πλαγιές. Η έκτασή του ανέρχεται σε 560 km² περίπου, ενώ η διάμετρος και η περίμετρός του σε 25 km και 80 km, αντίστοιχα. Εντοπίζεται στην ΝΔ πλευρά της ΠΕ Πιερίας, με γεωγραφικό μήκος E 22° 25' 0" και γεωγραφικό πλάτος N 40° 8' 0" και διαχωρίζεται από το ρέμα Ζηλιάνας, το οποίο ξεκινάει από το χωριό Καρυά και καταλήγει ανατολικά ως τη θάλασσα. Στο βόρειο και ανατολικό τμήμα υπάρχουν αλλουβιακές

πεδιάδες με κυρτοειδή διαμόρφωση, οι οποίες φτάνουν μέχρι 300 m υψόμετρο, στο σημείο όπου υψώνονται απότομα οι πρόποδες του βουνού.

Χάρτης 1: Χάρτης γενικού προσανατολισμού στον οποίο απεικονίζεται η συνολική έκταση που καταλαμβάνει ο ορεινός όγκος του Ολύμπου (Φ.Χ. Γ.Υ.Σ. "ΚΟΝΤΑΡΙΩΤΙΣΣΑ" κλ. 1:50.000).

➤ Γεωλογία και γεωλογική εξέλιξη

Από γεωλογικής άποψης ο Όλυμπος είναι μοναδικός, καθώς η γεωλογική του ιστορία διαφέρει από των υπόλοιπων βουνών της Ελλάδας, παρά το γεγονός ότι η αρχή τους είναι κοινή και ξεκίνησε στον πυθμένα της Τηθύος, της ρηχής θάλασσας που 250 εκατομμύρια χρόνια πριν κάλυπτε όλο τον ελλαδικό χώρο. Στον πυθμένα της Τηθύος συσσωρεύτηκαν ιζήματα από όστρακα και κελύφη θαλάσσιων οργανισμών, πραγματοποιήθηκαν εκρήξεις, μετακινήσεις τεκτονικών πλακών και

άλλες διεργασίες, τα οποία στη συνέχεια συνέβαλλαν στη δημιουργία υποθαλάσσιων βουνών που αναδύθηκαν σταδιακά και συνέθεσαν το σημερινό ανάγλυφο της Ελλάδας.

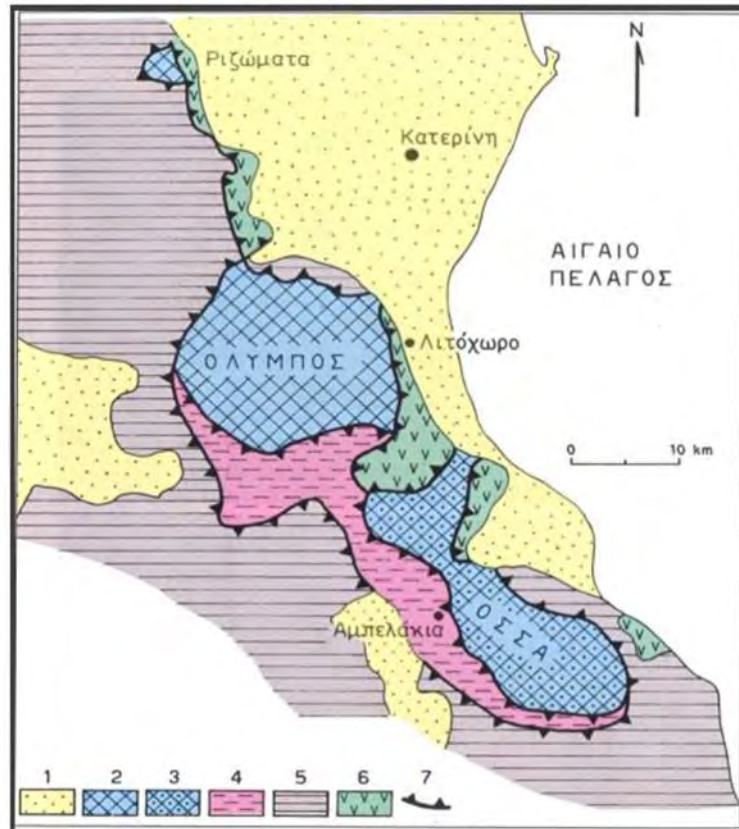
Ανάμεσά τους αναδύθηκε και η Πελαγονική οροσειρά που εκτείνεται έως τη Βόρεια Εύβοια, στα πετρώματα της οποίας ανοίχτηκε αργότερα ένα γεωλογικό «παράθυρο» από όπου πρόβαλαν τα πετρώματα του Ολύμπου, οι δολομίτες και οι ασβεστόλιθοι. Με το πέρασμα του γεωλογικού χρόνου, ο Όλυμπος συνάντησε την εποχή των παγετώνων και έτσι απέκτησε πλατώματα και κοιλάματα στα μεσαία και μεγάλα υψόμετρα. Στη συνέχεια, το λιώσιμο των πάγων προκάλεσε χειμάρρους οι οποίοι παρέσυραν μεγάλες ποσότητες θρυμματισμένων πετρωμάτων, τα οποία εντοπίζονται από τους πρόποδες του βουνού ως τη θάλασσα. Έπειτα, το νερό της βροχής και του χιονιού προκάλεσε έντονη διάβρωση στα πετρώματά του και επομένως το βουνό απέκτησε το σημερινό του ανάγλυφο πριν από περίπου 10.000 χρόνια.

Ο Όλυμπος περιβάλλεται από τα πετρώματα της Πελαγονικής ζώνης, η οποία είχε επωθηθεί και έτσι το βουνό αποκαλύφθηκε υπό τη μορφή τεκτονικού παραθύρου, κάτω από το επωθημένο κάλυμμα της Πελαγονικής. Η απόθεση αυτή πραγματοποιήθηκε έπειτα από την απόθεση του φλύσχη κατά τη διάρκεια του Ολιγοκαίνου και μέχρι το Κατώτερο Μειόκαινο. Τα διαδοχικά τεκτονικά καλύμματα της Πελαγονικής Ζώνης και της Ζώνης Αλμωπίας τοποθετήθηκαν πάνω στην Αυτόχθονη Ιζηματογενή Σειρά του Ολύμπου και συνεπώς δημιουργήθηκε η δομή του και σχηματίστηκε το εν λόγω "τεκτονικό παράθυρο", έπειτα από τη διάβρωση των τεκτονικών καλυμμάτων της Πελαγονικής και της Ζώνης Αλμωπίας (Μουντράκης 1985, Ψιλοβίκος 1981). Η περάτωση των γεγονότων αυτών σηματοδότησε το τέλος της Αλπικής Ορογένεσης στην ευρύτερη περιοχή της ΠΕ Πιερίας, καθώς και το τέλος των φαινομένων της συμπίεστικής τεκτονικής.

Οι απότομες και μεγάλου ύψους κορυφές του Ολύμπου, που περιλαμβάνουν μία συνεχή ανθρακική ιζηματογενή σειρά ηλικίας Τριαδικού-Ηωκαίνου, περιβάλλονται από το κρυσταλλοσχιστώδες υπόβαθρο και τα Τριαδικά μάρμαρα της Πελαγονικής ζώνης. Συγκεκριμένα, το κρυσταλλοσχιστώδες υπόβαθρο αποτελείται από γνευσίους οφθαλμοειδείς, μαρμαρυγιακούς σχιστόλιθους, αμφιβολίτες, γρανίτες και οφειολίθους (προαλπικούς). Η ανθρακική ιζηματογενής σειρά περιλαμβάνει στρώματα από κάτω προς τα πάνω, τα οποία είναι ασβεστόλιθοι και δολομίτες

ηλικίας Άνω Τριαδικού, ασβεστόλιθοι και δολομίτες Ιουρασικού, ασβεστόλιθοι και δολομίτες Κρητιδικού–Κάτω Ηωκαίνου και Φλύσχης σχιστοψαμμιτοκροκαλοπαγής ηλικίας Ηωκαίνου (Δ/νση Τεχνικών Έργων, Π.Ε. Πιερίας, 2013)

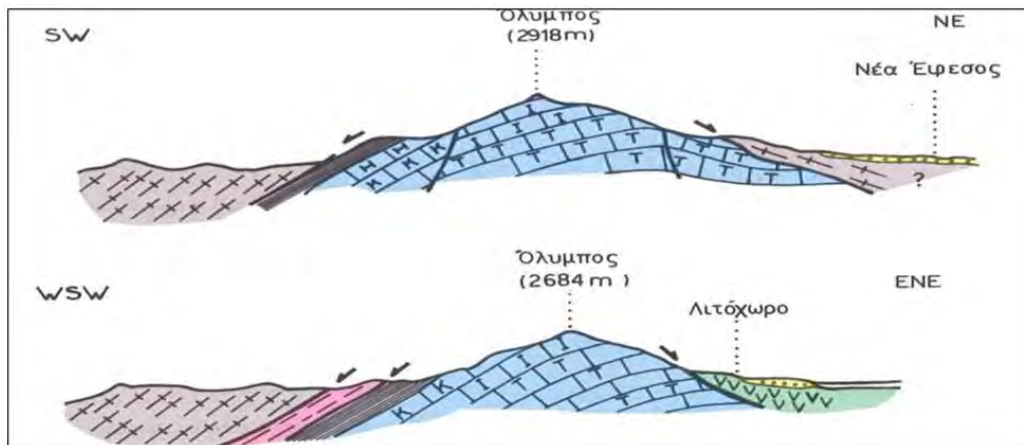
Χάρτης 2: Γεωλογικό σκαρίφημα της ευρύτερης περιοχής του παραθύρου του Ολύμπου

Πηγή: Μουντράκης 1985

1: Νεογενείς και Τεταρτογενείς αποθέσεις 2: Αυτόχθονη σειρά Ολύμπου 3: υποκείμενος ανθρακικός ορίζοντας ανάλογος της σειράς Ολύμπου 4: σειρά Αμπελάκια 5: Πετρώματα της Πελαγονικής Ζώνης 6: οφειόλιθοι και φυλλιτικά πετρώματα προερχόμενα από τη ζώνη Αξιού (Ηωελληνικό κάλυμμα) 7: επωθήσεις.

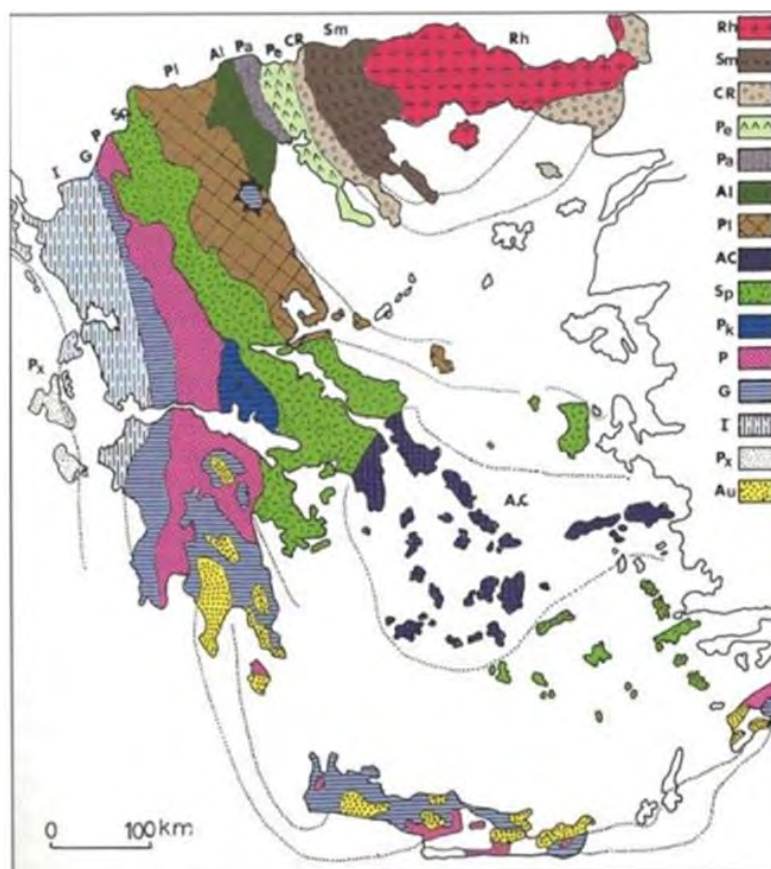
Εικόνα 1: Σχηματικές γεωλογικές τομές με την πολύπλοκη τεκτονική των καλυμμάτων

Πηγή: Μουντράκης 1985

Η ευρύτερη περιοχή της ΠΕ Πιερίας εντάσσεται στην Υποζώνη της Αλμωπίας (Ζώνη Αξιού). Παράλληλα, στην περιοχή εντοπίζεται και το «Τεκτονικό Παράθυρο του Ολύμπου», που αποτελεί τη σημαντικότερη ανακάλυψη στο κλάδος της Γεωλογίας στην Ελλάδα.

Χάρτης 3: Γεωτεκτονικό σχήμα των Ελληνικών ζωνών

Πηγή: Μουντράκης 1983

Rh: Μάζα της Ροδόπης, Sm: Σερβομακεδονική μάζα, CR: Περιοδοτική ζώνη, (Pe: Υποζώνη Παιονίας, Pa: Υποζώνη Πάικου, Al: Υποζώνη Αλμωπίας) =Ζώνη Αξιού, Pl: Πελαγονική Ζώνη, Ac: Αττικό - Κυκλαδική ζώνη, Sp: Υποπελαγονική ζώνη, Ρκ: Ζώνη Παρνασσού – Γκιώνας, Ρ: Ζώνη Πίνδου, G: Ζώνη Γαβρόβου- Τρίπολης, Ι: Ιόνιος Ζώνη, Ρx : Ζώνη Παξών ή Προαπουλία, Au: Ενότητα «Πλακώδεις ασβεστόλιθοι-Ταλέα όρη» πιθανόν της Ιονίου ζώνης

Ο Όλυμπος διαθέτει πενήντα πέντε κορυφές σε υψόμετρα από 2000μ έως 2818.8μ πάνω από την στάθμη της θάλασσας. Στα πετρώματά του, σε υψόμετρο άνω των 2000μ. κυριαρχεί ο δολομιτικός ασβεστόλιθος και ο δολομίτης, ενώ στα χαμηλά και μεσαία υψόμετρα παρατηρούνται μίξεις με άλλους τύπους πετρωμάτων. Η κυριαρχία των ασβεστολιθικών πετρωμάτων του βουνού επηρεάζει σημαντικά την μορφολογία του, το κλίμα καθώς και τις υδρολογικές του συνθήκες.

Συγκεκριμένα, ο όγκος του βουνού αρχίζει από τα Νεογενή Αλλούβια (αλλουβιακά ριπίδια) που εντοπίζονται στις χαμηλές πεδινές και παραθαλάσσιες περιοχές, των οποίων οι εκτάσεις χρησιμοποιούνται κυρίως για γεωργικές καλλιέργειες. Το τμήμα του Κάτω Ολύμπου αποτελείται από γνεύσιους και μεταμορφωμένους σχιστόλιθους (μαρμαρυγιακούς, αργιλικούς κ.λπ.), ενώ ως επί το πλείστον ο Όλυμπος αποτελείται κυρίως από δολομιτικούς ασβεστόλιθους και μάρμαρα διαφόρων διαστάσεων και ηλικίας, κυρίως του ανώτερου τριαδικού (ανατολικές πλαγιές από 200-2.000 m), πλειόκαινου ή κρητιδικού (δυτικές και νότιες πλαγιές από 1.200-2.000 m) και του Ιουρασικού που συνθέτει το τμήμα του Μύτικα, ξεκινώντας από υψόμετρο 2.000 m μέχρι την κορυφή.

Γνεύσιοι συναντώνται στις δυτικές πλαγιές του βουνού, σε μια ζώνη από τα 700-1.100 m και η ωκαινικός φλύσχος εμφανίζεται τοπικά, στο βορειοδυτικό τμήμα πάνω από το χωριό Πέτρα, σε υψόμετρο που κυμαίνεται από 600-1.200 m, ενώ στους πρόποδες του κυριαρχούν χαλαρά κροκαλοπαγή πετρώματα (Ντάφης 1989, Ντάφης κ.α. 1991).

Τα πετρώματα του Ολύμπου είναι κυρίως δολομιτικοί ασβεστόλιθοι και δολομίτες, βέβαια στα χαμηλά και μεσαία υψόμετρα δημιουργούν μίξεις με άλλα πετρώματα. Στις ανατολικές πλαγιές, οι ασβεστόλιθοι κατεβαίνουν έως τα 200 m, στις βόρειες και δυτικές πλαγιές φθάνουν έως τα 1.200 m, ενώ από τα 2.000 m και άνω συναντώνται σε μεγάλες ποσότητες. Στους ανατολικούς πρόποδες χαρακτηριστικές

είναι οι αλλουβιακές αποθέσεις, οι οποίες φανερώνουν το πέρασμα της εποχής των παγετώνων. Καλύπτουν μια ζώνη με μήκους 30 Km περίπου, από τις παρυφές του βουνού έως τις ακτές της ΠΕ Πιερίας και από την περιοχή της Βροντούς έως τη Σκοτίνα. Η ηλικία των κατακερματισμένων ασβεστόλιθων αυξάνει όσο μεγαλώνει και το υψόμετρο και ποικίλει από 40 έως 225 εκατομμύρια χρόνια (Strid 1980). Ωστόσο, η κυριαρχία του ασβεστόλιθου στον Όλυμπο είναι αυτή που επηρεάζει σημαντικά μορφολογία του, το κλίμα, τις υδρολογικές συνθήκες και την βλάστηση.

➤ Μορφολογία

Το κομμάτι του Ολύμπου που βρίσκεται στην ΠΕ Πιερίας, διαθέτει τμήματα με πιο απότομες κλίσεις, καθώς και πλουσιότερη βλάστηση σε σχέση με αυτό που βρίσκεται στη Θεσσαλία. (Πουλάκη – Παντερμαλή Έφη, 2013) Το βουνό χαρακτηρίζεται από έντονο ανάγλυφο με βαθιές ρηγματογενείς κοιλάδες μεγάλης κλίσης πρηνών, οι οποίες οφείλονται στους σχηματισμούς των πετρωμάτων, καθώς και στην τεκτονική και καρστική διεργασία. Η περίμετρος του Ολύμπου έχει μεγάλη έκταση και εκτείνεται κατά μήκος προς τις ανατολικές και βορειοανατολικές υπώρειες από τον Πλαταμώνα μέχρι την Πέτρα. Το πλάτος του είναι σχετικά μικρό 4-5 km, εκτός από την περιοχή Βροντούς-Ξηρόλακκα όπου υπερβαίνει τα 10 km. Έχει μικρή κλίση, βαθιές χαραδρώσεις και καλύπτεται από αδρομερή προϊόντα, τα οποία προέρχονται από την αποσάθρωση που συνέβαλε στον σχηματισμό του βουνού.

Βασικό χαρακτηριστικό της μορφολογίας του Ολύμπου, όπως κάθε ασβεστολιθικού βουνού, είναι οι βαθιές κοιλάδες και οι πλαγιές μεγάλης κλίσης. Η κοιλάδα του Ενιπέα είναι η πιο γνωστή και εντυπωσιακή κοιλάδα, η οποία ξεκινάει σε υψόμετρο περίπου 1.000 m, κοντά στα Πριόνια και φτάνει μέχρι το Λιτόχωρο. Το χαμηλότερο μέρος της κοιλάδας χαρακτηρίζεται από πιο απότομες πλαγιές, ενώ πάνω από τα Πριόνια υπάρχει το ρέμα Μαυρόλογγος, το οποίο είναι ξηρό και κυλάει υπόγειο. Η βόρεια πλευρά του Ολύμπου διασχίζεται από δύο στενές και βαθιές κοιλάδες, το ρέμα Αλώνι του παππά και το ρέμα Ξηρολάκκι, ενώ στη νότια πλευρά ξεκινάει η χαράδρα Δρίμα από το μονοπάτι της Αγίας Τριάδας 750 m και φτάνει μέχρι τα 1.800 m.

Το νερό της βροχής και του χιονιού, διάβρωσε με το πέρασμα των χρόνων τα ασβεστολιθικά πετρώματα, συμβάλλοντας στη δημιουργία εντυπωσιακών

σχηματισμών, κορυφών με λεπτές σπασμένες δολομιτικές πλάκες. Επίσης, σχηματίστηκαν καταβόθρες και βάραθρα σε μεγάλα υψόμετρα, όπως τα Μικρά και Μεγάλα Καζάνια, Μικρή και Μεγάλη Γούρνα, Γούρνα Στεφανιού, Γούρνα Σταυροϊτιάς, λάκκες όπως του Αγίου Αντωνίου, Καλόγερου, Μεταμόρφωσης, Φράγκου Αλώνι, Κακάβρακα, Χότζα, Γρίβα, αλπικά λιβάδια και οροπέδια σαν τα Μπάρα, Μουσών, λάκκα Προφήτη Ηλία, Λιβαδάκι, καθώς και απότομες πλαγιές και βαθιές χαράδρες, κυρίως στην ανατολική και βόρεια πλευρά. Στις πλευρές αυτές, το ανάγλυφο είναι πιο έντονο, με πιο βαθιές χαραδρώσεις και καλό σχηματισμένο υδρογραφικό δίκτυο, ως αποτέλεσμα της μεγαλύτερης διάβρωσης και ταχύτερης ανύψωσης του ορεινού όγκου. Η δυτική και νότια πλευρά χαρακτηρίζονται από πιο ήπιο ανάγλυφο, με μικρότερες κλίσεις.

Στον Όλυμπο υπάρχουν 55 κορυφές σε υψόμετρο από 2.000 m έως 2.918,8 m, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως βραχώδεις και απόκρημνες και συνθέτουν το εξάισιο τοπίο του βουνού. Η ψηλότερη κορυφή είναι ο Μύτικας, ο οποίος μαζί με τις γειτονικές κορυφές Στεφάνι, Σκάλα και Σκολειό σχηματίζουν μία επιβλητική κορυφοσειρά (Ντάφης 1989). Οι συγκεκριμένες κορυφές, του Μύτικα (2.918,8 m), Στεφάνι (2.912,3 m) και Σκολιό (2.911 m), υψώνονται περίπου στο κέντρο του ορεινού όγκου, σχηματίζοντας ένα τόξο 200ο. Οι ορθοπλαγιές τους σχηματίζουν στη δυτική πλευρά τα Μεγάλα Καζάνια, μία εντυπωσιακή χοανοειδή, βαραθρώδη κοιλάδα, με βάθος 700 m και άνοιγμα 1.000 m, η οποία οφείλεται στην επίδραση των παγετώνων. Στις ανατολικές ορθοπλαγιές των κορυφών σχηματίζονται επάλληλες πτυχώσεις, γνωστά ως Ζωνάρια και στενές χαρακώσεις τα Λούκια. Επίσης, κορυφές που διαμορφώνονται σε μεγάλο υψόμετρο, αλλά είναι από τις λίγες που διαθέτουν ομαλή κλίση είναι ο Άγιος Αντώνιος (2.815 m) στα νότια, ο Προφήτης Ηλίας (2.788 m) και η Τούμπα (2.785 m) στα βόρεια. Ανάμεσα στο Στεφάνι και τον Προφήτη Ηλία, σε υψόμετρο 2.695 m, βρίσκεται το Οροπέδιο των Μουσών.

Εικόνα 2: Αποψη των κορυφών του Ολύμπου

Ο ορεινός όγκος του βουνού χαρακτηρίζεται από απότομες πλαγιές, στενές κόψεις, βαθιές χαράδρες, βάραθρα, βραχώδεις κορυφές, αλλά και άλλες πολλές που είναι πιο ομαλές. Στο νότιο τμήμα, το ρέμα της Ζηλιάνας διαχωρίζει το τμήμα του βουνού που μελετάται από τον Κάτω Όλυμπο. Βόρεια του βουνού βρίσκεται η πεδιάδα της Κατερίνης, ανατολικά ο Θερμαϊκός κόλπος και στα δυτικά η κοιλάδα του Ιτάμου ή αλλιώς τα Στενά Πέτρας.

Οι πιο χαρακτηριστικές χαράδρες του Ολύμπου είναι του Μαυρόλογγου-Ενιπέα με μήκος 14 Km και του Μαυρατζά-Σπαρμού μήκους 13 Km, οι οποίες τέμνουν σχεδόν στα δύο τον ορεινό όγκο. Εντυπωσιακές είναι και οι κοιλάδες του ρέματος της Ζηλιάνας στα όρια με τον Κάτω Όλυμπο, του ρέματος Ξηρολάκκι στα βορειοδυτικά, των ρεμάτων Παπά και Ορλιά στα βορειοανατολικά.

Σε μεγάλο υψόμετρο κυριαρχούν τα βάραθρα (σπηλαιοβάραθρα, χιονότρυπες, σχίσματα), όπου τα περισσότερα βρίσκονται σε υψόμετρο 2.000 m και πάνω. Η υδατοπερατότητα των δολομιτικών ασβεστόλιθων προκαλεί έντονη διάβρωση,

διαμορφώνοντας μεγάλο αριθμό βαράθρων, όπως της Μπάρας (2.350 m), της Ράχης Κανάκη (2.420 m), της Μεγάλης Γούρνας (2.430 m), του Αγίου Αντωνίου (2.640 m), της Σκάλας (2.680 m), των Ζωναριών (2.700 m), του Σκολιού (2.780 m), το Αιδοίο των Μουσών (2.740 m) βόρεια του Προφήτη Ηλία, καθώς και τις χιονότρυπες του Κακάβρακου (2.440 m), της Σταυροϊτιάς (2.600 m) και των Ζωναριών (2.700 m).

Επίσης, στο βουνό υπάρχουν σπήλαια, δεν έχουν εντοπισθεί πολύ μεγάλα, όμως δεν αποκλείεται η ύπαρξη τους, λόγω της φύσης των ασβεστολιθικών πετρωμάτων που συνήθως δημιουργούν εντυπωσιακές κοιλότητες. Γνωστά σπήλαια είναι το Ασκηταριό (860 m) και της Ανάληψης (830 m) στο Πύθιο, η Σπηλιά Αγίου Διονυσίου (750 m) στην κοίτη του Ενιπέα και το Σπήλαιο Ζιλνιάς (650 m) στη δυτική ορθοπλαγιά της χαράδρας. Επίσης, είναι το σπήλαιο Μόρια (1.320 m) βορειοδυτικά της Καρυάς όπου σχηματίζονται εντυπωσιακοί σταλακτίτες και σταλαγμίτες, αλλά και το σπήλαιο του Ιθακήσιου (1.880 m) στη βορειοδυτική πλευρά. Σε μεγάλο υψόμετρο συναντώνται τα σπήλαια του Απόλλωνα (2.200 m) στη βόρεια πλευρά της κοιλάδας του Ενιπέα, της Μικρής Γούρνας (2.320 m), των Μεγάλων Καζανιών (2.550 m), καθώς και το σπήλαιο που ανοίγεται κοντά στο Καταφύγιο του ΣΕΟ - Γιώσος Αποστολίδης (2.650 m).

➤ Μετεωρολογικές και Κλιματολογικές συνθήκες

Ο Όλυμπος χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό μικροκλιμάτων, γεγονός το οποίο οφείλεται στις έντονες εναλλαγές του ανάγλυφου του εδάφους και στα πετρώματά του. Επίσης, το πλήθος των μικροκλιμάτων που συναντώνται στο βουνό οφείλεται στην διαφοροποίηση του προσανατολισμού που έχουν οι πλαγιές και η σχέση τους με την θάλασσα, καθώς και στην απότομη ανύψωση του βουνού από τους πρόποδες μέχρι το υψηλότερό του σημείο.

Στους πρόποδες το κλίμα είναι Μεσογειακό με ήπιους, βροχερούς χειμώνες και ζεστά, ξηρά καλοκαίρια. Οι ανατολικές πλαγιές που βλέπουν προς τον Θερμαϊκό Κόλπο επηρεάζονται από αυτόν, συνεπώς το κλίμα τους αποκτά μια ωκεανική χροιά, με περισσότερες βροχοπτώσεις, το οποίο συμβάλλει στην ύπαρξη πλούσιας βλάστησης, σε αντίθεση με τις δυτικές πλαγιές που επηρεάζονται από τη στεριά και αποκτούν ηπειρωτικό κλίμα. Σε μεγαλύτερο υψόμετρο τα φαινόμενα είναι πιο έντονα, οι χειμώνες πιο δριμείς, οι βροχοπτώσεις και χιονοπτώσεις πιο έντονες και

συχνές, τα καλοκαίρια πιο δροσερά και ξηρά. Για κάθε 200μ. αύξησης του υψομέτρου, αντιστοιχίζεται μείωση ενός βαθμού κελσίου στην θερμοκρασία. Η αλπική ζώνη του Ολύμπου χαρακτηρίζεται ανεμώδης, με ανέμους που φθάνουν μέχρι και τα 120 Km/h.

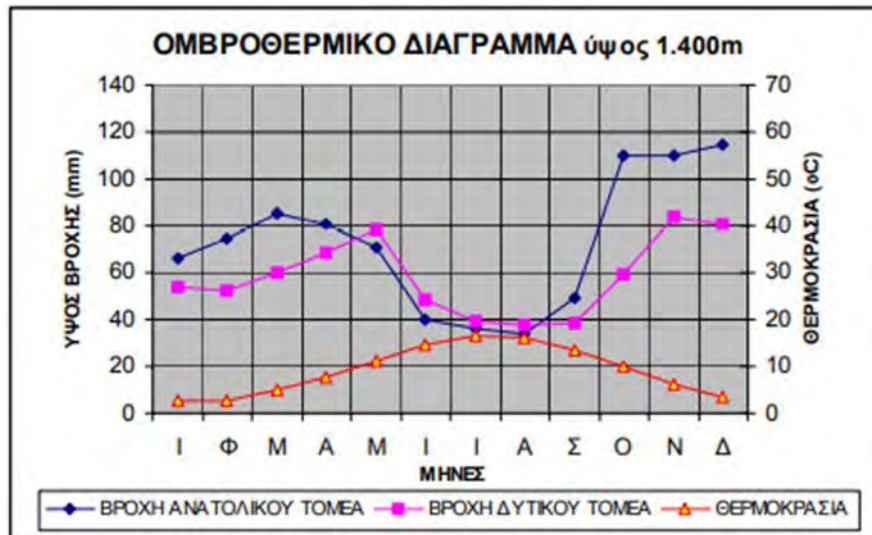
Ο Όλυμπος παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία σε συνθήκες κλίματος, από την μεσογειακή ζώνη στους πρόποδες του βουνού, έως το αλπικό τοπίο στις κορυφές του. Επίσης, διαθέτει μεγάλη ποικιλία στη σύνθεση των πετρωμάτων του, στα χαρακτηριστικά του εδάφους και στην γεωμορφολογία, στις εναλλαγές του υψομέτρου του καθώς και στην θέση των πλαγιών του. Στο συγκεκριμένο βουνό διακρίνονται τέσσερις υψομετρικές ζώνες, η Μεσογειακή Ζώνη που ξεκινάει από 300 μέχρι 500μ, η Ζώνη του Μαύρου Πεύκου από 500 έως 1400μ, η Ζώνη Βοσνιακού Πεύκου από τα 1400 μέτρα έως τα 2500μ. και η Ζώνη της Αλπικής Βλάστησης που ξεκινάει σε υψόμετρο 2500 μέτρα και πάνω.

Όπως αναφέρθηκε, το κλίμα του Ολύμπου επηρεάζεται σημαντικά από τη γεωγραφική του θέση, τον όγκο, από τα πετρώματα που διαθέτει και τις πλαγιές του. Κυρίως, ο τύπος κλίματος που κυριαρχεί είναι ο μεσογειακός τύπος, παρουσιάζοντας διάφορες διαβαθμίσεις, από το ευμεσογειακό κλίμα που διαθέτει ήπιο βροχερό χειμώνα και ξηρό καλοκαίρι, μέχρι το μεσογειακό κλίμα που συναντάται στο βουνό σε μεγάλο υψόμετρο, με δριμύ και μακρύ χειμώνα, υψηλά κατακρημνίσματα και ξηρό καλοκαίρι. Αξίζει να σημειωθεί, ότι η κυριαρχία των ασβεστόλιθων επιτείνουν την ξηρότητα του κλίματος στον Όλυμπο, αυξάνοντας τις υψηλές θερμοκρασίες και απορροφώντας το νερό των βροχών και του χιονιού, που λιώνουν στις ρωγμές και στα συστήματα καταβόθρων. Συνεπώς, σε υψόμετρο 1.200 m και πάνω οι πηγές στον Όλυμπο είναι πιο σπάνιες.

Σύμφωνα με την ετήσια κατανομή βροχής και την ετήσια διακύμανση της θερμοκρασίας, στην περιοχή του Ολύμπου δεν παρατηρείται ξηροθερμική περίοδος, γεγονός που φανερώνεται και στο παρακάτω σχήμα. Οι καμπύλες των μεγεθών σε ομβροθερμικό διάγραμμα δεν τέμνονται. Επίσης, οι δύο τομείς ο ανατολικός και ο δυτικός, φανερώνουν μήνα τον Ιούλιο ως θερμότερο και ως ξηρότερο μήνα τον Αύγουστο. Τα στοιχεία που αφορούν την θερμοκρασία, καθώς και τις βροχοπτώσεις λήφθηκαν από τους οκτώ μετεωρολογικούς σταθμούς που λειτούργησαν στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου. Το μέσο υψόμετρο των συγκεκριμένων σταθμών που είναι περίπου 1.400 m, θεωρείται αντιπροσωπευτικότερο. Σημαντικές είναι

επίσης και οι διαφορές που υπάρχουν στις κλίσεις των νότιων και βόρειων πλαγιών του Ολύμπου, καθώς αυτές επηρεάζουν την βλάστηση, αλλά και τις αναστροφές της υγρασίας και της θερμοκρασίας (Ντάφης 1989).

Διάγραμμα 8: Διακυμάνσεις θερμοκρασίας και βροχοπτώσεων (μ.ο.) ανά τομέα σε σύνθετο ομβροθερμικό διάγραμμα για τα έτη 1975-2002, όπως προκύπτουν σε υψόμετρο 1.400 m (μέσο υψόμετρο).

➤ Υδρολογικές συνθήκες

Σύμφωνα με την "Τεχνική έκθεση-μελέτη του υδατικού ισοζυγίου, της υδρολογικής και υδρογεωλογικής λειτουργίας του χειμάρρου Ενιπέα – Ολύμπου" (1998), το σύστημα των ασβεστόλιθων του Ολύμπου δεν είναι ενιαίο. Στον ορεινό όγκο του βουνού, δημιουργούνται δυο εμφανείς καρστικοί υδροφορείς και ένας αφανής προς τη μεριά των κορημάτων. Οι δύο ανώτεροι ηλικιακά ασβεστόλιθοι και δολομίτες σχηματίζουν έναν καρστικό υδροφορέα, ο οποίος αναπτύσσεται σε σημεία του βουνού με μεγάλο υψόμετρο. Ο συγκεκριμένος υδροφορέας στη συνέχεια εκτονώνεται σε διάφορες πηγές, όπως του Ουρλιά, στην Παλαβή, το Πυξάρι, στα Πριόνια, στα Νερά και στην πηγή Παλιά Πριόνια, ξεκινώντας από υψόμετρο περίπου 1.150 με 1200 μέτρα.

Οι συγκεκριμένες πηγές ανήκουν στο ίδιο σύστημα, διαθέτουν τον ίδιο χημισμό, την ίδια ποιοτική σύσταση, γεγονός το οποίο συμβαίνει διότι η βάση των ανθρακικών σχηματισμών τους είναι οι δολομίτες. Πέρα από τις πηγές αυτές, υπάρχουν και άλλες πηγές οι οποίες εκφράζεται περιοδικά και σταματούν να λειτουργούν στο τέλος περίπου του Αυγούστου. Αυτές οι περιοδικές πηγές έχουν μια συνολική παροχή με μέση τιμή που φτάνει τα 935 m³/ώρα.

Ένα δεύτερο καρστικό, παρατηρείται στο βουνό, σε υψόμετρο περίπου 800 με 850 m, το οποίο είναι ανεξάρτητο από προηγούμενα. Διαθέτει άμεση ή έμμεση υδραυλική επικοινωνία με τα άλλα, ίδιο χημισμό, αλλά μικρότερη δυναμικότητα, καθώς η δυναμικότητα εκφόρτωσής του είναι της τάξης των 350 m³/ώρα. Στο καρστικό αυτό ανήκουν οι πηγές Γιαννακά, Σκανδαλιάρα, Αγίου Σπηλαίου, Μάνας και Αγίας Κόρης.

Η κυριαρχία των ασβεστόλιθων στον Όλυμπο, επηρεάζει τις υδρολογικές του συνθήκες καθώς τα συγκεκριμένα πετρώματα απορροφούν γρήγορα το νερό που προέρχεται από τις βροχοπτώσεις και το λιώσιμο του χιονιού. Συνεπώς, σε μεγάλο υψόμετρο όπου τα ασβεστολιθικά πετρώματα συναντώνται σε μεγαλύτερες ποσότητες, δεν υπάρχουν πηγές. Σε μικρότερο υψόμετρο, η σημαντικότερη ανάβλυση νερού γίνεται μέσω του συστήματος των πηγών Δίου-Καρίτσας, γνωστές ως πηγές Βαρικού. Οι περισσότερες πηγές συγκεντρώνονται στη μέση ορεινή ζώνη περίπου σε υψόμετρο 500 με 1.400 m, καθώς μέσα στους όγκους του πορώδους δολομιτικού ασβεστόλιθου διεισδύουν άλλα πετρώματα που είναι συμπαγή και επομένως ευνοούν τη συσσώρευση νερού.

Το υδρογραφικό δίκτυο του Ολύμπου αποτελείται από πολλά ρέματα σχετικά μικρού μήκους, όπως τα ρέματα Αράπλακος και Γαβρόλακκα, καθώς και στα δυτικά τα ρέματα Πόρος, Δήμος και Ουρλιάς. Τα συγκεκριμένα ρέματα συνιστούν σαφείς ζώνες βαθιάς διάβρωσης, συμβάλλουν σε διάφορους κλάδους του υδρογραφικού δικτύου, καθώς επίσης εκφορτίζουν το κλαστικό τους υλικό απευθείας στην πεδινή ζώνη. Οι κλάδοι του υδρογραφικού δικτύου είναι οι χείμαρροι εφήμερης ροής, οι οποίοι είναι στεγνοί το καλοκαίρι.

Επιπλέον, πάνω σε υδροπερατούς σχηματισμούς, όπως σε μάρμαρα ασβεστόλιθοι, αναπτύσσονται τρεις μικρές υπολεκάνες, της Βροντούς-Αγίας Κόρης, του Δίου και του Βαρικού. Οι υπολεκάνες αυτές αποχετεύουν υπόγεια – πηγαία ύδατα, τα οποία απορρέουν προς το στραγγιστικό δίκτυο του Βαρικού και του Λιτοχώρου. Οι τάφροι Βαρικού και Λιτοχώρου, καθώς και οι μικρότερες που βρίσκονται μεταξύ τους, μεταφέρουν επίσης νερό από τις πηγές του Δίου και της Καρίτσας. Βόρεια, αναπτύσσεται η υδρολογική λεκάνη του Αίσωνα, του οποίου η απορροή χαρακτηρίζεται ως αξιόλογη, καθώς το ορεινό τμήμα της λεκάνης του είναι σχετικά μεγάλο σε έκταση και αποτελείται από υδατοστεγή πετρώματα, βέβαια το καλοκαίρι παρουσιάζει επιφανειακή ροή. (ΥΔΡΟΓΑΙΑ 1975)

Χαρακτηριστικό του καρστικού συστήματος του Ολύμπου, είναι το γεγονός ότι είναι αποκλεισμένο, χωρίς να διαθέτει υδραυλική επικοινωνία με τα υπόλοιπα γειτονικά πετρώματα, όπως ενδεικτικά με τον ορεινό όγκο των Πιερίων. Το σύνολο των νερών του Ολύμπου, κατευθύνεται ανατολικά και στη συνέχεια εκτονώνεται δια μέσου της λεκάνης και της κοίτης του Ενιπέα. Ένα μέρος των νερών, εκβάλλει προς το σύστημα των πηγών του Δίου-Καρίτσας, ενώ το υπόλοιπο μέρος εκβάλλει προς την Λεπτοκαρυά αλλά κυρίως στο Λιτόχωρο. Η υδροφορία του βουνού τροφοδοτείται από την άμεση κατείσδυση των μετεωρολογικών κατακρημνισμάτων στους ασβεστόλιθους και στα ριπίδια, καθώς και από τη διήθηση των νερών της απορροής των χειμάρρων μέσα στους σχηματισμούς αυτούς.

3.4.2. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ-ΧΛΩΡΙΔΑ, ΠΑΝΙΔΑ

Η μεγάλη ποικιλία στη σύνθεση των πετρωμάτων, στα χαρακτηριστικά του εδάφους και στην γεωμορφολογία, οι εναλλαγές του υψομέτρου, το κλίμα και η θέση των πλαγιών του Ολύμπου, συμβάλλουν στην ύπαρξη διαφόρων ειδών χλωρίδας και πανίδας, τα οποία παρουσιάζουν διαφορές σε κάθε υψομετρική ζώνη, αλλά και σε κάθε πλευρά του βουνού.

Ο Όλυμπος παρουσιάζει ιδιαίτερη γεωμορφολογία και διαθέτει τέσσερις διαδοχικές ζώνες βλάστησης, την Μακεία, το Δάσος κωνοφόρων-φυλλοβόλων, το Ορεινό δάσος κωνοφόρων και την Αλπική βλάστηση. Η χλωρίδα του βουνού διαφοροποιείται ανάλογα με το υψόμετρο και σε αυτό ευδοκιμούν περισσότερα από 1.700 είδη φυτών, από τα οποία τα 23 είναι ενδημικά. Αναφορικά με την πανίδα, η ευρωπαϊκή ένωση έχει συμπεριλάβει την περιοχή σαν μια από τις πιο σημαντικές περιοχές για την ορνιθοπανίδα. Συγκεκριμένα έχουν καταγραφεί 32 είδη θηλαστικών, 108 είδη πτηνών, μεταξύ των οποίων και σπάνια αρπακτικά (Εθνικός Δρυμός Ολύμπου, 2004).

Εικόνα 3: Άποψη του φυσικού περιβάλλοντος του Ολύμπου

➤ Χλωρίδα

Ο Όλυμπος είναι γνωστός πέρα από την μυθολογία και την σπουδαία ιστορία του, αλλά και για το πλήθος της χλωρίδας του. Ο πρώτος βοτανικός που επισκέφτηκε το βουνό ήταν ο Γάλλος Aucher-Eloy το έτος 1836, ενώ στην συνέχεια ακολούθησαν και άλλοι και έως το έτος 1928 είχαν καταγραφεί 626 είδη ανωτέρων φυτών. Ο αριθμός τους πλέον, έχει ξεπεράσει τα 1700 είδη, ένας αριθμός που αντιστοιχεί στο 25% περίπου των ειδών της χλωρίδας που συναντάται στην χώρα, ενώ μεταξύ αυτών τα 23 είναι τοπικά ενδημικά. (Strid 1980)

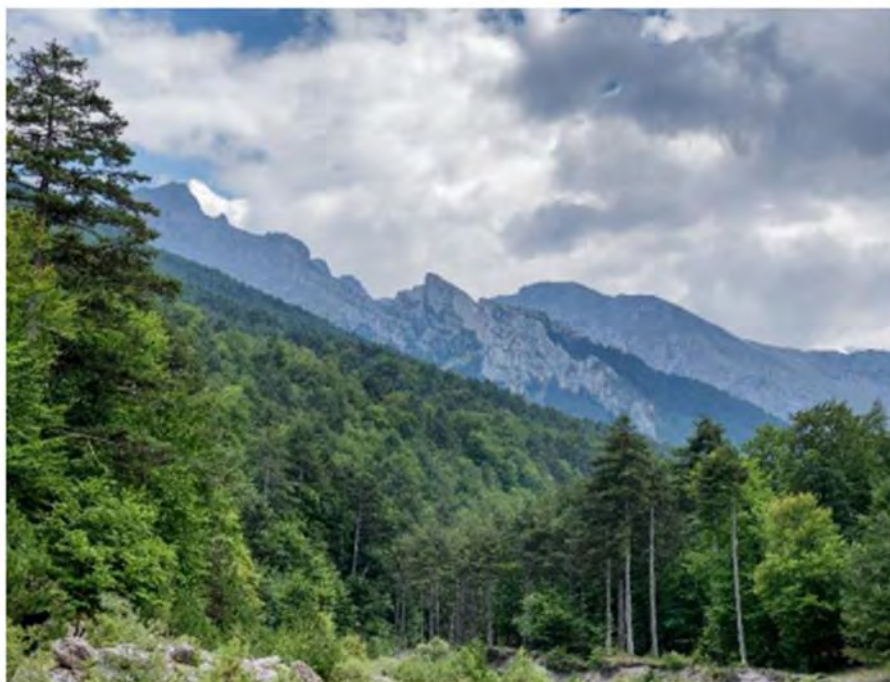
Στις ανατολικές πλαγιές του Ολύμπου μέχρι τα 500 m, κυριαρχεί η ζώνη των αείφυλλων πλατύφυλλων, με αντιπροσωπευτικά είδη την αριά, το πουρνάρι, την κουμαριά, τη γλυστροκουμαριά, το φιλίκι, την άρκευθο και το ρείκι. Επίσης, υπάρχουν φυλλοβόλα είδη όπως ο φράξος, το σφενδάμι, η κουτσουπιά, η κοκκορεβυθιά, το χρυσόξυλο, η μελικοκκιά. Σε μεγάλη έκταση της ανατολικής πλευράς, τα αείφυλλα πλατύφυλλα φθάνουν έως και τα 1.000 m. Στη συνέχεια, στη βορειοανατολική και βόρεια πλευρά, η αυξημένη υγρασία ευνοεί την ανάπτυξη μικτού δάσους φυλλοβόλων και αείφυλλων δρυών, με κυρίαρχα είδη τη χνοώδη και την πλατύφυλλη δρυ. Στη δυτική, νοτιοδυτική και νότια πλευρά κυριαρχεί το πουρνάρι που φθάνει έως τα 1.200 m, λόγω του ηπειρωτικού κλίματος, καθώς και των έντονων πιέσεων από τη βόσκηση.

Στο βουνό κυριαρχούν δύο είδη πεύκης, η μαύρη και η λευκόδερμη, γνωστή ως ρόμπολο, των οποίων τα δάση τους καταλαμβάνουν το 45% της συνολικής έκτασης του βουνού. Από τα 500 έως τα 1.400 m αναπτύσσεται η ζώνη μαύρης πεύκης. Οι δρύες και οι οξιές εκτείνονται περιορισμένα, με τα δάση οξιάς να αντιπροσωπεύουν περίπου το 5% του συνόλου της βλάστησης, ενώ τα δρυοδάση να καταλαμβάνουν το 4%. Στην ανατολική πλευρά, η μαύρη πεύκη διαδέχεται τις συστάδες υβριδογενούς ελάτης και τα αείφυλλα πλατύφυλλα και φτάνει σε υψόμετρο μέχρι 1.600-1.700 m. Στην κοιλάδα του Ενιπέα και στο ρέμα Παπά εμφανίζεται η οξιά σε πυκνές συστάδες. Οι δρύες εμφανίζονται ανάμεσα στα κωνοφόρα, στην περιοχή της Παλαιάς Βροντούς και στο ρέμα της Ζηλιάνας. Στη βόρεια πλευρά, η μαύρη πεύκη διαδέχεται το δρυοδάσος της προηγούμενης ζώνης και κυριαρχεί από τα 700-800 m έως τα δασόρια, στα 1.800 m. Στα ρέματα Ξηρολάκκι και Παπά σχηματίζει πυκνές συστάδες με την ελάτη, η οποία φτάνει μέχρι τα 600 m. Στα ανώτερα τμήματα της λεκάνης του ρέματος Ξηρολάκκι, από τα 1.500- 1.600 m, εντοπίζονται συστάδες οξιάς σε μίξη με την ελάτη. Στη δυτική και νότια πλευρά, τη ζώνη του πουρναριού διαδέχεται και η μαύρη πεύκη που κυριαρχεί από τα 1.200 m έως τα 1.500-1.600 m, ενώ εντός των ρεμάτων φθάνει έως τα 1.800 m.

Εικόνα 4: Χαρακτηριστική εικόνα της βλάστησης στις δυτικές και τις ανατολικές

Εικόνα 5: πλαγιές του ορεινού όγκου

Στη συνέχεια, σε υψόμετρο από 1.400 έως 2.000 m, συναντάται η ζώνη του ρόμπολου, το οποίο συνθέτει αμιγή δάση στα ανατολικά και βόρεια τμήματα του βουνού. Το ρόμπολο εμφανίζεται στα 1.000-1.100 m. και διαδέχεται τη ζώνη της μαύρης πεύκης από υψόμετρο 1.400 έως 2.000 m. Σε μεγαλύτερο υψόμετρο το δάσος αραιώνει, το ρόμπολο αποκτά σταδιακά τη μορφή θάμνου και στα 2.600 m περίπου φθάνει στα όρια της αντοχής του στις χαμηλές θερμοκρασίες, δημιουργώντας ένα από τα υψηλότερα όρια δασικής βλάστησης στην Ευρώπη. Στη βόρεια πλευρά, το ρόμπολο κυριαρχεί από τα 1.700 m και άνω. Από τα 1.600 m έως και τα αλπικά λιβάδια, ο Όλυμπος καλύπτεται από θαμνώδη και ποώδη βλάστηση κυρίως από το πυξάρι. (Σφήκας, 2001)

Στην αλπική ζώνη του Ολύμπου, σε ύψος 2.500 m και πάνω, συναντώνται θάμνοι, αλπικά λιβάδια και χασμόφυτα, ριζωμένα σε σάρρες και σχισμές βράχων. Η βλάστηση στο φαράγγι του Ενιπέα παρουσιάζει σημαντικές ιδιομορφίες, ως αποτέλεσμα της γεωμορφολογίας και των ποικίλων μικροκλιμάτων. Τα αείφυλλα πλατύφυλλα αναπτύσσονται πάνω από το υψομετρικό όριό τους, ενώ το ρόμπολο, είδος ψυχρόβιο, εμφανίζεται ακόμη και στα 400 m, φαινόμενο εξαιρετικά σπάνιο. Έπειτα, κοντά στη Μονή Αγίου Διονυσίου ευδοκιμούν πεύκα, έλατα, οξιές, ίταμοι, γαύροι, κουφοξυλιές και λεπτοκαρυές. Στα χαμηλά υψόμετρα κυριαρχεί, ο πλάτανος και μικρές συστάδες ιτιάς μέσα στην κοίτη του ποταμού.

Εικόνα 6: Λείριο το χαλκηδονικό, Ανακαμπτής η πεταλουδόμορφη, Φριτιλάρια

Η χλωρίδα του Ολύμπου διαθέτει περισσότερα από 1.700 είδη. Σε χαμηλό υψόμετρο φύονται περισσότερα από 50 είδη ορχιδέας, ανεμώνες, κρόκοι, αγριονεραγκούλες, γαϊδουράγκαθα και ενδημικά είδη όπως η σουμπριέτα η θεσσαλική, το κενταύριο του Γκρμπάβατς, το κενταύριο του Λιτοχώρου, το μελάμπυρο το βλεφαρυδωτό, η οφρύς της Ελένης. Στη ζώνη του ρόμπολου, ενδημικά είδη είναι η ασπέρουλα η βρυόμορφη, το ερύσιμο του Ολύμπου, η ευφόρβια του Χελδράιχ, το ιεράκιο το ελληνικό, το ομφαλόδες της Λουσίλ και η βιόλα η δελφινανθής. Πάνω από τα 2.800m υψόμετρο, έχουν καταγραφεί περισσότερα από 100 είδη, ενδημικά της Βαλκανικής χερσονήσου και άλλα που φύονται μόνο στον Όλυμπο, είδη που περιλαμβάνονται στον «Κόκκινο Κατάλογο των Ειδών που Κινδυνεύουν με Εξαφάνιση» και είδη με περιορισμένη εξάπλωση στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Στα τοπικά ενδημικά είδη του Ολύμπου ανήκουν η αχιλλέα η αμβροσιακή, η βρασική του χιονιού, η καμπανούλα των Ορειάδων, η κενταύριο του Γκρίζεμπαχ, το κεράστιο του Θεόφραστου, η κορυδαλίσ, η ευφόρβια, η φεστούκα του Ολύμπου, το λιγουστικό του Ολύμπου, η ποτεντίλλα των θεών, η βερονίκη η θεσσαλική και η βιόλα του Ολύμπου (Σφήκας, 1974).

Για την πλήρη και αναλυτική καταγραφή της χλωρίδας του Εθνικού Δρυμού αλλά και γενικότερα όλου του ορεινού όγκου του Ολύμπου, έχουν εκπονηθεί διάφορα συγγράμματα, με κυριότερη το έργο *Wild flowers of Mount Olympus* (Strid 1980), ενώ η διάκριση των τύπων βλάστησης έγινε από τους Horvat et al. (1974) Ντάφη (1989) και Ζάγκα (1994). Ο καθορισμός, η περιγραφή και η χαρτογράφηση των τύπων δασικών οικοτόπων που απαντώνται στον Δρυμό, έγινε με ανάλυση των στοιχείων υπαίθρου, από το Εργαστήριο Δασοκομίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης στα πλαίσια του προγράμματος ΦΥΣΗ 2000 (Ζάγκας κ. α. 2002).

➤ Μύκητες

Στον Όλυμπο έχουν καταγραφεί μέχρι σήμερα 326 είδη μυκήτων, 67 από τα οποία είναι σπάνια. Σε χαμηλό υψόμετρο αναπτύσσεται μεγάλη ποικιλία ειδών, όπως ο άστρειος ο υγρομετρικός, ο κόπρινος ο τριχωτός, ο δακρυμύκης ο σταγονόμορφος, το αυτί του Ιούδα ή επιστημονικά αουρικουλάρια η ωτιόμορφη, ο σουίλλος ο βοδινός. Τα οικοσυστήματα της μέσης ορεινής ζώνης ευνοούν την ανάπτυξη ειδών όπως ο αμανίτης ο μυγοκτόνος και ο φαλλοειδής, η μυκήνη η αλκαλική, η κρανοφόρος και η σεινέσειος, η μακρολεπιότα η υψηλή, η τρεμέλα η μεσεντερική και ο υγροφόρος ο ελαφαντοστέινος.

Η γκουεπίνια η λαχανοειδής που είναι σπάνια στη χώρα, παρατηρήθηκε στα ελατοδάση του Εθνικού Δρυμού, όπως και η καλοσκύφη η γυαλιστερή. Στα ελατοδάση καταγράφηκε και η πυθία η κοινή που αναπτύσσεται στα νεκρά κλαδιά και ο υγροφόρος ο μαρτιάτικος που αναπτύσσεται στο έδαφος. Σπάνιος είναι επίσης ο νεολεντίνος ο λεπιωτός, που καταγράφηκε μόνο μία φορά, σε καμένους κορμούς μαύρης πεύκης, κοντά στο Καταφύγιο «Σπήλιος Αγαπητός», ο κοπρινέλλος ο ακτινωτός που αναπτύσσεται στη φυλλάδα των δασών οξιάς και το ισχνόδερμα το ρητινώδες που προτιμά νεκρούς κορμούς και πρέμνα οξιάς, στο έδαφος δασών οξιάς υπάρχει η σπάνια ραμάρια η φιλανδική γκριζοβιολετιά.

Ωστόσο ένα από τα πιο διάσημα μανιτάρια του Ολύμπου είναι ο μύκητας Δίας ο Ολύμπιος, που περιγράφηκε ως νέο γένος και είδος το 1987, εντοπίστηκε στη διαδρομή «Πριόνια-Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός», σε χαμηλά κλαδιά ρόμπολου. Ένα νέο είδος μικρομύκητα που καταγράφηκε είναι η νέκτρια η Γανυμήδειος, που συγκαταλέγεται στα απειλούμενα είδη, καθώς μια πυρκαγιά θα μπορούσε να

καταστρέψει τη μοναδική θέση όπου έχει βρεθεί. Στα μικρά κουκουνάρια της δασικής πεύκης αναπτύσσεται το αουρισκάλπιο και στη βάση των κορμών της η σπάνια στην Ελλάδα σπάραξη η σγουρή, ενώ στις ρίζες της δασικής και της λευκόδερμης πεύκης επιλέγει να αναπτυχθεί ο βωλίτης ο πευκόφιλος. Σε μεγάλο υψόμετρο του βουνού υπάρχουν μύκητες όπως η καλβάτια η γιγάντια, το λυκόπερδο το φλασκοειδές, ο μαράσμιος ο ορειάδης, η στροφαρία η κορωνούλα, βάσκελλο το λιβαδίσιο.

Εικόνα 7: Ο μύκητας *Zeus olympius*

➤ Πανίδα

Η πανίδα του βουνού χαρακτηρίζεται από την παρουσία σημαντικών, σπάνιων και απειλούμενων ειδών. Στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, καθώς και στην ευρύτερη περιοχή έχουν καταγραφεί 35 είδη θηλαστικών, όπως και το αγριόγιδο, το ζαρκάδι, το αγριογούρουνο, η αλεπού, η αγριόγατα, το κουνάβι, ο ασβός, ο λαγός, ο σκίουρος, η νυφίτσα, αλλά και μικρά θηλαστικά όπως νυχτερίδες και ποντικοί. Στην περιοχή της Πέτρας, του Κάτω Ολύμπου και στο Οροπέδιο των Μουσών, εμφανίζεται η καφέ αρκούδα, ενώ η παρουσία του λύκου είναι περιστασιακή ή εποχική, καθώς εκτιμάται ότι ακολουθεί τα κοπάδια κτηνοτροφικών ζώων. Σε χαμηλό υψόμετρο τα θηλαστικά που συναντώνται είναι οι νυφίτσες, τα κουνάβια, οι ασβοί, οι σκαντζόχοιροι, οι μυγαλές, οι δασοποντικοί, οι λαγοί, οι αλεπούδες και διάφορα είδη νυχτερίδων. Θηλαστικά όπως ο λαγός και ο ασβός, ο κρικοποντικός, ο δασομυωξός και ο βουνομυωξός, εμφανίζονται στα μεσαία υψόμετρα του βουνού, όπως και η αγριόγατα που βρίσκεται στα φυλλοβόλα δάση. Στα σπήλαια και στους κάθετους βράχους εντοπίζονται πολλά είδη νυχτερίδων, όπως η παρδαλονυχτερίδα,

νανονυχτερίδα, βουνονυχτερίδα, τρανορινόλοφος κ.ά.. Στη ζώνη του ρόμπολου συναντώνται θηλαστικά όπως το ζαρκάδι, ο σκίουρος, το αγριογούρουνο και περιστασιακά ο λύκος. Σε μεγάλα υψόμετρα όπου οι συνθήκες είναι πιο δύσκολες, στα αλπικά λιβάδια και στις κορυφές επιβιώνουν λίγα είδη, όπως το αγριόγιδο και ο χιονοποντικός. (Μαλακού, 1985)

Εικόνα 8: Αγριόγιδο Ολύμπου

Αναφορικά με την Ορνιθοπανίδα, ο Όλυπος κατατάσσεται στις Σημαντικές Περιοχές της Ευρώπης και μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί περισσότερα από 148 είδη πουλιών. Σε μικρό υψόμετρο με πλούσια βλάστηση μακκίας και πουργαροτόπια, σε λιβάδια, ρέματα και στις αγροτικές εκτάσεις περιμετρικά του βουνού, κατοικούν καρδερίνες, αηδόνια, σιρλοτσίχλωνα, φλώροι, ασπροκωλίνες, κοκκινοτσιροβάκοι, μαυροτσιροβάκοι, θαμνοτσιροβάκοι, πέρδικες, ωχροστριτισίδες, τρυγόνια, μελισσοφάγοι, τσαλαπετεινοί, αετομάχοι, γιδοβύζια, κοκκινοκεφαλάδες, μαυροπελαργοί, αλλά και πετρίτες και χιονοψάλτες που αναζητούν καταφύγιο τον χειμώνα. Στα δάση της μαύρης πεύκης, της οξιάς και της ελάτης, υπάρχουν δρυοκολάπτες, 8 από τα 10 είδη που υπάρχουν στην Ελλάδα, δενδροβάτες, παπαδίτσες, φυλλοσκόποι, βασιλίσκοι, κιτρινοστριτισίδες, σπίνιοι, κοκκινολαίμηδες, δενδροτσοπανάκοι, πετροπέρδικες, μπούφοι, σφηκιάρηδες, γερακίνες, μαυροκιρκίνεζα, δενδρογέρακα, φιδαιοί. Στα πυκνά δάση των φυλλοβόλων βρίσκεται ο δρυομυγοχάφτης που είναι σπάνιο είδος. Στα δάση του ρόμπολου και τις ανοικτές εκτάσεις βρίσκουν καταφύγιο αρπακτικά όπως το διπλοσάινο, ο χρυσαετός, ο πετρίτης, ο γερακαετός και είδη όπως ο σταυρομύτης, ο πύρρουλας, η βουνοπαπαδίτσα, ο αιγολιός, ο κούκος, το σκαρθάκι, ο

βουνοδενδροβάτης, ο καστανολαίμης, η γερακότσιγλα, ο χρυσοβασιλίσκος, η δενδροσταρήθρα, η σταχτάρα. Σε μεγάλο υψόμετρο κατοικούν είδη όπως ο χρυσαετός, ο τοιχοδρόμος, η κιτρινοκαλιακούδα, η χιονάδα, ο σταχτοπετρόκλης, ο μαυρολαίμης, ο πυροκότσυφας.

Εικόνα 9: Μεσαίος δρυκολάπτης

Στον Όλυμπο έχουν καταγραφεί 9 είδη αμφιβίων και 21 είδη ερπετών, όπου τα περισσότερα προστατεύονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως η στικτή χελώνα, ο λαφίτης και η μεσογειακή χελώνα. Σε χαμηλό υψόμετρο συναντώνται είδη όπως ο βαλκανοβάτραχος, ο τυφλίτης, ο κυρτοδάκτυλος, η σαΐτα, η οχιά, ο έφιος, ο σαπίτης, αλλά και ενδημικά ή σπάνια είδη, όπως η κρασπεδωτή χελώνα, το σιλιβούτι και το σπιτόφιδο. Η στικτή νεροχελώνα έχει βρεθεί μόνο στα νερά του αρχαιολογικού χώρου του Δίου, ενώ στα οικοσυστήματα της μέσης ορεινής ζώνης εμφανίζονται είδη όπως ο ελληνικός βάτραχος στα φυλλοβόλα και τα μικτά δάση, ο ευκίνητος βάτραχος στα δάση φυλλοβόλων, η μπράσκα στα δάση κωνοφόρων, το κονάκι στα λιβάδια και τα φυλλοβόλα δάση, ο αβλέφαρος στα λιβάδια και τα ανοίγματα των δασών, το λιμνόφιδο και το αγιόφιδο. Σε ίδιο υψόμετρο παρατηρείται ο κοινός και ο μακεδονικός τρίτωνας που ζουν σε λίμνες, η μεσογειακή χελώνα και ο λαφίτης. Στη ζώνη του ρόμπολου, τα είδη αμφιβίων και ερπετών είναι λίγα σε αριθμό, όπως η κιτρινομπομπίνα και ο πράσινος φρύνος, η πράσινη σαύρα, ο στεφανοφόρος και το νερόφιδο.

Εικόνα 10: Κρασπεδωτή χελώνα

Επίσης, στο βουνό έχουν καταγραφεί 200 είδη ασπόνδυλων, ορισμένα από τα οποία είναι προστατευόμενα, όπως η ακρίδα ενδημική της Ελλάδας και ένα είδος πεταλούδας που είναι ενδημική της Βαλκανικής χερσονήσου. Μεγάλος αριθμός λιβελούλας βρίσκεται στον Ενιπέα, ένα εξαιρετικά σπάνιο κολεόπτερο κατοικεί στους κορμούς γέρικων πεύκων, ενώ το σκαθάρι προτιμά τα διάκενα των δασών. Οι πεταλούδες συνήθως συναντώνται σε ξερές ασβεστολιθικές περιοχές, σε λιβαδικές εκτάσεις με αραιή βλάστηση μεγάλου υψομέτρου και πολλές από τις οποίες έχουν ονόματα εμπνευσμένα από την ελληνική μυθολογία. Στην ίδια ζώνη κατοικεί ο ελαφοκάνθαρος, το σκαθάρι και το κολεόπτερο.

Συμπερασματικά, τα στοιχεία που εντοπίζονται στην ΠΕ Πιερίας όπως ο Όλυμπος, καθώς και τα δάση, τα ποτάμια, οι παράκτιοι υγρότοποι, οι πεδινές περιοχές και οι θαλάσσιες ζώνες, συνθέτουν ένα ενιαίο οικοσύστημα. Όλα αυτά τα στοιχεία, αλλά και το καθένα μεμονωμένα συνθέτουν ένα τόπο με πλούσιο φυσικό περιβάλλον και μεγάλη ποικιλία πανίδας και χλωρίδας. Η ΠΕ Πιερίας από περιβαλλοντική άποψη διαθέτει ένα πλήθος στοιχείων, με την πολυμορφία και σπάνια ιδιομορφία τους, συνθέτουν μοναδικά οικοσυστήματα. Όπως ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου, του οποίου ο πυρήνας έχει έκταση 40 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Το 1983 λόγω της σπάνιας περιβαλλοντικής και οικολογικής αξίας του Ολύμπου, ανακηρύχθηκε πρώτος εθνικός δρυμός της χώρας με σκοπό την προστασία της άγριας πανίδας, της χλωρίδας και του φυσικού του κάλλους.

Το τοπίο του Ολύμπου είναι από τα πιο ιδιαίτερα της χώρας, καθώς διαθέτει σπάνια ομορφιά την οποία και ύμνησαν κατά καιρούς πολλοί φυσιολάτρες, ποιητές και επιστήμονες. Χαρακτηρίζεται από πολλές κορυφές, στις οποίες προσφέρεται μοναδική θέα (γωνία 360°). Υπάρχουν σημεία στα οποία εντοπίζονται βαθιά

βάραθρα, ήπια ρεύματα, ράχες και υψίπεδα που καταλήγουν στη θάλασσα. Είναι ίσως το μοναδικό βουνό που σε τόσο μικρή απόσταση, 20 χιλιόμετρα από τη θάλασσα σε ευθεία απόσταση, φθάνει σε τόσο μεγάλο ύψος. Εκτός από το ποικίλο ανάγλυφο, το τοπίο επηρεάζεται από τη μορφή των διαφόρων γεωλογικών σχηματισμών, καθώς και τη βλάστηση που είναι διαφορετική στις διάφορες ζώνες και αλλάζει με την εποχή. Το τοπίο του βουνού μπορεί να διαχωριστεί σε ενότητες, με πρώτη το δασωμένο τοπίο που αρχίζει από τα κατώτερα όρια και φθάνει μέχρι το ύψος 2.400μ. Έπειτα οι Αλπικές περιοχές με τη χαρακτηριστική τους ποώδη βλάστηση, οι βραχώδεις επιφάνειες που αποτελούνται από ασβεστολιθικούς βράχους διαφόρων χρωματισμών (λευκοί-σκουρόχρωμοι), ανάλογα και με την ορυκτολογική τους σύνθεση. (Νέζης, 2003)

Η Ελλάδα διαθέτει μεγάλη γενετική βιοποικιλότητα, βιοποικιλότητα ειδών, βιοποικιλότητα φυτοκοινωνιών-οικοσυστημάτων και βιοποικιλότητα τοπίων. Η προστασία της πρέπει να αντιμετωπίζεται ως κάτι ενιαίο. Η προστασία και διατήρηση των τοπίων εξαρτάται από την προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας των οικοσυστημάτων, η σταθερότητα των οικοσυστημάτων εξαρτάται από την προστασία και διατήρηση των ειδών που συμμετέχουν στη δομή τους.

3.4.3. ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Ο Όλυμπος είναι το ψηλότερο βουνό της Ελλάδας με υψόμετρο 2.917μ και αποτελεί σύμβολο του σύγχρονου ευρωπαϊκού πολιτισμού. Οι δρόμοι και τα μονοπάτια που διασχίζουν τον ορεινό όγκο, δίνουν τη δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει το βουνό, την πλούσια χλωρίδα και πανίδα, καθώς και το σπουδαίο φυσικό του κάλλος. (Επιμελητήριο Πιερίας, 2018)

Ο Όλυμπος λόγω της σπάνιας περιβαλλοντικής και οικολογικής του αξίας, αποτελεί το πρώτο βουνό στην Ελλάδα για το οποίο εφαρμόστηκε το 1938 ειδικό καθεστώς προστασίας, με τη ανακήρυξή του σε Εθνικό Δρυμό, με σκοπό την προστασία της άγριας πανίδας, χλωρίδας και του φυσικού κάλλους της περιοχής. Το 1938 ξεκίνησε να προστατεύεται, όταν με το Βασιλικό Διάταγμα της 9ης Ιουνίου και βάσει του Αναγκαστικού Νόμου 856/1937 «Περί ιδρύσεως εθνικών δρυμών», ιδρύθηκε ο

Εθνικός Δρυμός (Β.Δ. 9-6-1938 ΦΕΚ 248Α/1938). Σύμφωνα με τον νόμο εγκαινιάστηκε το θεσμικό πλαίσιο προστασίας της φύσης στην χώρα προβλέποντας μεταξύ άλλων, ότι «..δύναται να κηρυχθούν ως εθνικοί δρυμοί δασικά περιοχάι, αι οποίαι παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον εξ απόψεως διατηρήσεως της αγρίας χλωρίδος και πανίδος, των γεωμορφολογικών σχηματισμών, του υπεδάφους, της ατμοσφαιράς, των υδάτων και γενικώς του φυσικού περιβάλλοντος των και των οποίων κρίνεται επιβελημένη η προστασία, η διατήρησις και η βελτίωσις της συνθέσεως, της μορφής και των φυσικών καλλονών των, δι' αισθητικήν, ψυχικής και υγιεινήν απόλαυσιν και ανάπτυξιν του τουρισμού, ως και την διενέργειαν πάσης φύσεως επιστημονικών ερευνών..». Με το ίδιο διάταγμα ορίζεται ο πυρήνας του Εθνικού Δρυμού, που έχει έκταση 40 τετραγωνικά χιλιόμετρα και η περιφερειακή του ζώνη. Έπειτα από την κήρυξη του Ολύμπου σε Εθνικό Δρυμό, ακολούθησε η περαιτέρω αναγνώριση της σημασίας του φυσικού περιβάλλοντος από το κράτος και σε συνδυασμό με τις διεθνείς εξελίξεις, οδήγησαν στη κήρυξη νέων προστατευόμενων περιοχών και στην διαμόρφωση του αντίστοιχου θεσμικού πλαισίου της Ελλάδας.

Με την Υπουργική Απόφαση 164974/18.7.1985 (ΦΕΚ 467/23/Α/30.1.1981) εγκρίνεται ο κανονισμός λειτουργίας του Εθνικού Δρυμού και ορίζονται οι επιτρεπόμενες χρήσεις και δραστηριότητες, που είναι οι εξής:

- i. Η είσοδος στον Δρυμό επιτρέπεται μόνο από τους υπάρχοντες δρόμους.
- ii. Η παραμονή στον Δρυμό επιτρέπεται από την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου, με εξαίρεση τα μέλη των Ορειβατικών Συλλόγων για τους οποίους είναι επιτρεπτή η διανυκτέρευση στα ειδικά καταφύγια.
- iii. Το ελεύθερο παιχνίδι επιτρέπεται μόνο στους χώρους που είναι διαμορφωμένοι για αυτόν τον σκοπό.
- iv. Λόγω της ύπαρξης πολλών γκρεμών και ρεμάτων υπάρχουν κίνδυνοι, επομένως οι επισκέπτες για δική τους ασφάλεια δεν πρέπει να απομακρύνονται από τους καθορισμένους χώρους αναψυχής και από τα ειδικά διαμορφωμένα μονοπάτια. Παιδιά κάτω των 14 ετών πρέπει να συνοδεύονται.
- v. Κατά την παραμονή στον Εθνικό Δρυμό δεν επιτρέπεται:
 - Η στάθμευση σε χώρους πέρα από τους ειδικούς χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων ή τις ειδικές διαπλατύνσεις των δρόμων.
 - Η καταστροφή ή απομάκρυνση τεχνικών έργων και υλικών του Δρυμού.

- Η μεταφορά κοπτικών εργαλείων, η κοπή δένδρων και θάμνων, το ξερίζωμα και η συλλογή φυτών και σπόρων και γενικά κάθε φθορά της βλάστησης.
 - Η συλλογή και μεταφορά φυτοχώματος και καυσόξυλων.
 - Το άναμμα φωτιάς και το πέταμα αναμμένων τσιγάρων και σπέρτων.
 - Η κατασκήνωση με οποιαδήποτε μορφή (τροχόσπιτα, σκηνές κ.λπ.) στην έκταση του Δρυμού, εκτός από την κατασκήνωση σε σκηνές στη θέση «Παλιοκαλύβα» ύστερα από συνεννόηση με την τοπική δασική αρχή.
 - Η ελεύθερη κυκλοφορία ζώων που συνοδεύονται από επισκέπτες.
 - Η επίδειξη ή τοποθέτηση πινακίδων και σημάτων.
 - Η πώληση τροφίμων και άλλων αντικειμένων, καθώς και η έκθεση και διανομή αυτών.
 - Το κυνήγι ζώου με οποιοδήποτε μέσο, σε όλη τη διάρκεια του έτους στον πυρήνα του Δρυμού, καθώς και μέσα και γύρω από τους χώρους αναψυχής σε απόσταση 1.000 μέτρων περιμετρικά.
 - Η αφαίρεση ή καταστροφή φωλιών, αυγών ή νεοσσών πουλιών και γενικά η ενόχληση και καταστροφή ειδών της πανίδας.
 - Η κολύμβηση στα ρέματα του Δρυμού.
 - Η ενόχληση των άλλων επισκεπτών.
 - Η απόθεση σκουπιδιών σε χώρους πέραν των δοχείων απορριμμάτων και η ρύπανση του χώρου.
 - Η πρόκληση ζημιών σε γεωλογικούς σχηματισμούς.
 - Η φωτογράφιση των επισκεπτών για εμπορικούς λόγους.
 - Η βοσκή κάθε ζώου στον πυρήνα του Δρυμού.
 - Η εγκατάσταση κυψελών μελισσών χωρίς άδεια της υπηρεσίας.
- vi. Αρμόδιες αρχές για πληροφορίες είναι η Διεύθυνση Δασών Νομού Πιερίας και το Δασονομείο Λιτοχώρου.
- vii. Για τους παραβάτες του κανονισμού αυτού εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν.Δ. 86/1969, του Ν.Δ. 996/1971, του Ν. 177/1975 και του Ν. 998/1979.

Στη συνέχεια, το έτος 1976 το Συμβούλιο της Ευρώπης ενέταξε τον Όλυμπο στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Βιογενετικών Αποθεμάτων. Το εν λόγω δίκτυο στοχεύει στη διατήρηση αντιπροσωπευτικών δειγμάτων της χλωρίδας, της πανίδας και των φυσικών περιοχών της Ευρώπης. Εκτός των ανωτέρω, ισχύει η σχετική Εθνική νομοθεσία καθώς και Διεθνείς Συνθήκες για την προστασία του φυσικού

περιβάλλοντος (Δασική και Περιβαλλοντική Νομοθεσία, Κοινοτικό και Εθνικό Θεσμικό Πλαίσιο κλπ). (Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. 2007)

Ενώ, το έτος 1981 η UNESCO τον συμπεριέλαβε στα σπουδαιότερα οικοσυστήματα του κόσμου, ως Απόθεμα της Παγκόσμιας Βιόσφαιρας από το πρόγραμμα Άνθρωπος και Βιόσφαιρα (Man and Biosphere-MAB), χαρακτηρίζοντάς το διατηρητέο οικοσύστημα της παγκόσμιας βιόσφαιρας, ως ζώνη ειδικής προστασίας και τύπος κοινοτικού ενδιαφέροντος. (Πασχαλούδης, 2004) (UNESCO 2014) Συγκεκριμένα, εντάχθηκε στη λίστα Βιογενετικών Αποθεμάτων ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου (πυρήνας) με έκταση 3.988 εκτάρια. (<http://www.ekby.gr>) Τα αποθέματα βιόσφαιρας είναι πολλαπλών σκοπών προστατευόμενες περιοχές, οι οποίες δημιουργήθηκαν ώστε να υποδείξουν του τρόπου με τον οποίο ο άνθρωπος πρέπει να συνυπάρχει με τη φύση, να διαφυλάξουν είδη και φυσικές κοινότητες, καθώς και να βρουν τρόπους αξιοποίησης του περιβάλλοντος χωρίς να υποβαθμιστεί (Ανδρεδάκης 1996).

Το έτος 1985 ο Πιερικός Όλυμπος συγκεκριμένα, κηρύχθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού ως Αρχαιολογικός και Ιστορικός Τόπος, άρρηκτα συνδεδεμένος με τις μνήμες του Ελληνισμού από την αρχαιότητα έως σήμερα (ΦΕΚ 474/Β/1985 και 342/ΑΑπ/2011). Η ανακήρυξή του έγινε προκειμένου να προστατευθούν οι διάσπαρτοι αρχαιολογικοί του χώροι, καθώς και η συνολική του εικόνα, που αποτελεί και την κατ' εξοχήν μνημειακή και ιστορική του όψη, από κάθε είδους έμμεση και άμεση αλλοίωση. Ενώ, στη συνέχεια ακολούθησε το 1987 και η κήρυξη του Θεσσαλικού Ολύμπου (ΦΕΚ 317/Β/1987).

Αναφορικά με την πανίδα, η ευρωπαϊκή ένωση έχει συμπεριλάβει την περιοχή του Ολύμπου σαν μια από τις πιο σημαντικές περιοχές για την ορνιθοπανίδα. Το 1992 το Συμβούλιο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ενέταξε τον Όλυμπο στις Σημαντικές για την Ορνιθοπανίδα Περιοχές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, καθώς χαρακτηρίζεται από την παρουσία σημαντικών, σπάνιων και απειλούμενων ειδών. Έως σήμερα έχουν καταγραφεί περισσότερα από 148 είδη πουλιών. (Εθνικός Δρυμός Ολύμπου, 2004).

Από το 2002 μέχρι και σήμερα, αρμόδιος για την προστασία, διαχείριση και ανάδειξη του Ολύμπου είναι ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου. Με βάση τον Ν. 4685/2020, ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου

εντάσσεται αυτοτελώς στην υπό ίδρυση Μονάδα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου. Η έδρα του Φορέα είναι στο Λιτόχωρο της ΠΕ Πιερίας. Οι αρμοδιότητες του Φορέα προβλέπονται από το Ν.2742/1999 (άρθρο 15) όπως αυτός συμπληρώθηκε με το Ν.3044/2002.

Το 2004 ο Όλυμπος αδελφοποιήθηκε με το Tai Shan, το διασημότερο από τα πέντε ιερά βουνά της Κίνας, ενώ το έτος 2013 συμπεριλήφθηκε στο Δίκτυο των Εμβληματικών Βουνών της Μεσογείου.

Επειτα, το 2006 ο Όλυμπος συμπεριλήφθηκε στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Προστατευόμενων Περιοχών Natura 2000, ως Ειδική Ζώνη Προστασίας (ΖΕΠ) και Ειδική Ζώνη Διατήρησης (ΕΖΔ) με την ονομασία «Όρος Όλυμπος» και κωδικό GR1250001, για την ορνιθοπανίδα, σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους και την Οδηγία 2009/147/ΕΕ για τα άγρια πουλιά. Πολλά είδη χλωρίδας και πανίδας περιλαμβάνονται στις παραπάνω Οδηγίες και προστατεύονται μέσω αυτών. Σκοπός αποτελεί η προστασία της βιολογικής ποικιλότητας με τη λήψη κατάλληλων και αναγκαίων μέτρων, ώστε να διασφαλίζεται η διαφύλαξη ή η αποκατάσταση σε βαθμό ικανοποιητικό, προκειμένου να διατηρηθούν οι φυσικοί οικότοποι και τα είδη χλωρίδας και πανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος (Ταμπάκης 2009).

Αναφορικά με τη διατήρηση της πανίδας, προστασία παρέχουν και τα τμήματα των Καταφυγίων Άγριας Ζωής (ΚΑΖ) που υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου. Αυτά είναι τα «Άγιος Ιωάννης - Τρόχαλο (Λιτοχώρου) (ΦΕΚ 706/1982), «Σιόποτο - Δούλος - Παλιάμπελα (Κοκκινοπηλός - Καλύβια)» (ΦΕΚ 599/30.4.1976), «Μαγκούτα - Αλωνάκι - Καραμάνο» (ΦΕΚ 277/Β/1988), «Βροντού» (Καρίτσας - Δίου)» (ΦΕΚ 628/Β/1988) και «Καρυά - Συκαμνέα» (Ελασσόνας) (ΦΕΚ 589/Β/19797).

Επιπλέον, ο πυρήνας του Εθνικού Δρυμού του Ολύμπου έχει προταθεί ως Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (Τ.Ι.Φ.Κ.) με κωδικό ΑΤ4011027, καθώς και οι χαράδρες Ξηρολάκκι και Παπά Ρέμα, με κωδικό ΑΤ3011043. Το Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ) αποτελεί ένα τόπο, ο οποίος διακρίνεται για την αισθητική του αξία και παραμένει σε αξιόλογο βαθμό φυσικός, αν και συχνά είναι δομημένος, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις περιλαμβάνει παραδοσιακούς οικισμούς, αρχαιολογικούς ή ιστορικούς χώρους. Το μέγεθός ορίζεται με ανθρώπινα μέτρα και

Είναι επίσης, σημαντικό να αναφερθεί ότι στην ευρύτερη περιοχή ισχύουν, η Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου Κοινότητας Λεπτοκαρυάς (447/Δ'/23.8.1990), η Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου Δήμου Λιτοχώρου (Φ.Ε.Κ. 87/Δ'/16.2.1990) και το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Δήμου Δίου (Φ.Ε.Κ. 64/Τ.Α.Α.Π./14.2.2008).

ΥΠΟΜΝΗΜΑ	Εθνικά Προστατευόμενες Περιοχές
Όρια ευθύνης Φορέων Διαχείρισης ΠΠ	Κατηγορία προστασίας
	 Εθνικά πάρκα
	 Περιβαλλοντικό ζώνη Εθνικού πάρκου
	 Περιφέρεια οικολογικής προστασίας της φύσης σε Εθνικά πάρκα
	 Περιφέρεια προστασίας της φύσης σε Εθνικά πάρκα
	 Περιφέρεια οικολογικής προστασίας της φύσης
	 Περιφερειακή ζώνη οικολογικής προστασίας της φύσης
	 Εθνικά θαλάσσια πάρκα
	 Περιφερειακή ζώνη Εθνικών θαλάσσιων πάρκων
	 Περιφέρεια οικολογικής προστασίας της φύσης σε θαλάσσια πάρκα
	 Περιφέρεια προστασίας της φύσης σε θαλάσσια πάρκα
	 Εθνικός θησαυρός (νεκρόζωνες)
	 Εθνικός θησαυρός (περιφερειακή ζώνη)
	 Προστατευόμενες δασικές
	 Αυθαίρετα δάση
	 Διατηρητέα πελάγια της φύσης
	 Εκτεταμένοι θησαυροί
	 Κοινοβόριο άγριων ζώων
	 Ελεγχόμενη κοινότητα παράκτιου
	 Προστατευόμενες φυσικές
	 Σχεδιασμένα/προστατευόμενα τοπικά οικοσυστήματα
	 Άλλα

Πρόσφατα, το 2021 εκδόθηκε το Προεδρικό Διάταγμα «Χαρακτηρισμός της χερσαίας και υδάτινης περιοχής του Όρους Ολύμπου ως Εθνικού Πάρκου, οριοθέτηση και καθορισμός ζωνών προστασίας αυτού, χρήσεων γης, όρων και

επιτρεπόμενων δραστηριοτήτων». (ΦΕΚ 610Δ'/17-09-2021) Στο Εθνικό Πάρκο Ολύμπου περιλαμβάνεται όλη η έκταση του βουνού, συνολικά 235.620 στρέμματα, για το οποίο ορίζονται χρήσεις, μέτρα, όροι προστασίας και ρύθμισης οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως ο τουρισμός. Σκοπός του Προεδρικού Διατάγματος είναι η προστασία, διατήρηση και διαχείριση της φύσης και του τοπίου ως φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Αποτελεί πολύτιμο εθνικό φυσικό πόρο ο οποίος χαρακτηρίζεται από μεγάλη βιολογική, οικολογική, ιστορική, αισθητική, επιστημονική και γεωμορφολογική αξία, με το χαρακτηρισμό ως Εθνικό Πάρκο.

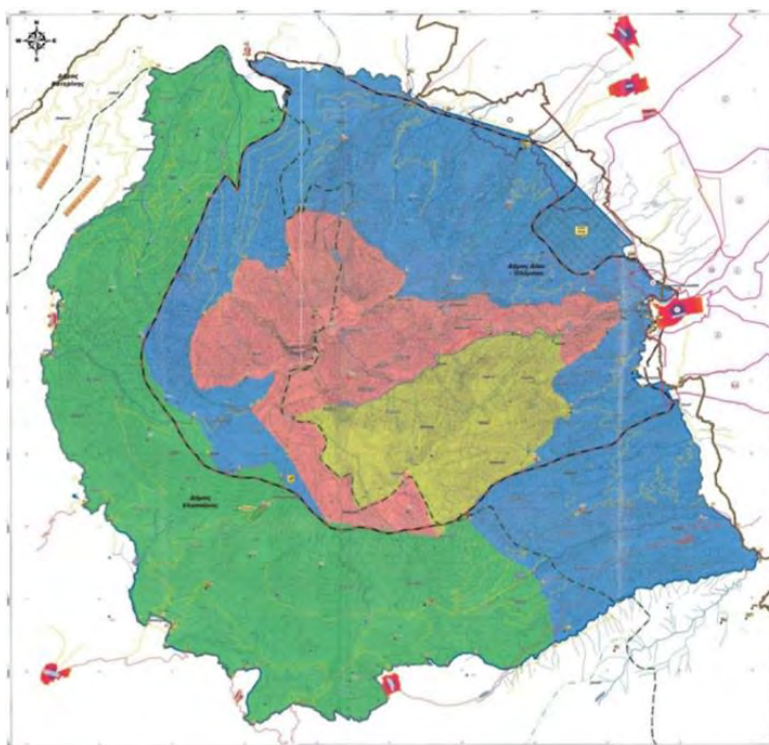
Ειδικότερα, επιδιώκεται η διατήρηση και διαχείριση των σπάνιων οικοτόπων και των ειδών χλωρίδας και πανίδας που εντοπίζονται στη περιοχή, καθώς και η θεσμοθέτηση μέτρων για την εξασφάλιση της αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπου και φύσης στο πλαίσιο της αειφόρου διαχείρισης. Η έκταση του Εθνικού Πάρκου χωρίζεται σε τρεις ζώνες προστασίας, ενώ υπάρχει και μία τέταρτη περιφερειακή, που εκτείνεται από την πλευρά του Δήμου Ελασσόνας, όπως φαίνεται και στον επόμενο χάρτη. Οι εν λόγω ζώνες προστασίας είναι οι εξής:

- Η Α Ζώνη έχει έκταση 34.710 στρέμματα, αποτελεί τον πυρήνα του Εθνικού Πάρκου και χαρακτηρίζεται ως Περιοχή Προστασίας της Φύσης, όπου επιτρέπονται η επιστημονική έρευνα, οι δασοπονικές εργασίες, καθώς και εργασίες συντήρησης και αναβάθμισης του ευρωπαϊκού μονοπατιού E4.
- Η Β Ζώνη καταλαμβάνει συνολική έκταση 55.700 στρεμμάτων και περιλαμβάνει τα τρία ορειβατικά καταφύγια της περιοχής. Στη ζώνη αυτή επιτρέπονται εργασίες συντήρησης και βελτίωσης των υφιστάμενων καταφυγίων και οικοτουριστικές δραστηριότητες, όπως η ορειβασία, η αναρρίχηση, το ορειβατικό σκι και η άθληση, όπως μαραθώνιοι, αλεξίπτωτο βουνού, αεροαθλήματα χωρίς μηχανικά μέρη. Αντίθετα, απαγορεύονται δραστηριότητες οι οποίες λόγω μαζικότητας, έχουν αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον ή δημιουργούν όχληση, όπως ο αθλητισμός με τροχοφόρα. Δέσμευση για τα τροχοφόρα αποτελεί η κίνηση και στάθμευσή τους, μόνο στις υφιστάμενες οδούς και όχι εκτός δικτύου.
- Η Γ Ζώνη έχει έκταση 145.210 στρέμματα, στην οποία επιτρέπονται, υπό όρους, οικοδομικές δραστηριότητες που σχετίζονται με την κατασκευή ορειβατικών καταφυγίων και υποδομών ξεκούρασης και εξυπηρέτησης επισκεπτών. Επίσης, επιτρέπονται δραστηριότητες όπως η βοσκή, η μελισσοκομία, η γεωργία με συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης, η υλοτομία και η θήρα με απόφαση της

αρμόδιας αρχής και σύμφωνα με τη γνώμη του Φορέα Διαχείρισης, που ορίζει αυστηρά τα θηρεύσιμα είδη, την κάρπωση και την κυνηγετική περίοδο.

- Η Δ Ζώνη (Περιφερειακή) καταλαμβάνει έκταση 138.420 στρέμματα και αναπτύσσεται περιφερειακά της προστατευόμενης περιοχής, από την πλευρά της Ελασσόνας έως τα όρια των οικισμών Κοκκινοπηλού και Καρυάς. Η ζώνη βρίσκεται υπό καθεστώς επιτήρησης της ανθρωπογενούς δραστηριότητας με τη γνωμοδότηση του Φορέα Διαχείρισης, για την αδειοδότηση κάθε προτεινόμενου έργου και δραστηριότητας.

Χάρτης 5: Οι ζώνες προστασίας του Εθνικού Πάρκου Ολύμπου

Πηγή: ΦΕΚ 610Δ'/17-09-2021

Ο Όλυμπος διαθέτει εγκεκριμένη Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη (ΕΠΜ) από το 2010, η οποία εγκρίθηκε με την υπ' αριθμόν 141874/3328/2010 απόφαση της Γενικής Διευθύντριας Περιβάλλοντος του ΥΠΕΚΑ. Στόχος της μελέτης είναι η προστασία και διατήρηση της φύσης και του τοπίου μέσω της ορθολογικής διαχείρισης, ως φυσικής κληρονομιάς και πολύτιμου εθνικού φυσικού πόρου στην ευρύτερη περιοχή του όρους Όλυμπος και ιδιαίτερα στην περιοχή του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου.

Επίσης, το βουνό διαθέτει Σχέδιο Διαχείρισης και Κανονισμό Διοίκησης και Λειτουργίας από το έτος 2014. Επιπλέον, στο πλαίσιο του έργου «Σύνταξη ΕΠΜ,

Ειδικών Εκθέσεων και Σχεδίων Διαχείρισης για περιοχές του Δικτύου Natura 2000», που υλοποιείται οριζόντια από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ), ως απαίτηση εφαρμογής των διατάξεων των νόμων για τη θεσμοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών της χώρας και αναμένεται να ολοκληρωθεί εντός του 2022, συντάσσεται νέα Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη. Δηλαδή συντάσσεται μελέτη τεκμηρίωσης της ανάγκης λήψης διαχειριστικών και κανονιστικών μέτρων για την περιοχή, βάσει της οποίας θα προσδιορισθούν συγκεκριμένα διαχειριστικά μέτρα για κάθε περιοχή Natura 2000 και είδος προστασίας (Σχέδιο Διαχείρισης).

Η Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη στην βάση της οποίας έρχεται το σχετικό Προεδρικό Διάταγμα, οδηγεί τελικά στο Γενικό Διαχειριστικό Σχέδιο που εξειδικεύει τους διαχειριστικούς στόχους και θέτει ως σκοπό την διατήρηση και προστασία των φυσικών πόρων, την διατήρηση της βιοποικιλότητας, του τοπίου και των φυσικών αξιών, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη και ανάδειξη της περιοχής. Δηλαδή μέσω της προστασίας και διατήρησης των αρχιτεκτονικών, ιστορικών, πολιτισμικών χαρακτηριστικών και τοπίων ιδιαίτερης αξίας, ταυτόχρονα να προωθείται η ανάπτυξη του τουρισμού και της αναψυχής. Το Σχέδιο Διαχείρισης συνοδεύεται από το «Σχέδιο Δράσης», στο οποίο θα εξειδικεύονται τα αναγκαία μέτρα, οι δράσεις, τα έργα και τα προγράμματα, οι φάσεις, το κόστος, οι πηγές και οι φορείς χρηματοδότησής τους, καθώς και το χρονοδιάγραμμα εκτέλεσης και οι φορείς εφαρμογής.

Στην περιοχή του Ολύμπου, ισχύουν επίσης οι ακόλουθες γενικές διατάξεις της δασικής νομοθεσίας:

- το Ν.Δ. 86/1969 (Φ.Ε.Κ. 7/Α/18-01-1969) «Δασικός Κώδικας»
- Το Ν.Δ. 996/1971 (Φ.Ε.Κ. 192/Α/1971) «Περί αντικαταστάσεως και συμπληρώσεως διατάξεων τινών του Ν.Δ. 86/1969 και κωδικοποιήσεως των υπ' αριθ. 871/1971 και 919/1971 Ν. Δ/των»
- Ο Νόμος 998/1979 (Φ.Ε.Κ. 289/Α/1979)
- Το Π.Δ. 67/1981 (Φ.Ε.Κ. 23/Α/30-01-1981) «Περί προστασίας της αυτοφυούς χλωρίδος και άγριας πανίδος και καθορισμού της διαδικασίας συντονισμού και ελέγχου της ερεύνης επ' αυτών»

Τέλος, η περιοχή του Δρυμού που υπάγεται στη Δ/νση Δασών Πιερίας έχει κηρυχθεί ως «ευαίσθητη στις πυρκαγιές δασών και δασικών εκτάσεων» και υπάγεται σύμφωνα με το Π.Δ. 575/80 στη Β' Ζώνη.

Ο χαρακτηρισμός περιοχών ως Εθνικός Δρυμός, αποτελεί μέσο προστασίας και διαχείρισης των φυσικών πόρων, της βιοποικιλότητας και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι θεσμοθέτηση των περιοχών αυτών, εκτός από το γεγονός ότι συμβάλλει στη διασφάλιση της προστασίας της φύσης, των οικοσυστημάτων και των ειδών, παράλληλα ευνοεί την ανάπτυξη δραστηριοτήτων αναψυχής και τουρισμού, την προώθηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και τέλος αποτελεί ισχυρό μέσο τόνωσης του κοινωνικο-οικονομικού ιστού των ορεινών περιοχών της Ελλάδας.

3.5. ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

3.5.1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Στην ενότητα αυτή αναφέρονται οι υποδομές και υπηρεσίες που διαθέτουν οι οικισμοί. Οι οικισμοί που εντοπίζονται στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου και εντάσσονται στην περιοχή μελέτης, καθώς βρίσκονται στους πρόποδες του βουνού ή γειτνιάζουν άμεσα με αυτό, είναι εύκολα προσπελάσιμοι και απέχουν λίγα χιλιόμετρα από την Κατερίνη και τις ακτές της ΠΕ Πιερίας. Διαθέτουν σπουδαίο φυσικό και πολιτιστικό τοπίο, περιβάλλονται από εντυπωσιακά δάση και χαρακτηρίζονται από ενδιαφέρουσα μακεδονική αρχιτεκτονική. Όλοι οι οικισμοί διαθέτουν κοινόχρηστους, χώρους πρασίνου και πλατείες στο κεντρικό τμήμα του ιστού τους, ενώ επίσης, χαρακτηρίζονται από ικανοποιητικές τηλεπικοινωνιακές υποδομές. Ενώ τέλος, στους οικισμούς υπάρχει ικανοποιητικός αριθμός καταστημάτων αναψυχής και διασκέδασης, μεγάλος αριθμός σε ορισμένους και μικρότερος αριθμός σε άλλους.

➤ Εκπαίδευση

Αναφορικά με τον τομέα της εκπαίδευσης, παρατηρείται πως οι οικισμοί που εντάσσονται στην περιοχή μελέτης, καθώς βρίσκονται στους πρόποδες του Ολύμπου ή γειτνιάζουν άμεσα με αυτόν, δεν διαθέτουν τον κατάλληλο αριθμό εκπαιδευτικών μονάδων. Αυτό συμβαίνει διότι πολλοί οικισμοί καταγράφουν μικρό πληθυσμό, επομένως στον τομέα της εκπαίδευσης εξυπηρετούνται από

μεγαλύτερους οικισμούς και πόλεις που βρίσκονται κοντά. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται το είδος της εκπαιδευτική μονάδας και ο αριθμός τους, σε κάθε οικισμό.

Πίνακας 10: Αριθμός Εκπαιδευτικών Μονάδων

Οικισμός	Βαθμίδες Εκπαίδευσης			
	Νηπιαγωγείο	Δημοτικό	Γυμνάσιο	Λύκειο
Λεπτοκαρυά	2	-	1	1
Βροντού	-	1	-	-
Καρίτσα	-	1	-	-
Δίον	1	2	-	-
Λιτόχωρο	1	4	1	-
Λιμάνι Λιτοχώρου	-	-	-	-
Μονή Αγίου Διονυσίου	-	-	-	-
Πλάκα	-	-	-	-
Φωτεινά	-	-	-	-

➤ Υγεία – Κοινωνική Πρόνοια

Όσον αφορά την περίθαλψη και τις υπηρεσίες υγείας, στο Λιτόχωρο υπάρχει ένα Κέντρο υγείας και ένα Περιφερειακό ιατρείο στη Βροντού. Οι οικισμοί που ανήκουν στην περιοχή μελέτης, αναφορικά με το τομέα της υγείας εξυπηρετούνται από το Γενικό Νοσοκομείο Κατερίνης, καθώς και από το Κέντρο Υγείας της Κατερίνης. Επομένως, οι οικισμοί δεν διαθέτουν επαρκείς μονάδες υγείας, καθώς θα ήταν κατάλληλο να υπάρχει τουλάχιστον ένα κέντρο υγείας σε κάθε οικισμό, χωρίς να υπάρχει πάντα η ανάγκη μετακίνησης.

➤ Αθλητικές Υποδομές

Στον παρακάτω πίνακα καταγράφονται οι αθλητικές υποδομές που εντοπίζονται στους οικισμούς που εντάσσονται στην περιοχή μελέτης. Ο αριθμός τους κρίνεται σχετικά επαρκής, καθώς οι έξι από τους εννέα οικισμούς διαθέτουν αθλητικές εγκαταστάσεις. Ωστόσο, η ποιότητα των συγκεκριμένων μονάδων κρίνεται ικανοποιητική.

Πίνακας 11: Αριθμός Αθλητικών Εγκαταστάσεων

Οικισμοί	Αθλητικές Υποδομές
Λεπτοκαρυά	Δημοτικό Γήπεδο
Βροντού	Γήπεδο Βροντούς

Καρίτσα	Δημοτικό Γήπεδο
Δίον	Γήπεδο Δίου
Λιτόχωρο	Αθλητικό Κέντρο
Λιμάνι Λιτοχώρου	-
Μονή Αγίου Διονυσίου	-
Πλάκα	-
Φωτεινά	Γήπεδο Φωτεινών

3.5.2. ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Ο Όλυμπος αποτελεί το υψηλότερο βουνό της Ελλάδας και το δεύτερο υψηλότερο στα Βαλκάνια. Ο ορεινός του όγκος του εντοπίζεται εντός των ορίων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, καθώς και εντός της Περιφέρειας Θεσσαλίας. Ειδικότερα, ένα τμήμα του βουνού συναντάται στην ΠΕ Πιερίας και ένα άλλο τμήμα στην ΠΕ Λάρισας. Το μεταφορικό δίκτυο στην ευρύτερη περιοχή κρίνεται ικανοποιητικό, καθώς η προσβασιμότητα και η προσπελασιμότητα από και προς την περιοχή χαρακτηρίζονται ως αξιόλογες.

Η ΠΕ Πιερίας διαθέτει ένα από τα πιο επαρκή συγκοινωνιακά δίκτυα της χώρας, τόσο για την εύκολη πρόσβαση σ' αυτή από όλες τις περιοχές της χώρας και από το εξωτερικό, όσο και για τις μετακινήσεις στο εσωτερικό της. Η ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου διαθέτει εξαιρετική οδική σύνδεση μεταξύ των μεγάλων πόλεων, καθώς από το ανατολικό τμήμα του Μακεδονικού Ολύμπου διέρχεται ο Κεντρικός Οδικός Άξονας της Χώρας (Π.Α.Θ.Ε.), ο οποίος διαθέτει 6 κόμβους εξόδου. Επίσης, αναφορικά με το οδικό δίκτυο, η μετακίνηση είναι δυνατή και από την παλαιά Εθνική Οδό Αθηνών-Θεσσαλονίκης. Στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου, εντοπίζονται και επαρχιακοί δρόμοι, οι οποίοι συνδέουν τις πόλεις και τα χωριά, ωστόσο η σύνδεση μεταξύ των οικισμών χαρακτηρίζεται μέτρια. Επίσης, πλήρης είναι η κάλυψη των αναγκών μετακίνησης όλων των οικισμών από το τοπικό δίκτυο λεωφορείων ΚΤΕΛ Πιερίας. (ΑΝ.ΕΛ.ΚΙΣ., 2001)

Στη συνέχεια, κατά μήκος της ΠΕ Πιερίας, παράλληλα με την εθνική οδό, αναπτύσσεται ένα πλήρες σιδηροδρομικό δίκτυο, με πολλούς ενδιάμεσους σταθμούς. Από την περιοχή διέρχονται και οι σιδηροδρομικές γραμμές του ΟΣΕ, συνδέοντας το νότιο και το βόρειο τμήμα της χώρας και πιο συγκεκριμένα συνδέουν

τους μεγαλύτερους αστικούς πόλους. Επομένως, η ευρύτερη περιοχή του Μακεδονικού Ολύμπου, εξυπηρετείται άριστα από τις σιδηροδρομικές γραμμές του ΟΣΕ, με τον προαστιακό και τα υπεραστικά δρομολόγια, καθώς υπάρχουν τρεις σταθμοί, στην Λεπτοκαρυά, το Λιτόχωρο και στους Νέους Πόρους και ένας υπό κατασκευή στον Ν. Παντελεήμονα.

Η ευρύτερη περιοχή διαθέτει επίσης τέσσερα μικρά λιμάνια, στην Παραλία Κατερίνης, στις Αλυκές Κίτρους, το Λιμάνι του Λιτοχώρου, καθώς και στον Πλαταμώνα, του οποίου το λιμάνι μπορούν να προσεγγίσουν πλοία χωρητικότητας μέχρι και εκατό ατόμων. Ενώ σε απόσταση μίας ώρας περίπου, βρίσκονται τα λιμάνια της Θεσσαλονίκης και του Βόλου.

Η σχετικά κοντινή γειτνίαση με τη πόλη της Θεσσαλονίκης και το Αεροδρόμιο Μακεδονία (100 km), καθώς και με τη Λάρισα και τον Κρατικό Αερολιμένα της Νέας Αγχιάλου (130 km), διασφαλίζει την εύκολη πρόσβαση επισκεπτών από την Ελλάδα και το εξωτερικό (Partsalidou, Zarpounidis and Kolokatsi, 2018).

Ο Όλυμπος διαθέτει αρκετές πύλες πρόσβασης, τόσο από την πλευρά της ΠΕ Πιερίας, όσο και από την πλευρά της ΠΕ Λάρισας. Η πιο γνωστή πύλη εισόδου στον Όλυμπο είναι από το Λιτόχωρο, στους ανατολικούς πρόποδες. Το Λιτόχωρο αποτελεί έδρα του Δήμου Δίου-Ολύμπου και αφετηρία του ευρωπαϊκού μονοπατιού E4 στο βουνό. Απέχει 22 km από την Κατερίνη, 92 km από τη Θεσσαλονίκη, 62 km από τη Λάρισα, 416 km από την Αθήνα, 349 km από την Ηγουμενίτσα, 133 km από τους Ευζώνους (σύνορα με Βόρεια Μακεδονία), 200 km από τον Προμαχώνα (σύνορα με Βουλγαρία) και 430 km από τους Κήπους (σύνορα με Τουρκία) (Ιστότοπος Δήμου Δίου - Ολύμπου, 2020). Από το Λιτόχωρο, ξεκινάει η κύρια ασφαλτοστρωμένη οδός, η οποία οδηγεί στον ορεινό όγκο του Ολύμπου και συγκεκριμένα στη θέση Πριόνια σε απόσταση μήκους 18 km, ενώ επίσης οδηγεί στη θέση Μύλοι, όπου εκεί βρίσκονται περιπατητικά μονοπάτια που διασχίζουν το βουνό.

Υπάρχουν και άλλες σημαντικές πύλες εισόδου στην περιοχή και ειδικότερα στον ορεινό όγκο του Ολύμπου, όπως είναι το Δίον στα ανατολικά, που απέχει 15 km από την Κατερίνη, 68 km από την Θεσσαλονίκη, 84 km από την Λάρισα και 440 km από την Αθήνα. Έπειτα, πύλες εισόδου στα βόρεια υπάρχουν στη Βροντού και στη Πέτρα με απόσταση από την Κατερίνη 16 και 27 km. Στα δυτικά πύλες αποτελούν

το Πύθιο με απόσταση 67 km από την πόλη της Λάρισας και 25 km από την Ελασσόνα, και ο Κοκκινοπηλός με απόσταση 60 km από την Λάρισα και 30 km από την Ελασσόνα. Τέλος, σημαντικές πύλες εισόδου από τα νότια-νοτιοδυτικά είναι από τον Σπαρμό με απόσταση 60 km από την Λάρισα και 20 km από την Ελασσόνα και η πύλη από την Καρυά, που απέχει 85 km από την Λάρισα και 39 km από την Ελασσόνα.

Αναφορικά με την πρόσβαση στον Εθνικό Δρυμό του Ολύμπου, υπάρχει μόνο μία ασφαλτοστρωμένη οδός, ενώ στην περιφερειακή ζώνη και στην ευρύτερη περιοχή υπάρχουν δασικές οδοί, οι οποίες εξυπηρετούν τα καταφύγια, καθώς και τη διέλευση οχημάτων για λόγους εποπτείας, ή και περίπτωση ανάγκης. Ειδικότερα, στη Ζώνη Προστασίας Α υπάρχουν 400 m δασικού δρόμου, στη Ζώνη Προστασίας Β περίπου 3.250 m οδικού δικτύου και στη Ζώνη Προστασίας Γ, περίπου τα 159.500 m.

Επομένως, αναφορικά με το οδικό δίκτυο του Ολύμπου, παρόλο που δεν είναι ιδιαίτερα πυκνό, δεν είναι επαρκές για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών της περιοχής. Αυτό συμβαίνει διότι αποτελείται κυρίως από χωματόδρομους, οι οποίοι καθίστανται σχεδόν δύσκολα προσβάσιμοι την περίοδο του χειμώνα, ενώ κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού αποτελούν πηγή ρύπανσης της ατμόσφαιρας λόγω της σκόνης. Ωστόσο, το μεταφορικό δίκτυο της ευρύτερης περιοχής του Ολύμπου κρίνεται ικανοποιητικό, καθώς καλύπτονται πλήρως οι ανάγκες μετακίνησης ατόμων και αγαθών.

3.6. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

➤ Ιστορία

Η ΠΕ Πιερία σύμφωνα με τους μύθους θεωρείται χώρα των Μουσών που οι ποιητές τις αποκαλούν Πιερίδες, καθώς και χώρα του Ορφέα και του Θεϊκού λυράρη, που μάγεψε τον θεό Άδη με τη μουσική του. Ετυμολογικά η λέξη πιερία προέρχεται από το ομηρικό επίθετο ‘πίων’ που σημαίνει εύφορος, γόνιμος τόπος. Ανατολικά της ΠΕ Πιερίας βρίσκεται ο Θερμαϊκός κόλπος, όπου συνυπάρχει το φυσικό με το ανθρωπογενές περιβάλλον και αναπτύσσονται τουριστικές δραστηριότητες. Ενώ, τείνοντας προς τα δυτικά παρατηρείται σπουδαίο πολιτιστικό απόθεμα, καθώς και το βουνό του Ολύμπου, το οποίο επέλεξαν οι Αρχαίοι Έλληνες για κατοικία των θεών τους.

Σύμφωνα με μια παράδοση, στη ΠΕ Πιερίας στα Προϊστορικά Χρόνια κατοικούσαν οι Πίερες, μια θρακική φυλή που αργότερα εκδιώχθηκε από τους Μακεδόνες. Αρχαιολογικές ανασκαφές έδειξαν ότι οι πεδινές περιοχές, αλλά και Όλυμπος κατοικούνταν ήδη από την Εποχή του Χαλκού και ο πολιτισμός τους παρουσίαζε στενή συγγένεια με το σύγχρονο μυκηναϊκό πληθυσμό. Στην Πιερία ξεκίνησε ο λαός των Μακεδόνων και έπειτα πέρασαν στην Ημαθία και θα ίδρυσαν το κράτος των Αιγών.

Στα τέλη του 5ου π.Χ. αιώνα, χτίστηκε το Δίον που αποτελούσε ιερή πόλη της Μακεδονίας, από τον βασιλιά της Μακεδονίας Αρχέλαο, καθώς και για πολλούς αιώνες αποτελούσε σημαντική πόλη στις υπώρειες του Ολύμπου πάνω στο πέρασμα βορρά-νότου. Σύμφωνα με τον Διόδωρο στην πόλη πραγματοποιούνταν αθλητικοί αγώνες και θεατρικά δρώμενα, προς τιμή του Ολυμπίου Διός και των Μουσών. Επίσης, οι Μακεδόνες βασιλείς γιόρταζαν τις νίκες τους στο Δίον, οργανώνοντας θυσίες, όπως ο Μέγας Αλέξανδρος το 334 π.Χ., γιόρτασε την ετοιμασία της εκστρατείας του για την Ασία, στο Δίον με θυσίες, αγώνες και με λαμπρές δεξιώσεις. Η ακμή της πόλης του Δίου παρουσιάζεται στη ρωμαϊκή και παλαιοχριστιανική εποχή, από πολλά αρχαιολογικά ευρήματα. Εκτός από το Δίον αναφέρονται και άλλες πόλεις, όπως τα Λείβηθρα, Πίμπλεια και το Ηράκλειον, που πρέπει να βρίσκονταν προς τα νότια, ανάμεσα στα σημερινά χωριά Πλαταμώνας, Σκοτίνα και Λιτόχωρο.

Κατά την κλασσική, την ελληνιστική και την Ρωμαϊκή εποχή, ο Όλυμπος αποτελεί κατοικία των θεών, ωστόσο η ιστορία και η κοινωνία των ανθρώπων σχετικά με τον Όλυμπο επικεντρωνόταν γύρω από τον ιερό χώρο λατρείας του Δία, το Δίον. Το Δίον εμφανίζεται στην ιστορία τον 5ο αι. π.Χ., από τον Θουκυδίδη και τον Διόδωρο, αποτελούσε ιερό κέντρο θυσίας του Ολυμπίου Διός και των Μουσών. Υπήρξε ένα από τα σημαντικότερα θρησκευτικά και πολιτιστικά κέντρα της Μακεδονίας. Στο ιερό του Ολυμπίου Διός τοποθετήθηκαν εικοσιπέντε μπρούτζινα αγάλματα ιππέων, συντρόφων του Αλεξάνδρου που έπεσαν στην μάχη με τους Πέρσες στον Γρανικό το 334 π.Χ., τα οποία αργότερα, το 148 π.Χ., όταν ο Ρωμαίος Πραιτορας νίκησε σε μάχη τους Μακεδόνες, τα αγάλματα μεταφέρθηκαν και τοποθετήθηκαν στην Ρώμη μπροστά από τον ναό του Δία και της Ήρας, ως σύμβολο Νίκης (Παντερμαλής Δημήτριος)

Τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, αλλά και κατά την διάρκεια των μεσαιωνικών χρόνων η Πιερία, λόγω της εξαιρετικά σημαντικής της θέσης δέχτηκε πολλές επιδρομές. Κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας αναπτύσσονται πολλοί ορεινοί οικισμοί, όπως το Λιτόχωρο, που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην οργάνωση των κλεφτοαρματολών εναντίον των Τούρκων, ενώ επίσης δημιουργούνται και αρκετοί πεδινοί οικισμοί, όπως η Λεπτοκαρυά και Κατερίνη. Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, Όλυμπος ήταν ουσιαστικά ελεύθερος, αποτελούσε λημέρι των κλεφτών και εστία των επαναστατών. Στους νεότερους χρόνους, ο Όλυμπος αποτέλεσε κέντρο της Ελληνικής επανάστασης, τόπος των ανυπότακτων, ορμητήριο ονομαστών κλεφτών και αρματολών, όπως οι Λαζαίοι και ο Γεωργάκης Ολύμπιος, πυρήνας αντίστασης κατά τη διάρκεια της Γερμανικής κατοχής και καταφύγιο των ανταρτών. (Εγκυκλοπαίδεια Δομή, 2002-2005).

Ο Όλυμπος και οι κορυφές του αναφέρονται σε πολλούς μύθους, οι οποίοι στη συνέχεια ταυτίστηκαν με τον πολιτισμό της αρχαιότητας, έγιναν ταυτόσημοι με τον Όμηρο και διαδόθηκαν, απεικονίστηκαν σε αριστουργήματα της τέχνης και έγιναν γνωστοί παγκοσμίως. Ο Όμηρος που έζησε τον 8ο αιώνα π.Χ., είναι ο πρώτος που περιγράφει τον Όλυμπο ως κατοικία των θεών, σύμφωνα με τον οποίο στο Ομηρικό ρίον, στην ψηλότερη κορυφή του Ολύμπου εγκαταστάθηκε ο Δίας, ο ύψιστος των θεών.

Στο γεωμορφολογικά σπουδαίο βουνό τον Όλυμπο, εκτυλίχτηκαν γνωστά επεισόδια της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας, όπως θεογονικές μάχες σαν την Τιτανομαχία και την Γιγαντομαχία και συγκεντρώθηκαν αρχαίες λατρείες που συνέθεσαν το αρχαιοελληνικό Πάνθεο. Στις ψηλές κορυφές βρισκόταν ο θρόνος του Δία, έλαβαν μέρος συγκρούσεις, θεϊκά γλέντια, καθώς και συμβούλια που έκριναν τις μοίρες θνητών και αθανάτων. Στο βουνό βρισκόταν τα παλάτια των θεών, φτιαγμένα από τον Ήφαιστο, στις πηγές κατοικούσαν οι Νύμφες, ενώ στις πλαγιές ασκούσε την τέχνη του ο Ορφέας και οι Εννέα Μούσες. Ο Όλυμπος έγινε τραγούδι από αοιδούς, υμνήθηκε από τον Όμηρο, εξιστορήθηκε από τον Ησίοδο και έγινε παγκόσμιο σύμβολο του πολιτισμού.

Στους πρόποδες του Ολύμπου αναπτύχθηκαν προϊστορικοί οικισμοί και νεκροταφεία, ιερά τεμένη και σπουδαίες πόλεις, όπως το Δίον, που αποτελούσε επίσημο θρησκευτικό κέντρο των Μακεδόνων, τόπος λατρείας του Ολυμπίου Διός και του Διός Υψίστου, τα Λείβηθρα που θεωρούνταν γενέτειρα του μυθικού Ορφέα,

το Πύθιον, όπου λατρεύτηκε ο Πύθιος Απόλλωνας και η Πίμπλεια, η Πέτρα.. Στις πλαγιές του βουνού ιδρύθηκαν ορισμένες από τις πιο σημαντικές θρησκευτικές και ιστορικές μονές της χώρας, όπως η Μονή Αγίου Διονυσίου του εν Ολύμπω, η Μονή Πέτρας, η Μονή Αγίας Τριάδας Σπαρμού, η Μονή Κανάλων και η Μονή Κλημάδων.

Επομένως, από τον Όλυμπο πέρασαν θεοί, βοσκοί, επαναστάτες, περιηγητές, επιστήμονες, ορειβάτες και φυσιολάτρες. Αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για λογοτέχνες, ποιητές, φωτογράφους και εικαστικούς. Αναλύθηκε σε επιστημονικές μελέτες και χάρτες, αποτυπώθηκε σε γκραβούρες, αφίσες και γραμματόσημα. Πρόσφερε ικανοποίηση σε ορειβάτες και αποτέλεσε μέρος της ιστορίας όσων πέρασαν από τις πλούσιες σε χλωρίδα και πανίδα πλαγιές και από τους γυμνούς του βράχους.

➤ Πολιτιστικοί Πόροι

Η ΠΕ Πιερίας διαθέτει σπουδαία ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά, πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα, το οποίο καλύπτει όλες τις περιόδους της ελληνικής ιστορίας. Διαθέτει επίσης σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους, βυζαντινά μνημεία και πολλά μνημεία της ανθρώπινης ιστορίας. Συγκεκριμένα, στον Όλυμπο υπάρχει μεγάλος αριθμός μνημείων και αρχαιολογικών χώρων ιδιαίτερης ιστορικής και αρχαιολογικής σημασίας, που προσελκύει μεγάλο αριθμό επισκεπτών ετησίως. Ενώ επίσης, η περιοχή του Ολύμπου είναι πόλος έλξης και θρησκευτικού τουρισμού, καθώς υπάρχει μεγάλος αριθμός βυζαντινών και μεταβυζαντινών μοναστηριών και εκκλησιών. Συνοπτικά, παρουσιάζονται στη συνέχεια οι κυριότεροι πολιτιστικοί πόροι, που εντάσσονται στην περιοχή μελέτης, δηλαδή στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου.

■ Δίον

Στους πρόποδες του Ολύμπου, 5 χλμ. από τις ακτές της ΠΕ Πιερίας βρίσκεται το αρχαίο Δίον, μία περιοχή με πλούσια βλάστηση, το οποίο αποτελούσε ιερή πόλη των Μακεδόνων. Αποτελούσε τόπο λατρείας του Ολυμπίου Διός, για τον λόγο αυτό και το όνομά του φέρει το όνομα του πατέρα των θεών του Ολύμπου, του Δία. Σύμφωνα με ανασκαφές, προέκυψε ότι το Δίον έχει διάρκεια ζωής 1000 χρόνων, δηλαδή από τον 5ο αι. π.Χ. έως 5ο αι. μ.Χ. Το Δίον αποτέλεσε επίσης επίσημο θρησκευτικό κέντρο των Μακεδόνων από τα τέλη του 5ου αιώνα π.Χ., όταν ο βασιλιάς της Μακεδονίας Αρχέλαος καθιέρωσε τα «Εν Δίω Ολύμπια», τους

ολυμπιακούς αγώνες για να τιμήσουν τον Δία, τους Ολύμπιους θεούς και τις Μούσες. Έκτοτε, το Δίον αναδείχθηκε στο μεγαλύτερο μακεδονικό ιερό, το οποίο θα επισκεφτούν βασιλείς, όπως ο Μ. Αλέξανδρος, ο βασιλιάς Αρχέλαος, στα τέλη του 5ου αι. π.Χ., που οργάνωσε αθλητικούς αγώνες και ο Φίλιππος που γιόρτασε στο Δίον ένδοξες νίκες. Στο ιερό του Ολυμπίου Διός στήθηκε το περίφημο χάλκινο σύνταγμα του Λυσίππου, που παρίστανε τους 25 ιππείς που έπεσαν στη μάχη του Γρανικού.

Στα χρόνια του Φιλίππου του Ε΄, μετά από μία εισβολή, οι Αιτωλοί κατέστρεψαν την πόλη. Ενώ, στη μάχη της Πύδνας το 168 π.Χ. σκοτώθηκε ο τελευταίος βασιλιάς της Μακεδονίας ο Περσέας, το οποίο σηματοδότησε το τέλος του μακεδονικού βασιλείου. Επίσης, μεγάλη αίγλη θα γνωρίσει και ως ρωμαϊκή επαρχία τον 2ο και 3ο αιώνα μ.Χ., στα χρόνια του Αυγούστου. Το τέλος της πόλης του Δίου έρχεται τον 5ο αι. μ.Χ., όταν εμφανίζονται καταστρεπτικοί σεισμοί, πλημμύρες και άλλες θεομηνίες. Οι κάτοικοι εγκαταλείπουν την πόλη και εγκαταστάθηκαν στα χαμηλά υψώματα του Ολύμπου, αναζητώντας ασφάλεια.

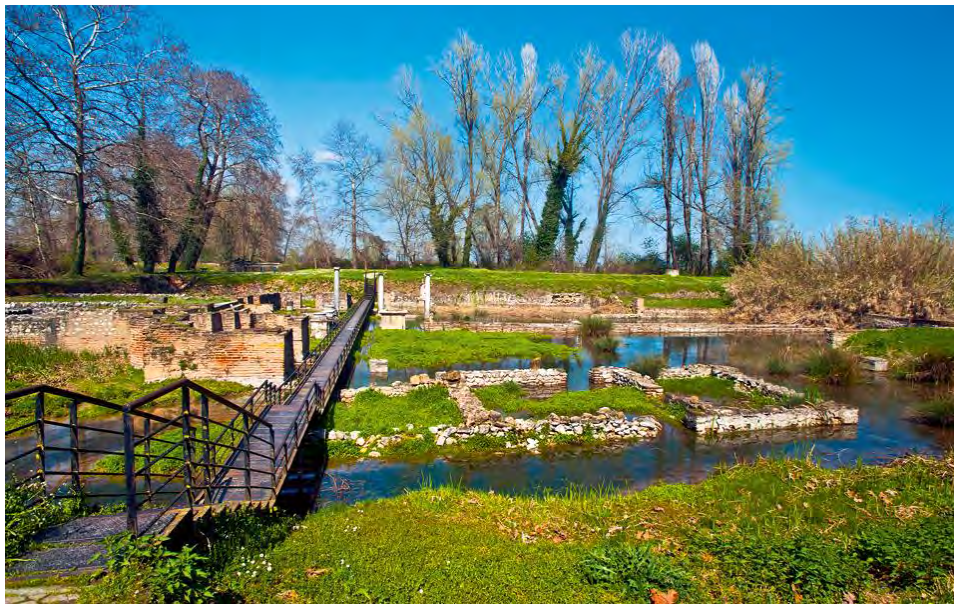
Σήμερα, ο αρχαιολογικός χώρος του Δίου, ένας από τους πιο σημαντικούς της Ελλάδας, καθώς είναι από τους πληρέστερα οργανωμένους αρχαιολογικούς χώρους της ευρύτερης περιοχής, έχει έκταση 1.500 στρέμματα και αποτελεί πρότυπο αρχαιολογικού πάρκου ενημέρωσης και αναψυχής, που ελκύει μεγάλο αριθμό επισκεπτών.

Στο Δίον βρίσκεται το αρχαίο θέατρο του Δίου, που χτίστηκε τον 4ο αι. και φιλοξένησε τραγωδίες του Ευριπίδη, «Αρχέλαος» και «Βάκχες» που έγραψε για τη Μακεδονία, χρησιμοποιείται μέχρι και σήμερα για τον ίδιο σκοπό, φιλοξενώντας καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και παραστάσεις αρχαίου δράματος. Επίσης, βρίσκεται και το αρχαιολογικό μουσείο, αρχαία ιερά, ελληνιστικά και ρωμαϊκά θέατρα, ψηφιδωτά, ωδείο και παλαιοχριστιανικές βασιλικές. Εκεί συναντάτε το ιερό της Ίσιδας, το ιερό του Δία, η έπαυλη του Διονύσου με τα σπουδαία ψηφιδωτά, τα ρωμαϊκά δημόσια λουτρά, έκτασης τεσσάρων στρεμμάτων, το ιερό της Δήμητρας, το μνημείο των Ασπίδων λίγο έξω από τα τείχη της πόλης, καθώς και πολλά άλλα ευρήματα.

Στο αρχαιολογικό πάρκο μέσα από περίπατο συναντά κανείς ευρήματα που έχουν αναδειχθεί από ανασκαφές και διακρίνει τη μορφή της παλαιάς πόλης του Δίου. Η

ιερή πόλη των Μακεδόνων οργανώνεται με πυκνό δίκτυο πλακόστρωτων δρόμων και περιβαλλόταν από τετράγωνο οχυρωματικό περίβολο. Διακρίνονται οικοδομικά τετράγωνα με κατοικίες και πολυτελείς ιδιωτικές επαύλεις, εργαστήρια, καταστήματα και δημόσια κτίρια, ενώ εκτός των τειχών αναπτύσσεται η περιοχή των Ιερών, με τα ιερά της Δήμητρας και Κόρης της Ίσιδας, του Ασκληπιού, το ιερό του Ολυμπίου Διός και το ιερό του Διός Υψίστου, τα οποία βεβαιώνουν έναν τόπο μοναδικής σπουδαιότητας.

Εικόνα 11: Αρχαιολογικός χώρος Δίου

Πηγή: Φωτ. Αρχείο ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου/Β. Τριανταφύλλου

■ Λεϊβηθρα

Στους πρόποδες του Ολύμπου, ανάμεσα στην παλιά Λεπτοκαρυά και την Σκοτίνα, βρίσκονται τα Αρχαία Λεϊβηθρα, που ήταν πατρίδα του μυθικού Ορφέα, του πατέρα της μουσικής, καθώς και ο αρχαιολογικός χώρος των Λειβήθρων. Τα Λεϊβηθρα είναι αρχαία πόλη με ακρόπολη, της οποίας η θέση το 1914, ταυτίστηκε στην αρχή του ρέματος Ζηλιάνας, το οποίο χωρίζει τον Άνω Όλυμπο από τον Κάτω Όλυμπο.

Σύμφωνα με τις παραδόσεις, τα αρχαία Λεϊβηθρα συνδέονται με τον αιετόο Ορφέα, ο οποίος με τη λύρα και τη φωνή του προσέλκυε τα άγρια ζώα, σταματούσε τη ροή των ποταμών και έκανε τα δένδρα να τον πλησιάζουν. Ο Ορφέας θανατώθηκε από γυναίκες της Πιερίας, οι οποίες πέταξαν το φονικό στα νερά του Ελικώνα και έπειτα ο ποταμός χάθηκε μέσα στη γη και βγήκε στο Δίον, κόκκινος και με το όνομα Βαφύρας. Τον Ορφέα έθαψαν στα Λεϊβηθρα, η μητέρα του Καλλιόπη και οι

υπόλοιπες Μούσες. Όταν τα οστά του ανακαλύφθηκαν από έναν βοσκό, η πόλη καταστράφηκε από τα νερά του χειμάρρου Συ, σημερινή Ζηλιάνα, επιβεβαιώνοντας τον χρησμό που προμήνυε το τέλος της.

Στην περιοχή ρέουν χείμαρροι που συμβάλλουν στην κοινή κοίτη του χειμάρρου της Ζηλιάνας. Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης ανακοίνωσε την ανακάλυψή των Λειβήθρων το 1954. Ο αρχαιολογικός χώρος έχει συνολική έκταση περίπου 1500 στρέμματα που αποτελείται από την πόλη, την ακρόπολη και το νεκροταφείο και περιβάλλεται από τις κοίτες των χειμάρρων και το δάσος των πλατάνων.

Ο κηρυγμένος ιστορικός και αρχαιολογικός χώρος του Ολύμπου στα Λείβηθρα, περιλαμβάνει τρεις ενότητες, με πρώτη την περιτειχισμένη Αρχαία Ακρόπολη, που έχει έκταση περίπου 15 στρέμματα και πιθανόν να εγκαταλείφθηκε στα ελληνιστικά χρόνια. Ένα τμήμα της αρχαίας ακρόπολης έχει καταρρεύσει στην κοίτη του χειμάρρου Γρίβα, ενώ σε άλλα σημεία της σώζεται ο αρχαίος περίβολος, κτισμένος με γωνιασμένους λίθους. Έπειτα, περιλαμβάνει τον Αρχαίο οικισμό που εκτείνεται βορειοδυτικά της Ακρόπολης και χρονολογείται από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι και τα βυζαντινά. Η τρίτη ενότητα είναι τα Αρχαία Νεκροταφεία, που χρονολογούνται από τα προϊστορικά χρόνια έως και τα ελληνιστικά. Στα Αρχαία Νεκροταφεία έχουν ανακαλυφθεί τμήματα τοίχων από αργολιθοδομή, δάπεδα εσωτερικών χώρων, εξωτερικά λιθόστρωτα, καθώς και νομίσματα και ειδώλια.

Στο νοτιοανατολικό τμήμα του αρχαιολογικού χώρου βρίσκεται το Πάρκο Λειβήθρων, που έχει έκταση 67 στρέμματα. Το Πάρκο αποτελεί μία σύγχρονη και άρτια οργανωμένη υποδομή ενημέρωσης, εκπαίδευσης και αναψυχής και παρέχει τη δυνατότητα μιας βιωματικής γνωριμίας με τη μυθολογική, ιστορική και αρχαιολογική σπουδαιότητα του Ολύμπου, αλλά και με την καθημερινή ζωή των ανθρώπων που έζησαν στην ευρύτερη περιοχή του μυθικού βουνού.

Εικόνα 12: Αρχαιολογικός Χώρος Λειβήθρων

Πηγή: Φωτ. Αρχείο ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου/Β. Τριανταφύλλου

■ Πέτρα

Στη βορειοδυτική πλευρά του Ολύμπου και συγκεκριμένα στην είσοδο της κοιλάδας του Ιτάμου, βρίσκεται ο οικισμός Πέτρα. Είναι χτισμένη πάνω σε πέραςμα μεγάλης στρατηγικής σημασίας, καθώς εξασφάλιζε την επικοινωνία της περιοχής με τη Θεσσαλία (Περραιβία) και την Άνω Μακεδονία. Η πόλη είναι κυρίως γνωστή από τη βυζαντινή περίοδο, καθώς αποτελούσε έδρα επισκοπής από τον 10^ο αιώνα, ωστόσο υπάρχουν αναφορές για την Πέτρα και από την αρχαιότητα. Τα ερείπια του κάστρου της πόλης βρίσκονται στο εντυπωσιακό, βραχώδες ύψωμα από το οποίο πήρε την ονομασία της.

Έξω από οικισμό της Πέτρας σε υψόμετρο 430 m, βρίσκεται η ομώνυμη βυζαντινή μονή, ένα από τα πιο σπουδαία θρησκευτικά και ιστορικά μνημεία της Ελλάδας. Η Μονή της Πέτρας, ιδρύθηκε τον 12^ο αιώνα, ενώ ο σημερινός ναός είναι κτίσμα του 18^{ου} αιώνα και είναι αφιερωμένη στα Εισόδια της Θεοτόκου. Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, η μονή υπήρξε κέντρο της επαναστατικής δράσης στον Όλυμπο και στα Πιέρια, καθώς και καταφύγιο γνωστών αγωνιστών, όπως ο Γιωργάκης Ολύμπιος και οι Λαζαίοι. Στους χώρους της λειτούργησε και σανατόριο από το έτος 1970 έως το 2004.

Εικόνα 13: Οικισμός Πέτρας

Πηγή: Φωτ. Αρχείο ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου/Β. Τριανταφύλλου

- Μονή Αγίου Διονυσίου του εν Ολύμπω

Η Παλαιά Μονή Αγίου Διονυσίου του Ολύμπου αποτελεί ένα από τα πιο γνωστά και σπουδαία ιστορικά μνημεία της χώρας. Η μονή ιδρύθηκε το έτος 1542 από τον Άγιο Διονύσιο που ασκήτεψε σε μία κοντινή σπηλιά και αφιέρωσε τη μονή στην Αγία Τριάδα. Το 1700 περίπου η μονή μετονομάστηκε στην σημερινή της ονομασία, την οποία πήρε από το όνομα του αγίου. Η Παλαιά Μονή Αγίου Διονυσίου του Ολύμπου είναι χτισμένη μέσα στο φαράγγι του Ενιπέα, σε υψόμετρο 830 m.

Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας η μονή αποτέλεσε πνευματικό στήριγμα, καθώς διέθετε πλούσια βιβλιοθήκη και εργαστήριο αντιγραφής χειρόγραφων, ενώ οι μοναχοί της μετείχαν ενεργά στην επανάσταση του 1821, όπως και στην επανάσταση του Ολύμπου το 1878, προσφέροντας καταφύγιο στα γυναίκες και παιδιά του Λιτοχώρου. Κατά τη διάρκεια της Γερμανικής κατοχής, το 1941 ανατινάχτηκε από τους Ναζί, ενώ το έτος 1943 βομβαρδίστηκε και καταστράφηκε ολοσχερώς και έτσι μεταφέρθηκε νοτιότερα, έξω από το Λιτόχωρο, στο Μετόχι της Σκάλας, όπου λειτουργεί έως και σήμερα ως Νέα Ι.Μ. Αγίου Διονυσίου. Σήμερα, το καθολικό και ένα τμήμα των κτισμάτων της παλαιάς μονής έχουν αποκατασταθεί και τη μονή επισκέπτεται μεγάλος αριθμός επισκεπτών του Ολύμπου, καθώς

συγκαταλέγεται στα πιο σημαντικά και γνωστά αξιοθέατα της περιοχής. (Κουρουζίδης Σάκης, 2001)

Εικόνα 14: Παλαιά Ιερά Μονή Αγίου Διονυσίου

Πηγή: Φωτ. Αρχείο ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου/Β. Τριανταφύλλου

- **Ναός Αγίας Τριάδας Βροντούς και Αγία Κόρη**

Κοντά στην Παλαιά Βροντού βρίσκεται το μικρό εκκλησάκι της Αγίας Τριάδας, πάνω σε ένα βράχο, δίπλα από τις κατάφυτες όχθες του ρέματος Παπά. Ο Ναός της Αγίας Τριάδας είναι ό,τι απέμεινε από το ομώνυμο βυζαντινό μοναστήρι του 14^{ου} αιώνα, αποτελώντας σπουδαίο πολιτιστικό απόθεμα στον Όλυμπο. Κοντά στον ναό και μέσα στο δασωμένο φαράγγι της Αγίας Κόρης, υπάρχει ο μύθος μίας κοπέλας που αρνήθηκε να μπει στο χαρέμι του τοπικού πασά, κατέφυγε στις χαράδρες του Ολύμπου και πέθανε από τις κακουχίες και έτσι της δόθηκε ο τίτλος της αγίας.

Εικόνα 15: Ναός Αγίας Τριάδας Βροντούς

Πηγή: Φωτ. Αρχείο ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου/Β. Τριανταφύλλου

■ Κάστρο Πλαταμώνα

Το κάστρο πρόκειται για ένα από τα πιο επιβλητικά και σπουδαία κάστρα της Ελλάδας και αποτελεί ένα από τα πιο γνωστά μνημεία της Πιερίας, που βρίσκεται στη νοτιοανατολική πλευρά της, ακριβώς πάνω από τις ακτές. Το Κάστρο του Πλαταμώνα είναι χτισμένο στην νοτιοανατολική πλαγιά του Ολύμπου, κοντά στον δρόμο που ενώνει τη Μακεδονία με τη Θεσσαλία. Πρόκειται για κάστρο της φραγκοκρατίας, με μακραίωνη και σημαντική ιστορία.

Η ηλικία του κάστρο χρονολογείται 10 αιώνων και πρώτη φορά αναφέρεται το 13^ο αιώνα, ωστόσο σύμφωνα με ανασκαφές που πραγματοποιήθηκαν το 1989, φαίνεται να υπήρχε ήδη από τη Μεσοβυζαντινή περίοδο και εντός των τειχών του υπήρχε ένας ναός και ένας οικισμός. Το έτος 1204 του κάστρο ελέγχεται από τον Φράγκο Rolido Pice, οποίος το επισκευάζει, το αναμορφώνει και του δίνει την εικόνα που έχει σήμερα. Το κάστρο έχει δεχθεί αναστηλωτικές εργασίες για τη συντήρηση και αναπαλαίωσή του, που ξεκίνησαν το έτος 1989, από την 9η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης. Σήμερα, το Κάστρο του Πλαταμώνα καταγράφει μεγάλο αριθμό επισκεπτών για την σπουδαία ιστορία που διαθέτει, αλλά και για τις μουσικές συναυλίες και πολιτιστικές εκδηλώσεις που φιλοξενεί την περίοδο του καλοκαιριού, μέσα από το πλαίσιο του Φεστιβάλ Ολύμπου.

Εικόνα 16: Κάστρο Πλαταμώνα

Πηγή: Φωτ. Αρχείο ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου/Β. Τριανταφύλλου

Τα σπουδαιότερα μνημεία και αρχαιολογικοί χώροι στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου, που εντάσσονται στην περιοχή μελέτης, αλλά και ορισμένα που δεν είναι στην περιοχή μελέτης, καθώς βρίσκονται στον Όλυμπο όμως στο τμήμα του που εντοπίζεται εντός των ορίων της ΠΕ Λάρισας, παρουσιάζονται στον παρακάτω χάρτη.

Χάρτης 6: Μνημεία και αρχαιολογικοί χώροι στον Όλυμπο και την ευρύτερη περιοχή

Πηγή: ΕΚΒΥ, 2021, <https://www.visitgreeknature.gr/>

Ο Όλυμπος, κατά τη μυθολογία υπήρξε η κατοικία των 12 Θεών, η γενέτειρα των Μουσών και του Ορφέα. Το πλήθος των αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών του μνημείων, καθώς και ο μεγάλος αριθμός Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών μνημείων και ναών, που συναντάται στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου, επιβεβαιώνουν την τη μακραίωνη ιστορία του και την σπουδαία πολιτιστική κληρονομιά που διαθέτει.

3.7. ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ, ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Το παγκοσμίως γνωστό βουνό της Ελλάδας, προσέλκυε από την αρχαιότητα πλήθος επισκεπτών, που επιθυμούσαν να απολαύσουν το τοπίο, να εξερευνήσουν τη φύση του, να κατακτήσουν τις κορυφές του, να εμπνευστούν και να εκφραστούν καλλιτεχνικά. Από τους πρώτους σύγχρονους εξερευνητές θεωρείται ο Όσιος Διονύσιος, όταν το 1542 αναζήτησε στο βουνό θέση για το μοναστήρι του και έπειτα ακολούθησαν και άλλοι. Η πρώτη επίσημα καταγεγραμμένη κατάκτηση του Μύτικα έγινε το 1913 από τον Χρήστο Κάκκαλο και τους Ελβετούς Frederic Boissonnas και Daniel BaudBovy, ενώ το 1921 έγινε η πρώτη ανάβαση στο Στεφάνι και το 1928 ιδρύθηκε ο Ελληνικός Ορειβατικός Όμιλος. Το 1930 κατασκευάστηκε το πρώτο καταφύγιο και το έτος 1934 χαράχθηκαν οι πρώτες αναρριχητικές διαδρομές στον Μύτικα και στο Στεφάνι. (Νέζης, 2019).

Σήμερα ο Όλυμπος αποτελεί έναν από τους πιο γνωστούς σε διεθνές επίπεδο τουριστικούς προορισμούς, σημειώνοντας μεγάλο αριθμό επισκεπτών από διάφορες χώρες, οι οποίοι εκτιμώνται σε περισσότερους από 200.000 ετησίως. Οι κυριότεροι σκοποί επίσκεψης στο βουνό είναι η πεζοπορία - ορειβασία και η εξερεύνηση του τοπίου, ενώ οι προορισμοί με την μεγαλύτερη προτίμηση είναι τα Πριόνια, το Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός, το φαράγγι του Ενιπέα και το Οροπέδιο των Μουσών.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι τουριστικοί πόροι και οι υποδομές που διαθέτει ο ορεινός όγκος του βουνού, αλλά και η ευρύτερη περιοχή του, καθώς και οι δραστηριότητες που προσφέρονται, σχετικές με τον τουρισμό και την αναψυχή.

➤ Μονοπάτια και διαδρομές

Ο Όλυμπος διαθέτει μεγάλο δίκτυο μονοπατιών, ενώ επίσης από την περιοχή διέρχεται το ευρωπαϊκό μονοπάτι E4 και το εθνικό μονοπάτι O2. Οι υφιστάμενες

διαδρομές χαρακτηρίζονται από διαφορετικό βαθμό δυσκολίας και ποικίλουν ως προς την χιλιομετρική και υψομετρική απόσταση που καλύπτουν. Οι περισσότερες, είτε λόγω μεγάλου μήκους είτε λόγω τεχνικών δυσκολιών είναι σχετικά απαιτητικές. Η διέλευση της πλειονότητας των επισκεπτών πραγματοποιείται κυρίως από δύο άξονες, ο ένας είναι διαμέσου της χαράδρας του Ενιπέα (Πριόνια) και ο δεύτερος από βορειοανατολικά, προς το Οροπέδιο των Μουσών. Οι κυριότεροι άξονες διέλευσης βρίσκονται στην Πιερική πλευρά του Ολύμπου και περιλαμβάνουν τις πιο πολυσύχναστες διαδρομές. Παρακάτω παρατίθενται τα κυριότερα μονοπάτια και διαδρομές που βρίσκονται στον Όλυμπο, τα βασικά τους γνωρίσματα και η κατάστασή τους.

- Λιτόχωρο - Πριόνια (E4)

Η διάρκεια του μονοπατιού είναι 5 ώρες, η υψομετρική διαφορά 640 m, η δυσκολία μέτρια, το μήκος 9 km και η σήμανση πολύ καλή. Η διαδρομή αποτελεί τμήμα του ευρωπαϊκού πεζοπορικού μονοπατιού E4, ξεκινά από τους Μύλους σε υψόμετρο 400 m στο Λιτόχωρο και κατευθύνεται μέσα στο φαράγγι του ποταμού Ενιπέα και καταλήγει στα Πριόνια σε υψόμετρο 1.060 m. Η διαδρομή εντός του φαραγγιού είναι μία από τις πιο όμορφες ορεινές διαδρομές της χώρας, με πυκνή βλάστηση, εντυπωσιακούς γεωλογικούς σχηματισμούς και με έντονη παρουσία νερού. Το μονοπάτι στην αρχή κινείται παράλληλα με τον Ενιπέα, ενώ έπειτα από τα μισά περίπου της διαδρομής διασχίζει τα νερά του επτά φορές, με ξύλινα γεφυράκια. Συναντά το Άγιο Σπήλαιο, όπου ασκήτεψε ο Άγιος Διονύσιος, ενώ έπειτα την Παλαιά Ιερά Μονή του Αγίου Διονυσίου. Η διαδρομή συνεχίζει στους καταρράκτες του Ενιπέα και καταλήγει στα Πριόνια, όπου βρίσκονται οι πηγές του ποταμού. Από τα Πριόνια, το μονοπάτι E4 συνεχίζει προς το Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός από όπου μπορεί κανείς να προσεγγίσει τις κορυφές.

- Πριόνια - Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός (E4)

Η διάρκεια του μονοπατιού είναι 3 ώρες, με υψομετρική διαφορά 1.000 m, χαρακτηρίζεται από μέτρια δυσκολία, διαθέτει μήκος 4 km και πολύ καλή σήμανση. Πρόκειται για την πιο γνωστή διαδρομή ανάβασης στις κορυφές και το πιο πολυσύχναστο μονοπάτι του Ολύμπου. Αποτελεί τμήμα του ευρωπαϊκού μονοπατιού E4, συνέχεια της διαδρομής Λιτόχωρο - Πριόνια που διασχίζει το φαράγγι του Ενιπέα. Στα Πριόνια καταλήγει ο ασφαλτόστρωτος δρόμος από το

Λιτόχωρο. Στη θέση, που πήρε το όνομά της από τα νεροπρίονα που λειτουργούσαν στην περιοχή για την εκμετάλλευση της ξυλείας, λειτουργεί αναψυκτήριο - εστιατόριο. Εδώ πηγάζει και ο ποταμός Ενιπέας για να διασχίσει το μεγαλύτερο φαράγγι του Ολύμπου. Η διαδρομή έως το Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός βρίσκεται μέσα σε δάσος οξιάς, μαύρης πεύκης και ελάτης. Στην πορεία, συναντά τη Βρύση Πηγαδούλι και συνεχίζει ανηφορικά ως το καταφύγιο που βρίσκεται στη θέση Μπαλκόνι, σε υψόμετρο 2.060 m, ανάμεσα σε ρόμπολα και με θέα προς τον Πιερικό κάμπο και το Αιγαίο πέλαγος. Το καταφύγιο αποτελεί αφετηρία για την ανάβαση στο Μύτικα, είτε μέσω της Κακόσκαλας, είτε από το Λούκι του Μύτικα.

- Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός - Κακόσκαλα - Μύτικας

Η διάρκεια πεζοπορίας είναι 3 ώρες, η υψομετρική διαφορά 860 m, η δυσκολία μέτρια, με ορισμένα σημεία να χαρακτηρίζεται ως επικίνδυνη, το μήκος 3 km και η σήμανση πολύ καλή. Το Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός που βρίσκεται σε υψόμετρο 2.060 m, είναι το πρώτο καταφύγιο που οργανώθηκε στον Όλυμπο το έτος 1930 και αποτελεί αφετηρία εκκίνησης για την ανάβαση στον Μύτικα και σταθμό του ευρωπαϊκού μονοπατιού E4. Από εκεί, το μονοπάτι ακολουθεί την απότομη, χωρίς βλάστηση Χονδρομεσοράχη και έπειτα συναντά τη διασταύρωση για τα Ζωνάρια και το Οροπέδιο των Μουσών και φτάνει στην κορυφή Σκάλα σε υψόμετρο 2.866 m. Τέλος, η διαδρομή συνεχίζει με την ανάβαση της Κακόσκαλας, όπου τα φυσικά και απότομα σκαλοπάτια της, οδηγούν στον Μύτικα σε υψόμετρο 2.918,8 m. Εναλλακτικά, για τους τολμηρούς, η κατάβαση από τον Μύτικα μπορεί να γίνει από το Λούκι, μία απότομη διαδρομή μεγάλης κλίσης.

- Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός - Λούκι - Μύτικας

Διάρκεια είναι 3 ώρες, η υψομετρική διαφορά 818 m, η δυσκολία μέτρια, σε σημεία επικίνδυνη, το μήκος 3 km και η σήμανση καλή. Από το Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός που βρίσκεται σε υψόμετρο 2.060 m, στη θέση Μπαλκόνι με τα πανύψηλα ρόμπολα και την θέα στο Αιγαίο, το ευρωπαϊκό μονοπάτι E4 φθάνει στην Χονδρομεσοράχη και συνεχίζει στην κορυφή Σκάλα. Στη διασταύρωση προς Ζωνάρια, το μονοπάτι E4 διαχωρίζει την πορεία του, συνεχίζοντας δυτικά για να οδηγήσει στον Κοκκινοπηλό. Η διαδρομή στα Ζωνάρια του Μύτικα ακολουθεί τις χαρακτηριστικές πτυχώσεις του γεωλογικού σχηματισμού κάτω από τις ψηλές κορυφές, με πανοραμική άποψη της χαράδρας του Μαυρόλογγου, καθώς και του

Ενιπέα. Η ανάβαση συνεχίζει στο Λούκι του Μύτικα, μικρή σε ανάπτυγμα διαδρομή που οδηγεί στην κορυφή, αλλά χρήζει προσοχής, λόγω της έντονης κλίσης.

- Γκορτσιά - Καταφύγιο Πετρόστρουγκα

Διάρκεια περίπου 2 ½ ώρες, υψομετρική διαφορά 815 m, δυσκολία μέτρια, το μήκος 6 km και η σήμανση καλή. Πρόκειται για τη δεύτερη πιο γνωστή διαδρομή ανάβασης στις κορυφές, μετά το ευρωπαϊκό μονοπάτι E4. Η αφετηρία του μονοπατιού βρίσκεται στη θέση Γκορτσιά ή Διασταύρωση, στο 14ο χιλιόμετρο του δρόμου Λιτόχωρο - Πριόνια, όπου ένας σύντομος χωματόδρομος οδηγεί σε διαμορφωμένο χώρο στάθμευσης. Από το ίδιο σημείο ξεκινούν και οι αγωγιάτες με τα μουλάρια τους για να μεταφέρουν εφόδια προς τα καταφύγια που βρίσκονται στο Οροπέδιο των Μουσών. Το μονοπάτι βρίσκεται μέσα σε πυκνό δάσος οξιάς. Στη θέση Μπάρμπα υπάρχει κιόσκι ξεκούρασης, ενώ μια μικρή παράκαμψη οδηγεί στη βρύση Κολοκυθιάς, μία από τις λίγες πηγές που υπάρχουν σε μεγάλο υψόμετρο στον Όλυμπο. Έπειτα, η διαδρομή συνεχίζει στη θέση Στράγγος, ενώ μια μικρή παράκαμψη οδηγεί στη Σπηλιά του Ιθακήσιου, όπου ο ζωγράφος Βασίλης Ιθακήσιος έζησε για 20 χρόνια. Το μονοπάτι τελειώνει στο Καταφύγιο Πετρόστρουγκα σε υψόμετρο 1.940 m. Η πρόσβαση στο καταφύγιο γίνεται επίσης μέσω των μονοπατιών που ξεκινούν από το Καταφύγιο Κορομηλιά στα βορειοανατολικά και από την Αγία Κόρη στα βόρεια. Από την Πετρόστρουγκα, η διαδρομή συνεχίζει προς το Οροπέδιο των Μουσών και από εκεί στις κορυφές.

- Καταφύγιο Πετρόστρουγκα - Οροπέδιο Μουσών

Η διάρκεια της διαδρομής είναι 3 ώρες, η υψομετρική διαφορά 650 m, η δυσκολία μέτρια, το μήκος 7 km και η σήμανση καλή. Από το Καταφύγιο Πετρόστρουγκα που βρίσκεται σε ύψος 1.940 m, το μονοπάτι διέρχεται μέσα από δάσος ρομπόλων και έπειτα το δάσος σταδιακά αραιώνει και το ρόμπλο αποκτά νανώδη μορφή. Η διαδρομή συνεχίζει ως την κορυφή Σκούρτα σε υψόμετρο 2.485 m και φθάνει στον Λαιμό, τη στενή πετρώδη ράχη που οδηγεί, χωρίς πολλές υψομετρικές διαβαθμίσεις, στη βάση του Περάσματος του Γιώσου και από εκεί στο Οροπέδιο των Μουσών. Το εντυπωσιακό οροπέδιο, η θέα και η ορθοπλαγιά του Στεφανιού που υψώνεται ακριβώς από πάνω, συνθέτουν ένα από τα πιο εντυπωσιακά και χαρακτηριστικά τοπία του Ολύμπου. Στο Οροπέδιο των Μουσών, το μονοπάτι χωρίζεται σε δύο σκέλη που οδηγούν το ένα στο Καταφύγιο ΣΕΟ - Γιώσος Αποστολίδης που

εντοπίζεται σε υψόμετρο 2.700 m και το άλλο στο Καταφύγιο Χρήστος Κάκκαλος στα 2.650 m, ιδανικά και τα δύο για ξεκούραση, πριν από την ανάβαση στις κορυφές.

- Οροπέδιο Μουσών - Στεφάνι & Μύτικας

Διάρκεια της πεζοπορίας είναι 1 ώρα, με υψομετρική διαφορά 268 m, δυσκολία εύκολη ως τη βάση των Λουκιών, μετά σε σημεία επικίνδυνα. Το μήκος είναι 1,5 km και η σήμανση σε όλο το μονοπάτι χαρακτηρίζεται ως καλή. Τα δύο καταφύγια που βρίσκονται στο Οροπέδιο των Μουσών, το Καταφύγιο του ΣΕΟ - Γιώσος Αποστολίδης και το Καταφύγιο Χρήστος Κάκκαλος δίνουν τη δυνατότητα ανάβασης στην κορυφή Στεφάνι. Το μονοπάτι περνά από τις Πόρτες, ένα απότομο πέρασμα που οδηγεί σε διαδρομές προς τη δυτική πλευρά του βουνού και συνεχίζει στενό και χωρίς ιδιαίτερες υψομετρικές διαφορές, για να φθάσει ως το Λούκι του Στεφανιού, μια απότομη διαδρομή μεγάλης κλίσης, η οποία χρήζει προσοχής και οδηγεί στην κορυφή Στεφάνι στα 2.912,3 m. Για την ανάβαση στον Μύτικα, το μονοπάτι περνάει από το Λούκι του Στεφανιού μετά από μια σύντομη πορεία, στο Λούκι του Μύτικα, ανάβαση προς την ψηλότερη κορυφή του Ολύμπου (2.918,8 m) με απότομες κλίσεις.

- Κοκκινοπηλός - Σκάλα (Ε4) – Μύτικας

Η διάρκεια για την διάσχιση του μονοπατιού είναι 6 - 7 ώρες, ενώ η υψομετρική διαφορά 1.766 m. Χαρακτηρίζεται από απαιτητική δυσκολία, το μήκος είναι 14 km και η σήμανση θεωρείται πολύ καλή. Αποτελεί τμήμα του ευρωπαϊκού μονοπατιού Ε4, το μονοπάτι που αρχίζει από τον Κοκκινοπηλό για να περάσει στα αλπικά οροπέδια του βουνού, ακολουθεί τη Χαράδρα της Σταλαγματιάς. Έπειτα, συναντά τον δασικό δρόμο που φτάνει από το χωριό Καλύβια και καταλήγει στη Μεγάλη Γούρνα, όπου βρίσκεται το Καταφύγιο Ανάγκης Καλύβια Χριστάκη στα 2.430 m, κάτω από την ομώνυμη κορυφή Χριστάκης που βρίσκεται σε ύψος 2.707 m. Η διαδρομή είναι ανηφορική, περνά από το Σκολιό στα 2.911 m και καταλήγει στην κορυφή Σκάλα στα 2.866 m. Εκεί διαχωρίζει την πορεία του από το μονοπάτι Ε4, που οδηγεί προς το Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός και το Λιτόχωρο και συνεχίζει στα φυσικά και απότομα σκαλοπάτια της Κακόσκαλας για να πάει στον Μύτικα στα 2.918,8 m.

- Καρυά - Σκολιό (Ο2)

Διάρκεια είναι 9 ώρες, η υψομετρική διαφορά 1.900 m, απαιτητική η δυσκολία, το μήκος 17 km και καλή η σήμανση. Η διαδρομή αποτελεί τμήμα του ελληνικού πεζοπορικού μονοπατιού Ο2, που συνδέει τον Όλυμπο με το Πήλιο. Ξεκινά από τα όρια του οικισμού Καρυά, μέσα από θαμνώνες και χαμηλά δένδρα και φτάνει στη Χαρβαλόβρυση στα 1.400 m. Από το σημείο εκείνο και έπειτα το τοπίο αλλάζει, η διαδρομή είναι χωρίς βλάστηση, με έντονες κλίσεις και διέρχεται από το διάσελο ανάμεσα στις κορυφές Κακάβρακας στα 2.619 m και Μεταμόρφωση στα 2.675 m. Στη συνέχεια έχει πιο ήπιες κλίσεις, περνά από το Οροπέδιο της Μπάρας, κυκλώνει την κορυφή Άγιος Αντώνιος που βρίσκεται στα 2.815 m, όπου υπάρχει καταφύγιο ανάγκης και ακολουθεί μία ήπια ράχη για να φτάσει στην κορυφή Σκολιό σε υψόμετρο 2.911 m, την τρίτη ψηλότερη κορυφή του Ολύμπου.

- Βρυσοπούλες - Άγιος Αντώνιος

Η διάρκεια της συγκεκριμένης διαδρομής είναι 3 ώρες, η υψομετρική διαφορά 1.000 m, η δυσκολία μέτρια και το μήκος 4 km, ενώ η σήμανση καλή. Η διαδρομή παρέχει τη δυνατότητα γρήγορης ανάβασης στις κορυφές, καθώς είναι προσβάσιμη με όχημά έως τα 1.800 m. Είναι ιδανική για χειμερινές αναβάσεις με ορειβατικά σκι, καθώς δε διαθέτει βλάστηση. Το μονοπάτι ξεκινά από τις στρατιωτικές εγκαταστάσεις του Κέντρου Εκπαίδευσης Ορεινού Αγώνα και Χιονοδρομίας-ΚΕΟΑΧ, 17 km από τον Σπαρμό. Στις εγκαταστάσεις του ΚΕΟΑΧ βρίσκεται και το Καταφύγιο Βρυσοπούλες. Στην αρχή, η διαδρομή έχει έντονη κλίση, ακολουθεί τους πυλώνες του στρατιωτικού χιονοδρομικού κέντρου, ενώ στην πορεία συναντά το Καταφύγιο Ανάγκης Κώστας Μιγκοτζίδης στα 2.450 m και λίγο πιο πάνω, το μονοπάτι που έρχεται από την περιοχή της Καρυάς με κατεύθυνση την κορυφή Σκολιό. Προσπερνώντας το καταφύγιο, φθάνει σε ένα δεύτερο καταφύγιο ανάγκης που βρίσκεται λίγα μέτρα κάτω από την κορυφή Άγιος Αντώνιος στα 2.815 m, από όπου η θέα των κορυφών Μύτικας, Στεφάνι και Σκολιό είναι εντυπωσιακή. Η πρόσβαση στις κορυφές γίνεται μέσω του μονοπατιού που κατεβαίνει από τον Άγιο Αντώνιο.

- Κοκκινοπηλός – Κίτρος

Διάρκεια της διαδρομής είναι 4 - 5 ώρες, η υψομετρική διαφορά 1.200 m, μέτρια η δυσκολία, το μήκος 5 km και η σήμανση καλή. Από τον Κοκκινοπηλό ξεκινά μια ενδιαφέρουσα διαδρομή στη δυτική πλευρά του Ολύμπου. Το μονοπάτι βρίσκεται

ανάμεσα σε θαμνώνες όπως το πουρνάρι και διάσπαρτες συστάδες πεύκων. Στα μισά της διαδρομής υπάρχει η βρύση Ρούδι σε υψόμετρο 1.800 m. Προσπερνώντας την κορυφή Άνθιμος που βρίσκεται στ 1.999 m, το μονοπάτι συνεχίζει στην ήπια ράχη του βουνού και φθάνει στην κορυφή Κίτρος στα 2.416 m, όπου έχει θέα τις κορυφές του Ολύμπου, τα Πιέρια όρη, τις κορυφές Άνθιμος στα 1.999 m και Βουλγάρα στα 1.683 m. Από την κορυφή Κίτρος υπάρχει δυνατότητα συνέχειας προς τις κορυφές Νάνα στα 2.285 m και Σαλατούρα στα 1.431 m, όπου βρίσκεται το ομώνυμο καταφύγιο ανάγκης. Επίσης, υπάρχει η δυνατότητα μέσω της Νάνας και της Στενής Σαλατούρας, μονοπάτι προς το ρέμα Ξερολάκκι και από εκεί προς τη Μεγάλη Γούρνα, όπου βρίσκεται το Καταφύγιο Ανάγκης Χριστάκη, ωστόσο χρειάζεται προσοχή, καθώς δεν υπάρχει σήμανση.

- Ξερολάκκι - Οροπέδιο Μουσών

Η διάρκεια είναι 4 - 5 ώρες, η υψομετρική διαφορά 1.350 m, απαιτητική δυσκολία και σε ορισμένα σημεία επικίνδυνη, το μήκος 5 km και η σήμανση ελλιπής. Πρόκειται για δύσκολη και απαιτητική διαδρομή που κινείται στη δυτική πλευρά του Ολύμπου. Η πρόσβαση στο μονοπάτι γίνεται από δύσβατο χωματόδρομο που ξεκινά από τον δασικό δρόμο Πέτρας - Κοκκινοπηλού. Χαρακτηριστικές στην αρχή του μονοπατιού είναι οι σπηλιές που δημιουργούνται. Η διαδρομή ακολουθεί το ρέμα του Ναούμ και καταλήγει στη βάση των Καζανιών στα 2.250 m, της εντυπωσιακής αμφιθεατρικής λεκάνης που σχηματίζουν οι ορθοπλαγιές των κορυφών. Από το σημείο εκείνο και έπειτα απαιτείται προσοχή ως τις Πόρτες, δηλαδή το πέρασμα ανάμεσα στις κορυφές Τούμπα και Στεφάνι, και ως το Οροπέδιο των Μουσών.

- Ξερολάκκι - Μεγάλη Γούρνα

Η Διάρκεια της διαδρομής είναι 4 ώρες, η υψομετρική διαφορά 1.200 m, η δυσκολία μέτρια, το μήκος 7 km και δεν διαθέτει καθόλου σήμανση. Η διαδρομή ξεκινά από το σημείο όπου ο δασικός δρόμος Πέτρας - Κοκκινοπηλού τέμνει το ρέμα Ξερολάκκι, σε υψόμετρο 1.350 m, περίπου 2 km από την αφετηρία του μονοπατιού Ξερολάκκι - Οροπέδιο Μουσών. Αρχικά, διασχίζει πυκνό δάσος μαύρης πεύκης και πυξαριού ακολουθώντας τη χαράδρα του ρέματος Ξερολάκκι, ανάμεσα στην κορυφογραμμή Κίτρος - Φλάμπουρο στα 2.416 m και στην κορυφή Χριστάκης στα 2.707 m. Μετά την έξοδο από το δάσος, το μονοπάτι κινείται αριστερά, προσπερνά

την κορυφή Χριστάκης, για να φτάσει το οροπέδιο Μεγάλη Γούρνα στα 2.550 m, όπου βρίσκεται το καταφύγιο ανάγκης, Καταφύγιο Χριστάκη.

- Αγία Τριάδα - Καταφύγιο «Κρεβάτια»

Η διάρκεια είναι 2 ώρες, η υψομετρική διαφορά 650 m, χαρακτηρίζεται από εύκολη δυσκολία, το μήκος είναι 4 km και η σήμανση καλή. Το μονοπάτι ξεκινά από την εκκλησία της Αγίας Τριάδας, στο τέρμα του ασφαλτόδρομου, 4 km από τη Βροντού, προσφέροντας τη δυνατότητα περιήγησης στη βόρεια πλευρά του Ολύμπου. Η διαδρομή είναι ανηφορική, χωρίς έντονη βλάστηση, καθώς υπάρχουν μόνο μικρές συστάδες οξιάς πριν την έξοδό της στο οροπέδιο όπου βρίσκεται το Καταφύγιο Κρεβάτια στα 1.007 m. Μικρή διαδρομή, με σπουδαία θέα προς την πεδιάδα της Κατερίνης και τον Θερμαϊκό κόλπο. Στο καταφύγιο φθάνει και χωμάτινος δρόμος, που αρχίζει από την Αγία Τριάδα.

- Καταφύγιο Κρεβάτια - Μπαρμπαλάς - Οροπέδιο Μουσών

Το συγκεκριμένο μονοπάτι έχει διάρκεια 7 ώρες, υψομετρική διαφορά 1.680 m, απαιτητική δυσκολία, μήκος 8 km και η σήμανση στην αρχή είναι καλή, ενώ ελλιπής μετά τον Μπαρμπαλά. Από το Καταφύγιο Κρεβάτια στα 1.007 m ξεκινά μία ιδιαίτερη αλλά και κουραστική διαδρομή προς τις κορυφές, που διασχίζει τη βόρεια πλευρά του Ολύμπου. Στην αρχή το μονοπάτι έχει έντονη κλίση και διέρχεται από δάσος μαύρης πεύκης, έπειτα η κλίση γίνεται πιο ομαλή, ως την κορυφή Μπαρμπαλάς στα 1.841 m, με θέα προς τις κορυφές και τον κάμπο της Πιερίας. Η σήμανση είναι ελλιπής, αλλά το μονοπάτι ακολουθεί την αρκετά διακριτή Παπά Ράχη, με θέα τις γυμνές κορυφές. Το έδαφος ανεβαίνοντας γίνεται σαθρό και χρήζει προσοχή μέχρι το Οροπέδιο των Μουσών στα 2.695 m.

- Καταφύγιο Κρεβάτια - Παπά Ρέμα

Η Διάρκεια είναι 1,5 ώρα, η υψομετρική διαφορά 200 m, η δυσκολία εύκολη, το μήκος 3 km και η σήμανση καλή. Το μονοπάτι είναι αρκετά σύντομο, ήπιο και βατό, με μικρές κλίσεις, που ξεκινά από το Καταφύγιο Κρεβάτια σε υψόμετρο 1.007 m. Είναι μια όμορφη διαδρομή, η οποία περνά από πυκνό δάσος με αείφυλλα πλατύφυλλα και φυλλοβόλα είδη και καταλήγει στο Ρέμα Παπά, όπου υπάρχουν φυσικές βάθρες που έχουν νερό όλο το χρόνο. Στο σημείο αυτό, το μονοπάτι συναντά την κυκλική διαδρομή Άγιοι Απόστολοι - Παπά Ρέμα - Παπά Αλώνι – Μαστορούλι, η οποία δίνει τη δυνατότητα κίνησης προς οποιαδήποτε κατεύθυνση.

- Άγιοι Απόστολοι – Μαστορούλι

Η Διάρκεια είναι 4 - 5 ώρες, η υψομετρική διαφορά 630 m, η δυσκολία εύκολη, το Μήκος 6 km και η σήμανση είναι καλή. Η διαδρομή χαρακτηρίζεται ως εύκολη και βατή, αλλά μεγάλης διάρκειας και αρχίζει από την εκκλησία των Αγίων Αποστόλων, στη βόρεια πλαγιά του Ολύμπου. Το μονοπάτι κινείται παράλληλα από την όχθη του ρέματος Παπά, όπου διασταυρώνεται με το μονοπάτι Καταφύγιο Κρεβάτια - Παπά Ρέμα. Μετά το ρέμα, συνεχίζει και φτάνει στο ξέφωτο Παπά Αλώνι, στην κορυφή ενός κώνου σε υψόμετρο 1.100 m. Κατηφορίζοντας κατά μήκος της ράχης Τσιρκινιά, συναντά την πηγή Μαστορούλι που έχει νερό όλο το χρόνο. Στο σημείο αυτό υπάρχει χωματόδρομος δίνοντας τη δυνατότητα πρόσβασης στους Αγίους Αποστόλους και τη Βροντού, είτε στη βρύση Κοπανούλα, όπου το μονοπάτι διασταυρώνεται με τη διαδρομή Αγία Κόρη - Κοπανούλα - Διάσελο Έλατος - Καταφύγιο Πετρόστρουγκα.

- Άγιος Κωνσταντίνος - Κορομηλιά - Καταφύγιο «Πετρόστρουγκα»

Η διάρκεια της διαδρομής είναι 5 - 6 ώρες, η υψομετρική διαφορά 1.670 m, η δυσκολία μέτρια, το μήκος 9 km και η σήμανση καλή. Το μονοπάτι ξεκινά από τον δασικό δρόμο Δίου - Κορομηλιάς, σχετικά κοντά στο ξωκλήσι των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, στη βορειοανατολική πλευρά του Ολύμπου. Η διαδρομή ακολουθεί τη ράχη Κανάλι, με κατεύθυνση προς το Καταφύγιο «Κορομηλιάς», διασχίζοντας τρεις φορές τον δρόμο. Ανηφορίζοντας, περνά από δάσος οξιάς, γνωστό ως δάσος της Λιανοξιάς και φθάνει στην Πετρόστρουγκα, όπου βρίσκεται το ομώνυμο καταφύγιο, χτισμένο ανάμεσα σε αιωνόβια ρόμπολα. Από το καταφύγιο, μπορεί κανείς να ακολουθήσει τη διαδρομή προς το Οροπέδιο των Μουσών και τις ψηλότερες κορυφές, ή να κατευθυνθεί προς τα Πριόνια, όπου μπορεί να φθάσει μέσω ενός όχι και τόσο γνωστού μονοπατιού που περνά από τον Στράγγο.

- Άγιος Κωνσταντίνος - Ορλιάς - Καταφύγιο Κορομηλιάς

Η διάρκεια του μονοπατιού είναι 2 ώρες, η υψομετρική διαφορά 720 m, η δυσκολία εύκολη, το μήκος 5 km και η σήμανση καλή. Το μονοπάτι αρχίζει από το ξωκλήσι Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης και περνά μέσα στο ρέμα του Ορλιά. Μια μικρή παράκαμψη οδηγεί στους καταρράκτες του ρέματος, μέσα σε ένα πυκνά δασωμένο τοπίο. Η κυρίως διαδρομή ακολουθεί τον δασικό δρόμο και φθάνει στο Καταφύγιο

Κορομηλιάς, από όπου παρέχεται η δυνατότητα πρόσβασης στην Πετρόστρουγκα, στο Οροπέδιο των Μουσών και στις κορυφές του Ολύμπου.

- Άγιοι Απόστολοι - Κλεφτόβρυση

Η διάρκεια είναι 3 - 5 ώρες, η υψομετρική διαφορά 1.030 m, η δυσκολία μέτρια, το μήκος 6,5 km και η σήμανση καλή. Το μονοπάτι ξεκινά από τους Αγίους Αποστόλους, είτε μέσω του δασικού δρόμου, είτε μέσω του μονοπατιού με το οποίο διασταυρώνεται αρκετές φορές και καταλήγει στη βρύση Μαστορούλι, που έχει νερό όλο το χρόνο. Το μονοπάτι ακολουθεί τη ράχη Τσιρκινιά για να διασταυρωθεί με το μονοπάτι προς Παπά Αλώνι και Παπά Ρέμα και έπειτα φτάνει στο Διάσελο Έλατος στα 1.600 m και κατηφορίζει προς το ρέμα του Αράπη, όπου βρίσκεται η Κλεφτόβρυση, ένα από τα κρησφύγετα του λήσταρχου Φώτη Γιαγκούλα.

- Αγία Κόρη - Διάσελο Έλατος - Πετρόστρουγκα

Η διάρκεια είναι 6 ώρες, η υψομετρική διαφορά 1.630 m, η δυσκολία μέτρια, το μήκος 10 km και η σήμανση καλή. Το μονοπάτι αρχίζει από το ξωκλήσι της Αγίας Κόρης και κινείται μέσα στο ομώνυμο ρέμα, έως την πηγή Κοπανούλα, πάνω στον δασικό δρόμο που φθάνει από τους Αγίους Αποστόλους. Στη συνέχεια, η διαδρομή κινείται ανηφορικά προς τη ράχη Ρομπολάκια και διέρχεται από δάσος μαύρης πεύκης, έως το Διάσελο Έλατος στα 1.600 m, όπου διασταυρώνεται με το μονοπάτι Άγιοι Απόστολοι - Μαστορούλι - Κλεφτόβρυση. Κατηφορίζοντας προς το ρέμα του Αράπη, μια μικρή παράκαμψη οδηγεί στην Κλεφτόβρυση. Η κύρια διαδρομή συνεχίζει προς την Πετρόστρουγκα, μέσα σε ένα τοπίο κατάφυτο από ρόμπολα και από εκεί υπάρχει δυνατότητα συνέχειας προς το Οροπέδιο των Μουσών και τις κορυφές ή στα Πριόνια, μέσω μονοπατιού που περνά από τον Στράγγο.

- Πριόνια – Λιβαδάκι

Η διάρκεια είναι 4 ώρες, η υψομετρική διαφορά 1.100 m, η δυσκολία μέτρια, το μήκος 5,5 km και η σήμανση καλή. Από τα Πριόνια, η διαδρομή ακολουθεί το ευρωπαϊκό μονοπάτι E4 προς το Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός και διέρχεται από δάση μαύρης πεύκης. Στη βρύση Πηγαδούλι, το μονοπάτι διαχωρίζει την πορεία του από το E4 και κατηφορίζει μέσα στο ρέμα του Μαυρόλογγου, που έχει πλούσια βλάστηση, για να περάσει στην απέναντι πλαγιά. Η διαδρομή είναι ανηφορική ως τα 2.000 m. Έπειτα, χωρίς υψομετρικές διαβαθμίσεις, διέρχεται μέσα από ρόμπολα και φτάνει στο Λιβαδάκι, όπου υπάρχει καταφύγιο ανάγκης. Από το σημείο αυτό,

υπάρχει δυνατότητα κατεύθυνσης νοτιοδυτικά για τις κορυφές Πάγος στα 2.677 m) και Καλόγερος στα 2.701 m, ή βόρεια παράλληλα με το φαράγγι του Ενιπέα για το εκκλησάκι του Αγίου Ιωάννη και από εκεί στο Λιτόχωρο.

Στον παρακάτω χάρτη απεικονίζεται το σύνολο των μονοπατιών του Εθνικού Δρυμού, με τα σημεία στα οποία υπάρχουν οι ειδικές παρατηρήσεις για τα γνωρίσματα των μονοπατιών, ενώ έπειτα, στον πίνακα συγκεντρώνονται τα κύρια μονοπάτια του Ολύμπου.

Χάρτης 7: Δίκτυο κύριων μονοπατιών στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου

Πηγή: Μπόλη και Κατσακιώρη, 2015

Πίνακας 12: Κύρια μονοπάτια Ολύμπου

ΑΦΕΤΗΡΙΑ	ΔΙΑΔΡΟΜΗ
ΛΙΤΟΧΩΡΟ	Λιτόχωρο - Πριόνια - Καταφύγιο «Σπήλιος Αγαπητός»
	Λιτόχωρο - Καταφύγια: «Πετρόστρουγκας», «Χρήστος Κάκκαλος» και «Γιώσος Αποστολίδης»
	Λιτόχωρο - Ζιλνιά - Ενιπέας - Γκόλνα – Λιτόχωρο
ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ «ΣΠΗΛΙΟΣ ΑΓΑΠΗΤΟΣ»	Καταφύγιο «Σπήλιος Αγαπητός» - Οροπέδιο Μουσών και καταφύγια
	Καταφύγιο «Σπήλιος Αγαπητός» - Σκάλα - Μύτικας - επιστροφή

	Καταφύγιο «Σπήλιος Αγαπητός» - ψηλές κορυφές - επιστροφή
	Καταφύγιο «Σπήλιος Αγαπητός» - Καλόγερος - Λιτόχωρο
ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ «ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΚΚΑΛΟΣ» & «ΓΙΩΣΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ»	Καταφύγια - ψηλές κορυφές – επιστροφή
ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ «ΣΤΑΥΡΟΣ»	Καταφύγιο «Σταυρός» - Μονή Αγίου Διονυσίου - Πριόνια
	Καταφύγιο «Σταυρός» - Καταφύγιο «Κορομηλιάς»
ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ «ΠΕΤΡΟΣΤΡΟΥΓΚΑΣ»	Καταφύγιο «Πετρόστρουγκα» - Καταφύγιο «Σπήλιος Αγαπητός»
	Καταφύγιο «Πετρόστρουγκα» - Οροπέδιο Μουσών - Καταφύγια «Χρήστος Κάκκαλος» και «Γιώσος Αποστολίδης»
	Καταφύγιο «Πετρόστρουγκα» - Καταφύγιο «Κορομηλιάς»
ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ «ΒΡΥΣΟΠΟΥΛΕΣ»/ΚΕΟΑΧ	Καταφύγιο «Βρυσοπούλες» - Σκολιό – Μύτικας
	Καταφύγιο «Βρυσοπούλες» - Μεταμόρφωση - Καλόγερος
	Καταφύγιο «Βρυσοπούλες» - ΝΔ κορυφές - Κοκκινοπηλός
ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ «ΑΝΩ ΠΗΓΑΔΙ»	Καταφύγιο «Άνω Πηγάδι» - ράχη Αρβανίτη - Δραγασιά - Καλόγερος
ΚΑΡΥΑ	Καρυά - Άγιος Αντώνιος - Σκολιό
ΚΑΛΥΒΙΑ - ΜΕΓΑΛΗ ΓΟΥΡΝΑ / ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ «ΚΑΛΥΒΑ ΧΡΙΣΤΑΚΗ»	Μεγάλη Γούρνα/Καταφύγιο «Καλύβα Χριστάκη» - Άγιος Αντώνιος - Σκολιό - Μεγάλη Γούρνα
	Μεγάλη Γούρνα/Καταφύγιο «Καλύβα Χριστάκη» - Σκολιό - Μύτικας - Μεγάλη Γούρνα
ΚΟΚΚΙΝΟΠΗΛΟΣ	Κοκκινοπηλός - Μεγάλη Γούρνα/Καταφύγιο «Καλύβα Χριστάκη» - Κοκκινοπηλός
	Κοκκινοπηλός - Σαλατούρα - Καταφύγιο ανάγκης «Πυξάρι»
ΞΕΡΟΛΑΚΚΙ	Ξερολάκκι - Μεγάλη Γούρνα - Καταφύγιο «Καλύβα Χριστάκη» - Σκολιό
	Ξερολάκκι - ράχη & κόψη Σκολιού - Σκολιό
	Ξερολάκκι - ρέμα Ναούμ - Καταφύγια «Χρήστος Κάκκαλος» και «Γιώσος Αποστολίδης»
ΒΡΟΝΤΟΥ	Βροντού - Αγία Κόρη - Καταφύγιο «Πετρόστρουγκα»
	Βροντού - Αγία Κόρη - Κλεφτόβυση - Άγιοι Απόστολοι

	Βροντού - Καταφύγιο «Κρεβάτια» - ρέμα Αγίας Τριάδας - Άγιοι Απόστολοι
	Βροντού - Καταφύγιο «Κρεβάτια» - Μπαρμπαλάς - Καταφύγια «Χρήστος Κάκκαλος» και «Γιώσος Αποστολίδης»
ΔΙΟΝ	Δίον - Καταφύγια «Κορομηλιάς» και «Πετρόστρουγκα»

Πηγή: Νέζης, 2019; Μπόλη και Κατσακιώρη, 2015

➤ Ορειβατικά καταφύγια

Στον Όλυμπο λειτουργούν σε διάφορες θέσεις, σύνολο εννέα οργανωμένα ορειβατικά καταφύγια. Επίσης, σε διάφορα σημεία υπάρχουν και καταφύγια έκτακτης ανάγκης, τα οποία χρησιμοποιούνται κυρίως από ορειβάτες και παρέχουν μόνο την αναγκαία προστασία από δυσμενείς καιρικές συνθήκες, ενώ υπάρχει και ένα παραλιακό καταφύγιο που λειτουργεί στη Γρίτσα Λιτοχώρου. Παρακάτω παρουσιάζονται τα καταφύγια που εντοπίζονται στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου.

▪ Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός

Το καταφύγιο βρίσκεται νοτιοανατολικά των κορυφών του βουνού, στη θέση Μπαλκόνι ή Εξώστης, σε υψόμετρο 2.070 m και ανήκει στην Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας Αναρρίχησης. Το καταφύγιο κτίστηκε το έτος 1930 από τον αρχιτέκτονα μηχανικό Σπήλιο Αγαπητό, ο οποίος ήταν ο πρώτος πρόεδρος του ΕΟΣ και πήρε το όνομά του έπειτα από τον θάνατό του το 1943. Το καταφύγιο έγινε συνώνυμο του πρώτου διαχειριστή Κώστα Ζολώτα, ο οποίος ήταν ορειβάτης, αναρριχητής και οδηγός του Ολύμπου και το λειτούργησε από το 1954 έως το 2001. Σήμερα αποτελεί το μεγαλύτερο ορειβατικό καταφύγιο στη χώρα και με τη μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών. Λειτουργεί από τον Μάιο έως και τον Οκτώβριο και παρέχει υπηρεσίες διάσωσης, καθώς διαθέτει ελικοδρόμιο για κάθε ανάγκη και έχει χωρητικότητα 110 ατόμων.

▪ Καταφύγιο Χρήστος Κάκκαλος

Βρίσκεται στη νοτιοδυτική άκρη του Οροπεδίου των Μουσών, σε υψόμετρο 2.650 m. Ανήκει στην Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας Αναρρίχησης, διαθέτει 22 θέσεις ύπνου, χαρακτηρίζεται από φανταστική θέα και λειτουργεί όλο το χρόνο. Κτίστηκε το έτος 1961, ενώ το 1964 ονομάστηκε «Βασιλεύς Παύλος», προς τιμή του εκλιπόντος επίτιμου προέδρου του Ε.Ο.Σ. Έπειτα, το 1984 μετονομάστηκε σε Χρήστος Κάκκαλος προς τιμή του πρώτου οδηγού του Ολύμπου, που ήταν από το

Λιτόχωρο και ανέβηκε στον Μύτικα το 1913, μαζί με τους Ελβετούς Fred Boissonnas και Daniel Baaud Bovy. Το καταφύγιο λειτουργεί από τον Ιούνιο έως τον Σεπτέμβριο και κάποια Σαββατοκύριακα Μαΐου - Ιουνίου και Οκτωβρίου ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες.

- Καταφύγιο ΣΕΟ - Γιώσος Αποστολίδης

Το υψηλότερο καταφύγιο της χώρας, βρίσκεται στο διάσελο μεταξύ των κορυφών Προφήτης Ηλίας και Τούμπα, σε υψόμετρο 2.697 m. Ανήκει στον ΣΕΟ Θεσσαλονίκης και διαθέτει 100 θέσεις ύπνου. Ο πρώτος όροφος κτίστηκε το 1961 υπό την ευθύνη του Γιώσου Αποστολίδη και του Καραμπέτ Αρζουμανιάν, ιδρυτικών μελών του ΣΕΟ, ενώ ο δεύτερος όροφος κατασκευάστηκε το 1964. Το καταφύγιο πήρε το όνομα του Γιώσου Αποστολίδη έπειτα από το θάνατό του από πτώση στο Λούκι του Μύτικα το 1964. Λειτουργεί από τον Μάιο έως και τον Οκτώβριο, ενώ η κλειστή βεράντα του που είναι ανοιχτή όλο το χρόνο, χρησιμεύει ως καταφύγιο ανάγκης.

- Καταφύγιο Σταυρός - Δημήτρης Μπουντόλας

Το καταφύγιο βρίσκεται κοντά στο Λιτόχωρο, στη θέση Σταυρός, δίπλα σε ασφαλτοστρωμένο δρόμο, από όπου πήρε το όνομά του, σε υψόμετρο 960 m και κτίστηκε το 1969. Είναι γνωστό και ως Καταφύγιο Δημήτρης Μπουντόλας, προς τιμή του ορειβάτη από το Λιτόχωρο που έχασε τη ζωή του στα Ιμαλάια το 1985. Έχει χωρητικότητα 30 ατόμων και λειτουργεί μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες, καθώς και τις αργίες και όλα τα Σαββατοκύριακα του έτους. Διαθέτει κουζίνα και λόγω της εύκολης πρόσβασης, λειτουργεί κυρίως ως εστιατόριο, ενώ διαχειριστής του καταφυγίου είναι ο Ε.Ο.Σ Θεσσαλονίκης.

- Καταφύγιο Βρυσοπούλες - ΚΕΟΑΧ

Βρίσκεται στο νοτιοδυτικό τμήμα του Ολύμπου, στη θέση Βρυσοπούλες, σε υψόμετρο 1.800 m, πάνω από τη χαράδρα «Μαυρατζά». και ανήκει στην Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας Αναρρίχησης. Οι εγκαταστάσεις του βρίσκονται μέσα στο στρατόπεδο του Κέντρου Εκπαίδευσης Ορεινού Αγώνα Χιονοδρόμων (ΚΕΟΑΧ). Για την είσοδο των Ελλήνων επισκεπτών απαιτείται άδεια από τον Διοικητή της μονάδας και αστυνομική ταυτότητα, ενώ για τους αλλοδαπούς απαιτείται ειδική άδεια από το ΓΕΣ/Διεύθυνση Ειδικών Δυνάμεων. Το καταφύγιο έχει χωρητικότητα 25 ατόμων και αποτελεί ιδανική αφετηρία για περιπάτους με ορειβατικά σκι προς

τη Μεγάλη Γούρνα και τις κορυφές Καλόγερος, Άγιος Αντώνιος και Σκολιό. Στην ίδια τοποθεσία λειτουργεί και το ομώνυμο χιονοδρομικό κέντρο.

- Καταφύγιο Πετρόστρουγκα

Είναι από τα πιο πρόσφατα κατασκευασμένα καταφύγια του Ολύμπου, βρίσκεται σε υψόμετρο 1.940 m και περιβάλλεται από δάσος ρομπόλων και έχει χωρητικότητα 80 ατόμων. Λόγω της εύκολης πρόσβασης σε αυτό, αποτελεί ορμητήριο χειμερινών αναβάσεων στο βουνό. Λειτουργεί όλο το χρόνο και στο ισόγειο του κτηρίου υπάρχει καταφύγιο ανάγκης, διαθέτει ελικοδρόμιο ανάγκης και εξωτερική εγκατάσταση ασύρματης επικοινωνίας. Τη διαχείρισή του έχει αναλάβει η Ελληνική Ομάδα Διάσωσης.

- Καταφύγιο Κορομηλιάς Δίου

Το μικρό σε μέγεθος καταφύγιο κατασκευάστηκε το έτος 2008, στην ανατολική πλαγιά του Ολύμπου, σε υψόμετρο 1.000 m. Έχει θέα προς τον Θερμαϊκό κόλπο, λειτουργεί όλο το χρόνο και μπορεί να φιλοξενήσει 20 άτομα. Η υποδομή προσφέρεται για εξορμήσεις διάσχισης του ρέματος Ορλιά, αλλά και για ορειβασία προς τις κορυφές. Η πρόσβαση στο καταφύγιο μπορεί να γίνει μέσω δασικού δρόμου από τον Άγιο Κωνσταντίνο Δίου.

- Καταφύγιο Κρεβάτια Βροντούς

Βρίσκεται σε υψόμετρο 1.007 m, στη θέση Κρεβάτια και παρέχει θέα στη βόρεια πλευρά του Ολύμπου. Το καταφύγιο αποτελεί αφετηρία πολλών πεζοπορικών διαδρομών στις πλαγιές του βουνού, αλλά και για την ανάβαση στις κορυφές. Έχει χωρητικότητα 20 ατόμων και λειτουργεί όλα τα Σαββατοκύριακα του έτους.

- Καταφύγια Ανάγκης

Επίσης, στο βουνό υπάρχουν μικρά κτίσματα, σε διάφορες τοποθεσίες, όπως ο Άγιος Αντώνιος, Χριστάκης, Κώστας Μιγκοτζίδης, Λιβαδάκι, Σαλατούρα-Πυροφυλάκιο, Άνω Πηγάδι, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν τον χειμώνα σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, προσφέροντας τις βασικές υποδομές για σύντομη στάση και προφύλαξη.

- Καταφύγιο Γρίτσας Λιτοχώρου

Το παραθαλάσσιο καταφύγιο στη Γρίτσα Λιτοχώρου λειτουργεί από το έτος 2006, διαθέτει κλίνες σε κουκέτες των 4 και 6 ατόμων και είναι χωρητικότητας 20 ατόμων.

Λειτουργεί όλο το χρόνο και φιλοξενεί μεμονωμένους επισκέπτες, αλλά και ομάδες όπως αθλητικούς και πολιτιστικούς συλλόγους, σχολεία κ.α.

Τα καταφύγια που καταγράφουν τον μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών στον Όλυμπο, είναι το Σπήλιος Αγαπητός, Χρήστος Κάκκαλος, Γιώσος Αποστολίδης και Βρυσοπούλες, καθώς και η υποδομή στη θέση Πριόνια. Αυτά διαθέτουν επίσης σηπτικούς βόθρους για τη διαχείριση των υγρών τους αποβλήτων. Στον πίνακα και στον που ακολουθούν, παρατίθενται τα καταφύγια που βρίσκονται στον Όλυμπο.

Πίνακας 13: Καταφύγια του Ολύμπου

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟΥ	ΥΨΟΜΕΤΡΟ (m)	ΘΕΣΗ	ΖΩΝΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΜΕ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ	ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ (θέσεις ύπνου)	ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
ΣΠΗΛΙΟΣ ΑΓΑΠΗΤΟΣ	2.065	Μπαλκόνι	Β	ΌΧΙ	110	Λειτουργεί από Μάιο έως και Οκτώβριο
ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΚΚΑΛΟΣ	2.650	Οροπέδιο Μουσών	Β	ΌΧΙ	22	Όλο το έτος (τον χειμώνα κατόπιν συνεννόησης)
ΓΙΩΣΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ	2.697	Οροπέδιο Μουσών	Β	ΌΧΙ	100	Ιούνιος - Οκτώβριος, αλλά και τον χειμώνα κατόπιν συνεννόησης. Η βεράντα-τζαμαρία λειτουργεί όλο το έτος ως καταφύγιο ανάγκης
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΟΥΝΤΟΛΑΣ	960	Κοντά στο Λιτόχωρο, στη θέση «Σταυρός»	Γ	ΝΑΙ	30	Λειτουργεί τους καλοκαιρινούς μήνες, τις αργίες και τα Σαββατοκύριακα
ΒΡΥΣΟΠΟΥΛΕΣ (ΚΕΟΑΧ)	1.800	Βρυσοπούλες	Δ	ΝΑΙ	25	Βρίσκεται στο στρατόπεδο του ΚΕΟΑΧ και για διανυκτέρευση απαιτείται άδεια
ΠΕΤΡΟΣΤΡΟΥΓΚΑ	1.940	Πετρόστρουγκα	Γ	ΌΧΙ	80	Όλο το έτος
ΚΡΕΒΑΤΙΑ ΒΡΟΝΤΟΥΣ	1.007	Βροντού	Γ	ΝΑΙ	20	Λειτουργεί όλο το έτος κατόπιν συνεννόησης
ΚΟΡΟΜΗΛΙΑΣ ΔΙΟΥ	1.000	Κορομηλιά	Γ	ΝΑΙ	20	Απαιτείται συνεννόηση
ΚΟΡΟΜΗΛΙΑΣ ΛΕΙΠΤΟΚΑΡΥΑΣ	950	Κορομηλιά	Γ	ΝΑΙ	16	
ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ ΑΝΑΓΚΗΣ	2.360	Κ. Μιγκοτζίδης			6	Όλο το έτος
	1.800	Λιβαδάκι			5	
	2.430	Χρηστάκη			10	
	2.817	Άγιος Αντώνιος			9	

	1.850	Σαλατούρα			6
	1.417	Ανω Πηγάδι			18

Πηγή: Κατσακιώρη, 2021

Χάρτης 8: Τα καταφύγια του Ολύμπου

Πηγή: EKBΥ, 2021, <https://www.visitgreeknature.gr/>

➤ Αναρριχητικά πεδία

Ο Όλυμπος αποτελεί πόλο έλξης για αναρριχητές από όλο τον κόσμο, καθώς διαθέτει 130 αναρριχητικές διαδρομές, οργανωμένες σε δύο αναρριχητικά πεδία, τα οποία αναφέρονται στη συνέχεια.

■ Αναρριχητικό πεδίο κορυφών (Στεφάνι, Μύτικας, Σκολιό)

Οι κορυφές Μύτικας, Στεφάνι και Σκολιό, είναι οι ψηλότερες του Ολύμπου και βρίσκονται σε υψόμετρο πάνω από 2.900 m και προσφέρουν πολλές επιλογές αναρρίχησης. Στις κορυφές αυτές τέθηκαν οι βάσεις για την αναρρίχηση στην χώρα, όταν το έτος 1934, όπου ο Ιταλός Email Comici και η Ελβετίδα Anna Escher, ανέβηκαν στην ανατολική ορθοπλαγιά του Στεφανιού, δημιουργώντας την πρώτη καταγραμμένη αναρριχητική διαδρομή στην Ελλάδα, η οποία και πήρε το όνομά τους. Η αναρριχητική δραστηριότητα στις κορυφές σταμάτησε κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής και ξεκίνησε πάλι το 1950, με άνοιγμα καινούριων διαδρομών. Σήμερα, οι τρεις κορυφές φιλοξενούν περισσότερες από 50 κλασικές αναρριχητικές

διαδρομές πολλαπλών σχοινιών με ανάπτυγμα από 120 έως και 600 m και η πρόσβαση σε αυτές γίνεται από το Οροπέδιο των Μουσών.

- Αναρριχητικό πεδίο Ζιλνιάς

Το αναρριχητικό πεδίο της Ζιλνιάς βρίσκεται κοντά στο Λιτόχωρο, σε μία ορθοπλαγιά κοντά στην έξοδο του φαραγγιού του Ενιπέα. Το πεδίο έχει μεγάλη ιστορική σημασία για την ελληνική αναρρίχηση, καθώς φιλοξενεί πολλές κλασικές διαδρομές, οι οποίες άνοιξαν το 1960. Εκτός από τις κλασικές διαδρομές, ορισμένες από τις οποίες φθάνουν ή και ξεπερνούν τα 300 m σε ανάπτυγμα, το πεδίο περιλαμβάνει καλά ασφαλισμένες διαδρομές αναρρίχησης μεγαλύτερης δυσκολίας, φθάνοντας ως και τον 8ο βαθμό της κλίμακας της Διεθνούς Ομοσπονδίας Αναρρίχησης.

Τα αναρριχητικά πεδία που βρίσκονται στον Όλυμπο παρουσιάζονται στον επόμενο χάρτη.

Χάρτης 9: Τα αναρριχητικά πεδία στον Όλυμπο

Πηγή: Μπόλη και Κατσακιώρη, 2015

- Αθλητικές δραστηριότητες

Η ορειβασία είναι η παλαιότερη δραστηριότητα και η πιο συχνή, που ασκείται στον Όλυμπο και πολλοί ορειβατικοί σύλλογοι δραστηριοποιούνται στο βουνό,

διοργανώνοντας αναβάσεις και μαθήματα, ενώ επίσης, κάθε χρόνο διοργανώνονται πολλές αναρριχητικές εξορμήσεις στα αναρριχητικά πεδία. Στον Όλυμπο, λειτουργεί επίσης χιονοδρομικό κέντρο, το Κέντρο Εκπαιδύσεως Ορεινού Αγώνα και Χιονοδρομιών, που βρίσκεται νοτιοδυτικά, στις Βρυσοπούλες. Το κέντρο ανήκει στον στρατό και για την επίσκεψη ιδιωτών χρειάζεται άδεια και προσελκύει επισκέπτες για εξάσκηση στο ορειβατικό σκι, ενώ συχνά διοργανώνονται εκπαιδεύσεις και αγώνες.

Στις αθλητικές δραστηριότητες που προσφέρει το βουνό, περιλαμβάνονται επίσης ποδηλατικές διαδρομές όλο το χρόνο, όπως και δυνατότητα κατάβασης των φαραγγιών. Στη νοτιοδυτική πλευρά του βουνού λειτουργεί επίσης Αεραθλητικό Κέντρο για αιωρόπτερα και αλεξίπτωτα πλαγιάς, του οποίου οι χώροι απογείωσης βρίσκονται στις κορυφές Τουρτοφωλιά και Καραγκούνη, καθώς και στη θέση Προφήτης Ηλίας. Τέλος, στον Όλυμπο διοργανώνονται αγώνες ορεινού τρεξίματος κάθε χρόνο, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 14: Αγώνες ορεινού τρεξίματος στον Όλυμπο

Ονομασία Αγώνα	Διοργανωτής	Έτος Έναρξης	Διεξαγωγή	Περιγραφή
ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΟΣ ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ ΟΛΥΜΠΟΥ/OLYMPUS ALPINE MARATHON	ΕΟΣ Θεσσαλονίκης	1986	1η Κυριακή του Σεπτεμβρίου κάθε χρόνο	Αγώνας ανώμαλου δρόμου απόστασης 41 km και ορειβασίας που διεξάγεται κάθε χρόνο
OLYMPUS MARATHON	ΕΟΣ Λιτοχώρου, Εταιρεία «Μαραθώνιος Ολύμπου Συνδιοργανωτές Π.Ε. Πιερίας & Δήμος Δίου-Ολύμπου	2004	Τελευταία Κυριακή του Ιουνίου κάθε χρόνο	Μαραθώνιας απόστασης 43,8 km που διεξάγεται το καλοκαίρι
ΟΛΥΜΠΙΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ	Εταιρεία «Μαραθώνιος Ολύμπου» (υπό την αιγίδα του Olympus Marathon)	2015	2η Κυριακή του Δεκεμβρίου κάθε χρόνο	Αγώνας 11 km, αφιερωμένος στα σπάνια λουλούδια του Ολύμπου
ΣΤΗΝ ΚΟΨΗ ΤΩΝ ΑΕΤΩΝ	Εταιρεία «Μαραθώνιος Ολύμπου» (υπό την αιγίδα του Olympus Marathon)	2017	Τελευταία Κυριακή του Ιουνίου κάθε χρόνο	Αγώνας 14 km

OLYMPUS VERTICAL	Εταιρεία «Μαραθώνιος Ολύμπου Συνδιοργανωτές Π.Ε. Πιερίας και Δήμος Δίου-Ολύμπου	2018	Τελευταίο ΣΚ του Ιουνίου κάθε χρόνο	Διεξάγεται το καλοκαίρι, λέγεται και κάθετος αγώνας χιλιομέτρου, καθώς καλύπτει υψομετρική διαφορά 1.000 m σε απόσταση 4,3 km
OLYMPUS ULTRA	Εταιρεία «Μαραθώνιος Ολύμπου» Συνδιοργανωτές Π.Ε. Πιερίας και Δήμος Δίου-Ολύμπου	2018	Τελευταίο ΣΚ του Ιουνίου κάθε χρόνο	Διεξάγεται το καλοκαίρι και έχει μήκος 66 km
MELINDRA TRAIL	Εταιρεία «Μαραθώνιος Ολύμπου» (υπό την αγίδα του Olympus Marathon)	1016	Τελευταία Κυριακή του Ιουνίου κάθε χρόνο	Διεξάγεται το καλοκαίρι και έχει μήκος 5,18 km
ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΟΣ ΕΝΙΠΕΑΣ	Εταιρεία «Μαραθώνιος Ολύμπου» (υπό την αγίδα του Olympus Marathon)	2006	2η Κυριακή του Δεκεμβρίου κάθε χρόνο	Αγώνας ημιμαραθωνίου, 22,5 km και διεξάγεται τον Δεκέμβριο
OLYMPUS MYTHICAL TRAIL/OMT100	Οργανωτική Ομάδα OMT100	2012	2η Κυριακή του Ιουλίου κάθε χρόνο	Αγώνας υπεραντοχής 100 km με μεγάλες υψομετρικές διαφορές που διεξάγεται και νύχτα
LOST TRAIL	Οργανωτική Ομάδα OMT100	2015	3ο Σάββατο του Σεπτεμβρίου κάθε χρόνο	Μαραθώνιος απόστασης 57 km, αφιερωμένος στους αγωγιάτες του Ολύμπου
Salewa ROGKAS	Οργανωτική Επιτροπή OMT100	2017	Τέλη Ιανουαρίου κάθε χρόνο	Χειμωνιάτικος αγώνας ορεινού τρεξίματος μήκους 27,4 km με χρήση ορειβατικού εξοπλισμού
FAETHON OLYMPUS MARATHON	Σύλλογος «Φαέθων Ολύμπους Μάραθων» Κοκκινοπηλού	2012	2η Κυριακή του Ιουλίου κάθε χρόνο	Αγώνας ορεινού τρεξίματος μήκους 44 km που διεξάγεται το καλοκαίρι
ALMIRIA X-MEN	Αθλητικό Πολιτιστικό Σωματείο «ΤΡΙΑΣ»	2017	2ο ΣΚ του Σεπτεμβρίου κάθε χρόνο	Αγώνας ορεινού τρεξίματος 214 km
RUPICAPRA	Σύλλογος «Φαέθων Ολύμπους Μάραθων» Κοκκινοπηλού	2016	2η Κυριακή του Ιουλίου κάθε χρόνο	Αγώνας ορεινού τρεξίματος 20 km που διεξάγεται το καλοκαίρι
NORTH OLYMPUS TRAIL VRONTOU	Ορειβατικός Σύλλογος Βροντούς	2016	4/6/2016	Αγώνας μήκους 20 km για την ανάδειξη τη Β-ΒΑ πλευράς του Ολύμπου

ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΟΡΗΣ	Ορειβατικός Σύλλογος Βροντούς	2016	4/6/2016	Παιδικός αγώνας μήκους 6 km.
ΖΕΥΣ	Ορειβατικός Αθλητικός Σύλλογος «Υγεία» Σαλαμίνας	2016	7/8/2016	Αγώνας ορεινής πεζοπορίας, αλπικός υπερμαραθώνιος μήκους 47 km
ΟΡΕΙΝΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΚΡΥΟΒΡΥΣΗΣ ΟΛΥΜΠΟΥ	Πολιτιστικός Σύλλογος Κρυόβρυσης και Σύλλογος Μαραθωνοδρόμων Λάρισας	2017	13/8/2017	Αγώνας τρεξίματος 20 km στη νότια πλευρά του Ολύμπου
POULIANA TRAIL	Πολιτιστικός Σύλλογος Κρυόβρυσης και Σύλλογος Μαραθωνοδρόμων Λάρισας	2017	13/8/2017	Αγώνας τρεξίματος 5 km στη νότια πλευρά του Ολύμπου

Πηγή: Κατσακιώρη, 2021; Ιστότοπος ΕΟΟΑ, 2020; Νέζης, 2019

- Πολιτιστικές και θρησκευτικές εκδηλώσεις

Στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου, σε διάφορους θέσεις και οικισμούς, διοργανώνεται μεγάλος αριθμός πολιτιστικών δρώμενων, όπως φεστιβάλ, εκδηλώσεις πολιτιστικών συλλόγων, καλλιτεχνικά δρώμενα, παραδοσιακά πανηγύρια κ.ά. Οι διοργανώσεις αυτές συγκεντρώνουν πλήθος επισκεπτών και πραγματοποιούνται κυρίως την περίοδο του καλοκαιριού. Επίσης, άλλα δρώμενα που υπάρχουν είναι το Καρναβάλι της Βροντούς και οι εκδηλώσεις στον ίδιο οικισμό την τρίτη ημέρα του Πάσχα, το Μουσικό & Βαλκανικό Φεστιβάλ Νέων που διοργανώνεται τον Αύγουστο στο Λιτόχωρο.

Κορυφαίο πολιτιστικό γεγονός στην ευρύτερη περιοχή του βουνού είναι το Φεστιβάλ Ολύμπου, το οποίο διοργανώνεται κάθε καλοκαίρι εδώ και 48 χρόνια στους οικισμούς και τα μνημεία της περιοχής και καταγράφει συμμετοχή περίπου 40.000 επισκέπτες ετησίως. Οι εκδηλώσεις του Φεστιβάλ Ολύμπου πραγματοποιούνται σε ιστορικούς χώρους, όπως στο Αρχαίο Θέατρο του Δίου και στο Κάστρο του Πλαταμώνα, φιλοξενεί διεθνή και ελληνικά θεατρικά σχήματα, σύγχρονες θεατρικές παραστάσεις, μπαλέτο και μουσικές συναυλίες. Το Φεστιβάλ αποτελεί σταθερή πολιτιστική αναφορά και κορυφαίο θεσμό με πολύμορφη πολιτιστική δραστηριότητα. Φιλοδοξία του Οργανισμού Φεστιβάλ Ολύμπου είναι να αποτελέσει πόλο ανάπτυξης και πολιτιστικής δημιουργίας στον ευρύτερο χώρο

των Βαλκανίων. Επιπλέον, στο Λιτόχωρο λειτουργεί το Θέατρο Μάσκες του Λιτοχώρου, όπου γίνονται θεατρικές παραστάσεις. (<http://www.festivalolymprou.gr>)

Αναφορικά με τις θρησκευτικές εκδηλώσεις στον Όλυμπο, ξεχωρίζουν η γιορτή του Αγ. Διονυσίου εν Ολύμπω, στις 23 Ιανουαρίου, στη νέα μονή που βρίσκεται κοντά στο Λιτόχωρο, το πανηγύρι του Σταυρού στην Παλαιά Μονή Αγίου Διονυσίου, στις 14 Σεπτεμβρίου και η λιτανεία στο εκκλησάκι του Προφήτη Ηλία που διοργανώνεται στις 20 Ιουλίου στο ξωκλήσι στο οροπέδιο των Μουσών.

- Υποδομές ενημέρωσης και μουσεία

Το Κέντρο Ενημέρωσης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου αναλαμβάνει τη συνολική ενημέρωση για τον Όλυμπο και λειτουργεί από το έτος 2015 στο Λιτόχωρο Πιερίας και αποτελεί την έδρα του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου. Πρόκειται για μια σύγχρονη και οργανωμένη υποδομή υποδοχής ενημέρωσης των επισκεπτών για το πιο σπουδαίο βουνό της χώρας.

Διαθέτει εκθεσιακό χώρο, οργανωμένο σε επίπεδα, που προσφέρει μία εικονική ανάβαση από τους πρόποδες του Ολύμπου ως τις ψηλότερες κορυφές του. Η εικονική ανάβαση ολοκληρώνεται σε επτά θεματικές ενότητες, οι οποίες αναπτύσσονται ανά επίπεδο του εκθεσιακού χώρου, προσεγγίζοντας και προβάλλοντας ανά υψομετρική ζώνη, όλα τα στοιχεία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος του βουνού. Η επίσκεψη στο Κέντρο Πληροφόρησης μπορεί να συνδυαστεί με τις οργανωμένες ξεναγήσεις που πραγματοποιεί ο Φορέας Διαχείρισης, σε επιλεγμένες θέσεις του βουνού.

Στους πρόποδες και στην περιφέρεια του Ολύμπου λειτουργούν επίσης ενημερωτικές υποδομές και μουσεία που ενημερώνουν τους επισκέπτες για θέματα της φύσης και της ιστορίας της περιοχής, όπως το Ναυτικό Μουσείο Λιτοχώρου, το Αρχαιολογικό Μουσείο Δίου, το Μουσείο Γεωλογικής Ιστορίας Ολύμπου στη Λεπτοκαρυνά και το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στην Ελασσόνα, ενώ στον Παλαιό Παντελεήμονα και την Ελασσόνα εδρεύουν δύο Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Τα κυριότερα μουσεία και υποδομές ενημέρωσης που υπάρχουν στην περιοχή του Ολύμπου, παρατίθενται στον παρακάτω πίνακα και χάρτη.

Πίνακας 15: Μουσεία και ενημερωτικές υποδομές στην περιοχή μελέτης, στον Όλυμπο

Οικισμός	Υποδομή
Λιτόχωρο	Κέντρο Πληροφόρησης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου
	Ναυτικό Μουσείο Λιτοχώρου
	Δημοτική Πινακοθήκη Λιτοχώρου «Βασίλης Ιθακήσιος»
Δίον	Αρχαιολογικό Μουσείο Δίου
	Αρχειοθήκη Δίου
	Κέντρο Μεσογειακών Ψηφιδωτών
Λεπτοκαρυά	Μουσείο Γεωλογικής Ιστορίας Ολύμπου

Πηγή: Κατσακιώρη, 2021; EKBY, 2021, <https://www.visitgreeknature.gr/>

Χάρτης 10: Μουσεία και υποδομές ενημέρωσης στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου

Πηγή: EKBY, 2021, <https://www.visitgreeknature.gr/>

- Υποδομές φιλοξενίας και επισιτισμού

Η ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου, που ανήκει στα όρια της ΠΕ Πιερίας, διαθέτει 1.320 καταλύματα και 25 χώρους κατασκήνωσης. Η πλειονότητα των υποδομών λειτουργεί τους θερινούς μήνες και συγκεντρώνεται στη Λεπτοκαρυά και τον Πλαταμώνα. Συγκεκριμένα στον Δήμο Δίου-Ολύμπου λειτουργούν 132 ξενοδοχεία

με 4.211 δωμάτια και 8.354 κλίνες. Τα 59 (45%) ανήκουν στην κατηγορία 1*, τα 46 (35%) στην κατηγορία 2*, τα 17 (13%) στην κατηγορία 3* και 10 (8%) ανήκουν στις κατηγορίες 4* και 5*. Επίσης, στην περιοχή λειτουργούν περίπου 500 καφέ και εστιατόρια, όπως ουζερί, εστιατόρια, ταβέρνες, ψαροταβέρνες, στα οποία προσφέρονται τοπικά προϊόντα, όπως το κρασί που παράγεται στον Όλυμπο, καθώς και 71 τουριστικές επιχειρήσεις. Στον πίνακα που ακολουθεί καταγράφονται οι κυριότερες υποδομές φιλοξενίας που βρίσκονται στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου της ΠΕ Πιερίας.

Πίνακας 16: Καταλύματα στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου

Οικισμός	Ξενοδοχεία			Ενοικιαζόμενα Δωμάτια και Διαμερίσματα	Χώροι Κατασκήνωσης
	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες		
Λιτόχωρο	10	181	364	10	-
Παραλία Λιτοχώρου	7	523	1.034	11	9
Λεπτοκαρυά	41	1.522	2.971	195	-
Δίον	-	-	-	1	-

Πηγή: Ένωση Ξενοδόχων Πιερίας, 2019

- Τουριστικές επιχειρήσεις

Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού και βρίσκονται στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου, ξεπερνούν τις 70 σε αριθμό (Επιμελητήριο Πιερίας, 2019). Οι επιχειρήσεις αυτές αφορούν κυρίως τουριστικά πρακτορεία και γραφεία οργάνωσης εκδρομών, γραφεία αθλητικών δραστηριοτήτων και επιχειρήσεις ενοικίασης αθλητικού εξοπλισμού, καταστήματα πώλησης παραδοσιακών προϊόντων και αναμνηστικών και γραφεία ενοικίασης οχημάτων. Αναλυτικά, οι τουριστικές επιχειρήσεις που λειτουργούν στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου συγκεντρώνονται ακολούθως στον Πίνακα.

Πίνακας 17: Τουριστικές επιχειρήσεις στην περιοχή μελέτης

Οικισμός	Τουριστικό πρακτορείο	Γραφείο ενοικίασης οχημάτων	Ενοικίαση αθλητικού εξοπλισμού	Τουριστικό γραφείο/ Εκδρομές	Γραφείο αθλητικών δραστηριοτήτων	Παραδοσιακά προϊόντα/ Αναμνηστικά
Δίον	-	-	-	2	1	-
Λεπτοκαρυά	9	3	2	-	-	5
Λιτόχωρο	3	-	2	1	-	2

Πηγή: Επιμελητήριο Πιερίας, 2019

■ Εκτίμηση κίνησης των επισκεπτών στην περιοχή μελέτης

Στοιχεία ως προς τις διανυκτερεύσεις και την εθνικότητα των επισκεπτών σε επίπεδο Δήμου δεν διατίθενται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή. Εκτιμάται ότι ο Όλυμπος, ο ορεινός όγκος και οι οικισμοί στους πρόποδες, δέχεται ετησίως περισσότερους από 200.000 επισκέπτες.

Παλαιότερα, η επισκεψιμότητα καταγραφόταν από τη Διεύθυνση Δασών Πιερίας στη θέση Μετόχι - Αλώνια, η οποία βρίσκεται στην διαδρομή του Ολύμπου Λιτόχωρο - Πριόνια, από όπου διέρχεται πολλοί επισκέπτες. Το 2002, με την ίδρυση και λειτουργία του Φορέα Διαχείρισης, ο ρόλος του ήταν και η καταγραφή των επισκεπτών. Όμως, το 2015, με την ίδρυση του Κέντρου Πληροφόρησης, στην έξοδο του Λιτοχώρου προς Πριόνια, λίγο χαμηλότερα από τη θέση Μετόχι - Αλώνια, αποτέλεσε το σημείο όπου καταγράφονται οι επισκέπτες του ορεινού όγκου, εφόσον επιλέγουν να το επισκεφθούν για να περιηγηθούν στην έκθεση ή για να αντλήσουν πληροφορίες. Επισκέπτες καταγράφονται επίσης, αποσπασματικά από τον Φορέα Διαχείρισης, στα Φυλάκια Υποδοχής Επισκεπτών στις θέσεις Μύλοι Λιτοχώρου και Αγίας Κόρης Βροντούς (Κατσακιώρη, 2021). Μεγάλος αριθμός επισκεπτών δεν καταμετράται, καθώς εισέρχεται στον ορεινό όγκο είτε από άλλες εισόδους όπου δεν υπάρχουν υποδομές υποδοχής επισκεπτών είτε εισέρχεται από τις κύριες εισόδους επισκεπτών αλλά εκτός ωραρίου λειτουργίας των υποδομών.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται πίνακες και γραφήματα που περιλαμβάνουν στοιχεία για την επισκεψιμότητα του Ολύμπου. Αυξητική είναι η τάση από το 2001 έως και το 2013, σύμφωνα με τα στοιχεία του Φορέα Διαχείρισης, ενώ έπειτα παρουσιάζεται μείωση του αριθμού επισκεπτών. Επίσης, η μεγαλύτερη επισκεψιμότητα

παρατηρείται τους μήνες από Μάιο έως Οκτώβριο, με το υψηλότερο ποσοστό να καταγράφεται τον Αύγουστο.

Πίνακας 18: Αριθμός επισκεπτών του Ολύμπου, για τα έτη 2001 και 2011 - 2018

Έτος	Αριθμός Επισκεπτών	Μεταβολή %
2001	108.621	-
2011	115.758	7,49
2012	132.209	13,23
2013	158.626	19,98
2014	156.439	-1,95
2015	67.414	-9,44
2016	63.388	-52,87
2017	53.660	-19,17
2018	35.507	-33,83

Πηγή: Γεωργούλη, 2019

Διάγραμμα 9: Επισκεψιμότητα στον Όλυμπο, τα έτη 2001 και 2010 - 2018

Πηγή: Γεωργούλη, 2019

Για τα έτη 2018 - 2020 σημαντικά στοιχεία για την επισκεψιμότητα στον Όλυμπο αντλούνται από τις καταγραφές του Φορέα Διαχείρισης στο Κέντρο Πληροφόρησης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου στο Λιτόχωρο και στο Κέντρο Υποδοχής Επισκεπτών στη θέση Μύλοι.

Αναφορικά με το έτος 2018, καταμετρήθηκαν συνολικά 35.507 επισκέπτες, όπου αρκετοί διανυκτέρευσαν στα καταφύγια που υπάρχουν στις διαδρομές προς τις κορυφές, ενώ η πλειονότητα περιορίστηκε σε αυθημερόν επίσκεψη, κυρίως με όχημα στη διαδρομή Λιτόχωρο-Πριόνια. Η επισκεψιμότητα παρουσίασε τη μεγαλύτερη αύξηση τους μήνες από Μάιο έως και Οκτώβριο με τη μέγιστη να καταγράφεται τον Αύγουστο. Από τα ανωτέρω διαπιστώνεται ότι η πλειονότητα των επισκεπτών παρατηρήθηκε το διάστημα από Μάιο έως και Οκτώβριο, σημειώνοντας ποσοστό 78,70% της συνολικής επισκεψιμότητας του έτους. (ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, 2018).

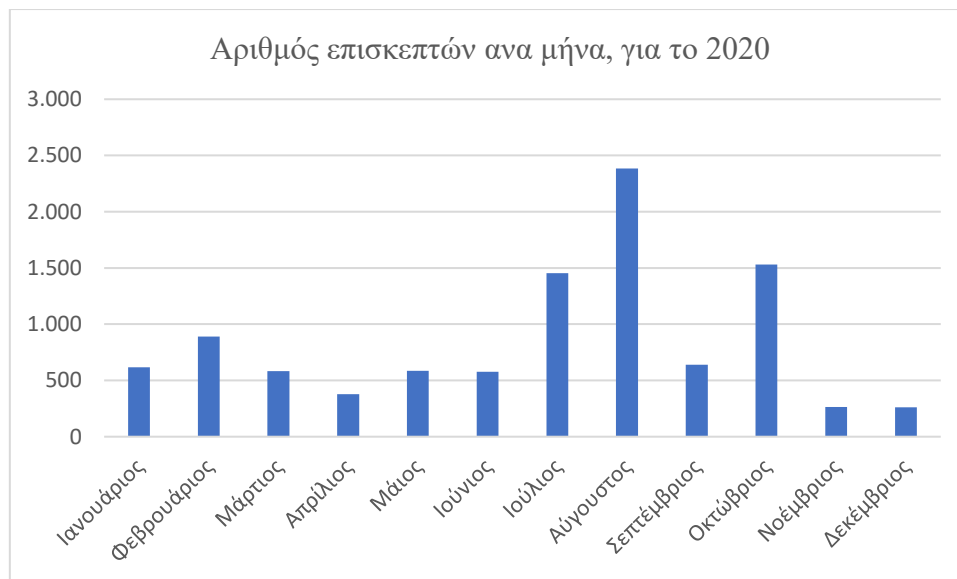
Για το έτος 2020, παρά τις αντίξοες υγειονομικές συνθήκες, τον Όλυμπο επισκέφθηκαν περισσότεροι από 10.000 άτομα. Η μεγαλύτερη επισκεψιμότητα καταγράφηκε τους μήνες Αύγουστο και Οκτώβριο, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα και στο γράφημα.

Πίνακας 19: Επισκεψιμότητα το έτος 2020

Μήνας	Επισκέπτες	Ποσοστό %
Σύνολο	10.169	100
Ιανουάριος	616	6,06
Φεβρουάριος	891	8,76
Μάρτιος	584	5,74
Απρίλιος	379	3,73
Μάιος	586	5,76
Ιούνιος	578	5,68
Ιούλιος	1.453	14,29
Αύγουστος	2.385	23,45
Σεπτέμβριος	639	6,28
Οκτώβριος	1.531	15,06
Νοέμβριος	265	2,61
Δεκέμβριος	262	2,58

Πηγή: ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, 2020

Διάγραμμα 10: Μηνιαία κατανομή επισκεπτών στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου, το έτος 2020

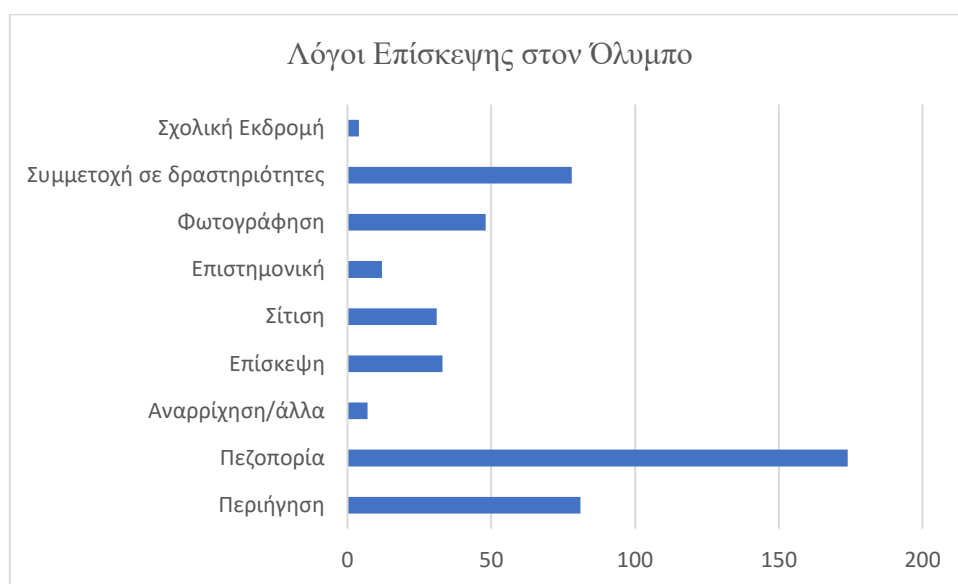

Πηγή: ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, 2020

Σύμφωνα μελέτες αναφορικά με την επισκεψιμότητα του Ολύμπου, φαίνεται ότι η πλειονότητα των επισκεπτών πραγματοποιεί ημερήσια εκδρομή σε δημοφιλείς θέσεις. Οι αλλοδαποί τουρίστες επικεντρώνονται στο παραλιακό μέτωπο της Πιερίας, κυρίως τους θερινούς μήνες. Οι Έλληνες επισκέπτες προέρχονται κατά κύριο λόγο από την ευρύτερη περιοχή, επισκέπτονται τακτικά το βουνό, συνήθως αυθημερόν. Αρκετοί είναι και οι επισκέπτες του Σαββατοκύριακου, οι οποίοι διανυκτερεύουν σε καταφύγια και ξενοδοχεία της περιοχής (Velissariou, Belias and Amoiridis, 2017; Kostopoulou and Kyritsis, 2003).

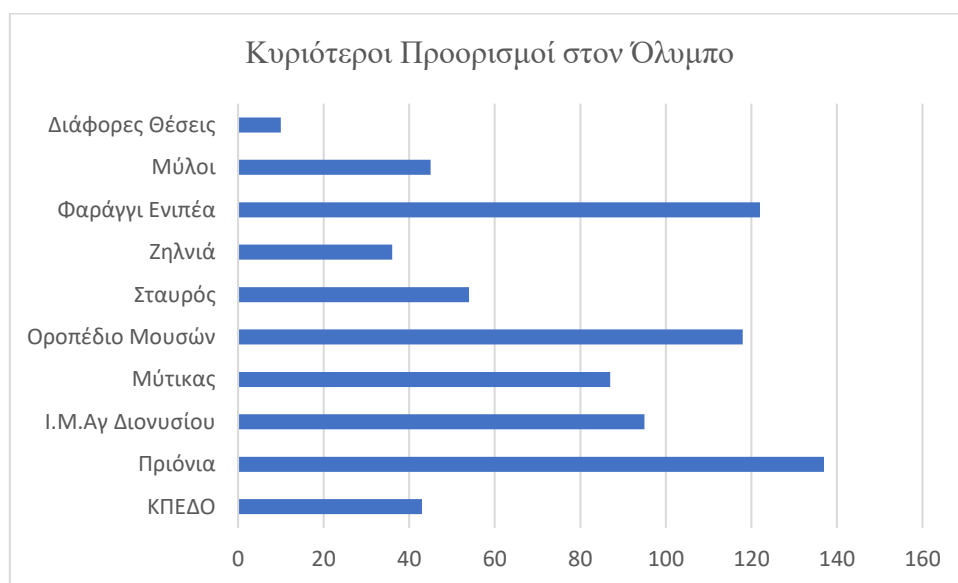
Όπως φαίνεται και στα γραφήματα που ακολουθούν, οι κυριότεροι λόγοι επίσκεψης στον Όλυμπο είναι η πεζοπορία/ορειβασία και η απόλαυση του τοπίου, ενώ τα κύρια στοιχεία που προσελκύουν τους επισκέπτες είναι η μοναδικότητα του τοπίου και η μυθολογική και αρχαιολογική σπουδαιότητά του. Οι προορισμοί με την μεγαλύτερη απήχηση είναι τα Πριόνια, το Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός, το φαράγγι του Ενιπέα και το Οροπέδιο των Μουσών. (Γεωργούλη, 2019; Partsalidou, Zapounidis and Kolokatsi, 2018)

Διάγραμμα 11: Λόγοι επίσκεψης στον Όλυμπο

Πηγή: Γεωργούλη, 2019

Διάγραμμα 12: Κυριότεροι προορισμοί/ θέσεις ενδιαφέροντος στον Όλυμπο

Πηγή: Γεωργούλη, 2019

Τέλος, ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου πραγματοποιεί, ξεναγήσεις σε μαθητικές ομάδες και ενήλικες, στον εκθεσιακό χώρο του Κέντρου Πληροφόρησης, αλλά σε επιλεγμένες θέσεις ενδιαφέροντος στον ορεινό όγκο, όπως η νέα και η παλαιά Ιερά Μονή Αγίου Διονυσίου, η Ζηλνιά, το Καταφύγιο Σταυρού, τα Πριόνια, ο καταρράκτης Περιβολάκι, ο Ορλιάς, η περιοχή Μύλοι-Βυθός, ο Λάκκος, το Άγιο Σπήλαιο, καθώς και ο Αρχαιολογικός χώρος του Δίου.

Η ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου διαθέτει πολλούς αξιόλογους τουριστικούς πόρους, φυσικούς, πολιτιστικούς αλλά και ιστορικούς. Αποτελεί ιδιαίτερο τόπο, που μπορεί να προσφέρει στον επισκέπτη πολλές επιλογές για εξερεύνηση, όπως είναι το παγκοσμίως γνωστό βουνό Όλυμπος, σύμβολο του σύγχρονου ευρωπαϊκού πολιτισμού, ο ποταμός Ενιπέας, το περίφημο Αρχαίο Δίον, ιερή πόλη των Μακεδόνων και τόπος λατρείας του Ολυμπίου Διός, που περιλαμβάνει ένα από τα σπουδαιότερα αρχαιολογικά πάρκα της Ελλάδας, το αρχαίο θέατρο καθώς και το αρχαιολογικό μουσείο. Επίσης, υπάρχουν τα αρχαία Λείβηθρα που βρίσκονται στους πρόποδες του Ολύμπου, στην παλιά Λεπτοκαρυά, και περιλαμβάνουν αρχαιολογικό χώρο, το Κάστρο του Πλαταμώννα, οι βυζαντινές και μεταβυζαντινές μονές και εκκλησίες, καθώς και οι παραδοσιακοί οικισμοί, με χαρακτηριστικότερη την παλιά Λεπτοκαρυά, που περιβάλλονται από δάση και χαρακτηρίζονται από ενδιαφέρουσα μακεδονική αρχιτεκτονική. Επομένως, ανεξάρτητα από το σπουδαίο φυσικό απόθεμα, που παρουσιάζει η περιοχή, διαθέτει και αρχαιολογικό και ιστορικό ενδιαφέρον. (Κατερίνα Μπόλη & Μαρία Κατσακίωρη)

Η περιοχή διαθέτει μακραίωνη ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά, πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα, που καλύπτει όλες τις περιόδους της ελληνικής ιστορίας, σπουδαίους αρχαιολογικούς χώρους, βυζαντινά μνημεία και μνημεία ανθρωπίνης ιστορίας, με μεγάλη επισκεψιμότητα. Επίσης, η περιοχή είναι πόλος έλξης και θρησκευτικού τουρισμού, καθώς συναντάται μεγάλος αριθμός από βυζαντινά και μεταβυζαντινά μοναστήρια και εκκλησίες. Η ορεινή περιοχή διαθέτει σημαντικούς πόλους έλξης επισκεπτών, όπως είναι Εθνικός Δρυμός του Ολύμπου, που έλκει περίπου 100.000 επισκέπτες το χρόνο. Επομένως, παρουσιάζει σημαντικές προοπτικές και δυνατότητες ανάπτυξης.

Ο Όλυμπος θεωρείται κατοικία των 12 Θεών της ελληνικής μυθολογίας και το ψηλότερο βουνό της Ελλάδας (2.917μ), χαρακτηρισμένος Εθνικός Δρυμός από το 1938, ενώ το 1981 έχει χαρακτηριστεί από την UNESCO διατηρητέο οικοσύστημα της παγκόσμιας βιόσφαιρας, καταχωρημένο στον κατάλογο NATURA 2000, ως ζώνη ειδικής προστασίας και τόπος κοινοτικού ενδιαφέροντος (Πασχαλούδης, 2004). Το 1985 ανακηρύχτηκε αρχαιολογικός και ιστορικός τόπος. Οι δρόμοι και τα μονοπάτια που διασχίζουν τον ορεινό όγκο, επιτρέπουν στον επισκέπτη να γνωρίσει το βουνό, το πλήθος χλωρίδας και πανίδας που διαθέτει και το φυσικό κάλος του. (Επιμελητήριο Πιερίας, 2018)

Η υψηλή πολιτισμική και οικολογική αξία της ευρύτερης περιοχής έχει αναγνωρισθεί σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, γεγονός που αντανακλάται στο αυστηρό και εκτεταμένο καθεστώς προστασίας που έχει θεσπιστεί αλλά και στο χαρακτηρισμό 24 θέσεων ως χώρων αρχαιολογικής αξίας, 28 μνημείων, την ύπαρξη 22 θρησκευτικών χώρων ιδιαίτερης ιστορικής και αρχιτεκτονικής αξίας.

Ο τομέας του τουρισμού αποτελεί ένα από τους σημαντικότερους τομείς οικονομικής δραστηριότητας και η περιοχή μελέτης παρουσιάζει μεγάλο συγκριτικό πλεονέκτημα λόγω της πολυμορφίας του τοπίου, του πολιτιστικού της πλούτου, του ιστορικού και αρχαιολογικού περιβάλλοντος διεθνούς ακτινοβολίας και των αξιόλογων φυσικών πόρων, τις προστατευόμενες περιοχές, τα υδατικά αποθέματα που διαθέτει, καθώς και την άμεση σύνδεση με τα εθνικά και διεθνή μεταφορικά και ενεργειακά δίκτυα.

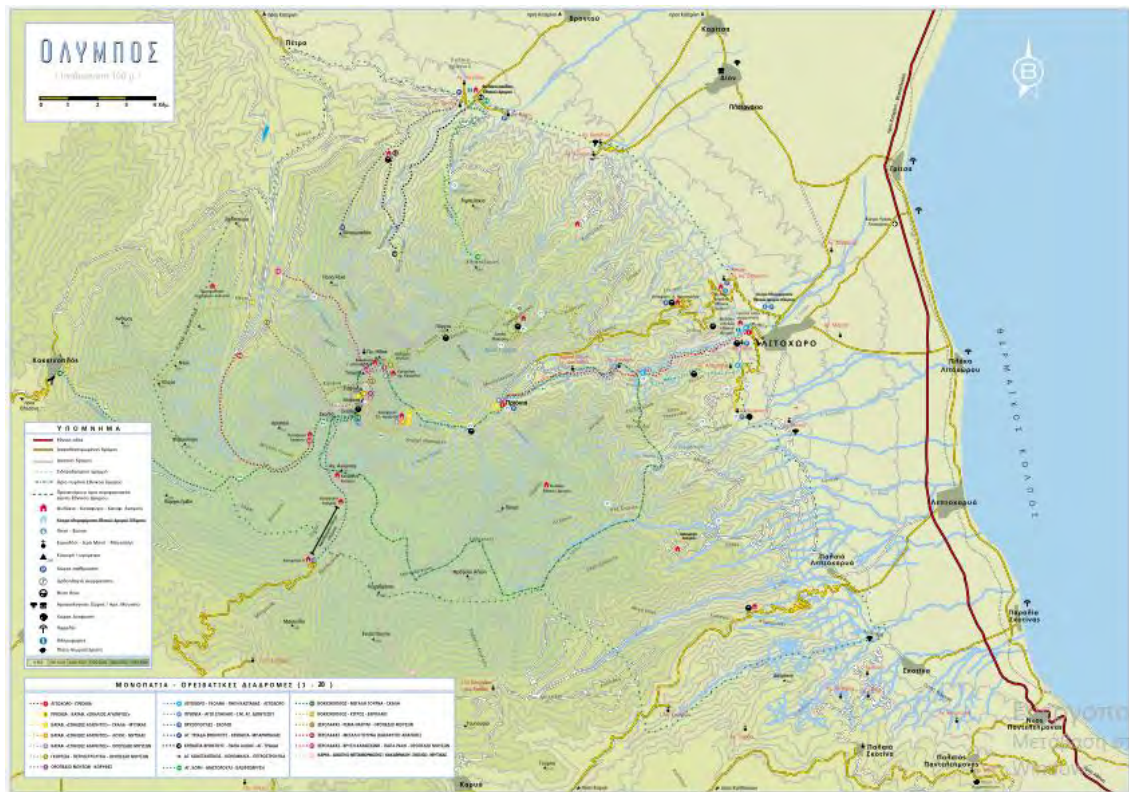
Τέλος, παρατίθενται χάρτες οι οποίοι παρουσιάζουν την συνολική εικόνα της περιοχής μελέτης, τα καταφύγια, τα μονοπάτια και τις διαδρομές, καθώς και τις διάφορες υποδομές που εντοπίζονται στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου.

Χάρτης 11: Μονοπάτια-Ορειβατικές Διαδρομές (1)

Πηγή: <https://ypen.gov.gr>

Χάρτης 12: Μονοπάτια-Ορειβατικές Διαδρομές (2)

Πηγή: <https://ypen.gov.gr>

Κύρια επιδίωξη είναι η διατήρηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, ωστόσο επιδίωξη αποτελεί και η ανάπτυξη της περιοχής. Οι ορεινές περιοχές παρέμεναν μέχρι πριν λίγα χρόνια αναξιοποίητες, ενώ υπήρχαν προοπτικές ανάπτυξης, βέβαια τα τελευταία χρόνια παρατηρείται στροφή των διεθνών τουριστικών τάσεων στο ορεινό τουρισμό. Επομένως, η ποικιλία του χώρου και των πόρων καθιστά ιδιαίτερα προνομιακή την ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου, σαν χώρο εφαρμογής και ανάπτυξης εναλλακτικών προτύπων τουριστικής ανάπτυξης. Οι νέες αντιλήψεις και η σύγχρονη τουριστική συμπεριφορά, ελκύουν όλο και μεγαλύτερο αριθμό τουριστών σε εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού. Ο τουρισμός μπορεί να αποτελέσει καταλυτικό μοχλό της γνώσης της ιστορίας, του πολιτισμού, των παραδόσεων των λαών και της ποικιλομορφίας τους και της προστασίας των πλούσιων φυσικών πόρων (Ζαχαράτος και Τσάρτας, 1999).

3.8. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΕΙΛΕΣ

Η ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου δέχεται πιέσεις από διάφορους παράγοντες, οι οποίοι διακρίνονται σε φυσικούς παράγοντες και παράγοντες από την άσκηση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Στις ανθρωπογενείς επιδράσεις κατατάσσονται οι επεμβάσεις από κατοίκους ή επισκέπτες της περιοχής, επιβαρύνοντας το οικοσύστημα του Ολύμπου.

➤ Περιβαλλοντικές πιέσεις

Οι βασικοί φυσικοί παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά την ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου είναι οι εξής.

- Πρώτος παράγοντας είναι η δράση του κλίματος στο συγκεκριμένο γεωλογικό υπόβαθρο, όπου συγκεκριμένα οι μεγάλες ημερήσιες μεταβολές της θερμοκρασίας, κυρίως σε περιοχές με μεγάλο υψόμετρο, προκαλούν αποσάθρωση και θρυμματισμό του ρωγματοποιημένου ασβεστόλιθου, με αποτέλεσμα να υποβαθμίζεται το έδαφος. Ωστόσο, πρόκειται για έναν φυσικό παράγοντα που δεν μπορεί να υπολογιστεί και να ελεγχθεί.
- Δεύτερος παράγοντας είναι η διαβρωτική δράση των απορροϊκών νερών, η οποία προκαλείται από τις έντονες κλίσεις και σε συνδυασμό με τις έντονες βροχοπτώσεις, συμβάλλουν στην μεγέθυνση του φαινομένου αυτού. Πρόκειται για έναν παράγοντα που μπορεί να περιοριστεί με κατάλληλα μέτρα και έργα προστασίας.
- Το βασικό φυσικό αίτιο που μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τον Όλυμπο είναι οι πυρκαγιές που προκαλούνται από κεραυνούς, κυρίως στα πευκοδάση. Ο κίνδυνος πυρκαγιάς είναι αυξημένος κυρίως τους θερινούς μήνες, λόγω των υψηλών θερμοκρασιών. Σχεδόν όλα τα δάση του δρυμού έχουν υποστεί εκτεταμένες και έντονες πυρκαγιές, χωρίς τις οποίες η βλάστηση του Ολύμπου θα ήταν πολύ περισσότερο πυκνή από όσο είναι σήμερα και αυτό επιβεβαιώνεται από την απουσία ηλικιωμένων ατόμων σε χαμηλότερα υψόμετρα (Ανδρεδάκης 1996). Η εκδήλωση του φαινομένου σχετίζεται με την ελλιπή, ή και ανύπαρκτη διαχείριση του δασικού οικοσυστήματος και την απουσία μηχανισμών ελέγχου, με αποτέλεσμα τη συγκέντρωση μεγάλων ποσοτήτων νεκρής βιομάζας που αυξάνουν τον κίνδυνο εκδήλωσης πυρκαγιών. Το συγκεκριμένο φαινόμενο δύναται να αντιμετωπιστεί μέσα από το πλαίσιο της αντιπυρικής προστασίας.

- Τέταρτος παράγοντας είναι οι ασθένειες που μπορεί να προκαλέσουν μείωση του αριθμού των ειδών και κατά συνέπεια στην υποβάθμιση των οικοσυστημάτων του βουνού.
- Τέλος, ένα άλλο φυσικό αίτιο είναι οι χιονολισθήσεις στο βουνό του Ολύμπου, ένα φαινόμενο που προκαλείται λόγω του έντονου ανάγλυφου του εδάφους και λόγω ότι ορισμένες περιοχές μεγάλων υψομέτρων, διαθέτουν χαμηλή βλάστηση, επομένως δεν μπορούν να συγκρατήσουν τις μάζες χιονιού. Το φαινόμενο αυτό είναι μικρής έκτασης και δεν προκαλεί ιδιαίτερα προβλήματα.

➤ Πιέσεις από ανθρωπογενείς δραστηριότητες

Τα προβλήματα από την άσκηση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στον Όλυμπο θεωρούνται πιο σοβαρά, καθώς με τις ανθρώπινες επεμβάσεις προκαλούνται σοβαρές αλλοιώσεις και καταστροφές στα διάφορα οικοσυστήματα του βουνού. Οι συνεχείς ανθρώπινες επεμβάσεις έχουν αλλοιώσει το τοπίο της ευρύτερης περιοχής του Ολύμπου. Ορισμένες από τις δραστηριότητες που έχουν προκαλέσει σημαντικές επιπτώσεις στους τύπους βλάστησης και στα είδη, ασκούνταν στο παρελθόν με μεγάλη ένταση, ενώ πλέον έχουν περιορισθεί σημαντικά, λόγω του καθεστώτος προστασίας. Σύμφωνα με το Γενικό Διαχειριστικό Σχέδιο Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, οι επεμβάσεις αυτές είναι οι εξής.

- Πρώτος και κύριος παράγοντας είναι οι πυρκαγιές που προκαλούνται από ανθρωπογενείς δραστηριότητες, οι οποίες προκύπτουν από την αύξηση της επισκεψιμότητας στον Όλυμπο, επομένως αυξάνονται και οι πιθανότητες πρόκλησης πυρκαγιάς από αμέλεια. Άλλα αίτια που μπορεί να συμβάλλουν στην εκδήλωση πυρκαγιών στο βουνό, είναι η ύπαρξη γεωργικών εκμεταλλεύσεων περιμετρικά του, η μεγάλη συσσώρευση βιομάζας, καθώς και η ύπαρξη του Πεδίου Βολής Αρμάτων.
- Επόμενος παράγοντας είναι η κτηνοτροφική δραστηριότητα η οποία έχει μειωθεί τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο, ιδιαίτερα στην δυτική πλευρά του βουνού η κτηνοτροφική δραστηριότητα είναι έντονη, με αποτέλεσμα η υπέρμετρη και ανεξέλεγκτη βόσκηση σε ευαίσθητες περιοχές να αποτελούν απειλή.
- Παράγοντας που ασκεί πιέσεις στη σύσταση του Ολύμπου είναι οι λαθροϋλοτομίες. Οι αυθαίρετες υλοτομίες προκαλούν υποβάθμιση της βιολογικής και οικολογικής ποικιλομορφίας του οικοσυστήματος και αισθητική υποβάθμιση της περιοχής, ενώ ταυτόχρονα αυξάνουν τον κίνδυνο εκδήλωσης πυρκαγιάς λόγω των υπολειμμάτων

που ξεραίνονται και γίνονται εστίες έναρξης πυρκαγιών κατά τη θερινή περίοδο. Οι λαθροϋλοτομίες έχουν σήμερα περιοριστεί, ωστόσο στο παρελθόν ήταν έντονες, γινόταν σε μεγάλη έκταση και αφορούσαν σχεδόν όλα τα είδη της περιοχής του Δρυμού, όπως πεύκη, ελάτη, οξιά, δρυς και τα δάση του ρόμπολου. (Ζάγκας 1994β)

- Στη συνέχεια, σημαντικός παράγοντας αποτελεί και η λαθροθηρία, που είναι αποτέλεσμα της έλλειψης συνείδησης. Ειδικότερα, παρατηρούνται έντονα κρούσματα θήρας ειδών, όπως του αγριόγιδου. Η φύλαξη και η ενημέρωση με σκοπό την ενίσχυση της οικολογικής συνείδησης αποτελούν βασικούς παράγοντες μείωσης του φαινομένου. Η λαθροθηρία αποτελεί σοβαρή απειλή, καθώς προκαλεί μείωση των πληθυσμών των προστατευόμενων και απειλούμενων ειδών της άγριας πανίδας της περιοχής. Χαρακτηριστική είναι η μείωση του πληθυσμού του αγριόγιδου λόγω της θήρας, αλλά και εξαιτίας διαφόρων ασθενειών ή της γενικότερης κατάστασης διατήρησης των ενδιαιτημάτων του (Μαλακού 1985).
- Ο επόμενος παράγοντας αφορά τα έργα υποδομής, τα οποία αποτελούν την πιο ορατή παρέμβαση του ανθρώπου στο φυσικό περιβάλλον, καθώς μειώνουν την αισθητική του τοπίου. Η κατασκευή παράνομων κτισμάτων, κατασκευών και η διάνοιξη δρόμων, σε πολλές περιπτώσεις σε μεγάλο υψόμετρο και με αρκετά μεγάλες διαστάσεις των γεωμετρικών στοιχείων τους, όπως το ύψος πρηνών, τις προηγούμενες δεκαετίες ήταν έντονη. Πλέον το φαινόμενο αυτό έχει περιοριστεί, ωστόσο, οι δρόμοι που ήδη διανοίχτηκαν υπάρχουν ακόμα, αλλοιώνοντας την αισθητική του τοπίου του Ολύμπου, προκαλώντας καταστροφή μεγάλου πλάτους ζώνης βλάστησης και συμβάλλοντας στην ανεξέλεγκτη κυκλοφορία οχημάτων. Η κατασκευή των δρόμων έχει τη μεγαλύτερη αρνητική επίδραση, καθώς αποτελεί μεγάλης κλίμακας έργο.
- Η βόσκηση στα δάση της περιοχής του Δρυμού τα τελευταία χρόνια έχει μειωθεί και όσο περιορίζεται στις επιτρεπόμενες εκτάσεις της Περιφερειακής Ζώνης δεν αποτελεί σοβαρό κίνδυνο για το οικοσύστημα του Ολύμπου. Απαραίτητος είναι ωστόσο ο έλεγχος της άσκησης της βόσκησης, να πραγματοποιείται μέσα στα νόμιμα πλαίσια, ώστε να μην επιβαρύνει τη σύνθεση του βουνού. Η άσκηση της κτηνοτροφίας έχει επίσης περιοριστεί, όμως το βασικότερο πρόβλημα είναι η βόσκηση σε τμήματα των εκτάσεων που είχαν πληγεί από πυρκαγιές. Αποτέλεσμα της ανεξέλεγκτης βόσκησης είναι η καταστροφή της βλάστησης και ιδίως των σπάνιων ειδών, η διάβρωση των εδαφών και η υποβάθμιση της ποιότητας των υδάτων.

- Πίεση αποτελεί επίσης, η ανεξέλεγκτη απόθεση απορριμμάτων στο βουνό από επισκέπτες, η ελλιπής διαχείριση των απορριμμάτων, καθώς και παράνομη εναπόθεση οικιακών, οικοδομικών και όλων των ειδών απορριμμάτων σε μη επιτρεπτές θέσεις. Υπάρχουν είδη απορριμμάτων που λόγω της χημικής τους σύνθεσης αποικοδομούνται δύσκολα ή καθόλου, παραμένοντας στην προστατευόμενη περιοχή, με αποτέλεσμα να μειώνουν σημαντικά την αισθητική αξία του βουνού και να το υποβαθμίζουν.
- Τέλος, υφίσταται και λοιπές απειλές για την περιοχή του Ολύμπου, όπως το πεδίο Βολής Αρμάτων που υπάρχει στις υπώρειες του βουνού, περιοχή πάνω από τα Δίον, που συμβάλλει στην αύξηση απειλής πυρκαγιάς και έρχεται σε σύγκρουση με το πολιτιστικό και φυσικό τοπίο του βουνού, ενώ επίσης υποβαθμίζει περιβαλλοντικά και αισθητικά το τοπίο, λόγω της απόθεσης απορριμμάτων.
- Κύριος παράγοντας είναι και οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τομέα του τουρισμού. Συγκεκριμένα ο ανεξέλεγκτος τρόπος με τον οποίο ασκείται, αποτελεί βασικό αίτιο υποβάθμισης της ποιότητας και σύνθεσης του βουνού, καθώς και αλλοίωσης των ποιοτικών χαρακτηριστικών του. Η τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής προσφέρει θετικά αλλά και αρνητικά αποτελέσματα στον τόπο προορισμού. Η συμβολή του τουρισμού φέρει θετικές επιπτώσεις στην περιοχή, όπως η ενίσχυση της οικονομίας και η βελτίωση της ποιότητας των έργων υποδομής. Ωστόσο ο τομέας του τουρισμού, προκαλεί και αρνητικές επιπτώσεις όπως, οι έντονες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις εποχιακά, σε θέσεις όπως στα Πριόνια και στον Ενιπέα, επομένως προκαλούνται χωρικές και χρονικές υπερφορτίσεις στους φυσικούς αποδέκτες της περιοχής. Επίσης, επίπτωση του τομέα είναι οι αλλαγές στις χρήσεις γης προκειμένου να ικανοποιηθεί ζήτηση σε ξενοδοχειακά καταλύματα, χώρους αναψυχής και εστιατόρια και η αυθαίρετη δόμηση που υποβαθμίζει το τοπίο και αλλοιώνει τον χαρακτήρα, την ταυτότητα και τη φυσιογνωμία της περιοχής. Η εποχιακή αυξημένη κυκλοφορία αυτοκινήτων, αποτελεί επίσης πίεση καθώς προκαλεί ηχορύπανση και μόλυνση της ατμόσφαιρας. Σημαντική πίεση είναι και η αυξημένη κίνηση των οχημάτων, κυρίως στην επαρχιακή οδό Λιτόχωρο - Πριόνια, ενώ ταυτόχρονα υπερσυγκέντρωση και άναρχη στάθμευση των οχημάτων σε χώρους στάθμευσης, καθώς και ανεπάρκεια ή και απουσία μηχανισμού αποτελεσματικής αντιμετώπισης ατυχημάτων. Επιπλέον, πρόβλημα αποτελεί η καταστροφή σημάνσεων, ενημερωτικών υποδομών και άλλων τεχνικών έργων και υλικών, η απουσία τεχνικών έργων και κατασκευών, για την ασφάλεια των

επισκεπτών. Η συντήρηση των μονοπατιών που χρησιμοποιούνται από τους πεζοπόρους και τους ορειβάτες και των υποδομών χαρακτηρίζεται ως ανεπαρκής, η οποία σήμερα γίνεται με τη συμβολή των εθελοντών. (Ε.Π.Μ. Εθνικού Δρυμού Ολύμπου 2004).

Σύμφωνα με τα παραπάνω και με την φέρουσα ικανότητα του βουνού, η υφιστάμενη τουριστική αξιοποίηση του Εθνικού Δρυμού παρουσιάζει σοβαρά προβλήματα. (Διαμαντόπουλος και συν. 2003). Υπάρχει αναγκαιότητα για μεγαλύτερη εξειδίκευση του τουριστικού προϊόντος και διαφοροποίηση της τουριστικής ζήτησης, άρα ανάπτυξη ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Κυρίως είναι απαραίτητη η άσκηση του βιώσιμου τουρισμού στην προστατευόμενη περιοχή του Ολύμπου, ώστε να υπάρξουν οφέλη προς το περιβάλλον, την οικονομία και την κοινωνία, διαφορετικά οι αρνητικές επιπτώσεις μπορεί να προβούν μη αναστρέψιμες.

Στον τουρισμό, η εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας προήλθε από την ανάγκη επίλυσης των προβλημάτων που προκάλεσε ο μαζικός τουρισμός και εφαρμόστηκε με στόχο την περιβαλλοντική προστασία. Για την επίτευξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης σε μια περιοχή, δεν πρέπει να παρατηρείται υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας του τόπου υποδοχής και πρέπει να προστατεύονται οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι της.

Για να μπορέσει η τουριστική δραστηριότητα να είναι μακροπρόθεσμα βιώσιμη, θα πρέπει ο αριθμός των τουριστών και η κατανομή τους στους τουριστικούς προορισμούς να βρίσκεται υπό έλεγχο. Η μέτρηση της φέρουσας ικανότητας αποτελεί ένα βασικό εργαλείο για τον σχεδιασμό της ανάπτυξης βιώσιμων τουριστικών προτύπων. Με βασικό άξονα τη φέρουσα ικανότητα, επιτυγχάνεται η ποιοτικότερη χρήση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων των προορισμών, η χάραξη αναπτυξιακής τουριστικής πολιτικής και η προστασία του περιβάλλοντος.

3.9. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ ΤΟΥ ΥΠΕΡΚΕΙΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Στη συγκεκριμένη ενότητα καταγράφονται κατευθύνσεις που δόθηκαν από τα χωροταξικά εργαλεία, οι οποίες έχουν σχέση με το τοπίο, αλλά και κατευθύνσεις που αφορούν την περιοχή μελέτης.

3.9.1. ΕΙΔΙΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ (ΦΕΚ 1138 Β/11.06.2009)

Το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό (ΦΕΚ 3155/2013) αναθεωρήθηκε το 2013. Στο εν λόγω πλαίσιο πραγματοποιούνταν διαχωρισμός των αναπτυσσόμενων από τις αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές, ενώ επίσης προσδιορίζονταν οι περιοχές που θεωρούνταν κατάλληλες για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού. Το 2015 ακυρώθηκε το ΕΧΠ Τουρισμού του 2013, καθώς πολλοί φορείς και περιβαλλοντικές ομάδες απευθύνθηκαν στο ΣτΕ (Συμβούλιο της Επικρατείας) κατά της συγκεκριμένης αναθεώρησης. Έπειτα από την ακύρωση του ΕΧΠ Τουρισμού του 2015, σε ισχύ είναι το ΕΧΠ του 2009 και η χωροθέτηση και αδειοδότηση των τουριστικών υποδομών ακολουθεί τις κατευθύνσεις των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων.

Ο ελλαδικός χώρος κατηγοριοποιείται και προσεγγίζεται σύμφωνα με την ένταση και το είδος της τουριστικής δραστηριότητας, τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά και την ευαισθησία των πόρων που διαθέτει και διαχωρίζεται σε κατηγορίες περιοχών. Η περιοχή μελέτης, δηλαδή το τμήμα του Ολύμπου που εντοπίζεται εντός των διοικητικών συνόρων της Περιφερειακής Ενότητας Πιερίας, σύμφωνα με το Διάγραμμα του ΕΧΠ για τον Τουρισμό με τίτλο «Χάρτης Βασικών Κατευθύνσεων Χωρικής Οργάνωσης του τουρισμού», εντάσσεται στην κατηγορία Β και ειδικότερα στην υποκατηγορία Β2, Περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ήπιου και εναλλακτικού τουρισμού (άρθρο 5 του ΕΧΠ).

Σύμφωνα με το Άρθρο 4, όπου πραγματοποιείται κατηγοριοποίηση του εθνικού χώρου, η υπό μελέτη περιοχή εντάσσεται στις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές, οι οποίες χαρακτηρίζονται από παρουσία ιδιαίτερων φυσικών και πολιτισμικών

χαρακτηριστικών, σχετικά αξιόλογη ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων, περιορισμένη αξιοποίηση τουριστικών πόρων, δυνατότητα επιπλέον διαφοροποίησης και εμπλουτισμού του τουριστικού προϊόντος σε σχέση με τις ήδη αναπτυγμένες τουριστικά περιοχές και ύπαρξη ή προγραμματιζόμενη ανάπτυξη αποδεκτού επιπέδου υποδομών (άρθρο 4 του ΕΧΠ). Στη συνέχεια πραγματοποιείται καταγραφή των κατευθύνσεων χωρικής οργάνωσης και ανάπτυξης όπως αναφέρονται στο άρθρο 5 του ΕΧΠ για τον Τουρισμό.

- Διατήρηση, προστασία και ανάδειξη των φυσικών, ιστορικών, αρχιτεκτονικών, κ.α., σημείων του χώρου με «μοναδικά» χαρακτηριστικά καθώς και του χαρακτήρα, της κλίμακας και των χαρακτηριστικών των οικισμών.
- Λήψη μέτρων για την έγκαιρη πρόληψη φαινομένων υποβάθμισης της ποιότητας των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων και συνδυασμένη προβολή τους.
- Συγκρότηση τοπικών πολυθεματικών δικτύων και βελτίωση της προσβασιμότητας μεταξύ των πόλων και των πόρων που τα συγκροτούν με περιβαλλοντικά ήπιες παρεμβάσεις στις οδικές συνδέσεις.
- Κατασκευή νέων, συμπλήρωση και αναβάθμιση υφιστάμενων τεχνικών, κοινωνικών (περίθαλψης και αθλητισμού), περιβαλλοντικών και πολιτιστικών υποδομών (μουσεία, τεχνολογικά – θεματικά πάρκα, κ.λπ.).
- Περιορισμός της δόμησης νέων υποδομών φιλοξενίας, εστίασης και λοιπών σχετικών με τον τουρισμό υποδομών, στον Ηπειρωτικό χώρο, εντός οικισμών καθώς και σε μια ζώνη πλάτους 500 μέτρων από τα όριά τους στις περιπτώσεις που διαπιστώνεται σχετικός κορεσμός (ποσοστό αδόμητων γηπέδων <40%). Ο περιορισμός αυτός δεν ισχύει: α) Για την επέκταση υφιστάμενων εγκαταστάσεων για λόγους βιωσιμότητας των μονάδων, β) για την δημιουργία ειδικών τουριστικών υποδομών με ή χωρίς υποδομές φιλοξενίας που από τη φύση τους συνδέονται με την αξιοποίηση πόρων με έντονη χωρική εξάρτηση π.χ. (ιαματικές πηγές) και γ) για τη δημιουργία ενός μικρού αριθμού ολοκληρωμένων τουριστικών αναπτύξεων του άρθρου 9 του παρόντος για την υποστήριξη των ευρύτερων περιοχών στις οποίες εντάσσονται.
- Προσαρμογή της τυπολογίας των καταλυμάτων (μορφολογικοί περιορισμοί, δυναμικότητα, τάξεις) και άλλων σχετικών με τον τουρισμό υποδομών σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής και των ειδικών μορφών που υποστηρίζουν.

- Προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος συμπεριλαμβανομένης της προστασίας της βιοποικιλότητας και του τοπίου.
- Επανάχρηση αξιόλογων κτιρίων ή συνόλων.
- Αξιοποίηση των εκάστοτε τοπικών πόρων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού (αγροτουρισμού, περιηγητικού, πεζοπορικού, πολιτιστικού τουρισμού, κ.α.)
- Στήριξη δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην αναβάθμιση της εικόνας και γενικότερα στην ανάδειξη και προβολή των χαρακτηριστικών και της φυσιογνωμίας του αγροτικού χώρου.
- Δημιουργία δικτύων μονοπατιών (εθνικών, ευρωπαϊκών) και διαδρομών («δρόμοι» καπνού, αμπέλου, ελιάς κ.α.) περιβαλλοντικής ευαισθησίας και εκπαίδευσης.
- Δημιουργία υποδομών στήριξης, προώθηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και πιστοποίησης απασχολούμενων σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού (Eco - Management and Audit Scheme - EMAS).
- Προώθηση προγραμμάτων στήριξης αγροτικών ή και παραδοσιακών μεταποιητικών δραστηριοτήτων φιλικών προς το περιβάλλον (στήριξη ολοκληρωμένης ή βιολογικής γεωργίας, προϊόντων ονομασίας προέλευσης, παραδοσιακών τεχνικών, κ.ά.).
- Ενίσχυση του προσανατολισμού των συνεχιζόμενων ευρωπαϊκών προγραμμάτων για τον αγροτικό χώρο (Leader+, ΟΠΑΑΧ) προς μια ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη, πέραν της αποκλειστικής χρηματοδότησης καταλυμάτων.
- Προώθηση τοπικών συμφώνων ποιότητας.

Επομένως, ένας από τους κύριους στόχους του ΕΧΠ για τον Τουρισμό είναι η προώθηση μίας ισόρροπης ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας, η οποία βασίζεται στα φυσικά, πολιτιστικά, καθώς και κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά της εκάστοτε περιοχής. Ταυτόχρονα τονίζεται η αναγκαιότητα για προστασία, ανάδειξη και διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος, της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπίου, καθώς και η διατήρηση της βιοποικιλότητας. Ειδικότερα για την περιοχή μελέτης η οποία ανήκει στις περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης ήπιου και εναλλακτικού τουρισμού δίνονται κατευθύνσεις ρυθμιστικού αλλά και κανονιστικού χαρακτήρα.

3.9.2. ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (ΦΕΚ2464/2008)

Στο Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), δίνονται οι αναγκαίοι όροι, περιορισμοί και κατευθύνσεις που αφορούν την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος.

Ειδικότερα, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση της περιοχής μελέτης, αυτή εντάσσεται στις περιοχές αποκλεισμού και ζώνες ασυμβατότητας, αναφορικά με τη χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων (άρθρο 6, ΕΧΠ ΑΠΕ). Στο εν λόγω πλαίσιο τονίζεται πως πρέπει να αποκλείεται η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων εντός:

- Των κηρυγμένων διατηρητέων μνημείων της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και άλλων μνημείων μείζονος σημασίας.
- Των περιοχών απολύτου προστασίας της φύσης. Ένα τμήμα της περιοχής μελέτης εντάσσεται σε αυτή την κατηγορία.
- Των ορίων των Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας.
- Των πυρήνων των εθνικών δρυμών και των κηρυγμένων μνημείων της φύσης και των αισθητικών δασών. Ένα τμήμα της περιοχής μελέτης εντάσσεται σε αυτή την κατηγορία.
- Των οικοτόπων προτεραιότητας περιοχών της Επικράτειας που έχουν ενταχθεί ως τόποι κοινοτικής σημασίας στο δίκτυο ΦΥΣΗ 2000. Ένα τμήμα της περιοχής μελέτης εντάσσεται σε αυτή την κατηγορία.
- Των εντός σχεδίων πόλεων και ορίων οικισμών προ του 1923 ή κάτω των 2.000 κατοίκων περιοχών.
- Των Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων του τριτογενούς τομέα.
- Των ατύπως διαμορφωμένων, στο πλαίσιο της εκτός σχεδίου δόμησης, τουριστικών και οικιστικών περιοχών.
- Των ακτών κολύμβησης.
- Των τμημάτων των λατομικών περιοχών και μεταλλευτικών και εξορυκτικών ζωνών που λειτουργούν επιφανειακά.

Στη συνέχεια, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση της περιοχής μελέτης, εντάσσεται στις περιοχές αποκλεισμού, αναφορικά με τη χωροθέτηση Μικρών Υδροηλεκτρικών Έργων (Μ.ΥΗ.Ε.) (άρθρο 14, ΕΧΠ ΑΠΕ). Αναφορικά με τους κανόνες χωροθέτησης των Μ.ΥΗ.Ε., το ΕΧΠ για τις ΑΠΕ τονίζει πως η χωροθέτησή τους αποκλείεται εντός:

- Των κηρυγμένων διατηρητέων μνημείων της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και των άλλων μνημείων μείζονος σημασίας.
- Των περιοχών απολύτου προστασίας της φύσης και προστασίας της φύσης.
- Των Υγροτόπων διεθνούς σημασίας.
- Των πυρήνων των Εθνικών Δρυμών, των κηρυγμένων μνημείων της φύσης και των αισθητικών δασών.
- Των οικοτόπων προτεραιότητας περιοχών της Επικράτειας που έχουν ενταχθεί ως τόποι κοινοτικής σημασίας στο δίκτυο ΦΥΣΗ 2000.
- Των παραδοσιακών οικισμών και των ιστορικών κέντρων ή τμημάτων πόλεων.
- Των τμημάτων των λατομικών περιοχών και μεταλλευτικών και εξορυκτικών ζωνών που λειτουργούν επιφανειακά.
- Άλλων περιοχών ή ζωνών που υπάγονται σήμερα σε ειδικό καθεστώς χρήσεων γης.

Αναφορικά με τη χωροθέτηση εγκαταστάσεων εκμετάλλευσης της ηλιακής ενέργειας, ως ζώνες αποκλεισμού στις οποίες πρέπει να αποκλείεται η εγκατάστασή τους και στις οποίες εντάσσεται η περιοχή μελέτης, ορίζονται οι εξής κατηγορίες περιοχών (άρθρο 17, παρ.2., ΕΧΠ ΑΠΕ):

- Των κηρυγμένων διατηρητέων μνημείων της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και άλλων μνημείων μείζονος σημασίας.
- Οι περιοχές απολύτου προστασίας της φύσης και του τοπίου.
- Οι πυρήνες των Εθνικών Δρυμών, τα κηρυγμένα μνημεία της φύσης και τα αισθητικά δάση.
- Οι οικότοποι προτεραιότητας περιοχών της Επικράτειας που έχουν ενταχθεί στον κατάλογο των τόπων κοινοτικής σημασίας του δικτύου ΦΥΣΗ 2000.
- Τα δάση και οι γεωργικές γαίες υψηλής παραγωγικότητας.
- Άλλες περιοχές ή ζώνες που υπάγονται σήμερα σε ειδικό καθεστώς χρήσεων γης.

Έπειτα, σχετικά με τη χωροθέτηση εγκαταστάσεων εκμετάλλευσης της ενέργειας από βιομάζα ή βιοαέριο, ως ζώνες αποκλεισμού, δηλαδή ζώνες στις οποίες πρέπει

να αποκλείεται η εγκατάστασή τους, ορίζονται οι περιοχές που προβλέπονται στο άρθρο 6 παρ.1 του εν λόγω Ειδικού Πλαισίου για τις ΑΠΕ. Σύμφωνα με το πλαίσιο, η περιοχή μελέτης συγκαταλέγεται στις περιοχές αποκλεισμού, όπου η χωροθέτηση εγκαταστάσεων εκμετάλλευσης της ενέργειας από βιομάζα ή βιοαέριο δεν προβλέπεται (άρθρο 18, παρ.2., ΕΧΠ ΑΠΕ).

Τέλος, αναφορικά με τις εγκαταστάσεις εκμετάλλευσης της γεωθερμικής ενέργειας, ως ζώνες αποκλεισμού, δηλαδή ως περιοχές στις οποίες δεν επιτρέπεται η εγκατάστασή τους, ορίζονται οι περιοχές που προσδιορίζονται από τα εδάφια με τα στοιχεία α – ι της παραγράφου 1 του άρθρου 6 καθώς και ζώνη πλάτους 500 μέτρων από τα όρια των παραπάνω περιοχών με τα στοιχεία στ, ζ και η. Επομένως, εφόσον η περιοχή μελέτης συγκαταλέγεται σε αυτές τις κατηγορίες περιοχών, αποκλείεται από τις περιοχές προτεραιότητας και εντάσσεται στις περιοχές αποκλεισμού (άρθρο 19, παρ.1., ΕΧΠ ΑΠΕ).

Πίνακας 20: Αποστάσεις αιολικών εγκαταστάσεων από γειτνιάζουσες χρήσεις γης και δραστηριότητες

Β. Αποστάσεις από περιοχές περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος	
Ασύμβατη χρήση	Ελάχιστη απόσταση εγκατάστασης από την ασύμβατη χρήση
Περιοχές απολύτου προστασίας της Φύσης και προστασίας της φύσης του άρθρου 19 παρ.1, 2 ν.1650/86 (Α' 160)	Σύμφωνα με την εγκεκριμένη Ε.Π.Μ. ή το σχετικό π.δ. (του άρθρου 21 του ν. 1650/86) ή την σχετική Κ.Υ.Α. (ν. 3044/02)
- Πυρήνες των Εθνικών Δρυμών, κηρυγμένα μνημεία της φύσης, αισθητικά δάση που δεν περιλαμβάνονται στις περιοχές απολύτου προστασίας της φύσης και προστασίας της φύσης των παρ. 1 και 2 του άρθρου 19 του ν. 1650/1986. - Οι υγράτοποι RAMSAR - Οι οικότοποι προτεραιότητας περιοχών της Επικράτειας που έχουν ενταχθεί στον κατάλογο των τόπων κοινοτικής σημασίας του δικτύου ΦΥΣΗ 2000 σύμφωνα με την απόφαση 2006/613/ΕΚ της Επιτροπής (ΕΕ L 259 της 21.9.2006, σ. 1).	Κρίνεται κατά περίπτωση στο πλαίσιο της ΕΠΟ
Ακτές κολύμβησης, που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα παρακολούθησης της ποιότητας των νερών κολύμβησης που συντονίζεται από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.	1500μ. ²
Περιοχές ΖΕΠ ορνιθοπανίδας (SPA)	Κρίνεται κατά περίπτωση στο πλαίσιο της ΕΠΟ, μετά από ειδική ορνιθολογική μελέτη

Γ. Αποστάσεις από περιοχές και στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς	
Ασύμβατη χρήση	Ελάχιστη απόσταση ²εγκατάστασης από την ασύμβατη χρήση
Εγγεγραμμένα στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς και τα άλλα μείζονος σημασίας μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι και ιστορικοί τόποι της παρ. 5. εδάφιο ββ του άρθρου 50 του Ν. 3028/02	3.000 μ.
Ζώνη απολύτου προστασίας (Ζώνη Α) λοιπών αρχαιολογικών χώρων	A=7d, όπου (d) η διάμετρος της φτερωτής της ανεμογεννήτριας, τουλάχιστον 500 μ.
Κηρυγμένα πολιτιστικά μνημεία και ιστορικοί τόποι	A=7d, όπου (d) η διάμετρος της φτερωτής της ανεμογεννήτριας, τουλάχιστον 500 μ.

Δ. Αποστάσεις από οικιστικές δραστηριότητες	
Ασύμβατη χρήση	Ελάχιστη απόσταση² εγκατάστασης από την ασύμβατη χρήση
Πόλεις και οικισμοί με πληθυσμό >2000 κατοίκων ή οικισμοί με πληθυσμό < 2000 κατοίκων που χαρακτηρίζονται ως δυνاميκοί, τουριστικοί ή αξιόλογοι κατά την έννοια του άρθρου 2 του π.δ. 24.4/3.5.1985	1.000 μ από το όριο ³ του οικισμού ή του σχεδίου πόλης κατά περίπτωση
Παραδοσιακοί οικισμοί	1.500 μ. από το όριο ³ του οικισμού ⁴ Κατά παρέκκλιση από τα παραπάνω είναι δυνατή με απόφαση του Γ.Γ. Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. ύστερα από εισήγηση της αρμόδιας Δ/νσης του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. η μείωση της ως άνω απόστασης μέχρι τα 1000 μ εφόσον ο αριθμός των κατοίκων που συνθέτουν τον οικισμό είναι μικρότερος των είκοσι.
Λοιποί οικισμοί	500 μ. από το όριο ³ του οικισμού
Οργανωμένη δόμηση Α' ή Β' κατοικίας (Π.Ε.Ρ.Π.Ο., Συνεταιρισμοί κλη) ή και διαμορφωμένες περιοχές Β' κατοικίας, όπως αναγνωρίζονται στο πλαίσιο της Μ.Π.Ε. κάθε μεμονωμένης εγκατάστασης ατολικού πάρκου	1.000 μ. από τα όρια του σχεδίου ή της διαμορφωμένης περιοχής αντίστοιχα.
Ιερές Μονές	500 μ. από τα όρια της Μονής
Μεμονωμένη κατοικία (νομίμως υφιστάμενη)	Εξασφάλιση ελάχιστου επιπέδου θορύβου μικρότερου των 45 db.

Πηγή: Παράρτημα II, ΕΧΠ για τις ΑΠΕ (ΦΕΚ2464/2008)

3.9.3. ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ (ΦΕΚ151/2009)

Στο Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία, ενσωματώνονται οι αναγκαίοι όροι, περιορισμοί και κατευθύνσεις για την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος.

Η σημασία της προστασία του περιβάλλοντος έχει μεγαλύτερη βαρύτητα για την βιομηχανική πολιτική, καθώς ενσωματώνεται πλήρως η περιβαλλοντική διάσταση στο σύνολο των λειτουργιών και παραγωγικών διαδικασιών. Ένα μέσο ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής συνιστώσας στη χωρική διάρθρωση της βιομηχανικής δραστηριότητας αποτελεί η προώθηση οργανωμένων μορφών χωροθέτησης της βιομηχανίας. Ιδιαίτερα κοντά στη περιοχή μελέτης όπου διέρχεται ο άξονας ανάπτυξης Πάτρα - Αθήνα - Θεσσαλονίκη - Καβάλα προτείνεται η δημιουργία οργανωμένου υποδοχέα βιομηχανικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων (ΕΧΠ Βιομηχανίας).

Αναφορικά με τον ορεινό χώρο, στον οποίο εντάσσεται και ο Όλυμπος, είναι απαραίτητο να διατηρηθεί ένας ιστός βιομηχανικών μονάδων, ιδίως αυτών που αξιοποιούν τοπικούς πόρους, όμως σύμφωνα με μέτρα τα οποία αποσκοπούν στην αποφυγή αλλοίωσης του τοπίου και των συγκρούσεων με άλλες χρήσεις, των δυσμενών επιπτώσεων στους παραδοσιακούς οικισμούς, καθώς και στην επιβάρυνση του περιβάλλοντος. (άρθρο 4, ΕΧΠ Βιομηχανίας).

Στη συνέχεια δίνονται κατευθύνσεις κλαδικού και ειδικού χαρακτήρα για τη στρατηγική χωρική οργάνωση της βιομηχανίας και συγκεκριμένα κατευθύνσεις για ορισμένες κατηγορίες βιομηχανικών δραστηριοτήτων (υποκλάδους ή μονάδες) ή για ζητήματα ειδικού χαρακτήρα που συνδέονται με τη χωρική οργάνωση της βιομηχανίας. Αναφορικά με τις κατηγορίες βιομηχανικών δραστηριοτήτων με χωροθετική εξάρτηση από αγροτικές πρώτες ύλες, περιλαμβάνονται αγροτικές βιομηχανίες που πληρούν ένα από τα παρακάτω κριτήρια (άρθρο 5, ΕΧΠ Βιομηχανίας):

- Βιομηχανικές δραστηριότητες που χρησιμοποιούν αγροτικές πρώτες ύλες ιδιαίτερα ευπαθείς στη μεταφορά.
- Βιομηχανικές μονάδες μεταποίησης προϊόντων γεωγραφικής ένδειξης (Π.Γ.Ε.) ή/και προϊόντων προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης (Π.Ο.Π.).
- Βιομηχανικές δραστηριότητες που χρησιμοποιούν αγροτικές πρώτες ύλες που προέρχονται από σχετικά ευρείες ζώνες αγροτικής γης υψηλής παραγωγικότητας ή ανάλογου χαρακτήρα.

Επίσης, για την ίδρυση ή το μετασχηματισμό υφιστάμενων μονάδων που ανήκουν σε δραστηριότητες της παρούσας παραγράφου δίδονται κατευθύνσεις, όπως να είναι αποδεκτή η χωροθέτησή τους σε περιοχές του δικτύου ΦΥΣΗ (NATURA) 2000, εκτός των οικοτόπων κοινοτικής προτεραιότητας σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που τίθενται από τα νομικά καθεστώτα προστασίας τους (άρθρο 5, ΕΧΠ Βιομηχανίας).

Έπειτα, παρατίθενται διάφορα κριτήρια και συμβατότητες χωροθέτησης των βιομηχανικών μονάδων και υποδοχέων που συνδέονται με τα χαρακτηριστικά της περιοχής χωροθέτησης. Δεν επιτρέπεται η εγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων στους οικοτόπους προτεραιότητας, στις περιοχές απολύτου προστασίας της φύσης και προστασίας της φύσης που καθορίζονται κατά τις διατάξεις των άρθρων 19 παρ. 1 και 2 και 21 του ν. 1650/1986, καθώς επίσης και στους πυρήνες εθνικών δρυμών, στα διατηρητέα μνημεία της φύσης, στα Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου το σύνολο της εδαφικής περιφέρειας ενός Ο.Τ.Α. ή ενός νησιού χαρακτηρίζεται τοιουτοτρόπως και στα αισθητικά δάση που δεν περιλαμβάνονται στην προηγούμενη περίπτωση. Στην παραθαλάσσια ζώνη είναι απαραίτητο να αποθαρρύνεται η χωροθέτηση βιομηχανικών μονάδων, με εξαίρεση των προβλεπόμενων στο άρθρο 5 παρ.3 (άρθρο 8, ΕΧΠ Βιομηχανίας).

Τέλος, δίνονται κατευθύνσεις για τη χωρική οργάνωση της βιομηχανίας σε Περιφερειακό και Νομαρχιακό Επίπεδο. Αναφορικά με το Χωροταξικό πρότυπο της βιομηχανίας, ένα από τα ισχυρά σημεία της μεταποίησης είναι και το Λιτόχωρο το οποίο εντάσσεται στην περιοχή μελέτης, με μικρότερης σημασίας συγκεντρώσεις στο βόρειο και νότιο τμήμα του. Επίσης, παρατηρούνται συγκρούσεις με την τουριστική δραστηριότητα και ιδιαίτερα στην περιοχή του Ολύμπου, που αποτελεί σημαντική τουριστική ενότητα με δυνατότητες ανάπτυξης ορεινού τουρισμού, δεν αποτελεί προτεραιότητα η βιομηχανία. Σε αντίθεση, η στήριξη της βιοτεχνίας στις πιο ορεινές περιοχές είναι σκόπιμη, αλλά χωρίς να ανατραπουν οι βασικοί χωρικοί προσανατολισμοί της μεταποίησης (Παράρτημα Ι, ΕΧΠ Βιομηχανίας).

Οι προαναφερθείσες κατευθύνσεις είναι αυτές που δύνανται να συσχετιστούν με την περιοχή μελέτης σε ζητήματα σχετικά με τη χωρική οργάνωση της βιομηχανικής δραστηριότητας.

3.9.4. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ (ΠΧΠ), (ΦΕΚ 485Δ/20.08.2020)

Σύμφωνα με το ΠΧΠ της Κεντρικής Μακεδονίας και αναφορικά με τη χωροταξική ένταξη της στα ευρύτερα χωρικά σύνολα, παρατηρείται ύπαρξη τουριστικών πόρων, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται και οι φυσικοί και πολιτιστικοί. Οι πόροι αυτοί είναι χωροθετημένοι σε ένα διαπεριφερειακό κύκλωμα και συνεπώς ευνοούν την ανάπτυξη διαπεριφερειακών διαδρομών που αφορούν το ίδιο είδος τουρισμού, όπως ενδεικτικά ο ορεινός, ο οικοτουρισμός, ο θρησκευτικός, ή και δικτυώσεων όπως ο τουρισμός κρουαζιέρας και ο πολιτιστικός (άρθρο 2, ΠΧΠ ΚΜ).

Σύμφωνα με το αναπτυξιακό πρότυπο της περιφέρειας ένας από τους βασικούς στρατηγικούς στόχους της είναι η σταδιακή αναπτυξιακή της ανάδειξη με σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον και στους πόρους της. Δύο από της στρατηγικές αναπτυξιακές προτεραιότητες είναι η εστίαση στον ποιοτικό τουρισμό μέσω της διεύρυνσης του τουριστικού προϊόντος, της σύνδεσής του με δίκτυα εναλλακτικού τουρισμού, καθώς και μέσω της σύνδεση με τον πολιτισμό και τους περιβαλλοντικούς πόρους. Προτεραιότητα αποτελεί επίσης η προστασία της βιοποικιλότητας και η διαφύλαξη του φυσικού περιβάλλοντος. Επομένως, σημαντική αποτελεί η ανάπτυξη νέων και βελτιστοποίηση των υφιστάμενων

μορφών τουρισμού με ταυτόχρονη διαφύλαξη και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος (άρθρο 3, ΠΧΠ ΚΜ).

Ο ανατολικός χερσαίος άξονας ανάπτυξης εθνικής εμβέλειας διέρχεται από την ΠΕ της Πιερίας, ενώ σημαντική πύλη αποτελεί η περιοχή Νέου Παντελεήμονα-Τεμπών προς Θεσσαλία και νότια Ελλάδα (ΠΑΘΕ). Οι κόμβοι μπορούν να διαμορφωθούν σε κέντρα δραστηριοτήτων εμπορικού χαρακτήρα ή/και αναψυχής (άρθρο 5, ΠΧΠ ΚΜ).

Στη συνέχεια προσδιορίζονται Ευρύτερες Αναπτυξιακές Ζώνες, οι οποίες διαθέτουν ομοιογενή αναπτυξιακά χαρακτηριστικά, για τις οποίες δίνονται κατευθύνσεις για τη χωροθέτηση μονάδων ή υποδοχέων των αντίστοιχων κλάδων. Αναφορικά με την Ευρύτερη Αναπτυξιακή Ζώνη κτηνοτροφίας-πηνοτροφίας, πυρήνας πτηνοτροφίας κάποιας κλίμακας υπάρχει στην ΠΕ Πιερίας, όπου σημαντική κατεύθυνση αποτελεί η αποφυγή συγκρούσεων χρήσεων γης, καθώς και η βιώσιμη αξιοποίηση των δυνατοτήτων των ημιορεινών και ορεινών περιοχών. (άρθρο 6, ΠΧΠ ΚΜ).

Στο επόμενο άρθρο του πλαισίου παρουσιάζονται οι Αναπτυξιακές Χωρικές Ενότητες (ΑΧΕ). Ειδικότερα, η Ορεινή - Ημιορεινή Ευρύτερη Ζώνη περιλαμβάνει περιοχές υψομέτρου άνω των 400μ και διαμορφώνει φραγμό επικοινωνίας προς ΒΔ, Δυτικά, Νότια, ΒΑ και Ανατολικά και εσωτερικό φραγμό μεταξύ δυτικού και ανατολικού τμήματος της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας. Καλύπτει τη μεγαλύτερη έκταση Ζωνών Ειδικής Προστασίας/Ειδικών Ζωνών Διατήρησης (ευρωπαϊκό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών NATURA2000) και των δασικών οικοσυστημάτων της. Η συγκεκριμένη ζώνη κινδυνεύει από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, όπως είναι ο κίνδυνος δασικών πυρκαγιών. Οι στρατηγικοί στόχοι που την αφορούν είναι η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος, η ενίσχυση της τάσης επιστροφής στον αγροτικό τομέα, η επικέντρωση του τουρισμού σε εμπλουτισμό και διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος. Η Ορεινή - Ημιορεινή Ευρύτερη Ζώνη συγκροτείται από την χωρική ενότητα ΑΧΕ 3, η οποία αντιστοιχεί στο τμήμα της ορεινής Ευρύτερης Χωρικής Ενότητας που ορίζει το δυτικό και το νότιο όριο της Περιφέρειας έως τον Αλιάκμονα και την Εγνατία Οδό και περιλαμβάνει τον Εθνικό Δρυμό και το Αρχαιολογικό Πάρκο Ολύμπου. Επίσης, καλύπτεται από προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 στο μεγαλύτερο μέρος της. Οι στρατηγικοί στόχοι για την ΑΧΕ 3 είναι η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού πλεονεκτήματος ως αναπτυξιακού πόρου και όρου ποιότητας ζωής, η

απεξάρτηση του αγροτικού τομέα από τις ενισχύσεις, η ενίσχυση της τάσης επιστροφής στον τομέα και η αναδιάρθρωση του προς την κατεύθυνση της πολυλειτουργικής γεωργίας/ κτηνοτροφίας, η επικέντρωση του τουρισμού στην υψηλής ποιότητας ζήτηση μέσα από εμπλουτισμό και διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος, ανάπτυξη ειδικών, εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε σύνδεση με τον πολιτισμό και τους περιβαλλοντικούς πόρους και η προστασία της βιοποικιλότητας (άρθρο 7, ΠΧΠ ΚΜ).

Έπειτα, η Παράκτια Ευρύτερη Ζώνη περιλαμβάνει περιοχές υψομέτρου κάτω των 100 μ σε επαφή με την ακτογραμμή, με κυρίαρχο τομέα τον τουρισμό. Χαρακτηρίζεται ως περιβαλλοντικά κρίσιμη λόγω της σπουδαιότητάς της για την βιοποικιλότητα, την ποιότητα διαβίωσης αλλά και για την στήριξη της οικονομίας. Δέχεται πιέσεις από την οικιστική ανάπτυξη και είναι ευάλωτη στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Οι στόχοι που προωθούνται είναι η επικέντρωση του τουρισμού στην υψηλής ποιότητας ζήτηση, διασύνδεση νέων μορφών τουρισμού με το κυρίαρχο πρότυπο, άμβλυνση της εποχικότητας και σύνδεση του βιώσιμου τουρισμού με τον πολιτισμό και περιβαλλοντικούς πόρους, διασφάλιση της αποδοτικότητας στη χρήση των πόρων και αποτροπή των κινδύνων από την κλιματική αλλαγή. Στρατηγικοί στόχοι που την αφορούν είναι η επικέντρωση στην υψηλής ποιότητας ζήτηση μέσα από ποιοτική αναβάθμιση του τομέα, εμπλουτισμό και διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος, διασύνδεση νέων μορφών τουρισμού με το κυρίαρχο πρότυπο, άμβλυνση της εποχικότητας και σύνδεση με τον πολιτισμό και τους περιβαλλοντικούς πόρους, η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού πλεονεκτήματος μέσα από βιώσιμη διαχείριση, βελτιστοποίηση περιβαλλοντικού αποτελέσματος σε κάθε παρέμβαση μέσω στόχων για την Φέρουσα Ικανότητα, αποτροπή των κινδύνων από την κλιματική αλλαγή (άρθρο 7, ΠΧΠ ΚΜ).

Αναφορικά με τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους διεθνούς, εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας, το δίκτυο προστατευόμενων περιοχών της Περιφέρειας αποτελείται από 3 Εθνικά Πάρκα Υγροτόπων και έναν Εθνικό Δρυμό (Ολύμπου), τις περιοχές που ανήκουν στον Ευρωπαϊκό Κατάλογο Προστατευόμενων Περιοχών του Δικτύου Natura 2000, και τις περιοχές που έχουν οριστεί ως Καταφύγια Άγριας Ζωής. Επίσης, περιλαμβάνει και Μνημεία της Φύσης. Στις προστατευόμενες περιοχές περιφερειακού ενδιαφέροντος περιλαμβάνονται οι μικροί υγροβιότοποι οι οποίοι σχηματίζονται στην παράκτια ζώνη και οι οποίες λειτουργούν

συμπληρωματικά ως προς τις οικοσυστημικές τους υπηρεσίες με τις περιοχές του Εθνικού Καταλόγου στον Παράκτιο χώρο. Το σύνολο του πολιτιστικού αποθέματος της περιφέρειας διακρίνεται σε δύο κατηγορίες, στο ιστορικό απόθεμα που περιλαμβάνει τους αρχαιολογικούς χώρους, τα μνημεία, τα μουσεία, καθώς και την πολεοδομική και αρχιτεκτονική κληρονομιά. Ενώ, η επόμενη κατηγορία περιλαμβάνει το σύγχρονο πολιτιστικό απόθεμα, το οποίο προκύπτει από τη δημιουργικότητα των σύγχρονων κατοίκων, έχει ως υποδομές τα σύγχρονα μουσεία, θέατρα και χώρους προβολών, συναυλιών και δημιουργίας, περιλαμβάνει τις υποδομές της εκπαίδευσης και παραγωγής τεχνών και σχετίζεται με την λειτουργία του αστικού χώρου. Το Διεθνούς Ενδιαφέροντος και Σημασίας Ιστορικό απόθεμα που αποτελεί τουριστικό πόρο υψηλής αξίας περιλαμβάνει τον Όλυμπο, ο οποίος αποτελεί μυθολογικό τόπο και λειτουργεί συμπληρωματικά με τους αρχαιολογικούς χώρους και το Δίον που είναι αρχαίος οικισμός και διαθέτει μουσειακές υποδομές (άρθρο 8, ΠΧΠ ΚΜ).

Έπειτα, στο συγκεκριμένο πλαίσιο δίνονται βασικές προτεραιότητες για την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Για την βιοποικιλότητα, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι για τη διατήρηση της θα πρέπει πέρα από την εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας για την προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας, να ενισχυθούν οι πρακτικές βιώσιμης διαχείρισης. Κατευθύνσεις για την επίτευξη των στόχων είναι η ολοκληρωμένη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, βάσει της εφαρμογής σχεδίων χρήσεων γης μέσω ΕΠΜ και Σχεδίων Διαχείρισης σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.3937/2011. Η υποχρέωση συμμόρφωσης της εγκατάστασης δραστηριοτήτων και έργων στις ανάγκες και προβλέψεις των Σχεδίων Διαχείρισης και των αντίστοιχων διαταγμάτων προστασίας. Απαραίτητη η διασφάλιση της διατήρησης των οικολογικών διαδρόμων που συνδέουν τις διαφορετικές περιοχές της Περιφέρειας και η λήψη μέτρων πρόληψης τυχόν επιπτώσεων, που θα μειώσουν την συνεκτικότητα του δικτύου προστατευόμενων περιοχών κατά τη λήψη αποφάσεων χωροθέτησης έργων και δραστηριοτήτων, καθώς και η ενίσχυση των δυνατοτήτων χρήσης των υπηρεσιών του οικοσυστήματος στο αναπτυξιακό πρότυπο της περιοχής. Στην αγροτική πολιτική θα πρέπει να αποτιμηθούν οι οικοσυστημικές υπηρεσίες και να αναπτυχθούν οι συνέργειες που είναι ικανές να δημιουργήσει η τοπική βιοποικιλότητα στην ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή τομέα. Η διαφύλαξη του

γενετικού αποθέματος και των τοπικών κτηνοτροφικών ποικιλιών, μέσα και από την προστασία περιοχών καλλιέργειας του. Η επανεκτίμηση των δυνατοτήτων χρήσης των υδάτων σε ρέματα και μικρά ποτάμια σύμφωνα με τα τρέχοντα κλιματολογικά στοιχεία, προκειμένου να εξασφαλίζεται η οικολογική λειτουργία τους. Διασφάλιση της λειτουργικότητας των οικολογικών διάδρομων εντός αστικών περιοχών, ειδικά των ρεμάτων, οι οποίοι συνδέουν το αστικό πράσινο με περιαστικούς οικοτόπους και παράκτιες περιοχές. Στις ήδη διαμορφωμένες αστικές περιοχές τέτοια στοιχεία θα πρέπει να αναδειχθούν και να προστατευθούν (άρθρο 10, ΠΧΠ ΚΜ).

Για θέματα που αφορούν την πρόληψη και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή προωθείται η ενίσχυση της εφαρμογής των βέλτιστων διαθέσιμων πρακτικών και τεχνολογιών για την αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας, την ενσωμάτωση των ΑΠΕ, σύμφωνα με τις εθνικές δεσμεύσεις που απορρέουν έναντι των σχετικών διεθνών και ευρωπαϊκών πολιτικών για την κλιματική αλλαγή. Για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, το πλαίσιο σε περιφερειακό επίπεδο τίθεται από το Περιφερειακό Σχέδιο για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, με βάση τον ν. 4414/2016 (Α' 149) την υπουργική απόφαση 11258/2017 (Β' 873), και τη Δημόσια Πολιτική Πρόληψης Δασικών Πυρκαγιών 2019-2021 (άρθρο 10, ΠΧΠ ΚΜ).

Για την διαχείριση των υδάτων, δίνονται κατευθύνσεις όπως η ενίσχυση των δικτύων ύδρευσης σε όλες τις οικιστικές περιοχές με στόχο την εξοικονόμηση των απωλειών και την αντικατάσταση ελλειμματικών πηγών ύδρευσης από άλλες. Χωροθέτηση και υλοποίηση έργων που θα επιτρέψουν την κατάργηση των γεωτρήσεων σε ευαίσθητες περιβαλλοντικά και επιβαρυμένες περιοχές, όπως οι παράκτιες περιοχές, ώστε να εξισορροπηθεί το υδατικό ισοζύγιο. Ενίσχυση της αποδοτικότητας των αρδευτικών δικτύων με την υλοποίηση έργων αντικατάστασης/εκσυγχρονισμού, αλλά και περιορισμού ανάπτυξης των διάσπαρτων χρήσεων σε περιοχές ανάπτυξης των αρδευτικών δικτύων. Οριοθέτηση και υιοθέτηση των ζωνών προστασίας έργων και σημείων υδροληψίας κατά τον ορισμό επεκτάσεων ή ζωνών εγκατάστασης δραστηριοτήτων και κατά την εφαρμογή πολεοδομικών μελετών. Ορισμός απαγορεύσεων και περιορισμών νέων υδροληπτικών έργων και επεκτάσεων, σε περιοχές που ορίζονται ως Υπόγεια Υδατικά Συστήματα (ΥΗΣ) σε κακή κατάσταση από τα Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών. Αποφυγή εγκατάστασης νέων/επέκτασης

υφιστάμενων μονάδων υδατοκαλλιέργειας σε Υδατικά Συστήματα (ΥΣ) που χαρακτηρίζονται ως κατώτερης της καλής κατάστασης από τα Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών. Καθορισμός ζωνών και ορίων για την εγκατάσταση ιχθυοκαλλιεργειών εσωτερικών υδάτων και υδροηλεκτρικών έργων με βάση υφιστάμενες κλιματολογικές συνθήκες και απορροές κατά τρόπο τέτοιο ώστε να διασφαλίζεται πλήρως η καλή οικολογική λειτουργία κάθε λιμναίου ή ποτάμιου σώματος. Ενσωμάτωση/προσαρμογή των ρυθμίσεων ΤΠΣ/ ΓΠΣ/ ΣΧΟΟΑΠ των μέτρων για την προστασία των Υδατικών Συστημάτων (ΥΣ) που προτείνονται από τα Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών (άρθρο 10, ΠΧΠ ΚΜ).

Για την αντιμετώπιση του αντιπλημμυρικού κινδύνου, άμεση ενσωμάτωση στα ΤΠΣ/ ΓΠΣ/ ΣΧΟΟΑΠ των μέτρων για τη μείωση της πιθανότητας πλημμύρας και τον περιορισμό των πιθανών της επιπτώσεων στις Ζώνες Δυνητικά Υψηλού Κινδύνου Πλημμύρας που προβλέπουν τα θεσμοθετημένα Σχέδια Διαχείρισης των Κινδύνων Πλημμύρας. Να αποφεύγεται η εγκατάσταση νέων οικιστικών ή επαγγελματικών χρήσεων σε περιοχές υψηλού κινδύνου, ενώ σε υφιστάμενους υποδοχείς είναι απαραίτητο να διασφαλιστούν τα έργα που θα μειώσουν ή εξαλείψουν τον κίνδυνο πλημμύρας ή των επιπτώσεων της. Να αυξηθεί η διαπερατότητα του εδάφους στον αστικό χώρο, ώστε να αποφευχθούν τα πλημμυρικά φαινόμενα (άρθρο 10, ΠΧΠ ΚΜ).

Όσον αφορά τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων επιβάλλεται η εφαρμογή του ισχύοντος Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Απορριμμάτων. Ιδιαίτερη ανάγκη προβλέψεων για τη διαχείριση αποβλήτων βιομηχανικών δραστηριοτήτων, επικίνδυνων αποβλήτων, αποβλήτων εκσκαφών και κατεδαφίσεων, και υγειονομικών αποβλήτων (άρθρο 10, ΠΧΠ ΚΜ).

Για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης απαιτούνται μέτρα πρόληψης στα οποία περιλαμβάνονται η αντικατάσταση των προτύπων μετακίνησης στις αστικές περιοχές και ανάπτυξη βιώσιμων και λειτουργικών ΜΜΜ. Θα πρέπει να εκπονηθούν μελέτες βιώσιμης αστικής κινητικότητας και μελέτες προστασίας από τον θόρυβο σε όλες τις πόλεις της Περιφέρειας, άνω των 25.000 κατοίκων. Διείσδυση του Φυσικού Αερίου μέσω της επέκτασης στις περιοχές της Κατερίνης. Ενίσχυση του περιφερειακού δικτύου παρακολούθησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης μέσω της εγκατάστασης νέων σταθμών μέτρησης τουλάχιστον στις κεντρικές περιοχές της Κατερίνης (άρθρο 10, ΠΧΠ ΚΜ).

Με στόχο την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη της αξίας του ως κύριου συγκριτικού πλεονεκτήματος για την ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος, δίνονται κατευθύνσεις για τη χωρική οργάνωση του τουρισμού. Για την τουριστική ανάπτυξη σε ορεινές περιοχές, απαραίτητη λήψη μέτρων για την προστασία των δασικών οικοσυστημάτων από τον σχεδιασμό έργων βελτίωσης της προσβασιμότητας και μέτρα για την αποτροπή γραμμικής ανάπτυξης χρήσεων περί των οδών. Επίσης, οι τουριστικές δραστηριότητες θα πρέπει να υλοποιούνται με σεβασμό στην άγρια ζωή και στο ευρύτερο φυσικό περιβάλλον. Για την άσκηση τουριστικών δραστηριοτήτων θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι οι όροι και περιορισμοί περί της δόμησης που ισχύουν σε κάθε περιοχή από τα ΤΠΣ/ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ ή από τα διατάγματα προστασίας στις περιοχές των προστατευόμενων περιοχών και τη δασική νομοθεσία, πληρούν τις προϋποθέσεις, όπως η αξιοποίηση των περιοχών να είναι συμβατή με τις προβλέψεις του εγκεκριμένου Διαχειριστικού Σχεδίου της περιοχής και παρέχονται από τους φορείς εκμετάλλευσης εγκαταστάσεων ή χρήσεων αντισταθμιστικά οφέλη για την υλοποίησή του, η εγκατάσταση κτισμάτων ή η διάνοιξη οδών, πεζοδρόμων ή μονοπατιών δεν κατακερματίζει οικοτόπους υψηλής οικολογικής σημασίας και δε δημιουργεί συνθήκες σημαντικής όχλησης, η εγκατάσταση υποδομών και κατασκευών, θα πρέπει να οδεύει στους λιγότερο αξιόλογους οικοτόπους της κάθε περιοχής (άρθρο 10, ΠΧΠ ΚΜ).

Προβλέπονται κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη διαχείριση της παράκτιας ζώνης και κυρίως της παράκτιας ζώνης του Θερμαϊκού, όπως αυτή ορίζεται από τους Ν. Πόρους ως το Ακρωτήριο Ποσειδί. Διασφάλιση της οικολογικής συνέχειας των υγροτόπων του Θερμαϊκού, εκπόνηση ενός ολοκληρωμένου πολυετούς σχεδίου για την αντιμετώπιση της διάβρωσης των ακτών. Κατά την εκπόνηση υποκείμενων χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων και εφαρμογών, να προβλέπονται τα εξής, σύμφωνα με τις διατάξεις του Πρωτοκόλλου για τη διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου, ο προσδιορισμός και οριοθέτηση, εκτός των προστατευόμενων ζωνών, ανοικτών περιοχών στις οποίες η αστική ανάπτυξη και άλλες δραστηριότητες είναι περιορισμένες ή απαγορευμένες, περιορισμός της γραμμικής επέκτασης της αστικής ανάπτυξης και της δημιουργίας νέας υποδομής μεταφορών κατά μήκος της ακτής, εξασφάλιση προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος αναφορικά με τη χωροθέτηση και την εκτέλεση των γεωργικών και

βιομηχανικών δραστηριοτήτων ώστε να προστατεύονται τα παράκτια οικοσυστήματα και τα τοπία και να αποτρέπεται η ρύπανση της θάλασσας, των υδάτων, του αέρα και του εδάφους, ενθάρρυνση του αειφόρου παράκτιου τουρισμού με τον οποίο διατηρούνται τα παράκτια οικοσυστήματα, οι φυσικοί πόροι, η πολιτιστική κληρονομιά και τα τοπία. Λήψη μέτρων για να ρυθμιστούν ή να απαγορευθούν οι δραστηριότητες που μπορούν να έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στους υγροτόπους και τις εκβολές ποταμών και ρεμάτων. Ανάλυση της αποκατάστασης των υποβαθμισμένων παράκτιων υγροτόπων με σκοπό την επανενεργοποίηση του θετικού ρόλου τους στις οικολογικές διεργασίες των παράκτιων ζωνών. Κατά τη σύνταξη νέων ΤΠΣ/ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ και ειδικά κατά τον ορισμό ζωνών χωροθέτησης χρήσεων, να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των αναγκών και δυνατοτήτων της παράκτιας ζώνης σε μια ευρύτερη περιοχή και όχι μόνο στην περιοχή του Δήμου. Ήδη εγκεκριμένα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια θα πρέπει επίσης άμεσα να τροποποιηθούν προκειμένου να ενσωματωθούν οι παραπάνω ρυθμίσεις και να πραγματοποιηθούν διορθώσεις σε περιπτώσεις ασυμβατότητας (άρθρο 10, ΠΧΠ ΚΜ).

Για την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη του πολιτιστικού περιβάλλοντος επιβάλλεται να καθορίζονται, βάσει της σημαντικότητας και της ελκυστικότητας των πολιτιστικών πόρων, οι απαιτούμενες περιμετρικές ζώνες ανάδειξης του περιβάλλοντος χώρου και υποδοχής λειτουργιών εξυπηρέτησης των επισκεπτών τους με στόχο τόσο τη διατήρηση της αξίας τους. Προωθείται η ενίσχυση της δικτύωσης των πολιτιστικών πόρων που αφορά τόσο στην εννοιολογική και ψηφιακή όσο και στη φυσική δικτύωση των περιοχών, η οποία θα επιτρέπει την απρόσκοπτη μετακίνηση επισκεπτών από όλες τις χωρικές ενότητες της περιφέρειας, με κύριες προτεραιότητες την ενίσχυση της ακτοπλοϊκής σύνδεσης Χαλκιδικής - Πιερίας και Σταυρού - Θάσου - Αγίου Όρους για την εξυπηρέτηση εσωτερικών τουριστικών μετακινήσεων ο σύνδεσης Δίου - Βεργίνας – Πέλλας. Επίσης, δημιουργία δικτύου ποδηλάτου περιφερειακής κλίμακας και σύνδεση με το ευρωπαϊκό δίκτυο EUROVELO. Με στόχο την προστασία του πολιτιστικού αποθέματος από τις πιέσεις εξάπλωσης των τουριστικών, οικιστικών και λοιπών χρήσεων, και ταυτόχρονα την ανάδειξη του, μέσω αυτής της προστασίας ως καθοριστικού πόρου της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού τομέα προβλέπονται κατευθύνσεις, ενίσχυση των ανασκαφικών εργασιών και ολοκλήρωση της

οριοθέτησης των αρχαιολογικών χώρων - ζωνών προστασίας και την ανάγκη διατήρησης περιμετρικών χώρων για την εγκατάσταση υποδομής για την προσβασιμότητα και ανάδειξη τους, ενσωμάτωση στο τουριστικό προϊόν των αρχαιολογικών χώρων που βρίσκονται εντός τουριστικών ζωνών όπως το Κάστρο του Πλαταμώνα και οι πηγές και τα αρχαιολογικά ευρήματα στον ΝΑ Όλυμπο, με την υλοποίηση έργων - δράσεων ανάδειξης, προστασίας, πρόσβασης (άρθρο 10, ΠΧΠ ΚΜ).

Στη συνέχεια δίνονται στρατηγικές και ειδικές κατευθύνσεις για το Τοπίο της Κεντρικής Μακεδονίας, το οποίο αποτελεί μέρος της φυσικής και πολιτιστικής της κληρονομιάς. Η περιφερειακή στρατηγική για το Τοπίο έχει ως στόχο την κατάργηση των πρακτικών που το υποβαθμίζουν, τη λήψη προληπτικών και θεραπευτικών μέτρων για τη βελτίωση της ποιότητας του και την ανάδειξη του ως ένα σημαντικό πόρο για τη βιώσιμη ανάπτυξη της Περιφέρειας. Ο αναπτυξιακός σχεδιασμός θα πρέπει να λάβει υπόψη του τις δυνατότητες και να λάβει μέτρα και δράσεις για την ενίσχυσή τους. Βάσει του σχεδιασμού, οι συνδέσεις είναι το τοπίο του Ολύμπου και η φήμη του ονόματός του με τη συνολική τουριστική ανάπτυξη της περιφέρειας και τη διεθνή αναγνώριση των περιφερειακών προϊόντων και το ορεινό τοπίο με την ενίσχυση βιώσιμων πρωτοβουλιών για την τοπική ανάπτυξη στον ορεινό όγκο και την ανάπτυξη της αειφόρου ορεινής δασοπονίας. Οι ζώνες τοπίων που εντοπίζονται στην περιφέρεια έχουν χαρακτηριστεί και αξιολογηθεί με βάση την αξία τους σε Διεθνούς, Εθνικής και Περιφερειακής αξίας ή σε Ιδιαίτερος Υποβαθμισμένα. Σύμφωνα με την αξιολόγηση η ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου χαρακτηρίζεται ως διεθνούς αξίας και το αντικείμενο προστασίας είναι ο Εθνικός Δρυμός και ο Αρχαιολογικός χώρος του Ολύμπου. Οι κατευθύνσεις που δίνονται για την περιοχή του Ολύμπου είναι ο έλεγχος των τουριστικών και οικιστικών, πιέσεων που αλλοιώνουν την αισθητική εικόνα, κύρια στην παράκτια ζώνη της Ολυμπιακής Ακτής (ΑΧΕ 6 και ΑΧΕ 9), μέσα από την εξειδίκευση μορφολογικών κανόνων και έργα εξωραϊσμού των οικιστικών, παραθεριστικών και τουριστικών υποδοχέων, την οργάνωση της υφιστάμενης εκτός σχεδίου δόμησης και τον περιορισμό περαιτέρω εξάπλωσής της. Επιπλέον ως παγκόσμιο απόθεμα, ο Όλυπος θα πρέπει να διατηρηθεί επισκέψιμος, πάντα κάτω από τα όρια της φέρουσας ικανότητάς του. Η διατήρηση της πεζής ανάβασης και η απαγόρευση κυκλοφορίας οχημάτων ή άλλων μορφών μηχανικής ανάβασης πέραν της μονής Αγ.

Διονυσίου πρέπει να προστατευτεί, καθώς η διάνοιξη οδών ή στυλωμάτων θα διαταράξει ανεπανόρθωτα την ακεραιότητα του τοπίου. Για την ανάδειξη των περιπατητικών διαδρομών του Ολύμπου θα πρέπει να υλοποιηθούν παρεμβάσεις για τη σήμανση, την ασφάλεια και τη μείωση των οχλήσεων σε εναρμόνιση με την αισθητική του τοπίου και με τη χρήση φυσικών υλικών (άρθρο 11, ΠΧΠ ΚΜ).

Σύμφωνα με τη χωρική οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων και συγκεκριμένα του πρωτογενή τομέα παραγωγής, στην Ορεινή Ευρύτερη Ζώνη και ιδίως στις περιοχές που περιλαμβάνουν τμήματα της ΕΑΖ Κτηνοτροφίας-Πτηνοτροφίας, προωθείται η δημιουργία Κτηνοτροφικών Πάρκων. Επίσης, προωθείται η βιώσιμη διαχείριση των αποβλήτων των μονάδων κτηνοτροφίας πτηνοτροφίας. Ενίσχυση και ανάδειξη της παραγωγής τοπικών προϊόντων με στόχο να ενδυναμωθούν τα ήδη χαρακτηρισμένα και να ενταχθούν νέα Προϊόντα Τοπικής Προέλευσης και να εξεταστεί η τυποποίηση προϊόντων υψηλής ποιότητας από προστατευόμενες περιοχές παγκόσμιας ή ευρωπαϊκής σημασίας. Ειδικότερα, κατευθύνσεις για την ΑΧΕ 3, δίνονται κατευθύνσεις, όπως ανάπτυξη της κτηνοτροφίας, δασοπονίας και μελισσοκομίας με παράλληλη υψηλή προστασία, διατήρηση και ανάδειξη της φύσης στις περιοχές του δικτύου των προστατευόμενων περιοχών Natura 2000. Σύνδεση της αγροτικής δραστηριότητας με την προώθηση ειδικών - εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο ιαματικός, οικοτουρισμός, περιπατητικός τουρισμός. Οριοθέτηση ευρύτερων ζωνών για την εγκατάσταση της κτηνοτροφικής δραστηριότητας και την εφαρμογή αειφόρας βόσκησης, υπό τις προϋποθέσεις των Διαχειριστικών Σχεδίων Βόσκησης. Ρύθμιση των σχέσεων κτηνοτροφίας – τουρισμού. Αναδιάρθρωση της αγροτικής παραγωγής ανάλογα με την ποιότητα και την ποσότητα των υδάτων κάθε περιοχής. Για την ΑΧΕ 6, Παράκτια Ευρύτερη Ζώνη στα παράλια της Πιερίας, προτείνεται αναδιάρθρωση προς την κατεύθυνση της εξωστρεφούς γεωργίας/κτηνοτροφίας και διατήρηση γεωργικής γης με προσοχή στις περιοχές του δικτύου των προστατευόμενων περιοχών Natura 2000, σύμφωνα με τις διατάξεις της υπουργικής απόφαση ΥΠΕΝ/ΔΝΕΠ/47695/2669/2018 (Δ' 294), όπως αυτή συμπληρώθηκε με το (Δ' 317), καθώς και με το υπό έκδοση Προεδρικό Διάταγμα του Εθνικού Πάρκου Δέλτα Αξιού Λουδία - Αλιάκμονα και το άρθρο 11 του παρόντος. Ενίσχυση υδατοκαλλιέργειας και διευθέτηση συγκρούσεων με τις περιοχές προστασίας της φύσης, διατήρηση γεωργικής χρήσης έναντι πιέσεων από τουριστική δραστηριότητα και

παραθεριστική κατοικία, σύνδεση της αγροτικής δραστηριότητας με την τουριστική. Για την ΑΧΕ 9, Πεδινή μη Παράκτια Ευρύτερη Ζώνης, επανασυγκρότηση των οικονομικών συνδέσεων γεωργίας, μεταποίησης και εφοδιαστικής και διευθέτηση των μεταξύ τους συγκρούσεων χρήσεων. Ενίσχυση της αλυσίδας αξίας του αγροδιατροφικού τομέα αλλά και του ευρύτερου τομέα της μεταποίησης, ανάπτυξη της κτηνοτροφίας και διευθέτηση των περιοχών συγκέντρωσης της, όπως και της πτηνοτροφίας. Οργάνωση της κτηνοτροφικής παραγωγής στο νοτιοδυτικό τμήμα της περιοχής εκτός των περιοχών προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος του Ολύμπου, διατήρηση της γεωργικής χρήσης γης, προστασία της αρδευόμενης γης και διευθετήσεις έναντι των πιέσεων από άλλους τομείς. Διατήρηση της γεωργικής χρήσης γης και προστασία της αρδευόμενης γης με προσοχή στις περιοχές του δικτύου των προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 στο βόρειο και νότιο-ανατολικό άκρο της ΑΧΕ 9. Εξειδίκευση των ζωνών με επιτρεπόμενες χρήσεις και των ΠΟΑΠΔ πρωτογενούς τομέα, εκμετάλλευση του γεωθερμικού δυναμικού προς όφελος της ανταγωνιστικότητας του αγροδιατροφικού τομέα, μέριμνα για τη διατήρηση του εδαφοϋδατικού δυναμικού, αναδιάρθρωση της αγροτικής παραγωγής ανάλογα με την ποιότητα και την ποσότητα των υδάτων κάθε περιοχής. Σε περιοχές προστασίας όπου ο υδροφόρος ορίζοντας είναι επιβαρυνμένος θα πρέπει να απαγορεύονται οι υδροβόρες καλλιέργειες και να ενθαρρύνονται οι ξηρικές, όπως και οι βιολογικές (άρθρο 12, ΠΧΠ ΚΜ).

Αναφορικά με την Ενέργεια και τις ΑΠΕ, η ολοκλήρωση και λειτουργία του ΤΑΡ αποτελεί προτεραιότητα. Η αξιοποίηση του σημαντικού αιολικού δυναμικού αποτελεί προτεραιότητα, όπως επίσης και η εγκατάσταση μικρών μονάδων σε συνέργεια με την ανάπτυξη έξυπνων συστημάτων διαχείρισης σε αστικές περιοχές. Βασική κατεύθυνση αποτελεί, επίσης, η ενθάρρυνση της δημιουργίας ΜΥΗΣ, ιδίως στην Ορεινή Ευρύτερη Ζώνη του παρόντος. Για την εγκατάσταση νέων Μ.ΥΗ.Ε ή την ανανέωση λειτουργίας μιας μονάδας θα πρέπει υποχρεωτικά να έχουν ολοκληρωθεί οι διαδικασίες καθορισμού της φέρουσας ικανότητας του υδάτινου σώματος λαμβάνοντας υπόψη τις τρέχουσες κλιματολογικές συνθήκες, άλλα και τις μεσοπρόθεσμες τάσεις. Η εγκατάσταση Φ/Β και αιολικών πάρκων πρέπει να αποφεύγεται εντός ζωνών προστασίας του αγροτικού τοπίου, εντός των εθνικών πάρκων και γενικότερα περιοχών προστασίας (Natura 2000, δασικές περιοχές). Η

χωροθέτηση εγκαταστάσεων αξιοποίησης της ηλιακής ενέργειας πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τις επιπτώσεις στο τοπίο και τις ενδεχόμενες παρενέργειες σε άλλους τομείς για τους οποίους το τοπίο έχει ιδιαίτερη σημασία. Στο πλαίσιο αυτό, δίνεται αρνητική χωροταξική κατεύθυνση για εγκατάστασή τους στις σημαντικές ζώνες τοπίου, καθώς και στις περιοχές που περιλαμβάνονται στην ΕΑΖ Τουρισμού (άρθρο 12, ΠΧΠ ΚΜ).

Για την Μεταποίηση προτείνεται η στήριξη της με εκσυγχρονισμό ή και επέκταση των υφιστάμενων μεγάλων εγκαταστάσεων και κορεσμένων Βιομηχανικών Πάρκων, η ανάπτυξη νέων Οργανωμένων Υποδοχέων Μεταποιητικών και Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων του Ν.3982/2011, η εξυγίανση των υφιστάμενων Άτυπων Βιομηχανικών Ζωνών (ΑΒΖ) μέσω ανάπτυξης Επιχειρηματικών Πάρκων Εξυγίανσης ή Μεμονωμένων Μεγάλων Μονάδων, και η προώθηση και νέων επενδύσεων. Ειδικότερα, για την ΑΧΕ 3 δίδονται κατευθύνσεις, όπως και την ΑΧΕ 9 επιτρέπεται υπό όρους η παραμονή ή η νέα εγκατάσταση μικρών επιχειρήσεων τυποποίησης και αξιοποίησης πρωτογενών προϊόντων ή και άλλων κλάδων, με στόχο την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας. Μεγάλη απαίτηση για προστασία του περιβάλλοντος και διασφάλιση της αποδοτικότητας στη χρήση των πόρων. Αντίθετα, για την οργάνωση των μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων, στις περιοχές όπου ήδη υπάρχουν ισχυρές τάσεις συγκέντρωσης αποτελεί προτεραιότητα η οργάνωσή τους σε Επιχειρηματικά Πάρκα, χωρίς να αποκλείεται η παραμονή τους στις υφιστάμενες θέσεις όπου αυτό δεν έρχεται σε αντίθεση με τις υφιστάμενες νομίμως άλλες χρήσεις. Για την ΑΧΕ 9 της ευρύτερης πεδινής ζώνης, θα πρέπει να εξετάζεται η δυνατότητα εγκατάστασης αγροτοβιομηχανικών μονάδων πρώτης μεταποίησης και τυποποίησης των αγροτικών προϊόντων της έως και μέσης όχλησης, υπό τον όρο ότι δεν πρόκειται για εγκατάσταση σε εκτάσεις αρδευόμενες ή με σημαντικά εγγειοβελτιωτικά έργα. Οργάνωση των μεταποιητικών χρήσεων στον περιαστικό χώρο της Κατερίνης (πολεοδόμηση περιοχών υψηλής πυκνότητας) και λήψη μέτρων περιορισμού της εκτός σχεδίου ανάπτυξης επαγγελματικών χρήσεων στην παράκτια ζώνη της Νότιας Πιερίας (άρθρο 12, ΠΧΠ ΚΜ).

Για τον τομέα της εφοδιαστικής, προτείνεται η δημιουργία - ανάπτυξη Οργανωμένων Υποδοχέων Μεταποιητικών και Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων, Εμπορευματικών Κέντρων και ζωνών Χονδρεμπορίου στις άτυπες συγκεντρώσεις σημαντικών επενδύσεων, όπως στις περιοχές Κατερίνης. Η αξιοποίηση ακινήτων

που παρουσιάζουν δυνατότητες διαμεταφοράς, δηλαδή συνδέονται με το οδικό δίκτυο και δύνανται να συνδεθούν με το σιδηροδρομικό δίκτυο, για τη χωροθέτηση δραστηριοτήτων εφοδιαστικής αλυσίδας. Προωθείται η οργάνωση υποδοχέων για την εξυπηρέτηση της εφοδιαστικής αλυσίδας της παράκτιας - τουριστικής ζώνης με έμφαση στη ρύθμιση των διαμετακομιστικών χρήσεων στην περιαστική ζώνη της Κατερίνης, προώθηση του εμπορευματικού κέντρου τοπικού χαρακτήρα για την εξυπηρέτηση της παραγωγής της Περιφερειακής Ενότητας Πιερίας (άρθρο 12, ΠΧΠ ΚΜ).

Γενικές χωρικές κατευθύνσεις για τον τουριστικό τομέα είναι οι παρακάτω, στις ζώνες αναπτυγμένου ή αναπτυσσόμενου τουρισμού, η στρατηγική είναι η εξυγίανση του χωρικού προτύπου, την ποιοτική αναβάθμιση και τη διεύρυνση προς συμπληρωματικές μορφές τουρισμού. Στην ζώνη των περιοχών που ενδείκνυνται για την ανάπτυξη ειδικών-εναλλακτικών μορφών τουρισμού, κατεύθυνση είναι η ποσοτική ενίσχυση με παράλληλη διαφοροποίηση και σε άλλες μορφές συμβατές με τα ειδικά χαρακτηριστικά του ορεινού χώρου. Αναφορικά με τους όρους της σημειακής χωροθέτησης τουριστικών καταλυμάτων σε εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών περιοχές, δίδονται κατευθύνσεις και συγκεκριμένα για περιοχές ενδεικνύμενες για την ανάπτυξη ειδικών-εναλλακτικών μορφών τουρισμού, ελάχιστη απαιτούμενη επιφάνεια γηπέδου τα δέκα (10) στρέμματα και μέγιστη πυκνότητα 8, 9 και 10 κλινών/στρέμμα για ξενοδοχεία 5, 4 και 3 αστερών, αντιστοίχως. Ειδικές κατευθύνσεις για τον τουρισμό είναι οι εξής, ενθάρρυνση των οργανωμένων μορφών ανάπτυξης του τουρισμού, ως μέσου που οδηγεί σε ορθολογικότερη οργάνωση του χώρου και περιορισμό της άναρχης εκτός σχεδίου δόμησης. Ενθάρρυνση του εμπλουτισμού περιοχών και μονάδων με ειδικές τουριστικές υποδομές που διευρύνουν θεματικά και χρονικά την τουριστική προσφορά και ανάπτυξη της οργανωμένης τουριστικής κατοικίας. Όσον αφορά την παραθεριστική κατοικία, προωθούνται τα εργαλεία σχεδιασμού οργανωμένης δόμησης παραθεριστικής κατοικίας. Δημιουργία διαδρομών αρχαιολογικού τουρισμού με επίκεντρο το Δίον-Πέλλα-Βεργίνα, δημιουργία διαδρομών οικοτουρισμού-τουρισμού φύσης στον Όλυμπο, δυτικό τμήμα της Κεντρικής Μακεδονίας σε ενιαίο σύστημα με περιοχές της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας και χιονοδρομικού τουρισμού. Ενίσχυση του πολιτιστικού κεφαλαίου, ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων και διασύνδεσή τους με τον τουρισμό, ενίσχυση των

υποδομών θαλάσσιου τουρισμού/ δικτύου μαρινών με προτεραιότητα στην αναβάθμιση υπαρχόντων αγκυροβολίων. Εκπόνηση σχεδίων branding-place marketing για τα δίκτυα αρχαιολογικού τουρισμού, βελτίωση της βιώσιμης κινητικότητας ειδικά σε σχέση με τις τουριστικές - παραθεριστικές ροές και την τροφοδοσία τους. Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιας Ζώνης διατήρηση επαρκούς μεγέθους φυσικών περιοχών κατά μήκος του παράκτιου μετώπου, περιορισμός της εκτός σχεδίου παραθεριστικής κατοικίας και οριοθέτηση των οικιστικών θυλάκων. Ειδικότερα για την AXE 3, επικέντρωση στην υψηλής ποιότητας ζήτηση με ανάπτυξη νέων μορφών, άμβλυνση της εποχικότητας και σύνδεση με τον πολιτισμό και τους περιβαλλοντικούς πόρους, σύνδεση της αγροτικής δραστηριότητας με την προώθηση ειδικών-εναλλακτικών μορφών τουρισμού με παράλληλη προστασία της φύσης στις περιοχές του δικτύου των προστατευόμενων περιοχών Natura 2000. Για την AXE 6 παράλια της Πιερίας, απεξάρτηση του τουρισμού από τη διεθνή συγκυρία και επικέντρωση του στην υψηλής ποιότητας ζήτηση μέσα από ποιοτική αναβάθμιση, εμπλουτισμό και διεύρυνση τουριστικού προϊόντος, διασύνδεση με νέες μορφές τουρισμού, άμβλυνση της εποχικότητας και σύνδεση με τον πολιτισμό και τους περιβαλλοντικούς πόρους. Διευθέτηση συγκρούσεων ως προς τις περιοχές του δικτύου των προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 και τις ΠΑΥ/ΠΟΑΥ. Ανασυγκρότηση/αναδιοργάνωση υποδομών και οικοδομικού αποθέματος για διατήρηση της φέρουσας ικανότητας, ενθάρρυνση μεγάλων επενδύσεων εθνικής ή ευρύτερης περιφερειακής εμβέλειας, ιδίως με οργανωμένη μορφή, δημιουργία ακτοπλοϊκής σύνδεσης Νότιας Πιερίας - Κασσάνδρας για την απευθείας μετάβαση τουριστικών ροών προς τις περιοχές του Ολύμπου - Δίου και την ενίσχυση της ενδοπεριφερειακής κινητικότητας των τουριστικών προορισμών της Περιφέρειας (άρθρο 12, ΠΧΠ ΚΜ).

Αναφορικά με τη χωρική διάρθρωση των βασικών δικτύων μεταφορικής υποδομής, θεωρείται σκόπιμη η ενίσχυση του δικτύου τουριστικών λιμένων, η εξέταση της εφικτότητας και βιωσιμότητας δημιουργίας υδατοδρομίων στις παραθαλάσσιες περιοχές και κυρίως στις περιοχές τουριστικών μαρινών, η εξέταση ακτοπλοϊκής σύνδεσης μεταξύ Χαλκιδικής - Πιερίας, κυρίως μέσω των λιμανιών Ν. Μουδανιών και Λιτοχώρου (άρθρο 13, ΠΧΠ ΚΜ).

Κάθε υποκείμενη διαδικασία σχεδιασμού και κάθε σχετικό σχέδιο, ρύθμιση ή πολεοδομική παρέμβαση, στοχεύει στην προστασία και ανάδειξη παραδοσιακών οικισμών ή παραδοσιακών οικιστικών συνόλων καθώς και ιστορικών τόπων και μνημείων και επίσης επιδιώκει τη λειτουργική ενσωμάτωση ή αναβάθμιση συνόλων ή μεμονωμένων στοιχείων του τοπίου (άρθρο 15, ΠΧΠ ΚΜ).

Στη συνέχεια δίνονται όροι, περιορισμοί και κατευθύνσεις για την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος. Διασφάλιση των φυσικών διεργασιών, της αποδοτικότητας των φυσικών πόρων, της ισορροπίας των οικοσυστημάτων και της μοναδικότητάς τους. Για την βιώσιμη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών όπως του Ευρωπαϊκού Δικτύου Natura 2000 και των στοιχείων που τις χαρακτηρίζουν όπως είδη χλωρίδας και πανίδας, οικοσυστήματα κλπ. στο στάδιο αξιολόγησης των προτάσεων σχεδιασμού να λαμβάνονται υπόψη τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε περιοχής ώστε να διαπιστώνεται η οικολογική σημασία της, οι όροι και περιορισμοί που προβλέπονται από τις ισχύουσες κανονιστικές διατάξεις προστασίας και διαχείρισης, για την προστασία της βιοποικιλότητας, των φυσικών οικοτόπων και της άγριας χλωρίδας και πανίδας θα πρέπει να τηρούνται οι όροι και περιορισμοί που απορρέουν από την εθνική και ενωσιακή νομοθεσία για την προστασία των περιοχών του ευρωπαϊκού δικτύου Natura 2000. (άρθρο 19, ΠΧΠ ΚΜ).

Κατάλληλα κριτήρια επιλογής καθορισμού των ζωνών προστασίας, οι οποίες να περιλαμβάνουν απαιτήσεις ως προς τη συμβατότητα για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας στην περιοχή. Επίσης να δίνεται προτεραιότητα στην προώθηση των δράσεων που ενισχύουν της προστασία και ανάδειξη φυσικών ενδιατημάτων. Αποκατάσταση των ΧΑΔΑ και ειδικότερα αυτών που βρίσκονται εντός οικοτόπων, να εφαρμόζονται βέλτιστες τεχνικές σε έργα και δραστηριότητες, προκειμένου να ελαχιστοποιείται περιβαλλοντική υποβάθμιση, να εφαρμόζονται συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης. Για την προστασία των εδαφών σε προστατευόμενες ή μη περιοχές και την αποφυγή απώλειας, ρύπανσης ή υποβάθμισής τους, θα πρέπει να λαμβάνονται κατάλληλα μέτρα για την αποτροπή της επιβάρυνσης του εδάφους, να ενθαρρύνεται η υλοποίηση έργων σε κατάλληλες περιοχές, αποφεύγοντας κατά το δυνατόν την χωροθέτησή τους σε περιοχές με μοναδικό χαρακτήρα τοπίου και με μεγάλη αισθητική αξία. (άρθρο 19, ΠΧΠ ΚΜ).

Για θέματα που αφορούν τη διαχείριση των στερεών/επικίνδυνων αποβλήτων θα πρέπει να γίνεται ολοκληρωμένη διαχείριση των στερεών αποβλήτων. Να ενθαρρύνονται παρεμβάσεις ανάκτησης, ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης των αποβλήτων, να εφαρμόζονται. Να προωθούνται έργα, δράσεις και παρεμβάσεις που ενθαρρύνουν την χρήση καθαρών τεχνολογιών, πρακτικών μείωσης αποβλήτων και αποφυγής διάθεσης επικινδύνων αποβλήτων, ελαιωδών ουσιών, αλάτων, ή άλλων ρύπων στο έδαφος. Για θέματα αντιμετώπισης κινδύνων από ατυχήματα μεγάλης έκτασης σε εγκαταστάσεις ή μονάδες, λόγω της ύπαρξης επικινδύνων ουσιών, να λαμβάνονται υπόψη οι διατάξεις της κοινή υπουργική απόφαση 172058/2016 (Β' 354) - SEVESO III και ιδιαίτερα το άρθρο 12 αυτής. Για θέματα που αφορούν στη διαχείριση των υγρών αποβλήτων θα πρέπει, να προωθηθεί κατά προτεραιότητα η προβλεπόμενη αποπεράτωση και άμεση λειτουργία όλων των Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Λυμάτων (ΕΕΛ). Να προωθηθεί κατά προτεραιότητα η ολοκλήρωση των δικτύων αποχέτευσης όλων των οικισμών, η κατάργηση των βόθρων και να δοθεί μέριμνα για τη διαχείριση λυμάτων οικισμών. Να εφαρμόζονται οι βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές για την ελαχιστοποίηση των υγρών αποβλήτων, καθώς και για τη συλλογή και επεξεργασία τους. (άρθρο 19, ΠΧΠ ΚΜ).

Για την προστασία και αξιοποίηση των δασικών πόρων θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η Εθνική Στρατηγική για τα Δάση, να λαμβάνεται μέριμνα για την μικρότερη δυνατή επέμβαση στα δασικά οικοσυστήματα και να συντάσσονται ειδικές μελέτες αποκατάστασης του περιβάλλοντος, σε περίπτωση έργων και δραστηριοτήτων προς υλοποίηση σε εκτάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της δασικής νομοθεσίας. Να λαμβάνονται υπόψη κατά τον σχεδιασμό των αντιπλημμυρικών έργων ο ενιαίος χαρακτήρας του ρεμάτων, η προστασία της φυσικής τους οντότητας και η αξιοποίησή του ως φυσικό στοιχείο μέσα στους οικισμούς/πόλεις. Να παρακολουθούνται τα ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων. Για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, να διασφαλίζεται ότι οι δράσεις δεν θα ενέχουν κινδύνους για την υποβάθμιση θέσεων και ευρημάτων πολιτιστικού, ιστορικού και αρχαιολογικού ενδιαφέροντος. Να αποφεύγεται η εγκατάσταση μη συμβατών έργων/δραστηριοτήτων εντός οριοθετημένων και θεσμοθετημένων περιοχών πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Ανάδειξη της πολιτιστικής και περιβαλλοντικής φυσιογνωμίας κάθε περιοχής. (άρθρο 19, ΠΧΠ ΚΜ).

Για την προστασία του τοπίου θα πρέπει να διασφαλίζεται το τοπίο και οι συνιστώσες που το απαρτίζουν και να λαμβάνονται μέτρα αποκατάστασης του τοπίου, όπου αυτό απαιτείται, στις μελέτες διαχείρισης και αποκατάστασης τοπίων να δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα σε όλες τις παραμέτρους του φυσικού περιβάλλοντος μέσω της ενεργοποίησης των μηχανισμών του ν.3937/2011 για τη βιοποικιλότητα. Να γίνει αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της Μελέτης Τοπίου που συντάχθηκε στο πλαίσιο της αναθεώρησης του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ. Για την προστασία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και της ανθρώπινης υγείας θα πρέπει να εφαρμόζονται οι βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές σε έργα/δραστηριότητες για να ελαχιστοποιηθεί η περιβαλλοντική όχληση από την παραγωγή κάθε είδους αποβλήτων, να εφαρμόζεται σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης, να εφαρμόζονται προγράμματα διαχείρισης ρίσκου. Να εφαρμόζονται προγράμματα πρόληψης και διαχείρισης ατυχημάτων. Για τα θέματα που αφορούν στην μεταφορική Υποδομή να προωθείται η συμπλήρωση του οδικού δικτύου με τη βέλτιστη αξιοποίηση και ορθολογική διαχείριση της υφιστάμενης οδικής υποδομής καθώς και με την ανάπτυξη νέων υπεραστικών οδικών συνδέσεων. Ο σχεδιασμός και η χωροθέτηση των έργων/δραστηριοτήτων γίνεται ώστε να ελαχιστοποιούνται οι επιπτώσεις στα υλικά περιουσιακά στοιχεία. Για τα θέματα που αφορούν στα Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (ΣΟΑΠ), θα πρέπει να περιλαμβάνεται η αύξηση των ανοικτών, ελεύθερων και δημόσιων χώρων, η ανάδειξη του αξιόλογου οικιστικού αποθέματος και της ιστορικής κληρονομιάς, η βιώσιμη κινητικότητα του πληθυσμού και η εκμηδένιση κινδύνων πολιτικής προστασίας. Στο πλαίσιο των υποκείμενων επιπέδων σχεδιασμού, είναι αναγκαία η προώθηση των διαδικασιών για τον καθορισμό και την οριοθέτηση των υποδοχέων των διαφόρων παραγωγικών δραστηριοτήτων (άρθρο 19, ΠΧΠ ΚΜ).

Παρακολούθηση των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων προκειμένου να εντοπιστούν εγκαίρως απρόβλεπτες δυσμενείς επιπτώσεις και να ληφθούν τα κατάλληλα επανορθωτικά μέτρα. Η αξιολόγηση της πορείας υλοποίησης γίνεται με συγκριτική αποτίμηση των στοιχείων των διαδοχικών εκθέσεων. Σκοπός της μελέτης των παραπάνω στοιχείων αποτελεί η ποσοτικοποίηση των περιβαλλοντικών μεταβολών, η σύγκριση με τις εκτιμήσεις της ΣΜΠΕ και τις εξελίξεις στο θεσμικό

πλαίσιο για το περιβάλλον, καθώς και η διαπίστωση της αναγκαιότητας ή μη ανάληψης διορθωτικών ενεργειών. Σε περίπτωση διαπίστωσης αποκλίσεων από τις εκτιμήσεις της, προτείνονται κατάλληλα επανορθωτικά μέτρα. Οι αρμόδιες ελεγκτικές περιβαλλοντικές αρχές ελέγχουν την τήρηση των όρων, περιορισμών και κατευθύνσεων που τίθενται στην παρούσα (άρθρο 20, ΠΧΠ ΚΜ).

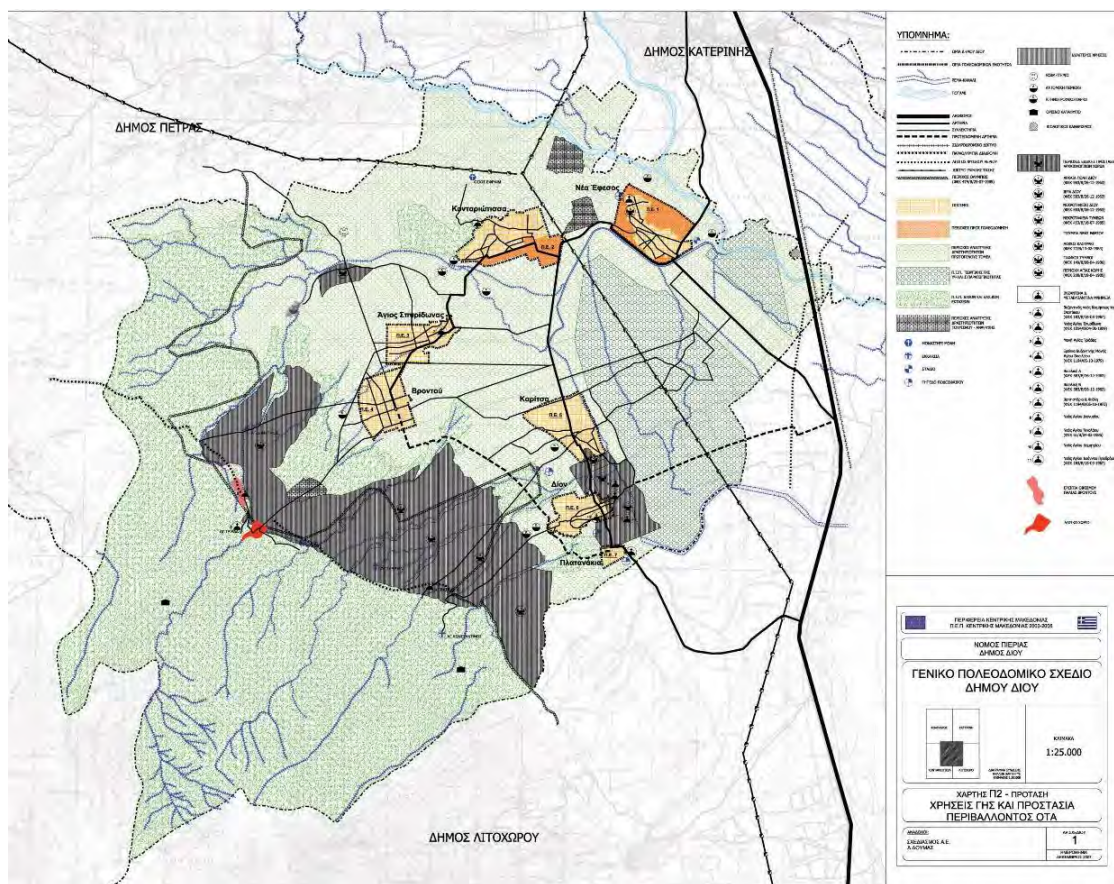
3.9.5. ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Η περιοχή μελέτης δε παρουσιάζει ένα ξεκάθαρο αντιληπτό πολεοδομικό ιστό, καθώς πρόκειται για ένα σύνολο οικισμών που απλώνονται διάσπαρτα στον ορεινό όγκο του περικού Ολύμπου ή γειτνιάζουν άμεσα με αυτό.

Το ισχύον ΓΠΣ για την περιοχή μελέτης που είναι ο Δήμος Δίου Ολύμπου είναι το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του Δήμου Δίου του 2008 (Φ.Ε.Κ. 64/Τ.Α.Α.Π./14.2.2008), που αποτελούσε δήμος πριν το πρόγραμμα Καλλικράτης. Ωστόσο, δεν υπάρχει κάποιο αντίστοιχο σχέδιο για τους πρώην δήμους Ανατολικού Ολύμπου και Λιτοχώρου.

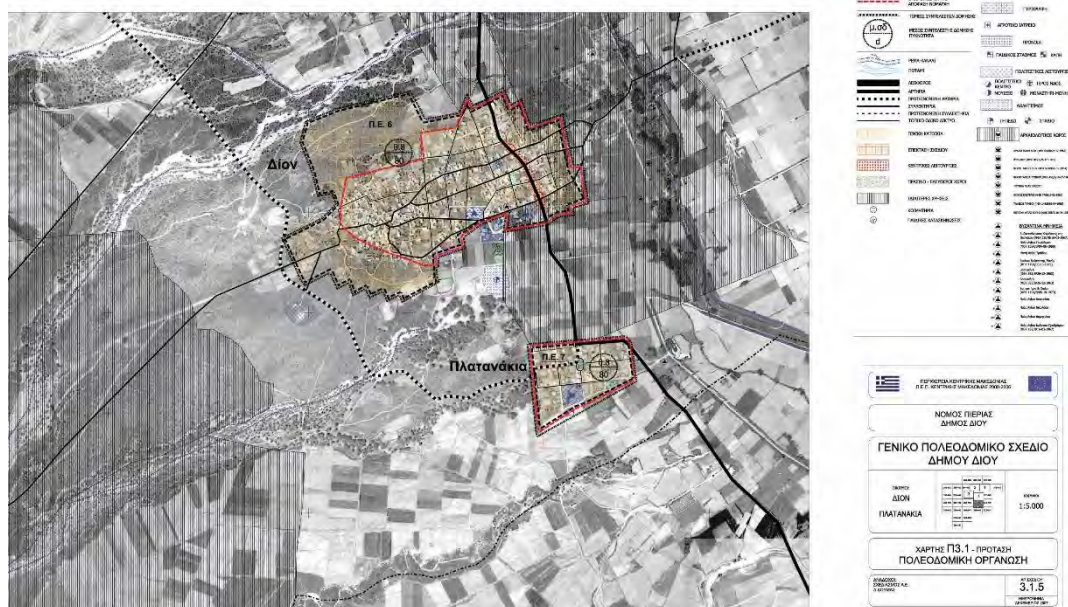
Στη συνέχεια παρατίθενται οι χάρτες από το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του Δήμου Δίου του 2008.

Χάρτης 13: Δομικό Σχέδιο Χωρικής Οργάνωσης

Πηγή: ΓΠΣ Δίου 2008, (Φ.Ε.Κ. 64/Τ.Α.Α.Π./14.2.2008)

Χάρτης 15: Πρόταση Πολεοδομικής Οργάνωσης Δίου

Πηγή: ΓΠΣ Δίου 2008, (Φ.Ε.Κ. 64/Τ.Α.Α.Π./14.2.2008)

Συμπερασματικά, αναφερόμενοι σε οικισμούς που εντοπίζονται στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου και θέτοντας ως στόχο τη διαφύλαξη της μορφολογικής ιδιαιτερότητας τους, καθώς και την βιώσιμη ανάπτυξή τους και την αρμονική συνύπαρξή τους με το φυσικό περιβάλλον και το τοπίο του Ολύμπου το ΓΠΣ του Δήμου Δίου του 2008 δεν επαρκεί. Είναι απαραίτητη η έγκριση ενός σχεδίου που αφορά το σύνολο των οικισμών του νέου δήμου Δίου Ολύμπου, που θα κατηγοριοποιεί τους οικισμούς και θα ορίζει όρους και περιορισμούς δόμησης λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και της ευρύτερης περιοχής, όπου κρίνεται απαραίτητο. Με αυτό τον τρόπο είναι δυνατό να δοθούν οι κατάλληλοι περιορισμοί δόμησης τους. Ο σχεδιασμός δεν έχει προχωρήσει αρκετά, ή σχεδόν καθόλου, και βήματα προς αυτή την κατεύθυνση πρέπει να γίνουν άμεσα. Οι ανάγκες δεν καλύπτονται από το ισχύον ΓΠΣ του 2008, όπου παράλληλα στο εν λόγω σχέδιο δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη, ειδική κατεύθυνση ή και αναφορά για το τοπίο του Ολύμπου.

Ανακεφαλαιώνοντας, η αναλυτική παρουσίαση των κυριότερων στοιχείων της περιοχής μελέτης, δηλαδή του ορεινού όγκου του Ολύμπου και της ευρύτερης περιοχής του, στο εν λόγω κεφάλαιο, καθώς και η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, πραγματοποιήθηκε ώστε να δοθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα για την δυναμική που έχει και εν δυνάμει να αναπτύξει μελλοντικά. Ειδικότερα, παρατέθηκαν δεδομένα αναφορικά με τη γεωγραφική θέση, τη διοικητική δομή, τα πληθυσμιακά και οικονομικά στοιχεία, το φυσικό και πολιτιστικό απόθεμα, το καθεστώς προστασίας στο οποίο υπόκειται, καθώς και οι διατάξεις του χωροταξικού σχεδιασμού στις οποίες υπόκειται. Μέσα από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής μελέτης διεξάγονται ορισμένα βασικά συμπεράσματα αναφορικά με την ταυτότητα, τον χαρακτήρα αλλά και τις προοπτικές ανάπτυξης που παρουσιάζει. Η περιοχή μελέτης αποτελεί σπουδαίο φυσικό, πολιτιστικό αλλά και αναπτυξιακό πόρο και διαθέτει σπουδαία αξία διεθνούς εμβέλειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΝΗΜΕΙΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ UNESCO

4.1. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ UNESCO

Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό γνωστός ως UNESCO, αποτελεί οργάνωση του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), και εδρεύει στο Παρίσι. Η οργάνωση αυτή ιδρύθηκε στις 4 Νοεμβρίου του έτους 1946, μετά τον Β' Παγκοσμίου Πολέμου, σηματοδοτώντας την καθιέρωση της Παγκόσμιας Ειρήνης από τις Συμμαχικές Δυνάμεις, ώστε να αποτραπούν παρόμοιες μελλοντικές καταστροφές (<https://en.unesco.org/>).

Οι στόχοι του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) διεκπεραιώνονται μέσα από προγράμματα, οργανώσεις και ταμεία, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι που περιέχονται στον Καταστατικό Χάρτη (www.unric.org/). Συγκεκριμένα, μέσα από το πλαίσιο του άρθρου 57 του Καταστατικού Χάρτη, ιδρύθηκε η οργάνωση της UNESCO, όπου μεταξύ άλλων προτείνεται η ανάπτυξη μίας εξειδικευμένης υπηρεσίας, με σκοπό την συνέργεια των Ηνωμένων Εθνών για θέματα που αφορούν τον Πολιτισμό και την Παιδεία.

Το έτος υπογραφής του Καταστατικού Χάρτη της UNESCO είναι στις 16 Νοεμβρίου 1945, που ίσχυε από τις 4 Νοεμβρίου 1946 και επικυρώθηκε από διάφορες χώρες, όπως η Ελλάδα. Σκοπός της υπογραφής του Χάρτη από τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών είναι η επίτευξη της ειρήνης (Καταστατικός Χάρτης της UNESCO, <https://en.unesco.org/>).

Σύμφωνα με την UNESCO η επίτευξη της ειρήνης βασίζεται στην συνεργασία μεταξύ των κρατών (www.unric.org/). Επομένως η ανάπτυξη της οργάνωσης αυτής έγινε για την επίτευξη της ειρήνης και την διασφάλιση της ευημερίας, μέσα από το πλαίσιο του πολιτισμού, της παιδείας και της επιστήμης. Αυτό κατορθώνεται με τη «διατήρηση και προστασία την παγκόσμιας κληρονομιάς των βιβλίων, των έργων τέχνης και μνημείων της ιστορίας και της επιστήμης...», που πραγματεύεται η Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς.

Ο Ψυχρός Πόλεμος, η ίδρυση του CERN (European Centre for Nuclear Research), τα θέματα της πυρηνικής ενέργειας, η παιδεία και η ιδεολογία πάνω στην οποία

στηρίχθηκε η ίδρυση της UNESCO για την διασφάλιση της ειρήνης, αποτέλεσαν το έναυσμα για την καθιέρωση της άποψης ότι ο κόσμος είναι το μέρος που κατοικούν όλοι οι πολίτες, μοιράζονται το ίδιο φυσικό περιβάλλον και το πολιτιστικό απόθεμα, τα οποία συνδέονται μεταξύ τους στον χώρο και τον χρόνο (Καταστατικός Χάρτης της UNESCO, <https://en.unesco.org>).

4.2. UNESCO ΚΑΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Η UNESCO μέσα από τις δράσεις της προασπίζεται τη προστασία και διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη συμβάσεων και οδηγιών σε διεθνή επίπεδο, για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων, ενώ ταυτόχρονα παρέχει χρηματοδοτήσεις.

Στην λίστα των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς που έχει δημιουργήσει έχουν ενταχθεί μέχρι σήμερα 1154 ιδιότητες. Από τις προστατευόμενες ιδιότητες αυτές, οι 897 είναι μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς, οι 218 είναι μνημεία φυσικής κληρονομιάς, οι 39 είναι μικτά μνημεία, οι 52 είναι μνημεία τα οποία κινδυνεύουν λόγω πιέσεων που ασκούνται σε αυτά και οι 43 αφορούν διασυνοριακά μνημεία

Η UNESCO πρωτοπόρησε στον τομέα του περιβάλλοντος, καθώς προηγήθηκε των κανόνων για περιβαλλοντική συνείδηση, επισημαίνοντας πρώτη τον κίνδυνο της εξάντλησης των φυσικών πόρων. Το γεγονός αυτό συνέβαλε στην ανάπτυξη προγραμμάτων όπως το IHP (International Hydrological Program) το έτος 1970 και το MAB (Man and Biosphere) το 1971. Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι ο πλανήτης διαθέτει σπουδαίο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, όμως οι ανθρώπινες δραστηριότητες υπερβαίνουν τη φέρουσα ικανότητά του, με αποτέλεσμα να υπάρχουν κίνδυνοι που είναι αναγκαίο να αναγνωριστούν και να αντιμετωπιστούν (From Ideas to Actions: 70 years of UNESCO (<https://en.unesco.org>)). Ταυτόχρονα, οι κίνδυνοι αφορούν πολιτιστικά μνημεία του κόσμου, το οποίο αποτέλεσε έναυσμα για την ανάληψη πρωτοβουλιών μεταξύ των κυβερνήσεων, την ανάπτυξη προγραμμάτων χρηματοδότησης, καθώς και την καθιέρωση μέτρων και δράσεων για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας και της ταυτότητας κάθε λαού, ενώ το φυσικό περιβάλλον αποτελεί το χώρο στον οποίο δραστηριοποιούνται οι άνθρωποι και διαμορφώνουν την πολιτιστική τους

ταυτότητα. (Federico Mayor Zaragoza, UNESCO Director-General). Η αντίληψη για την κοινή κληρονομιά συνέβαλε στην σύνταξη της Σύμβασης για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς στις 16 Νοεμβρίου 1972, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1975. Σκοπός της σύμβασης ήταν η υιοθέτηση μίας διαφορετικής αντίληψης για την παγκοσμιοποίηση, σύμφωνα με την οποία η κληρονομιά των ανθρώπων ανήκει σε όλες τις χώρες και είναι υποχρέωση τους να την προστατεύσουν.

Η Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς εστιάζει σε πέντε ζητήματα, στην ανάγκη για προστασία σε παγκόσμιο επίπεδο, στην σύνδεση του πολιτισμού με τη φύση, στην ιδεολογία της κοινής κληρονομιάς, στην οποία έγκειται η υποχρέωση διατήρησης της και μεταβίβασής της στις επόμενες γενιές, στην έννοια της Εξαίρετης Παγκόσμιας Αξίας (Outstanding Universal Value) και στην ανάγκη συνεργασίας σε διεθνή επίπεδο. Τα ζητήματα αυτά εντάσσονται στους στόχους της UNESCO και συνέβαλαν στη δημιουργία της Λίστας Παγκόσμιας Κληρονομιάς (World Heritage List) της UNESCO, αλλά και της Λίστας Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο (World heritage List in Danger).

Οι δράσεις της UNESCO που αφορούν την κληρονομιά, δεν περιορίζονται στον εντοπισμό και στην προστασία, αλλά αναλύει και εκτιμά τις εξελίξεις που συμβαίνουν σε παγκόσμια κλίμακα, με βασική συνιστώσα τον χρόνο. Ταυτόχρονα, οι ενέργειες αποσκοπούν στην αναγνώριση της συμβολής της κληρονομιάς στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, στην ποιότητα του περιβάλλοντος, στην διασφάλιση της ειρήνης, και στην εξάλειψη των ανισοτήτων, συνεπώς στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης (<https://en.unesco.org/themes/protecting-our-heritage-and-fostering-creativity>).

Συνεπώς, η ένταξη ενός στοιχείου φυσικού ή πολιτιστικού στη Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς συμβάλλει στη βιώσιμη ανάπτυξη. Τα ζητήματα της βιώσιμης ανάπτυξης στις διαδικασίες και οδηγίες της Σύμβασης για την Προστασία της Παγκόσμιας Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, αναφέρονται στο κείμενο πολιτικής για την Σύμβαση, όπου τονίζεται η αναγκαιότητα ύπαρξης μίας κοινής πολιτικής για όλα τα κράτη, σύμφωνα με την οποία να επιδιώκεται ισόρροπη βιώσιμη ανάπτυξη, τα στοιχεία της παγκόσμιας κληρονομιάς να προστατεύονται και να διατηρούνται μέσα από διάφορες δράσεις, χωρίς να κινδυνεύει η Μοναδική

Οικουμενική Αξία (OUV) τους, με στόχο την ευημερία των κοινωνιών. (<https://en.unesco.org>)

Επομένως, για την επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι αναγκαία η διαμόρφωση μέτρων και δράσεων για την προστασία και ορθολογική διαχείριση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και η ένταξή τους στο πλαίσιο του χωρικού σχεδιασμού. Στην περίπτωση αυτή είναι χρήσιμες οι μεταβατικές ζώνες (buffer zones), οι οποίες λειτουργούν ως εργαλεία του σχεδιασμού.

Όλα τα παραπάνω αποσκοπούν στην υλοποίηση των στόχων της ειρήνης και της ασφάλειας, αποτρέποντας κάθε μορφή εχθροπραξίας. Συνθέτουν λοιπόν, ένα πλαίσιο βάση του οποίου προστατεύεται η παγκόσμια κληρονομιά, προωθείται η ορθολογική της διαχείριση, σύμφωνα με τις οδηγίες της UNESCO. Έτσι, για την εκτίμηση των συνεπειών που απορρέουν από την ένταξη ενός μνημείου στη Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς, είναι απαραίτητη η μελέτη των στόχων της Σύμβασης.

4.3. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Η Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO (1972), καθώς και η Λίστα Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς που λειτουργεί συμπληρωματικά, αποτελεί βασικό εργαλείο για την προστασία και την βιώσιμη ορθολογική διαχείριση των Μνημείων του Πολιτισμού και της Φύσης. Βέβαια, για τους ίδιους σκοπούς έχουν συνταχθεί σε διεθνές, κοινοτικό αλλά και εθνικό επίπεδο, συμβάσεις, κατευθύνσεις, πολιτικές, κανονιστικές διατάξεις και έχουν αναπτυχθεί εργαλεία, που πέρα από τις δράσεις της UNESCO, προασπίζουν την προστασία της Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Η Ελλάδα είναι μία από τις χώρες που έχει κυρώσει πολλές διεθνείς και κοινοτικές συμβάσεις και έχει εντάξει τις συμβάσεις αυτές στην εθνική της νομοθεσία, επομένως διαθέτει τα αναγκαία εργαλεία για την προστασία και διασφάλιση της κληρονομιάς της.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υφίσταται ο Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ.3911/92 του Συμβουλίου της 9^{ης} Δεκεμβρίου 1992, αναφέρεται στην εξαγωγή των πολιτιστικών αγαθών και η Οδηγία 93/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 15^{ης} Μαρτίου 1993, που

πραγματεύεται την επιστροφή των πολιτιστικών αγαθών που έχουν παρθεί παράνομα (www.yppo.gr).

Ταυτόχρονα, σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και στο πλαίσιο Διεθνών Οργανισμών, υπάρχουν πολλοί κανονισμοί και οδηγίες, που αφορούν την πολιτιστική κληρονομιά και έχουν κυρωθεί από την Ελλάδα, οι οποίοι παρατίθενται με χρονολογική σειρά. Το έτος 1954 στη Χάγη, συντάχθηκε η Σύμβαση για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, το 1964 δημιουργήθηκε η Χάρτα της Βενετίας, ενώ το 1969 στο Λονδίνο το Συμβούλιο της Ευρώπης θέσπισε την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς. Στη συνέχεια, το 1970 στο Παρίσι, ορίστηκε η Σύμβαση για τα μέσα απαγόρευσης και παρεμπόδισης της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μετάβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών από την UNESCO και το 1972 επικυρώθηκε στο Παρίσι η Σύμβαση της UNESCO για την προστασία της παγκόσμιας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Ακολούθησε το 1975 η Διακήρυξη του Άμστερνταμ και η Διάσκεψη του Ελσίνκι, καθώς το 1976 συντάχθηκε η Χάρτα του ICOMOS για τον Πολιτιστικό Τουρισμό και η Σύσταση για τη Διαφύλαξη και το Σύγχρονο Ρόλο των Ιστορικών Περιοχών. Ύστερα, το 1985 προτάθηκε, η Σύμβαση για την προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ευρώπης από το Συμβούλιο της Ευρώπης στην Γρανάδα, ενώ το 1987 η Διεθνής Χάρτα για την προστασία των Ιστορικών πόλεων. Το 1992 στη Βαλέτα της Μάλτας αναθεωρήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς, το 1995 στην Ρώμη της Ιταλίας ορίστηκε η Σύμβαση Unidroit για τα παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά και το έτος 1999 στη Χάγη παρουσιάστηκε το Πρωτόκολλο II στη Σύμβαση της Χάγης του 1954 για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης από την UNESCO, ενώ ταυτόχρονα το 1999 στο Παρίσι πάλι από την UNESCO θεσπίστηκε η Σύμβαση για την προστασία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Τέλος, το έτος 2004 συντάχθηκαν, τα Διεθνή Κείμενα για τον Τουρισμό και τον Πολιτισμό, ενώ το 2005 η Σύμβαση για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας των πολιτιστικών εκφράσεων, στο Παρίσι από την UNESCO (<http://www.ypeka.gr>).

Επίσης, έχουν δοθεί οδηγίες που αφορούν τα ζητήματα της φυσικής κληρονομιάς, όπως η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, η οποία εντάχθηκε στην εθνική νομοθεσία. Η

συγκεκριμένη οδηγία ενσωματώθηκε με δύο ΚΥΑ, πρώτα με την ΚΥΑ 33318/3028/11-12-1998 (ΦΕΚ 1289/Β/28-12-98) «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας» και στην συνέχεια με την ΚΥΑ Η.Π. 14849/853/Ε103/4-4-2008 (ΦΕΚ 645/Β/11-4-08) «Τροποποίηση των υπ' αριθμ. 33318/3028/1998 κοινών υπουργικών αποφάσεων (Β'1289) και υπ' αριθμ. 29459/1510/2005 κοινών υπουργικών αποφάσεων (Β'992), σε συμμόρφωση με διατάξεις της οδηγίας 2006/105 του Συμβουλίου της 20ης Νοεμβρίου 2006 της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Ακολούθησε η Οδηγία 2009/147/ΕΟΚ (πρώην 79/409/ΕΟΚ) περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών, η οποία συντάχθηκε ώστε να διασφαλίσει την προστασία, βιώσιμη διαχείριση και τον έλεγχο της εκμετάλλευσης όλων των άγριων πτηνών στην Ευρώπη. Τέλος δόθηκε η Οδηγία 79/409/ΕΟΚ (όπως κωδικοποιήθηκε με την Οδηγία 2009/147/ΕΚ) και υιοθετήθηκε από την εθνική νομοθεσία με την ΥΑ 414985/29-11-85 (ΦΕΚ Β'757) «Μέτρα διαχείρισης της άγριας πτηνοπανίδας», καθώς και την ΚΥΑ Η.Π. 37338/1807/Ε.103/1-9-10 (ΦΕΚ 1495/Β/6-9-10) «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της» που ακολουθεί τις κατευθύνσεις της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, «Περί διατηρήσεως των άγριων πτηνών», που ορίστηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 2 Απριλίου του 1979 και κωδικοποιήθηκε σύμφωνα με την οδηγία 2009/147/ΕΚ. Επίσης η Οδηγία 79/409/ΕΟΚ ενσωματώθηκε στη ελληνική νομοθεσία με την ΚΥΑ Η.Π. 8353/276/Ε103/17-2-2012 (ΦΕΚ 415/Β/23-2-2012) «Τροποποίηση και συμπλήρωση της υπ' αριθ. 37338/1807/2010 κοινής υπουργικής απόφασης «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ» (Β' 1495), σε συμμόρφωση με τις διατάξεις του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ «Για τη διατήρηση των άγριων πτηνών» του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ» (<http://www.ypreka.gr>).

Στο πλαίσιο των συμβάσεων βάση χρονολογικής σειράς συντάχθηκε το 1951 στη Ρώμη από τον ΟΗΕ η Διεθνής Σύμβαση για την προστασία φυρών, του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας (FAO). Ακολούθησαν η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των ζώων κατά την διεθνή μεταφορά τους που έλαβε μέρος στο Παρίσι το 1973 από το Συμβούλιο της Ευρώπης, η Σύμβαση για το διεθνές εμπόριο ειδών

της άγριας πανίδας και χλωρίδας που απειλούνται με εξαφάνιση (Σύμβαση CITES) στην Ελβετία και Ουάσιγκτον το 1973, καθώς και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των ζώων στις εκτροφές από το Συμβούλιο της Ευρώπης στο Στρασβούργο το 1976. Το 1979 συντάχθηκαν, στο Στρασβούργο το Πρόσθετο πρωτόκολλο για την προστασία των προς σφαγή ζώων κατά την διεθνή μεταφορά τους από το Συμβούλιο της Ευρώπης, η Σύμβαση Βόννης για την διατήρηση των αποδημητικών ειδών της άγριας πανίδας στη Βόννη της Γερμανίας και η Σύμβαση Βέρνης για την διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης από το Συμβούλιο της Ευρώπης που έλαβε μέρος στη Βέρνη. Στη συνέχεια, ορίστηκε στη Γενεύη το 1983 από τον ΟΗΕ η Διεθνής Συμφωνία για την τροπική ξυλεία, το 1986 από το Συμβούλιο της Ευρώπης η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των σπονδυλωτών ζώων που χρησιμοποιούνται για πειραματικούς ή άλλους επιστημονικούς σκοπούς και το 1987 πάλι από το Συμβούλιο της Ευρώπης η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των ζώων συντροφιάς. Στο Ρίο ντε Τζανέιρο το έτος 1992 υπογράφηκε η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τη βιολογική ποικιλότητα, ενώ το 1994 στο Παρίσι η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση της απερίμωσης στις χώρες που αντιμετωπίζουν σοβαρή ξηρασία και απερίμωση, ιδιαίτερα στην Αφρική, από τον ΟΗΕ. Έπειτα, ακολούθησε η αναθεώρηση της Διεθνής Σύμβασης για την προστασία φυτών από τον ΟΗΕ στην Ρώμη το 1997, ο καθορισμός του Πρωτόκολλου τροποποίησης της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των σπονδυλωτών ζώων που χρησιμοποιούνται για επιστημονικούς σκοπούς, στο Ναϊρόμπι το 2000 από το Συμβούλιο της Ευρώπης και του Πρωτόκολλου της Καρθαγένης για τη βιοασφάλεια της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την βιολογική ποικιλότητα στο Ναϊρόμπι το 2003 από τον ΟΗΕ. Τελευταίες είναι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου που κυρώθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2003, η Αναθεωρημένη Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των ζώων κατά τη διεθνή μεταφορά τους, στο Κισινάου από το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Σύμβαση για το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Δασών που πραγματοποιήθηκε από την Κυβέρνηση της Φινλανδίας το 2005.

Η προστασία του πολιτιστικού αποθέματος, μέσα από την διεθνή, κοινοτική και εθνική νομοθεσία, καθιερώθηκε πριν από την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Όμως, η εμφάνιση κινδύνων που προέκυψαν από την ανεξέλεγκτη ανθρώπινη δραστηριότητα, όπως ενδεικτικά η υποβάθμιση των φυσικών πόρων και

η κλιματική αλλαγή, είχε ως αποτέλεσμα την αύξησή της ανάγκης για ανάπτυξη μέτρων και κατευθύνσεων, που αφορούν την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Επομένως, για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης είναι σημαντική η κατανόηση της λειτουργίας του φυσικού περιβάλλοντος και όλων των διαστάσεων του, σε σχέση με τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες.

Η ελληνική νομοθεσία προβλέπει την προστασία της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς μέσα από διάφορους νόμους, με βασικότερο τον ο Ν.3028/2002 «για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», σύμφωνα με τον οποίο δόθηκε για πρώτη φορά μία πλήρης συστηματική προσέγγιση για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο συγκεκριμένος νόμος συνέβαλλε, στην εννοιολογική διεύρυνση της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην οποία ενέταξε τα υλικά καθώς και τα άυλα πολιτιστικά στοιχεία, αλλά και στον χωρικό και χρονικό προσδιορισμό του καθεστώτος προστασίας. Παράλληλα, ενέταξε καινούργιες αρχές που αποσκοπούν στην προστασία του πολιτισμού της χώρας, ενώ επίσης πρόσθεσε την χωρική διάσταση της κληρονομιάς, μέσα από τον καθορισμό και την οριοθέτηση των ιστορικών περιοχών και αρχαιολογικών χώρων (Παπαγεωργίου Μ., Λαΐνας Ι., Νικολακόπουλος Χρ., 2010).

Ο συγκεκριμένος νόμος προσφέρει τη δυνατότητα χρήσης εργαλείων, που συμβάλλουν στη διασφάλιση της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στα βασικότερα εργαλεία του νόμου ανήκει η Ζώνη Προστασίας Α΄, η Ζώνη Προστασίας Β΄, καθώς και οι Ιστορικοί Τόποι. Η πρώτη είναι μία ζώνη που περιλαμβάνει περιοχές απόλυτης προστασίας, εντός της οποίας απαγορεύεται οποιαδήποτε μορφή δόμησης, πέραν των αναγκαίων βοηθητικών κατασκευών και εγκαταστάσεων των μνημείων που είναι υπό καθεστώς προστασίας. Η Ζώνη Προστασίας Β΄ αποτελεί μία μεταβατική ζώνη (buffer zone), εντός της οποίας θέτονται περιορισμοί στις χρήσεις γης, τη δόμηση και τη χωροθέτηση των δραστηριοτήτων. Η συγκεκριμένη ζώνη, είναι η περιοχή σύνδεσης του προστατευόμενου μνημείου με τον χώρο που το περιβάλλει και επιδιώκει την ένωση μεταξύ τους, λειτουργικά, ιστορικά και αισθητικά. Τελευταίο σημαντικό εργαλείο του νόμου, είναι οι Ιστορικοί Τόποι, που «νοούνται οι εκτάσεις στην ξηρά ή στη θάλασσα ή στις λίμνες ή στους ποταμούς που αποτέλεσαν ή που υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν το χώρο εξαίρετων ιστορικών ή μυθικών γεγονότων, ή εκτάσεις που περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται μνημεία

μεταγενέστερου του 1830. Είτε σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης μεταγενέστερα του 1830, τα οποία συνιστούν χαρακτηριστικούς και ομοιογενείς χώρους, που είναι δυνατόν να οριοθετηθούν τοπογραφικά, και των οποίων επιβάλλεται η προστασία λόγω της λαογραφικής, εθνολογικής, κοινωνικής, τεχνικής, αρχιτεκτονικής ή επιστημονικής σημασίας τους» (Ν.3028/2002).

Αναφορικά με την διασφάλιση της προστασίας και την ορθολογική διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος υπάρχει η ακόλουθη νομοθεσία, με πρώτο το Π.Δ. 67/81 (ΦΕΚ 23/Α/81) «Περί Προστασίας της αυτοφυούς χλωρίδας και άγριας πανίδας και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και ελέγχου της έρευνας επ' αυτών», το οποίο ορίστηκε από το ΦΕΚ 43/Α/1981. Στη συνέχεια ακολουθεί ο ν.3044/02 (ΦΕΚ197/Α/27-8-02) «Μεταφορά συντελεστή δόμησης και ρυθμίσεις άλλων θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων» και ο ν.4109/2013 (ΦΕΚ 16/Α/23-1-2013) «Κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα - Σύσταση Γενική Γραμματείας για το συντονισμό του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις». Έπειτα, ο πιο σημαντικός νόμος είναι ο Ν.1650/86 (ΦΕΚ 160/Α/18-10-86) «Για την προστασία του περιβάλλοντος», ο οποίος τροποποιήθηκε με το Ν. 3937/11 (ΦΕΚ 60/Α/31-3-2011) «Διατήρησης της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις». Είναι σπουδαίος νόμος, καθώς ορίζει ρυθμίσεις οι οποίες είναι αναγκαίες για την επίτευξη της αειφόρου διαχείρισης και της προστασίας της βιοποικιλότητας, σπουδαίου εθνικού πόρου (www.ypeka.gr).

Σύμφωνα με τον τελευταίο νόμο Ν. 3937/11, θεσπίζονται κατηγορίες που αφορούν το φυσικό περιβάλλον, που είναι οι Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης, οι Περιοχές προστασίας της φύσης και τα Φυσικά πάρκα που διακρίνονται σε Εθνικά ή Περιφερειακά πάρκα. Έπειτα είναι οι Περιοχές προστασίας οικοτόπων και ειδών, οι οποίες διακρίνονται σε Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (Ε.Ζ.Δ.), σε Ζώνες Ειδικής Προστασίας (Ζ.Ε.Π.) και στα Καταφύγια Άγριας Ζωής (Κ.Α.Ζ.) ή σε συνδυασμό αυτών, ενώ ακολουθούν τα Προστατευόμενα τοπία και στοιχεία τοπίου, προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί ή Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης (Ν. 3937/11).

Ανεξάρτητα από τις συμβάσεις, οδηγίες και νομοθεσίες που υπάρχουν σε εθνικό επίπεδο και αφορούν την προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, την

προστασία τους επιδιώκουν ο αναπτυξιακός, ο περιβαλλοντικός, ο πολεοδομικός και ο χωροταξικός σχεδιασμός (N.3028/2002).

Συμπερασματικά, οι ενέργειες της UNESCO δρουν συνδυαστικά με τις ρυθμίσεις, τις συμβάσεις και τα νομοθετικά εργαλεία που έχουν θεσπιστεί, ώστε να διασφαλίσουν την προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, της οποίας η αξία ανάλογα με την εμβέλειά της, χαρακτηρίζεται σε Κοινοτική ή Παγκόσμια, Εθνική, Περιφερειακή και Τοπική αξία.

Η Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO είναι ξεχωριστή και πρωτοπόρα, καθώς επισημαίνει την μεγάλη αξία ορισμένων ιδιοτήτων φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Επομένως, δεσμεύει τη διεθνή κοινότητα να τις προστατεύσουν, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην ανάπτυξη ενός ταμείου χρηματοδότησης για την πραγματοποίηση αυτού του σκοπού. Τα προστατευόμενα στοιχεία αφενός ανήκουν στο κράτος όπου εντοπίζονται, αφετέρου χαρακτηρίζονται ως παγκόσμια κληρονομιά, σηματοδοτώντας την ανάγκη προστασίας τους από όλα τα κράτη-μέλη, γεγονός το οποίο καθιστά το έργο της UNESCO σπουδαίο. Στη συνέχεια εντάσσει τα προστατευόμενα στοιχεία σε μία λίστα, αναδεικνύοντας με αυτό τον τρόπο τις μοναδικές του ιδιότητες. Τέλος, θέτει ένα κοινό πλαίσιο για την φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, μέσα στο οποίο ανεξάρτητα τον χαρακτήρα και τις διαφορετικές ανάγκες διαχείρισής τους, επιδιώκει την βιώσιμη προστασία τους (Batisse Michael & Bolla Gerard, σελ. 14).

4.4. Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά (1972) προασπίζεται την προστασία της Εξαιρετικής Παγκόσμιας Αξίας των ιδιοτήτων της παγκόσμιας κληρονομιάς. Οι ιδιότητες αυτές έχουν μεγάλη σημασία για την κοινωνία, ωστόσο υπάρχει κίνδυνος υποβάθμισης της ποιότητάς τους ή ακόμα και αλλοίωσης τους. (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 2017)

Η UNESCO ανέλαβε την ευθύνη για την προστασία των συγκεκριμένων ιδιοτήτων και μαζί με την Σύμβαση δρα για την διασφάλιση της προστασίας, διατήρησης, ταυτοποίησης, ανάδειξης και μεταβίβασης της κληρονομιάς στις επόμενες γενεές. Η UNESCO για να στηρίξει τη λειτουργία της Σύμβασης, συνέστησε τη δημιουργία

της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς καθώς και του Ταμείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Η εφαρμογή των οδηγιών της Σύμβασης ακολουθείται από κατευθυντήριες γραμμές, οι οποίες συμβάλλουν στην προστασία της κληρονομιάς, ορίζουν τη διαδικασία ένταξης των ιδιοτήτων στην Λίστα της Παγκόσμιας Κληρονομιάς και στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς σε Κίνδυνο. Ταυτόχρονα, δίνουν οδηγίες για θέματα που αφορούν τη διεθνή και εθνική στήριξη που παρέχεται για την υλοποίηση των στόχων της Σύμβασης, ενώ επίσης συμβάλλουν στη διαδικασία παροχής διεθνούς βοήθειας μέσω του Ταμείου Παγκόσμιας Κληρονομιάς. (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 2017). Τα κράτη μέλη που αναλαμβάνουν να συμμετάσχουν στην διαδικασία υλοποίησης των στόχων της UNESCO, λαμβάνουν ταυτόχρονα την ευθύνη να συμβάλλουν στην εφαρμογή της Σύμβασης. (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 2017, σελ. 11).

Στη συνέχεια, η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς αξιολογεί, στηριζόμενη σε επιστημονικά τεκμηριωμένα επιχειρήματα. Η Επιτροπή για να συμβάλλει στην υλοποίηση των στόχων της Σύμβασης, συνέταξε Στρατηγικούς Στόχους, που αναφέρονται και ως πέντε C (“the 5 Cs”). Αυτοί είναι η διατήρηση της παγκόσμιας κληρονομιάς με αποτελεσματικές μεθόδους (Conservation), η ενδυνάμωση του ρόλου των τοπικών κοινοτήτων για την υλοποίηση των στόχων της Σύμβασης (Communities), η αύξηση της αξιοπιστίας της Λίστας Παγκόσμιας Κληρονομιάς (Credibility), η αύξηση της αποτελεσματικής οικοδόμησης στις χώρες μέλη (Capacitybuilding) και τέλος η αύξηση της συμμετοχής και στήριξης της Παγκόσμιας Κληρονομιάς μέσα από την επικοινωνία (Communication) (<http://whc.unesco.org/en/budap/estdeclaration>).

Τα συμβουλευτικά όργανα της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς είναι το ICCROM (the International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property), το ICOMOS (the International Council on Monuments and Cultural Property) και το IUCN (the International Union for Conservation of Nature).

Αρχικά το ICCROM, δηλαδή το Διεθνούς Κέντρου για την Μελέτη της Διατήρησης και της Αποκατάστασης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, έχει ως στόχο να

πραγματοποιεί μελετητικά προγράμματα και αναλύσεις, καθώς και να παρέχει τεχνική βοήθεια και να ενημερώνει για θέματα που αφορούν την ακίνητη και κινητή πολιτιστική κληρονομιά. Στη συνέχεια ο σκοπός του ICOMOS, του Διεθνούς Συμβουλίου Μνημείων και Αρχαιολογικών Χώρων, αποτελεί ο έλεγχος της εφαρμογής των τεχνικών, της θεωρίας και των οδηγιών που τέθηκαν, σε θέματα διατήρησης αρχιτεκτονικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς. Έπειτα, ρόλος της Διεθνούς Ένωσης για την Διατήρηση της Φύσης, IUCN είναι η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των εθνικών κυβερνήσεων, μη κυβερνητικών οργανώσεων και των επιστημόνων.

4.5. Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Οι έννοιες της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς παρουσιάζονται στα άρθρα 1 και 2 της Σύμβασης. Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης, η έννοια της Πολιτιστικής Κληρονομιάς αναφέρεται σε περιοχές, οι οποίες περιλαμβάνουν έργα κατασκευασμένα από ανθρώπους ή έργα που είναι αποτέλεσμα της συνέργειας των διεργασιών της φύσης και του ανθρώπου, καθώς και αρχαιολογικούς χώρους χαρακτηρισμένους από Εξαίρετη Οικουμενική Αξία, λόγω των αισθητικών και ιστορικών στοιχείων τους. Η εν λόγω έννοια, αναφέρεται επίσης σε μνημεία, όπως έργα γλυπτικής, ζωγραφικής και αρχιτεκτονικά, αρχαιολογικά στοιχεία, σπήλαια, επιγραφές, ή συνδυασμός τους, τα οποία είναι χαρακτηρισμένα από Εξαίρετη Οικουμενική Αξία, λόγω της τέχνης, επιστήμης και ιστορίας που φέρουν. Τέλος, η έννοια αναφέρεται σε σύνολα κτηρίων που είναι χωροθετημένα διάσπαρτα ή ενωμένα, τα οποία διαθέτουν Εξαίρετη Οικουμενική Αξία, λόγω της αρχιτεκτονικής τους, της θέσης τους στο τοπίο που εντοπίζονται και της ομοιογένειας που παρουσιάζουν (Basic Texts of the 1972 World Heritage Convention, UNESCO, 2005).

Στη συνέχεια, σύμφωνα με το άρθρο 2 της Σύμβασης ο ορισμός της Φυσικής Κληρονομιάς αναφέρεται σε φυσικά τοπία ή φυσικές περιοχές χαρακτηρισμένες από Εξαίρετη Οικουμενική Αξία λόγω της ποιότητας διατήρησής τους και της φυσικής τους ομορφιάς, των οποίων τα όρια είναι ευδιάκριτα. Επίσης, η έννοια της φυσικής κληρονομιάς, αφορά τα φυσικά στοιχεία που αποτελούνται από βιολογικούς και φυσικούς σχηματισμούς, χαρακτηρισμένα με Εξαίρετη Οικουμενική Αξία, μέσα από το επιστημονικό πλαίσιο ή λόγω της αισθητικής τους. Η συγκεκριμένη έννοια

αναφέρεται επίσης σε γεωλογικούς και φυσιογραφικούς σχηματισμούς, σε περιοχές τοπογραφικά οριοθετημένες, οι οποίες αποτελούν βιότοπο απειλούμενων ειδών χλωρίδας ή πανίδας και χαρακτηρίζονται από Εξαιρετική Οικουμενική Αξία μέσα από το πλαίσιο της επιστήμης ή της διατήρησης.

Η Μικτή Πολιτιστική και Φυσική Κληρονομιά αφορά ένα τμήμα ή όλες τις περιπτώσεις συγχρόνως, που παρουσιάζονται στα άρθρα 1 και 2 της Σύμβασης (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 2017).

Τα Πολιτιστικά Τοπία εστιάζουν στην πολιτιστική διάσταση των ιδιοτήτων και είναι έργα δημιουργημένα από την συνεργασία του ανθρώπου με τη φύση. Συγκεκριμένα, τα έργα αυτά αποτελούν πειστήριο της εξέλιξης των κοινωνιών και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με συνιστώσα το χρόνο, σε συνδυασμό με τους φυσικούς περιορισμούς και δυνατότητες που προκύπτουν από το φυσικό περιβάλλον και τις αλλαγές του δομημένου περιβάλλοντος μέσα από το οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο. Ο ορισμός που έχει αποδοθεί για το Πολιτιστικό Τοπίο είναι ότι, «Το πολιτιστικό τοπίο είναι αυτό όπου ένα φυσικό τοπίο έχει διαμορφωθεί από μία πολιτιστική ομάδα. Ο πολιτισμός είναι ο παράγοντας, η φυσική περιοχή είναι το μέσον, και το πολιτιστικό τοπίο το αποτέλεσμα» Sauer (1925)(World Heritage Papers, 2002).

Έχουν οριστεί τρεις κατηγορίες για τα Πολιτιστικά Τοπία Παγκόσμιας Κληρονομιάς, όπου η πρώτη αφορά το Σαφώς Καθορισμένο Τοπίο, που πρόκειται για τοπία τα οποία σχηματίστηκαν από τον άνθρωπο, όπως ενδεικτικά είναι ένα πάρκο. Η επόμενη κατηγορία είναι το Οργανικά Αναπτυσσόμενο Τοπίο, το οποίο έχει σχηματιστεί έπειτα από την διοικητική, θρησκευτική, οικονομική και κοινωνική επιθυμία και διαθέτει την σημερινή του μορφή διότι αλληλεπίδρασε με το φυσικό περιβάλλον. Τα συγκεκριμένα τοπία διακρίνονται σε δύο υποκατηγορίες, στο Αναλλοίωτο Τοπίο και στο Συνεχές Τοπίο. Η πρώτη αφορά τα τοπία των οποίων η εξέλιξη έχει επέλθει σε κάποια χρονική στιγμή στο παρελθόν, όμως έχουν παραμείνει αναλλοίωτα τα χαρακτηριστικά του. Το Συνεχές Τοπίο, είναι το τοπίο το οποίο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για τη σύγχρονη κοινωνία, συνδέεται με τη τον παραδοσιακό τρόπο ζωής της και η διαδικασία εξέλιξής του συνεχίζεται. Στη συνέχεια, η τελευταία κατηγορία των Πολιτιστικών Τοπίων Παγκόσμιας Κληρονομιάς είναι το Συνδεδεμένο Πολιτιστικό Τοπίο, στην οποία εντάσσονται τα

τοπία που περιλαμβάνονται στη λίστα παγκόσμιας κληρονομιάς. Τα εν λόγω τοπία χαρακτηρίζονται από έντονα καλλιτεχνικά, θρησκευτικά και πολιτιστικά στοιχεία, συνδεδεμένα με τα φυσικά στοιχεία του περιβάλλοντος στο οποίο εντοπίζονται. Τα τοπία της συγκεκριμένης κατηγορίας, έχουν μεγάλη αξία που προέρχεται περισσότερο από το πλαίσιο του φυσικού περιβάλλοντος, παρά από τα υλικά πολιτιστικά στοιχεία που περιέχουν, τα οποία πιθανό να μην είναι σημαντικά ή/και να είναι απόντα.

Επίσης, οι Ιστορικές Πόλεις και Κέντρα Πόλεων διακρίνονται σε τρεις υποκατηγορίες, τις κατοικήσιμες, τις μη κατοικήσιμες και αυτές του 12ου αιώνα. Τα Κανάλια πρόκειται για διαδρόμους νερού κατασκευασμένα από τον άνθρωπο, των οποίων η αξία προέρχεται μέσα από το πλαίσιο της τεχνολογίας ή της ιστορίας. Θεωρούνται ως πολιτιστική κληρονομιά, διότι αποτελούν μνημειακό έργο ή αναπόσπαστο μέρος ενός σύνθετου Πολιτιστικού Τοπίου. Τέλος, οι Διαδρομές είναι διαδρομές με σπουδαία πολιτιστική αξία, λόγω των πολυεπίπεδων αλληλεπιδράσεων μεταξύ χωρών ή περιοχών που έλαβαν χώρα εκεί.

4.6. ΕΞΑΙΡΕΤΗ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΑΞΙΑ

Χαρακτηρίζοντας μία ιδιότητα από Εξαιρετη Οικουμενική Αξία, νοείται η πολιτιστική ή/και φυσική της σημασία, η οποία είναι τόσο σπουδαία που ξεπερνά τα εθνικά σύνορα και η αξία της αντανακλά στις παρούσες και μελλοντικές γενεές συνεπώς, είναι απαραίτητη η προστασία της.

Ο χαρακτηρισμός μίας ιδιότητας πραγματοποιείται σύμφωνα με τα κριτήρια που όρισε η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς, τα οποία είναι δέκα σε αριθμό και πρέπει να πληρείται τουλάχιστον ένα. Το πρώτο κριτήριο είναι να υπάρχει άμεση σύνδεση ή έμμεση με τις τοπικές παραδόσεις, με τα ιστορικά γεγονότα της περιοχής, με την ιδεολογία και την θρησκεία και με αξιόλογα καλλιτεχνικά ή λογοτεχνικά έργα για την διεθνή κοινότητα. Στη συνέχεια, για να θεωρηθεί μία ιδιότητα ότι κατέχει Εξαιρετη Οικουμενική Αξία, οφείλει να διαθέτει σπουδαία φυσικά συστατικά στοιχεία ή ακόμη περιοχές με αξιοσημείωτη φυσική αισθητική. Επίσης, κριτήριο αποτελεί να φέρει τουλάχιστον μία μαρτυρία για την ύπαρξη πολιτισμού στο παρελθόν ή διατηρητέου στη σύγχρονη εποχή και κάποιας παράδοσης. Έπειτα, οφείλει να διαθέτει σπουδαίες ανθρώπινες αξίες για μεγάλο χρονικό διάστημα ή σε μία πολιτιστική εποχή, στον τομέα της αρχιτεκτονικής, στις τέχνες, στον

πολεοδομικό ή τοπιακό σχεδιασμό και στην τεχνολογία. Να αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα πολιτισμού, χερσαίων ή θαλάσσιων υποδομών, ή ως στοιχείο αλληλεπίδρασης των ανθρώπων με το περιβάλλον, ιδίως στην περίπτωση που η αλληλεπίδραση αυτή δεν έχει προξενήσει υποβάθμιση του τοπίου. Να θεωρείται εξαιρετική ανθρώπινη δημιουργία, να αποτελεί παράδειγμα σπουδαίου τύπου κτηρίου, αρχιτεκτονικού ή τεχνολογικού συνόλου ή τοπίου που απεικονίζει αξιοσημείωτες στιγμές της ανθρώπινης ιστορίας. Να διαθέτει σημαντικά φυσικά ενδιαίτηματα, απειλούμενα είδη σημαντικά για την διεθνή κοινότητα μέσα από το πλαίσιο της επιστήμης. Επόμενο κριτήριο είναι να αποτελεί σημαντικό παράδειγμα βιολογικών και οικολογικών διεργασιών που επιδρούν στην εξέλιξη και ανάπτυξη των χερσαίων και υδάτινων οικοσυστημάτων και των ζωντανών τους οργανισμών. Τελευταίο κριτήριο είναι να αποτελεί παράδειγμα εξέλιξης της ιστορίας του πλανήτη και των γεωλογικών του διεργασιών που συνέβαλαν στον σχηματισμό των γεωλογικών και φυσιογραφικών του στοιχείων.

Για την κατοχύρωση του χαρακτηρισμού μίας ιδιότητας από Εξαιρετη Παγκόσμια Αξία, είναι απαραίτητο να κριθεί και από δύο επιπλέον παράγοντες, την αυθεντικότητα και την ακεραιότητα, καθώς επίσης οφείλει να διαθέτει επαρκή συστήματα προστασίας και διαχείρισης.

4.7. ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑ

Η έννοια της αυθεντικότητας προέρχεται από την Χάρτα της Βενετίας (1964), η οποία στη συνέχεια ορίστηκε πλήρως στο Συνέδριο της Νάρα, που πραγματοποιήθηκε στην Ιαπωνία το 1994, σε συνεργασία της UNESCO, της ICCROM και της ICOMOS (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 2017). Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς ενέκρινε τα αποτελέσματα που προέκυψαν από το συνέδριο, έπειτα από την 18η Σύνοδό της στην Ταϊλάνδη το έτος 1994 και στη συνέχεια έπειτα από την εμπλοκή ειδικών, το περιεχόμενο της έννοιας της αυθεντικότητας εμπλουτίστηκε περαιτέρω (WHC-94/CONF.003/16).

Η έννοια της αυθεντικότητας αναφέρεται στον βαθμό τον οποίο οι πηγές που παρουσιάζουν την αξία μίας ιδιότητας, είναι έγκυρες και αξιόπιστες και οι πληροφορίες που προκύπτουν από τις πηγές για την κληρονομιά είναι επαρκείς και αληθείς για να πραγματοποιηθεί η εκτίμηση της αυθεντικότητάς της. Οι

συγκεκριμένες πληροφορίες χρησιμεύουν στην διαδικασία εξέτασης της ιδιότητας, μέσα από το κοινωνικό, ιστορικό, καλλιτεχνικό και επιστημονικό πλαίσιο. (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 2017, Annex 4, σελ.26-27).

Η έννοια της ακεραιότητας έγκειται στον έλεγχο της ολότητας της ιδιότητας και των αναλλοίωτων χαρακτηριστικών της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Τα κριτήρια της ακεραιότητας οφείλουν να τα πληρούν όλες οι ιδιότητες που προτείνονται για ένταξη στη λίστα της παγκόσμιας κληρονομιάς. Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της Σύμβασης, για τον έλεγχο της ακεραιότητας μίας ιδιότητας, πρέπει πρώτιστος να εξετασθούν τα στοιχεία που την απαρτίζουν αν είναι ικανά να της προσδώσουν τον χαρακτηρισμό της Εξαίρετης Οικουμενικής Αξίας. Επίσης, είναι απαραίτητο να ελεγχθεί το μέγεθός της, ώστε να είναι εφικτή η αναπαράσταση των χαρακτηριστικών και των διαδικασιών που την καθιστούν σημαντική για να ενταχθεί στη λίστα. Τέλος, είναι σημαντικό να εξετασθεί ο βαθμός, στον οποίο η ιδιότητα επηρεάζεται αρνητικά από τις διαδικασίες ανάπτυξης ή αν είναι παραμελημένη.

4.8. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Οι ενέργειες για την προστασία και διαχείριση της παγκόσμιας κληρονομιάς, οφείλουν να διασφαλίζουν την διατήρηση της Εξαίρετης Παγκόσμιας Αξίας των ιδιοτήτων, καθώς και την αυθεντικότητα και ακεραιότητά τους. Ταυτόχρονα, οι ιδιότητες της λίστας της παγκόσμιας κληρονομιάς είναι αναγκαίο να υπόκεινται σε ένα μακροπρόθεσμο νομικό, κανονιστικό, θεσμικό πλαίσιο προστασίας, ώστε να διασφαλίζεται η ποιότητά τους. Για να καταστεί εφικτό, στο καθεστώς προστασίας που αφορά την προστασία των ιδιοτήτων, είναι σημαντικό να περιλαμβάνονται τα ακριβή τους όρια.

Τα κράτη μέλη είναι εξίσου υποχρεωμένα να προστατεύουν την κληρονομιά σε εθνικό, περιφερειακό, δημοτικό, τοπικό επίπεδο, να συντάσσουν κείμενα και να προτείνουν ενέργειες για την προστασία της. Συνεπώς, είναι υποχρέωσή τους να εξαλείψουν όλους τους πιθανούς κινδύνους που ασκούν πιέσεις στην παγκόσμια κληρονομιά και να διαχειριστούν τις αλλοιώσεις της, που προκύπτουν από

οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες και επιδρούν στην εξαιρετική παγκόσμια αξία της, καθώς και στην αυθεντικότητα και ακεραιότητά της. (Decision 39 COM 11)

Παράλληλα, για την επίτευξη της προστασίας της είναι αναγκαία η ανάπτυξη μία περιφερειακής ζώνης (buffer zone). Η εν λόγω ζώνη, είναι η περιοχή που περιβάλλει την έκταση στην οποία είναι χωροθετημένη η κληρονομιά και έχουν οριστεί σε αυτήν σαφείς περιορισμοί στις χρήσεις γης, ώστε να αποτραπούν πιέσεις από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 2017, σελ.30).

Η κάθε ιδιότητα που εντάσσεται στη λίστα παγκόσμιας κληρονομιάς είναι απαραίτητο να συνοδεύεται από ένα σχέδιο διαχείρισής της, το οποίο για να χαρακτηριστεί ως αποτελεσματικό πρέπει να δημιουργείται σύμφωνα με τον τύπο, τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες της ιδιότητας, καθώς και των φυσικών και πολιτιστικών της στοιχείων. Τα συστήματα αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν εργαλεία του χωρικού και πολεοδομικού σχεδιασμού, μηχανισμούς και πρακτικές για την επίτευξη του στόχου τους (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 2017, σελ. 31).

Τέλος, οι ιδιότητες της λίστας της παγκόσμιας κληρονομιάς, οφείλουν να υποστηρίζουν συμβατές δραστηριότητες, σύμφωνα με το περιεχόμενό τους, η οποίες οφείλουν να είναι πολιτιστικά και οικολογικά βιώσιμες και μπορούν να συμβάλλουν στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής. Οι πολιτικές, στρατηγικές και τα νομοθετήματα που αφορούν την κληρονομιά είναι υποχρεωμένα να προασπίζουν την προστασία της, να συμβάλλουν στη διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής της διάστασης, καθώς και να παρακινούν την συμμετοχή των ενδιαφερόμενων για την ορθολογική της διαχείριση και ανάδειξη.

4.9. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΗΝ ΛΙΣΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Για να ενταχθεί μία ιδιότητα στη λίστα παγκόσμιας κληρονομιάς, πρωτίστως πρέπει να συνταχθεί το έντυπο ανακήρυξης, το οποίο θα εξετάσει η επιτροπή και θα περιέχονται όλες οι απαραίτητες πληροφορίες της ιδιότητας, καθώς και οι πηγές

τους (Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 2017, σελ. 32).

Για την ένταξη της ιδιότητας στη λίστα είναι αναγκαία η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων, όπως των μη κυβερνητικών και κερδοσκοπικών οργανώσεων, των τοπικών κοινωνιών και των ιδιωτικών οργανισμών, καθώς η προστασία της είναι και δική τους ευθύνη.

Το έντυπο για την ανακήρυξη μίας ιδιότητα στην λίστα παγκόσμιας κληρονομιάς, που θα δοθεί για έλεγχο από την επιτροπή περιέχει εννέα κεφάλαια, στα οποία πραγματοποιείται η ταυτοποίηση της ιδιότητας, γίνεται η περιγραφής της και παρατίθενται επιχειρήματα για την ένταξή της. Επίσης, αναφέρεται η κατάσταση διατήρησής της, οι παράγοντες που ασκούν πιέσεις σε αυτή, προτείνονται δράσεις για την προστασία και διαχείρισής της και παρακολουθήση της διαδικασίας. Τέλος, αναφέρεται η τεκμηρίωση, τα στοιχεία των αρμόδιων αρχών και η υπογραφή του κράτους μέλους που πρότεινε την ιδιότητα για ένταξη στη λίστα.

Στη συνέχεια, η γραμματεία ελέγχει το περιεχόμενο του εντύπου και το παραδίδει στα συμβουλευτικά σώματα για αξιολόγηση, ενώ ταυτόχρονα δημοσιεύει τις αιτήσεις στην ιστοσελίδα του κέντρου παγκόσμιας κληρονομιάς. Η διαδικασία για την ένταξη της ιδιότητας στη λίστα, από την καταχώρησης της αίτησης μέχρι την απόφαση της επιτροπής διαρκεί περίπου ενάμιση χρόνο.

Έπειτα, τα συμβουλευτικά όργανα αξιολογούν τις ιδιότητες αν διαθέτουν εξαιρετική παγκόσμια αξία, αν πληρούν τα κριτήρια της αυθεντικότητας και ακεραιότητας και αν πληρούν τις απαιτήσεις προστασίας και διαχείρισής της. Συγκεκριμένα, η αξιολόγηση για ιδιότητες πολιτιστικής κληρονομιάς πραγματοποιείται από το ICOMOS, για τις ιδιότητες φυσικής κληρονομιάς από το IUCN και για τα πολιτιστικά τοπία και μικτά μνημεία από το ICOMOS σε συνεργασία με το IUCN. Η αξιολόγηση πρέπει να είναι αντικειμενική και να στηρίζεται σε επιστημονικά επιχειρήματα, να στηρίζεται στις οδηγίες της σύμβασης και της επιτροπής και να είναι διαφανής. (Decision 28 COM 14B.57, Decision 30 COM 13 & Decision 39 COM 11).

Το τελικό στάδιο για την ένταξη μίας ιδιότητας στη λίστα είναι η απόφαση της επιτροπής παγκόσμιας κληρονομιάς. Στην περίπτωση που η επιτροπή εγκρίνει την ένταξή της συντάσσει μία δήλωση, στην οποία παραθέτει τα αποτελέσματά της

σχετικά με την εξαιρετη παγκόσμια αξία της ιδιότητας, τα κριτήρια που πλήρεις και τις εκτιμήσεις σχετικά με την ακεραιότητάς της, για τα πολιτιστικά και μικτά μνημεία εκτιμήσεις της αυθεντικότητάς της και το επίπεδο προστασίας και διαχείρισης αυτής.

4.10. TENTATIVE LIST

Η Tentative List είναι μία λίστα στην οποία εντάσσονται οι ιδιότητες που χαρακτηρίστηκαν από εξαιρετη παγκόσμια αξία και πρόκειται να συμπεριληφθούν στη λίστα παγκόσμιας κληρονομιάς τα επόμενα χρόνια. Η συγκεκριμένη λίστα προβλέπεται από το άρθρο 11 της σύμβασης και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, καθώς δεν είναι εφικτό μία ιδιότητα να μπει στη λίστα της παγκόσμιας κληρονομιάς αν πρωτίστως δεν έχει ενταχθεί σε αυτή. Υποβάλλεται τουλάχιστον ένα χρόνο πριν την ένταξη της ιδιότητας και συντάσσεται από τα ενδιαφερόμενα μέρη και είναι υποχρέωση των κρατών μελών να την επικαιροποιούν κάθε δεκαετία.

4.11. Η UNESCO ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.11.1. ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ UNESCO ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα έχει συνυπογράψει την σύμβαση της UNESCO το έτος 1981, για την προστασία των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς. Στην λίστα παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO έχουν ενταχθεί δέκα οχτώ (18) μνημεία που υπάρχουν στην Ελλάδα, από τα οποία τα δέκα έξι (16) είναι χαρακτηρισμένα ως μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ τα δύο (2) είναι μικτά, δηλαδή μνημεία φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς συγχρόνως. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα μνημεία της Ελλάδας με χρονολογική σειρά σύμφωνα με το έτος ένταξής τους στη λίστα, ο χαρακτηρισμός τους και τα κριτήρια που πληρούν.

Πίνακας 21: Μνημεία στην λίστα Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Ελλάδα

A/A	Έτος	Ελληνικά Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς	Κατηγορία	Κριτήρια
1	1986	Ναός του Επικούριου Απόλλωνα στις Βάσσειες	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	i, ii, iii
2	1987	Αρχαιολογικός Χώρος Δελφών	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	i, ii, iii, iv, vi

3	1987	Ακρόπολη Αθηνών	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	i, ii, iii, iv, vi
4	1988	Άγιο Όρος	Μνημείο Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς	i, ii, iv, v, vi, vii
5	1988	Μετεώρα	Μνημείο Πολιτιστικής και Φυσικής κληρονομιάς	i, ii, iv, v, vii
6	1988	Παλαιοχριστιανικά και Βυζαντινά Μνημεία Θεσσαλονίκης	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	i, ii, iv
7	1988	Αρχαιολογικός Χώρος Επιδαύρου	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	i, ii, iii, iv, vi
8	1988	Μεσαιωνική Πόλη Ρόδου	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	ii, iv, v
9	1989	Αρχαιολογικός Χώρος Ολυμπίας	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	i, ii, iii, iv, vi
10	1989	Αρχαιολογικός Χώρος Μυστρά	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	ii, iii, iv
11	1990	Δήλος	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	ii, iii, iv, vi
12	1990	Μονή Δαφνίου, Μονή Οσίου Λουκά και Νέα Μονή Χίου	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	i, iv
13	1992	Πυθαγόρειο και Ηραίο Σάμου	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	ii, iii
14	1996	Αρχαιολογικός Χώρος των Αιγών, Βεργίνα	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	i, iii
15	1999	Μυκήνες και Τίρυνθα	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	i, ii, iii, iv, vi
16	1999	Ιστορικό κέντρο (Χώρα), Μονή Αγίου Ιωάννου Θεολόγου και Σπήλαιο της Αποκάλυψης στη Πάτμο	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	iii, iv, vi
17	2007	Παλαιά Πόλη της Κέρκυρας	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	iv
18	2016	Αρχαιολογικός Χώρος Φιλίππων	Μνημείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς	iii, iv

Πηγή: <https://whc.unesco.org/en/list>

4.11.2. Η TENTATIVE LIST ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στις 16 Ιανουαρίου 2014 η Ελλάδα υπέβαλλε δια του μονίμου αντιπροσώπου της στην UNESCO, την λίστα (Tentative List) με τις ιδιότητες που υπάρχουν στην επικράτειά της. Εκτιμάει ότι οι συγκεκριμένες ιδιότητες που παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα, είναι απαραίτητο να ενταχθούν στην λίστα παγκόσμιας κληρονομιάς, καθώς φέρουν Εξαίρετη Παγκόσμια Αξία.

Πίνακας 22: Ιδιότητες που βρίσκονται στην Ελλάδα και περιλαμβάνονται στην Tentative List

A/A	Tentative List
1	Αρχαία Ελληνικά Θέατρα Διονύσου/Αθήνα, Αμφιαράειο/Αθήνα, Επιδαύρου/Αργολίδα, Μεγαλόπολης/Αρκαδία, Άργους, Δελφών, Ερέτριας, Λάρισας, Δήλου, Μήλου, Λίνδου, Οινιάδες/Ηπειρος, Δωδώνης/Ηπειρος, Απτέρας/Χανιά, Μαρώνειας/Ροδόπη
2	Αρχαίο Λαύριο/Αττική
3	Αρχαίοι Πύργοι του Αιγαίου Πελάγους Χείμαρρος/Νάξος, Άγιος Πέτρος/Άνδρος, Αγία Τριάδα/Αμοργός, Λευκός Πύργος/Σίφνος, Αγία Μαρίνα/Κέα, Δράκανο/Ικαρία, Καστελλορίζου/Ρόδος, Ρω/Ρόδος, Στρογγύλη/Ρόδος
4	Αρχαιολογικός Χώρος Αρχαίας Μεσσήνης/Μεσσηνία
5	Αρχαιολογικός Χώρος Νικόπολης/Πρέβεζα
6	Κάστρο της Σπιναλόγκα/Λασιθί
7	Εθνικό Πάρκο του Φαραγγιού της Σαμαριάς/Χανιά
8	Οχυρά του Ύστερου Μεσαίωνα Κόρφου/Κέρκυρα, Ζάκυνθος, Κορώνη/Μεσσηνία, Μεθώνη/Μεσσηνία, Μπούρτζη-Παλαμίδι-Ακροναυπλία/Αργολίδα, Ηράκλειο, Χανιά, Ρόδος, Μυτιλήνη
9	Μινωικά Παλάτια Κνωσός/Κρήτη, Φαιστός/Κρήτη, Μάλια/Κρήτη, Ζάκρος/Κρήτη, Κυδωνιά/Κρήτη
10	Εθνικό Πάρκο Δαδιάς-Λευκίμμη/Εβρος, Σουφλί/Εβρος

11	Απολιθωμένου Δάσος Λέσβου/Λέσβος
12	Περιοχή Πρεσπών, Μικρή και Μεγάλη Πρέσπα που περιλαμβάνει Βυζαντινά και Μετά-Βυζαντινά Μνημεία/Φλώρινα
13	Η ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου/Πιερία
14	Ζαγοροχώρια, Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου/Ιωάννινα

Πηγή: <https://whc.unesco.org/en/tentativelists>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο σύμφωνα με την ανάλυση των χαρακτηριστικών της ευρύτερης περιοχής του Ολύμπου, την σπουδαία αξία και τις πιέσεις που ασκούνται σε αυτήν, προτείνονται ορισμένες δράσεις, μέτρα και πολιτικές. Στόχος των προτάσεων αποτελεί η περαιτέρω ανάδειξη της σπουδαίας αξίας του Ολύμπου, η προστασία και ορθολογική διαχείριση των φυσικών και πολιτιστικών του πόρων και του τοπίου και η βιώσιμη ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής. Επίσης, οι εν λόγω προτάσεις θα υποβοηθήσουν την διαδικασία ένταξης του Ολύμπου στην λίστα παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO.

➤ Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη

Ο Όλυμπος αποτελεί μία ιδιαίτερη περίπτωση βουνού, καθώς διαθέτει σπουδαίο φυσικό και πολιτιστικό απόθεμα, ιδιαίτερο ανάγλυφο, μοναδικό τοπίο και διεθνή αναγνωρισιμότητα λόγω της μυθολογικής του διάστασης, προσελκύοντας μεγάλο αριθμό επισκεπτών. Ωστόσο, η άσκηση των τουριστικών δραστηριοτήτων, η κίνηση και διάχυση των επισκεπτών στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου, πραγματοποιείται χωρίς την ύπαρξη ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού, με αποτέλεσμα να ασκούνται πιέσεις.

Με στόχο την πρόληψη των πιθανών αρνητικών ανθρωπογενών επιπτώσεων στα ευαίσθητα είδη και οικοτόπους του Ολύμπου, καθώς και για την επίτευξη της ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής, είναι απαραίτητη η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού και ήπιων τουριστικών δραστηριοτήτων και αναψυχής, συμβατών με τον χαρακτήρα της περιοχής. Επίσης, είναι αναγκαία η διατύπωση κατευθύνσεων για την οργάνωση και λειτουργία των τουριστικών δραστηριοτήτων, προς όφελος των

τοπικών κοινωνιών, ελαχιστοποιώντας τις επιπτώσεις στη φύση και τη βιοποικιλότητα της προστατευόμενης περιοχής.

Συγκεκριμένα απαιτείται ο προσδιορισμός της τουριστικής φέρουσας ικανότητας του βουνού, σε σχέση με την άσκηση του τουρισμού, η ανάπτυξη συστήματος καταγραφής της κίνησης των επισκεπτών, η διαμόρφωση των όρων κίνησης και διάχυσης των επισκεπτών, η πρόληψη ατυχημάτων και η διασφάλιση της έγκαιρης ειδοποίησης των αρμόδιων φορέων/υπηρεσιών, με απώτερο στόχο την ελαχιστοποίηση των ανθρωπογενών επιπτώσεων στη βιοποικιλότητα του Ολύμπου και την ικανοποίηση των επισκεπτών.

Το 1995, στο Λανζαρότε της Ισπανίας, στο πλαίσιο του Διεθνούς Συνεδρίου για τον Αειφόρο Τουρισμό, διατυπώνεται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, την UNESCO και το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (UNEP), η Χάρτα για τον Αειφόρο Τουρισμό, σύμφωνα με την οποία, για την επίτευξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης αναγκαία προϋπόθεση είναι η μη υπέρβαση των ορίων της φέρουσας ικανότητας του τόπου υποδοχής και ο σεβασμός στα ιδιαίτερα γνωρίσματα της περιοχής, όπως η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά του. Η υπέρβαση των ορίων της φέρουσας ικανότητας επιδρά αρνητικά στην λειτουργία και ανθεκτικότητα των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών συστημάτων, προκαλώντας δυσμενείς συνέπειες. Ο υπολογισμός της συμβάλλει στην υιοθέτηση του καταλληλότερου προτύπου ανάπτυξης, στην ορθολογική διαχείριση των δραστηριοτήτων στον ορεινό όγκο και στον καθορισμό ενός πλαισίου για την ανάπτυξη. Επίσης, επιτυγχάνεται η ορθολογική χρήση και προστασία των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, επομένως η χάραξη της ανάπτυξης βιώσιμων τουριστικών προτύπων.

Ο όρος αειφόρος ή βιώσιμος τουρισμός είναι ο τουρισμός που λαμβάνει υπόψη τις τωρινές και μελλοντικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές πιθανές επιπτώσεις, ικανοποιώντας τις ανάγκες των επισκεπτών, του περιβάλλοντος και της κοινωνίας. Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη σέβεται τα τοπικά, κοινωνικά, οικονομικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά της κάθε τουριστικής περιοχής.

Η διασφάλιση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στηρίζεται σε ορισμένες αρχές, όπως είναι η προώθηση πολιτικών για τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό της

τουριστικής ανάπτυξης, με βάση τις αρχές της αειφορίας και με στόχο την οικονομική βιωσιμότητα. Έπειτα, απαραίτητη η ανάπτυξη βιώσιμου τουρισμού που προσαρμόζεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής και τα διαφυλάσσει, ενώ παράλληλα επιδιώκει την ικανοποίηση των τουριστών. Εφαρμογή μέτρων και πολιτικών που στοχεύουν στην προστασία και ανάδειξη του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, του πολιτιστικού αποθέματος και του τοπίου. Ενώ, παράλληλα οι πολιτικές εστιάζουν στην πρόληψη και αντιμετώπιση των πιέσεων που ασκεί ο τουρισμός σε αυτά. Στη συνέχεια, αναγκαία είναι η προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού που προσεγγίζουν τις αρχές της αειφορίας και λειτουργούν ως μοχλός της τοπικής ανάπτυξης, καθώς και η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών για θέματα που αφορούν το φυσικό και πολιτιστικό απόθεμα και το τοπίο. Τέλος, σημαντικές αρχές είναι η ανάληψη δράσεων και πρωτοβουλιών για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εμπλεκόμενων κοινωνικών ομάδων και των τοπικών κοινωνιών και η ειδική μέριμνα για την ανάπτυξη του τουρισμού σε περιβαλλοντικά και πολιτισμικά ευαίσθητες περιοχές.

Τα οφέλη από την ανάπτυξη του βιώσιμου τουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές διακρίνονται σε σχέση με το περιβάλλον, την οικονομία και την κοινωνία, όπως η αναγνώριση της αξίας τους και η προστασία και διατήρησή τους, η παραγωγή οικονομικού οφέλους και η αναβάθμιση του προφίλ του τόπου σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Αντίστοιχα, πολλές είναι οι πιθανές αρνητικές συνέπειες, χωρίς την ύπαρξη κατάλληλου σχεδιασμού. Στο περιβάλλον οι συνέπειες είναι πολλές, όπως η αλλοίωση και υποβάθμιση των οικοσυστημάτων και των ενδιαιτημάτων τους. Για την οικονομία και την κοινωνία οι συνέπειες αφορούν την ανάπτυξη και την ευμάρεια των πολιτών.

Σημαντικό ρόλο στην αναπτυξιακή διαδικασία αποτελεί η ορθολογική οργάνωση και χρήση των πόρων, των υποδομών, των υπηρεσιών και των τουριστικών δραστηριοτήτων. Οι τοπικές κοινωνίες καλούνται να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν μακροπρόθεσμες συγκροτημένες τουριστικές πολιτικές και στρατηγικές. Η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης, η ανάδειξη και διατήρηση του τοπίου, των πολιτιστικών και φυσικών πόρων και η χωρική τους διάρθρωση, καθώς και η αντιμετώπιση των δυσμενών συνεπειών, αποτελούν τον πυρήνα που κατευθύνει τον στρατηγικό σχεδιασμό αειφόρου ανάπτυξης. Ο σχεδιασμός αποτελεί διαδικασία συνεχούς ελέγχου και επαναπροσδιορισμού, με

στόχο την επιλογή του καταλληλότερου προτύπου ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψη τα γνωρίσματα του κάθε τόπου.

Ο ολοκληρωμένος τουριστικός σχεδιασμός οφείλει να διασφαλίζει την ορθολογική χωρική οργάνωση της τουριστικής δραστηριότητας και τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής, καθώς και την προστασία των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και του τοπίου της. Επομένως, ο σχεδιασμός θέτει στόχους και καθορίζει κατάλληλα μέτρα για την ορθολογική διαχείριση της τουριστικής δραστηριότητας ενός τόπου.

Η περαιτέρω ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού στον Όλυμπο, θα συμβάλλει στην βιώσιμη διαχείριση και ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής, στην αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών, στην ελαχιστοποίηση των πιέσεων που δέχεται η προστατευόμενη περιοχή και γενικότερα, στην ισορροπία μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης, κοινωνικής συνοχής και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού υιοθετούν τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς περιλαμβάνουν δραστηριότητες ήπιας μορφής, συμβάλουν στην τοπική ανάπτυξη, δεν υπερβαίνουν τα όρια της φέρουσας ικανότητας και διαφυλάσσουν τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους. Θεμελιώδης αρχή των εν λόγω μορφών τουρισμού είναι η συνετή και ελεγχόμενη χρήση των πόρων, η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, ο σεβασμός στην τοπική κουλτούρα και παράδοση.

Υπάρχουν διάφορες κατηγορίες ειδικών μορφών τουρισμού που δύναται να φιλοξενήσει ο Όλυπος, όπως ο οικοτουρισμός, ο φυσιολατρικός τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο τουρισμός περιπέτειας, ο δασικός τουρισμός, ο ορεινός τουρισμός κ.ά. Η ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο ενδείκνυται για την περαιτέρω ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού. Το ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον του και τα γεωμορφολογικά του χαρακτηριστικά δίνουν την δυνατότητα ανάπτυξης αθλητικών δραστηριοτήτων, όπως η ορειβασία, η πεζοπορία και η ποδηλασία. Ο ποδηλατικός τουρισμός αυξάνεται σημαντικά τα τελευταία χρόνια και ο Όλυπος αποτελεί ιδανική τοποθεσία για την ανάπτυξη και προώθηση αυτού του είδους, μέσω της δημιουργίας δικτύου ποδηλάτου περιφερειακής κλίμακας και σύνδεση με το ευρωπαϊκό δίκτυο EUROVELO, όπως προτείνεται από το ΠΧΠ της Κεντρικής Μακεδονίας.

Μία ακόμα εναλλακτική μορφή που μπορεί να προωθηθεί περαιτέρω είναι ο οικοτουρισμός, που συμβάλλει στην αειφόρο ανάπτυξη και ενδείκνυται σε προστατευόμενες περιοχές. Η ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου, δύναται να στηρίξει την τουριστική αυτή μορφή, καθώς διαθέτει αξιόλογα οικοσυστήματα και σπουδαία χλωρίδα και πανίδα. Επίσης, ο Όλυμπος ενδείκνυται για την περαιτέρω ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού, που αποτελεί μια βιώσιμη εναλλακτική προοπτική από κοινωνικής, περιβαλλοντικής και οικονομικής σκοπιάς και μπορεί να αναπτυχθεί καθώς το βουνό διαθέτει σπουδαίο πολιτιστικό απόθεμα και ιστορία.

Τέλος, η θεσμοθέτηση των Τοπικών Χωρικών Σχεδίων μέσω του καθορισμού των χρήσεων γης και των υποδομών, καθώς και μέσω κατάλληλων κατευθύνσεων, πρόκειται να συμβάλλει στην ανάπτυξη της περιοχής. Επιπλέον, ο σχεδιασμός ζωνών όπου μπορούν να αναπτυχθούν τουριστικές δραστηριότητες, κρίνεται απαραίτητος, ώστε να αποφευχθεί η άναρχη δόμηση.

Οι προστατευόμενες περιοχές αποτελούν σπουδαία τοπία, που συντίθενται από ιδιαίτερο φυσικό και πολιτισμικό πλούτο, επομένως αποτελούν πόλο έλξης τουριστών. Ωστόσο, οι περιοχές αυτές είναι εύθραυστες και ευάλωτες από την άσκηση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, με κίνδυνο την αλλοίωσή τους. Ενώ λοιπόν, η τουριστική βιομηχανία συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος δυσχεραίνει την εύρυθμη λειτουργία των τοπικών κοινωνιών. Επομένως, δημιουργείται η ανάγκη καθιέρωσης μιας νέας τουριστικής προσέγγισης, με σεβασμό στο περιβάλλον, στον πολιτισμό και στην τοπική κοινωνία, με στόχο την ισόρροπη οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική βιώσιμη ανάπτυξη.

➤ **Χάρτα για την Ανάπτυξη του Ορεινού Χώρου**

Με πρότυπο τις ήδη θεσμοθετημένες Χάρτες, προτείνεται η δημιουργία μιας Χάρτας για την Ανάπτυξη του Ορεινού Χώρου στην Ελλάδα, που θα αποτελέσει πολύτιμο εργαλείο στη δημιουργία ενός υπόβαθρου για την ανάπτυξη και διαχείριση των ορεινών περιοχών, την προστασία του περιβάλλοντος και τη διαχείριση των φυσικών του πόρων. Επίσης, θα προσαρμόζεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε ορεινής περιοχής, οι πολιτικές ανάπτυξης θα συμβαδίζουν με τις ανάγκες της και θα μπορεί να χρησιμοποιείται από τους τοπικούς φορείς.

Η Χάρτα θα παρέχει τη δυνατότητα διαφοροποίησης και αναβάθμισης των ορεινών περιοχών του εθνικού χώρου. Το εν λόγω εργαλείο του χωρικού σχεδιασμού θα συμβάλλει στην εφαρμογή μιας πολιτικής για τις ορεινές περιοχές, στην ισόρροπη σχέση μεταξύ των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και φυσικού περιβάλλοντος, ενώ ταυτόχρονα δύναται να παρέχει κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη του ορεινού χώρου, καθώς και τρόπους αντιμετώπισης των προκλήσεων και πιέσεων.

Ειδικότερα, έχει ως κύριο στόχο την διαμόρφωση ενός χωρικού προτύπου αειφορικής ανάπτυξης του ορεινού χώρου, με ταυτόχρονη την προστασία και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπίου, καθώς και την ενίσχυση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής. Καθορίζει μια τυπολογία για τον ορεινό χώρο, δίνει κατευθύνσεις για την επίτευξη της χωρικής συνοχής, για την αξιοποίηση και αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος και προτείνει δράσεις για την ενίσχυση των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Η Χάρτα που προτείνεται, λειτουργεί συμπληρωματικά με τις στρατηγικές κατευθύνσεις ανάπτυξης των ορεινών περιοχών που προβλέπονται από τα θεσμοθετημένα εργαλεία του χωρικού σχεδιασμού. Κατευθύνσεις θα παρέχονται σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, μέσω της εξειδίκευσης. Θα αφορούν την αξιοποίηση και προστασία των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας μέσα από τον προσδιορισμό προτεραιοτήτων χωρικής ανάπτυξης και την άρση των συγκρούσεων χρήσεων γης.

Για την ενίσχυση του ρόλου του ορεινού χώρου σε εθνικό επίπεδο, η Χάρτα προτείνει ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη των ορεινών περιοχών με ανάδειξη και αξιοποίηση των τοπικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων, προστασία και ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, ανάδειξή τους σε πόλο συνεργασιών και χώρο ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού.

Σε τοπικό επίπεδο, η Χάρτα θα παρέχει ένα πλούσιο και εξειδικευμένο υλικό. Όταν οι κατευθύνσεις διεισδύσουν στον πολεοδομικό σχεδιασμό, έπειτα από κατάλληλη προσαρμογή τους στις ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής και στη συνέχεια αποτυπωθούν και ενσωματωθούν στα θεσμικά εργαλεία, όπως τα Τοπικά Χωρικά Σχέδια, τότε θα έχουμε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση ορθολογικής ανάπτυξης των ορεινών περιοχών σε τοπικό επίπεδο.

Αναφορικά με το τοπίο, οι κατευθύνσεις της Χάρτας έρχονται να συμπληρωθούν και να εξειδικευτούν από αυτές που προτείνονται στα νέα αναθεωρημένα Περιφερειακά Πλαίσια, σύμφωνα με τα οποία το τοπίο αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας και αποτελεί αναπτυξιακό και περιβαλλοντικό πόρο.

Βασική προτεραιότητα της Χάρτας αποτελεί η προστασία, αποκατάσταση και ανάδειξη των περιοχών, οικισμών, τοπίων που διαθέτουν στοιχεία φυσικής πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, συνεπώς προτείνει κατευθύνσεις.

- Φυσικό περιβάλλον: Είναι απαραίτητη η χάραξη μιας εθνικής στρατηγικής που αφορά την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος, καθώς η χώρα διαθέτει σπουδαία φυσική κληρονομιά, ικανή να αξιοποιηθεί για την στήριξη της τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης.
- Πολιτιστικό περιβάλλον: Η Χάρτα προτείνει δημιουργία δικτύων φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, οργάνωση χώρων και διαδρομών, ανάδειξη και αξιοποίησή τους σε συνεργασία των αρμόδιων αρχών. Επίσης, προτείνει την καθιέρωση τυπολογίας τοπίων και καταγραφή και αναγνώριση αυτών που χρήζουν παρεμβάσεων ανάδειξης και προστασίας.
- Τοπίο: Στο προοίμιο της Σύμβασης αναγνωρίζεται ότι το τοπίο αποτελεί βασικό συστατικό της Ευρωπαϊκής φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, απαραίτητο για την ανθρώπινη ευημερία. Επομένως, είναι αναγκαίος ο εντοπισμός όλων των τύπων τοπίου του ορεινού χώρου η εκτίμηση της αξίας τους και η διαμόρφωση πολιτικών που σχετίζονται με την ανάδειξη, προστασία και αειφορική διαχείρισή τους. Απαραίτητη η ένταξη τους στο σχεδιασμό, καθώς και η οριζόντια ενσωμάτωσή τους στις τομεακές πολιτικές, με έμφαση στις συμμετοχικές διαδικασίες. Ο βασικός σκοπός είναι η κατανόηση της υφιστάμενης κατάστασής τους, πως εξελίχθηκαν σε συνάρτηση με το χρόνο και πως μπορεί να εξελιχθούν στο μέλλον.
- Οικιστικό Περιβάλλον: Για την ορθολογική και βιώσιμη αξιοποίηση του οικιστικού περιβάλλοντος, η Χάρτα προτείνει διάφορα μέτρα, όπως η αναβάθμιση της ποιότητας του οικιστικού χώρου, επιβολή κανόνων για τη δόμηση με γνώμονα τη διαφύλαξη της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας και την προσαρμογή στο τοπίο. Περιορισμός των οικιστικών επεκτάσεων και της διάχυτης δόμησης, με παράλληλη διασφάλιση της ορθολογικής χωροθέτησης νέων παραγωγικών λειτουργιών, με θέσπιση κατάλληλων κανονιστικών ρυθμίσεων και περιορισμών.

- Τουριστικές δραστηριότητες: Η τουριστική ανάπτυξη μπορεί να θεωρηθεί ως μια από τις βασικές αιτίες διαμόρφωσης χωρικών δομών και επιταχυντής χωρικών μετασχηματισμών σε μια περιοχή. Συνεπώς, είναι αναγκαία η επίτευξη μιας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, όπως έχει προαναφερθεί. Για την προώθηση του ορεινού τουρισμού συγκεκριμένα, δίνονται κατευθύνσεις από το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό.

Οι ορεινές περιοχές διαθέτουν σπουδαίο τοπίο, φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, εύθραυστα και απειλούμενα. Ωστόσο, δεν έχει εφαρμοσθεί μια εθνική ολοκληρωμένη χωροταξική και αναπτυξιακή πολιτική για τους ορεινούς όγκους, όπως ο Όλυμπος. Η Χάρτα Ανάπτυξης του Ορεινού Χώρου μπορεί να αποτελέσει το εργαλείο για μία ολοκληρωμένη εθνική χωροταξική και αναπτυξιακή πολιτική, η οποία θα παρέχει τις απαραίτητες κατευθύνσεις για την επίτευξη ανάπτυξης στον ορεινό χώρο, αξιοποιώντας τα χαρακτηριστικά τους, ενισχύοντας τον οικονομικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό και πολιτισμικό τους ρόλο.

➤ Προτάσεις για τη Διαχείριση του Τοπίου

Η προσέγγιση του τοπίου μέσα από τον χωροταξικό σχεδιασμό έρχεται να καλύψει το έλλειμμα μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης πολιτικής τοπίου, καθώς ο σχεδιασμός επιδιώκει να αντιμετωπίσει προκλήσεις στα θέματα τοπίου, επιδιώκοντας ταυτόχρονα την ισορροπία μεταξύ ανάπτυξης και σεβασμού προς το περιβάλλον. Είναι πλέον κατανοητό ότι το τοπίο αποτελεί βασική παράμετρο που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στις διαδικασίες χωρικού σχεδιασμού με συστηματικό τρόπο, προωθώντας την αρμονική ένταξη στο τοπίο των μεταβολών που επιβάλλονται από τις κοινωνικοοικονομικές αλλαγές και περιβαλλοντικές διεργασίες. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται η δημιουργία των ακόλουθων μηχανισμών για τη διαχείριση του Τοπίου:

▪ Παρατηρητήριο Τοπίου

Η δημιουργία Παρατηρητηρίου Τοπίου, μπορεί να αποτελέσει ικανή και αναγκαία συνθήκη για την διάγνωση σε τοπικό επίπεδο των χαρακτηριστικών του τοπίου, συμβάλλοντας στην άρτια διαχείριση του χώρου. Βασικός σκοπός του Παρατηρητηρίου θα είναι η ανάπτυξη της γνώσης και της ευαισθησίας της κοινωνίας για τα θέματα του ελληνικού τοπίου, καθώς και η ενίσχυση της εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου. Επομένως, το παρατηρητήριο

του τοπίου θα αποτελέσει τη βάση για τη διαχείριση και την προστασία του τοπίου, από την κεντρική διοίκηση, την τοπική διοίκηση, τους επαγγελματικούς φορείς, την κοινωνία και τον ακαδημαϊκό χώρο.

Οι στόχοι του Παρατηρητηρίου είναι η ενσωμάτωση των στόχων που αφορούν την προστασία του τοπίου στον χωρικό σχεδιασμό και στις τομεακές πολιτικές, αλλά και η υιοθέτηση των αρχών και των στρατηγικών που έχουν τεθεί στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο. Στόχοι αποτελούν επίσης, η καθιέρωση μέτρων και δράσεων για την προστασία της ποιότητας του τοπίου, η ανάπτυξη μηχανισμών και εργαλείων για την παρατήρηση της εξέλιξης και των μεταβολών του, η εύρεση ενεργειών για τη βελτίωση και αποκατάσταση του σε περίπτωση υποβάθμισης, η δημιουργία καταλόγων τοπίου με στόχο την αναγνώριση και την κατηγοριοποίηση των διαφόρων ειδών τοπίου, οι οποίοι συμβάλλουν στην κατανόηση της εξέλιξης του τοπίου σύμφωνα με τις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες κάθε περιοχής. Επιπλέον, οι εν λόγω κατάλογοι θα προσδιορίζουν τη μορφή του τοπίου που είναι επιθυμητή, αλλά και τα μέσα για την επίτευξή της, μέσα από το πλαίσιο μίας πολιτικής κατάλληλης για το συγκεκριμένο τοπίο. Τελευταίος στόχος αποτελεί η δημιουργία δεικτών τοπίου, οι οποίοι θα χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση της εξέλιξης του, σε συνάρτηση με το χρόνο.

- Μηχανισμός για τη διαχείριση και προστασία του Ελληνικού Τοπίου: «Ταμείο για τη στήριξη του Ελληνικού Τοπίου»

Προτείνεται η δημιουργία μηχανισμού εφαρμογής και εξειδίκευσης των κατευθύνσεων για το τοπίο που προβλέπονται από τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού, κατά τα πρότυπα του ελβετικού Fond Suisse pour le Paysage που πρωτοεφαρμόστηκε το 1991 και στη συνέχεια υιοθετήθηκε από πολλές ευρωπαϊκές χώρες με τη συνδρομή του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Το εργαλείο αυτό αποτελεί έναν μηχανισμό οικονομικής στήριξης για τη διαχείριση του τοπίου και των φυσικών και πολιτιστικών αξιών που αντιπροσωπεύει, το οποίο απευθύνεται σε φυσικά πρόσωπα στην Τοπική και Περιφερειακή Αυτοδιοίκηση, αλλά και σε ΜΚΟ. Ο μηχανισμός αυτός μπορεί να αποτελείται από μια επιτροπή διοίκησης έργου και ένα ταμείο χρηματοδότησης των έργων σε μορφή ΣΔΙΤ. Ο μηχανισμός αυτός μπορεί να είναι αυτόνομος μηχανισμός χρηματοδότησης ή να ενταχθεί στο πρόγραμμα δράσης των Περιφερειακών Χωροταξικών Πλαισίων.

Μέσω ενός τέτοιου Ταμείου για την στήριξη του Τοπίου είναι δυνατή η χρηματοδότηση έργων σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας, με προτεραιότητα σε εκείνα που προβλέπονται από τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια. Το Συμβούλιο της Ευρώπης και συγκεκριμένα η επιτροπή που ασχολείται με την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου όπως και η αρμόδια υπηρεσία της Ελβετίας που ασχολείται με το *Fond Suisse pour le Paysage*, έχουν δηλώσει τη διάθεσή τους για τεχνική και επιστημονική στήριξη επί του θέματος.

- Η Μέθοδος του Άτλαντα Τοπίου

Προτείνεται η δημιουργία ενός Άτλαντα Τοπίου εθνικής εμβέλειας, έχοντας ως πρότυπο τον Γαλλικό Νόμο «Για την Προστασία και τη Βελτιστοποίηση των Τοπίων». Στο πλαίσιο των σημαντικών μεταβολών που χαρακτηρίζουν το τοπίο του ευρωπαϊκού χώρου και συγκεκριμένα τα τοπία της Γαλλικής Επικράτειας, θεσμοθετήθηκε ο νόμος το 1993 με σκοπό να κατευθύνει και να ελέγξει την εξέλιξη των υφιστάμενων τοπίων, αλλά και να υποστηρίξει τη δημιουργία νέων. Ο Άτλας αποτέλεσε σπουδαίο εργαλείο για την επίτευξη των στόχων του γαλλικού νόμου περί προστασίας και βελτιστοποίησης των τοπίων.

Κύριος σκοπός του Άτλαντα Τοπίου είναι η καταγραφή όλων των τύπων τοπίου κάθε περιφέρειας, αξιολόγηση και κατηγοριοποίηση τους, καθώς και των μηχανισμών και πιέσεων που συμβάλλουν στον μετασχηματισμό τους, διαμορφώνοντας μια νέα θεώρηση για το τοπίο. Η εν λόγω καταγραφή θα αποτελέσει μέσο αποτίμησης της υφιστάμενης κατάστασης και εργαλείο για τον μελλοντικό σχεδιασμό για θέματα που αφορούν το τοπίο. Αυτή η ενέργεια είναι απαραίτητη καθώς το τοπίο αποτελεί αναπτυξιακό πόρο, συνεπώς βασικό παράγοντα που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά τον σχεδιασμό της αναπτυξιακής διαδικασίας των περιφερειών. Ενώ, ταυτόχρονα είναι υποχρέωση τους η διασφάλιση της προστασίας και ορθολογικής του διαχείρισης. Στόχος αποτελεί επίσης, η διάχυση της γνώσης για θέματα που αφορούν το τοπίο, πέραν του επιστημονικού κλάδου, όπως αναφέρεται στις κατευθυντήριες αρχές της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου για τη συμμετοχή των πολιτών, των τοπικών και περιφερειακών αρχών, και άλλων ενδιαφερόμενων μερών στον καθορισμό και την εφαρμογή της πολιτικής για το τοπίο.

Μέσα από το πλαίσιο του Άτλαντα Τοπίου συνιστάται η δημιουργία ενός χάρτη που θα περιλαμβάνει όλα τα τοπία της χώρας, με κατηγοριοποιημένα στοιχεία και φωτογραφική τεκμηρίωση και ένα περιληπτικό έγγραφο, ψηφιακό ή έντυπο, με πληροφορίες για το καθένα. Οι πληροφορίες αυτές είναι απαραίτητες για την παροχή βοήθειας λήψης αποφάσεων για την ενσωμάτωση του τοπίου στις διάφορες τομεακές πολιτικές, στον περιφερειακό σχεδιασμό αλλά και την περιφερειακή ανάπτυξη. Η εφαρμογή του Άτλα θα συμβάλλει στη δημιουργία μιας κοινής «διαλέκτου», μιας κοινής ορολογίας στα θέματα του τοπίου, βοηθώντας έτσι τις αρμόδιες αρχές στις αποφάσεις, τις οποίες οφείλει να λάβει σχετικά με τη διαχείριση και προστασία του τοπίου. Η δημιουργία του Άτλαντα Τοπίου συμβάλλει στη σύζευξη χωροταξικού και περιβαλλοντικού σχεδιασμού.

Ήδη από την πρώτη φάση εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου στην Ελλάδα, αναζητείται έμπνευση από πρακτικές που έχουν καθιερωθεί σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες με κωδικοποιημένο θεσμικό πλαίσιο για την προστασία του τοπίου. Τα νέα εργαλεία για τη διαχείριση του τοπίου και την ευαισθητοποίηση του κοινού σε αυτό, είναι απαραίτητα για την επιβεβαίωση της αξίας του και την συμβολή στην οικοδόμηση μιας νέας στάσης ευθύνης απέναντι στο περιβάλλον και την κοινωνία, αφού η πολιτική τοπίου μπορεί να επηρεάσει τις κατευθύνσεις του χωροταξικού σχεδιασμού και να προστατεύσει το περιβάλλον και την ταυτότητα του τόπου.

Το τοπίο είναι ένας ρυθμιστής του χώρου, δηλαδή μια παράμετρος που πρέπει να λαμβάνεται συστηματικά υπόψη από τις διαδικασίες χωροταξικού σχεδιασμού, προωθώντας την αρμονική ενσωμάτωση σε αυτό όλων των αλλαγών που επιβάλλονται από κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους. Ταυτόχρονα, μέσω της αμοιβαίας ανατροφοδότησης που υπάρχει μεταξύ τοπίου και χωροταξικού σχεδιασμού, δημιουργείται μια νέα δυναμική για αλλαγή στο σχεδιαστικό όραμα, τη φιλοσοφία και την έμπνευση, μια αλλαγή που θα επιτρέψει τη διατήρηση των ελληνικών τοπίων.

Όπως προκύπτει από τα έως τώρα παραδοτέα τεύχη τοπίων, που αντιστοιχούν στις επιμέρους Περιφέρειες, οι μελέτες παρουσιάζουν «αμηχανία» ως προς την ομογενοποίηση των προδιαγραφών. Επομένως, εκτός από την υιοθέτηση κατευθύνσεων για το τοπίο, απαιτείται περαιτέρω μια συνεχής προσπάθεια για τη δημιουργία πρόσθετων εργαλείων τοπίου που θα ενισχύσουν τη διάσταση του και

των τομεακών και χωρικών πολιτικών. Τα εργαλεία αυτού του τύπου αποτελούν σημαντικούς μηχανισμούς για την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου. Κάθε τομεακή πολιτική, καθώς και πολιτική τοπίου, εκφράζεται και προωθείται μέσω των χωρικών εργαλείων και ειδικότερα μέσω των περιφερειακών και τοπικών χωροταξικών σχεδίων και των κατευθύνσεων και μέτρων τους.

➤ Λοιπές Προτάσεις

- Εγκαθίδρυση συστήματος παρακολούθησης της κλιματικής αλλαγής στους αλπικούς τύπους οικοτόπων του Ολύμπου.
- Μελέτη φέρουσας ικανότητας και σχεδίου διαχείρισης επισκεπτών, με στόχο τον πρόληψη αρνητικών ανθρωπογενών επιπτώσεων στα ευαίσθητα είδη και οικοτόπους του Ολύμπου.
- Μελέτη ολοκληρωμένης διαχείρισης ρίσκου δασικών πυρκαγιών.
- Δασοτεχνικά έργα βελτίωσης τύπων οικοτόπων της Οδηγίας 92/43/ΕΕ.
- Κατασκευή ταϊστρον και παρατηρητηρίων αρπακτικών πουλιών.
- Έργα διευθέτησης μονοπατιών, σε επιλεγμένες θέσεις.
- Σήμανση ενδημικών ειδών χλωρίδας κατά μήκος επιλεγμένων μονοπατιών στην αλπική ζώνη.
- Κατασκευή βοτανικού κήπου ενδημικών ειδών.
- Έλεγχος πιέσεων λαθροθηρίας και λαθροϋλοτομίας.
- Εντοπισμός και προστασία σημαντικών θέσεων αναπαραγωγής.
- Δημιουργία ενημερωτικού εντύπου για πεζοπόρους, στην ελληνική και αγγλική γλώσσα, για τις διαδρομές και τα σημεία ενδιαφέροντος στον Όλυμπο, για τα μονοπάτια, τις προσφερόμενες αθλητικές δραστηριότητες, καθώς και τα πολιτιστικά και θρησκευτικά μνημεία της ευρύτερης περιοχής.
- Διοργάνωση εργαστηρίων στο πλαίσιο του MAB UNESCO με τη συμμετοχή εκπροσώπων από άλλες περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί ως Ευρωπαϊκά Αποθέματα Βιόσφαιρας.
- Δημιουργία τρισδιάστατων ταινιών καλής συμπεριφοράς στο βουνό και με συμβουλές για πρόληψη ατυχημάτων.

- Σχεδιασμός και οργάνωση μέσων και υλικών εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης για τον Όλυμπο, όπως παραγωγή επιτραπέζιων παιχνιδιών και ψηφιακού και έντυπου ενημερωτικού υλικού.
- Δημιουργία διαδραστικής εκπαιδευτικής εφαρμογής για τον Όλυμπο.
- Παραγωγή εικονικής περιήγησης στον Όλυμπο, στο Κέντρο Πληροφόρησης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι πλέον αντιληπτή η ιδιαιτερότητα της έννοιας του τοπίου, καθώς επίσης και η σημασία του στην ανάπτυξη και εξέλιξη ενός τόπου. Στο σημείο αυτό, πραγματοποιείται η εξαγωγή των κυριότερων συμπερασμάτων σχετικά με το ζητούμενο και δίνεται απάντηση στο ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε στην αρχή της παρούσας εργασίας, το οποίο είναι η κατανόηση της σημασίας του τοπίου και της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, τα μέσα με τα οποία προστατεύονται και το πως μπορεί η ορθολογική τους διαχείριση να συμβάλλει στην ανάδειξη του Ολύμπου και ταυτόχρονα να συνεισφέρουν στην διαδικασία ένταξής του, στην λίστα παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO, ως μνημείο Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Στη συγκεκριμένη μελέτη επιδιώκεται να αποδειχθεί πως η αειφορική διατήρηση, διαχείριση και ανάδειξη του τοπίου, δύναται να λειτουργήσει ως κινητήριος δύναμη για την βιώσιμη ανάπτυξη του περικού Ολύμπου, ενώ ταυτόχρονα, πιθανό να αποτελεί βασικό παράγοντα που θα συμβάλλει στην ένταξη του στη Λίστα Παγκόσμιας Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO. Ειδικότερα στη παρούσα εργασία, εξετάστηκε το τοπίο ως φυσικός αλλά και αναπτυξιακός πόρος για την περιοχή μελέτης, μελετήθηκε η έννοια της κληρονομιάς και η σημασία προστασίας της από την UNESCO.

Η πιο ολοκληρωμένη ερμηνεία του όρου τοπίου, σύμφωνα την Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου (Ε.Ε., 2000) το τοπίο προσδιορίζεται ως «μία περιοχή, όπως γίνεται αντιληπτή από τους ανθρώπους, της οποίας ο χαρακτήρας είναι το αποτέλεσμα της δράσης και αλληλεπίδρασης των φυσικών και/ή ανθρώπινων παραγόντων» (ΦΕΚ 30/Α/25-02-2010). Όπου σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό, γίνεται αντιληπτό ότι

το τοπίο, περιλαμβάνει φυσικά στοιχεία, αλλά και ανθρωπογενή, όπως ο πολιτισμός και η ιστορία ενός τόπου.

Σε εθνικό επίπεδο δίνεται ιδιαίτερο ενδιαφέρον και μέριμνα για την προστασία και ανάδειξη των τοπίων ανεξαιρέτως τύπου, μέσα από διάφορα θεσμικά πλαίσια, με σημαντικότερη την ένταξη κεφαλαίου εξολοκλήρου για το τοπίο, στα νέα αναθεωρημένα Περιφερειακά Πλαίσια. Το τοπίο είναι ένας ρυθμιστής του χώρου, δηλαδή μια παράμετρος που πρέπει να λαμβάνεται συστηματικά υπόψη από τις διαδικασίες χωροταξικού σχεδιασμού, προωθώντας την αρμονική ενσωμάτωση σε αυτό όλων των αλλαγών που επιβάλλονται από κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους. Ταυτόχρονα, μέσω της αμοιβαίας ανατροφοδότησης που υπάρχει μεταξύ τοπίου και χωροταξικού σχεδιασμού, δημιουργείται μια νέα δυναμική για αλλαγή στο σχεδιαστικό όραμα, τη φιλοσοφία και την έμπνευση, μια αλλαγή που θα επιτρέψει τη διατήρηση των ελληνικών τοπίων.

Έπειτα από την μελέτη και την αναλυτική παρουσίαση των κυριότερων στοιχείων του Ολύμπου, έγινε κατανοητή η μεγάλη του αξία για όλη την ανθρωπότητα και ο λόγος για τον οποίο προτείνεται για ένταξη στην λίστα παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO. Η γεωλογική του ιδιαιτερότητα, το σπουδαίο φυσικό απόθεμα, αλλά και άυλη κληρονομιά που είναι η ιστορία του, το μυθολογικό του πλαίσιο που αποτελεί τη βάση του αρχαίου ελληνικού πανθέου, καθιστούν τον Όλυμπο όρος «σύμβολο» για την Ελλάδα, με παγκόσμια ακτινοβολία. Το «τοπίο δεν είναι απλά ένα σύνολο γης, φυτών και υδάτων, αλλά η προβολή της ψυχής ενός λαού πάνω στην πέτρα», ειπώθηκε μέσα σε ένα ποίημα και η φράση αυτή χαρακτηρίζει πλήρως τον Όλυμπο.

Η αξία αυτού του τόπου έγκειται στο γεγονός ότι αποτελεί σημαντικό κομμάτι της ταυτότητας της ευρύτερης περιοχής, καθώς ο συνδυασμός όλων των χαρακτηριστικών του την διαμορφώνουν και προσδιορίζουν την μοναδικότητά της. Όπως επισημαίνει και η Γοσποδίνη (2014), η διάκριση της ταυτότητας ενός τόπου αποτελεί, «αδιαμφισβήτητη ανταγωνιστική αιχμή», καθώς αυτή προσελκύει το ενδιαφέρον και αναδεικνύει την ιδιαιτερότητά του. Συνεπώς, είναι απαραίτητη η προστασία, ανάδειξη και ορθολογική διαχείριση του τοπίου του Ολύμπου, ώστε να παραμείνει αναλλοίωτος ο χαρακτήρας του, αλλά και να λειτουργήσει ως μοχλός βιώσιμης ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής.

Μέσα από το πλαίσιο της παρουσίασης των στρατηγικών και κανονιστικών κατευθύνσεων του υπερκείμενου και του υποκείμενου σχεδιασμού και σύμφωνα με τον χαρακτήρα της ευρύτερης περιοχής του Ολύμπου, έγινε κατανοητό τι δράσεις ενδείκνυνται να πραγματοποιηθούν, ώστε να προστατευτεί η περιοχή και παράλληλα να αναπτυχθεί.

Αρχικά προτάθηκε η οριοθέτηση μίας Περιφερειακής Ζώνης με σκοπό την αποτελεσματική προστασία της περιοχής, λειτουργώντας ως χώρος απόσβεσης των πιέσεων που ασκούνται από διάφορους παράγοντες, κυρίως ανθρωπογενείς. Ρύθμιση των χρήσεων γης, ώστε να είναι συμβατές με τα χαρακτηριστικά και το καθεστώς προστασίας της προστατευόμενης περιοχής την οποία περιβάλλει. Στη συνέχεια λόγω της ιδιαιτερότητας του βουνού, καθώς διαθέτει σπουδαίο φυσικό και πολιτιστικό απόθεμα, ιδιαίτερο ανάγλυφο, μοναδικό τοπίο κρίθηκε αναγκαία η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού που αφορά το τουριστικό τομέα. Η διεθνής αναγνωρισιμότητα του Ολύμπου, λόγω της μυθολογικής του διάστασης, προσελκύει μεγάλο αριθμό επισκεπτών, ωστόσο, η άσκηση των τουριστικών δραστηριοτήτων, η κίνηση και διάχυση των επισκεπτών στην ευρύτερη περιοχή δεν πραγματοποιείται ελεγχόμενα, με αποτέλεσμα να ασκούνται πιέσεις. Συνεπώς, είναι απαραίτητη η περαιτέρω ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού και ήπιων τουριστικών δραστηριοτήτων και αναψυχής, συμβατών με τον χαρακτήρα της περιοχής, η διατύπωση κατευθύνσεων για την οργάνωση και λειτουργία των τουριστικών δραστηριοτήτων, προς όφελος των τοπικών κοινωνιών, ελαχιστοποιώντας τις επιπτώσεις στη φύση και τη βιοποικιλότητα της προστατευόμενης περιοχής. Ενώ, επίσης απαιτείται ο προσδιορισμός της τουριστικής φέρουσας ικανότητας του βουνού, σε σχέση με την άσκηση του τουρισμού, η διαμόρφωση των όρων κίνησης και διάχυσης των επισκεπτών, η πρόληψη ατυχημάτων και η διασφάλιση της έγκαιρης ειδοποίησης των αρμόδιων φορέων/υπηρεσιών, με απώτερο στόχο την ελαχιστοποίηση των ανθρωπογενών επιπτώσεων στη βιοποικιλότητα του Ολύμπου.

Έπειτα, προτείνεται η δημιουργία μιας Χάρτας για την Ανάπτυξη του Ορεινού Χώρου στην Ελλάδα, που θα αποτελέσει πολύτιμο εργαλείο στη δημιουργία ενός υπόβαθρου για την ανάπτυξη και διαχείριση των ορεινών περιοχών, την προστασία του περιβάλλοντος και τη διαχείριση των φυσικών του πόρων. Στη συνέχεια, προτείνεται η δημιουργία των ακόλουθων μηχανισμών για τη διαχείριση του τοπίου,

το Παρατηρητήριο Τοπίου, ο Μηχανισμός για τη διαχείριση και προστασία του Ελληνικού Τοπίου, που είναι το Ταμείο για τη στήριξη του Ελληνικού Τοπίου και η Μέθοδος του Άτλαντα Τοπίου. Τα παραπάνω έχουν ως πρότυπο τα ήδη θεσμοθετημένα εργαλεία άλλων χωρών. Από την πρώτη φάση εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Τοπίου στην Ελλάδα, αναζητείται έμπνευση από πρακτικές που έχουν καθιερωθεί σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες για την προστασία του τοπίου. Τα νέα εργαλεία για τη διαχείριση του τοπίου και την ευαισθητοποίηση του κοινού σε αυτό, είναι απαραίτητα για την επιβεβαίωση της αξίας του και την συμβολή στην οικοδόμηση μιας νέας στάσης ευθύνης απέναντι στο περιβάλλον και την κοινωνία, αφού η πολιτική τοπίου μπορεί να επηρεάσει τις κατευθύνσεις του χωροταξικού σχεδιασμού και να προστατεύσει το περιβάλλον και την ταυτότητα του τόπου. Τέλος, προτείνεται μία σειρά λοιπών δράσεων για την προστασία, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών για θέματα που αφορούν τον Όλυμπο.

Η ένταξη μίας ιδιότητας στην λίστα παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO αποτελεί ένα πολύ σημαντικό γεγονός για το ίδιο μνημείο, αλλά και για την ευρύτερη περιοχή στην οποία εντοπίζεται. Συνεπώς, είναι ευθύνη του κράτους και της κοινωνίας των πολιτών, μέσα από συνεργασία, η διασφάλιση της αξίας του, μέσα από το πλαίσιο του χωρικού σχεδιασμού, αλλά και από την ενσωμάτωση πρακτικών για την διατήρηση και την διαχείριση της παγκόσμιας κληρονομιάς, επιδιώκοντας παράλληλα την επίτευξη μίας βιώσιμης ανάπτυξης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Αθανασιάδου, Ε. (2012) Η αρχιτεκτονική τοπίου στο μεσογειακό περιβάλλον και η συμβολή της στην αειφόρο ανάπτυξη: Μεθοδολογία προγραμματισμού με αρχές οικολογίας τοπίου, εφαρμογή σε περιαστικό τοπίο της ανατολικής Θεσσαλονίκης. Διδακτορική διατριβή. ΔΠΜΣ Αρχιτεκτονικής Τοπίου. Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πολυτεχνική Σχολή & Γεωπονική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Αίσωπος, Γ. (2015) 'Τοπία τουρισμού: Ανακατασκευάζοντας την Ελλάδα' στο Αίσωπος, Γ. (επιμ.) (2015) Τοπία εκμοντερνισμού: Ανακατασκευάζοντας την Ελλάδα, Αθήνα: Δομές, σελ: 108-123G

Ανδρεδάκης Π., 1996. Αναθεώρηση γενικού διαχειριστικού σχεδίου Εθνικού Δρυμού Ολύμπου. Υπουργείο Γεωργίας, Γ.Γ. Δασών & Φυσικού Περιβάλλοντος, Γ. Δ/ση Ανάπτυξης & Προστασίας Δασών & Φ.Π. – Περιφερειακή Δ/ση Πιερίας - Περιφερειακή Δ/ση Λάρισας - Δ/ση Δασών Πιερίας - Δ/ση Δασών Λάρισας, 36 σελ. + Παρ/τα (Α, Β, Γ) + 7 χάρτες

ΑΝ.ΕΛ.ΚΙΣ (Αναπτυξιακή Εταιρεία Ελασσόνας - Κισσάβου), 2001, Τουριστικός Οδηγός περιοχής Ελασσόνας «Στην σκιά του Ολύμπου», Ελασσόνα

Βαβουρανάκης, Γ. 2015α. Αρχαιολογία του τοπίου: θεωρητικές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις. Ενότητα 1.1 : Εισαγωγή - Το τοπίο ως έννοια και η αρχαιολογική επιστήμη. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Έκδοση: 1.0. Αθήνα. Διαθέσιμο στο <http://opencourses.uoa.gr/courses/ARCH11/>

Βλαντού, Α. 2010. Το τοπίο ως αντικείμενο νομικής προστασίας: σχέσεις και αντιφάσεις μεταξύ κανόνων δικαίου και πραγματικότητας. Νόμος και Φύση. Διαθέσιμο στο <http://nomosphysis.org.gr/12194/to-topio-os-antikeimeno-nomikisprostasiassxeseis-kai-antifaseis-metaksu-kanonon-dikaiou-kaipragmatikotitas-oktobrios2010/>

Γεωργούλη, Α. (2019). Βιώσιμη ανάπτυξη τω φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών: η μελέτη περίπτωσης του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου. Διπλωματική Εργασία Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Γοσποδίνη, Α. (2014) 'Διαχείριση πολιτισμικής κληρονομιάς και αναπτυξιακή προοπτική: Διλήμματα και αντιθέσεις στις πόλεις των Βαλκανίων', πρακτικά (υπό έκδοση) Συμπόσιου "Πολιτισμός και χώρος στα Βαλκάνια, 17ος-20ος αιώνας", Πανεπιστήμιο Μακεδονία, Θεσσαλονίκη

Γοσποδίνη, Α. (2007) 'Χωρικές πολιτικές για το σχεδιασμό, την ανταγωνιστικότητα και τη βιώσιμη ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων' στο Αειχώρος, 6 (1), Μάιος 2007, Βόλος, σελ: 100-145

Γουρργιώτης, Α. και Τσιλιμίγκας, Γ. (2011) «Η νέα ταυτότητα του ελληνικού τοπίου: Μηχανισμοί και εργαλεία για την διαχείρισή του». Στο: Ρόντος, Κ. (επιμ.) Θέματα περιφερειακού σχεδιασμού και χωρικής ανάλυσης: Μέθοδοι, εργαλεία, και συστήματα υποστήριξης. Αθήνα: Γ. Μπένος, σελ. 265-290

Γουρργιώτης, Α., Τσιλιμίγκας, Γ. και Κίζος, Θ. (2012) «Χωρικοί μετασχηματισμοί και τυπολογίες του ελληνικού τοπίου: Ζητήματα διαχείρισης του τοπίου». Στο: Πρακτικά του Επιστημονικού Συμποσίου, 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πεδίον Άρεως, Βόλος, 27-30 Σεπτεμβρίου

Γουρργιώτης, Α. και Τσιλιμίγκας, Γ. (2010) «Η νέα ταυτότητα του ελληνικού τοπίου: μηχανισμοί και εργαλεία για την διαχείρισή του». Στο Ρόντος, Κ. (επιμ.) Θέματα περιφερειακού σχεδιασμού και χωρικής ανάλυσης: Μέθοδοι, εργαλεία και συστήματα υποστήριξης. Αθήνα: Γ. Μπένου

Γουρργιώτης, Α. και Τσιλιμίγκας, Γ. (2007) «Παρατηρητήριο για το τοπίο: Η υλοποίηση χάρτας του τοπίου ως απαραίτητη προϋπόθεση για την άρτια διαχείριση των ευαίσθητων περιοχών». Πρακτικά του διεθνούς επιστημονικού συμποσίου, Πρόγραμμα Jean Monnet: Προστασία, αποκατάσταση και βιώσιμη ανάπτυξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος στην Ευρώπη. Βέροια, 30 Νοεμβρίου-1 Δεκεμβρίου

Γουρργιώτης, Α. (2014) 'Η Συμβολή του Συμβουλίου της Ευρώπης στο χωρικό σχεδιασμό και το τοπίο', Αειχώρος, 19:38-58

Γουρργιώτης Α., Τσιλιμίγκας, 2014. «Η διαχείριση του τοπίου στο πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού». Αειχώρος, Κείμενα Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Δαλίπη Ε., Α.Μ.Ευπραξία (2012), Διακυβέρνηση τοπίου: Η εξέλιξη στις διαδικασίες δημόσιας συμμετοχής και οι απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το τοπίο διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο www.nomosphysis.org.gr

Διαμαντόπουλος Σ., Τσιάντου Α., Καρολίδης Θ., Σούρλας Γ., Αγγέλου Δ., Λαζαρίδου Θ., Ξανθούλης Σ., Καραπέτσας Ν., Πιστικός Η. & Παρασκευάς Γ. 2003. Μελέτη διαχείρισης – διακίνησης επισκεπτών και ανάπτυξης οικοτουρισμού στο Εθνικό Πάρκο Ολύμπου. 166 σελ. + 2 Παρ/τα.

Δοξιάδης, Θ., Λιβέρη, Δ., (2013) ‘Ύπαιθρος χώρος, Τοπίο και Τοπική Ανάπτυξη’, Αθήνα, doxiadis+

Δ/νση Τεχνικών Έργων, Π.Ε. Πιερίας, Π. Κεντρικής Μακεδονίας, Εκπόνηση Ειδικού Σχεδίου Διαχείρισης της Περιοχής Εθνικού Δρυμού Ολύμπου για την Πενταετία 2013-2017, Θεσσαλονίκη, 2013

Εγκυκλοπαίδεια Δομή (2002-2005). ‘Πιερία’, Τόμος 28, σελ. 775-782, Εκδόσεις Δομή Α.Ε.
Ελευθεριάδης, Ν. 2006. Αισθητική Τοπίου. Θεσσαλονίκη: ΧΑΡΙΣ ΕΠΕ

Επιμελητήριο Πιερίας (2018), Πιερία, Όλυμπος: Ζήσε το Μύθο σου, Κατερίνη: Ίδια έκδοση
Ευπραξία-Αίθρα, Μ. (2010) Η νομική προστασία του τοπίου στο διεθνές, κοινοτικό και εθνικό δίκαιο. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σ. 198

Ευριπιώτη, Α. και Ευριπιώτη, Α. (2014) Tourism landscapes: Remaking greece, δελτίου τύπου για την Ελληνική συμμετοχή στη 14η διεθνή έκθεση αρχιτεκτονικής - La Biennale di Venezia, <http://www.sadas-pea.gr/delti-tipou-14i-diethnis-ekthesiarchitektonikis-elliniki-simmetochi/>

Ζάγκας Δ. Θ., 1994β. Η συμβολή της ανόρθωσης των υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων των δυτικών και νοτίων πλαγιών του Ολύμπου στην ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής. Πρακτικά 6ου Πανελληνίου Δασολογικού Συνεδρίου. «Δασική Ανάπτυξη, Ιδιοκτησιακό - Χωροταξικό». Χανιά, 6-8 Απριλίου 1994. Σελ. 154-162

Ζαχαράτος, Γ. και Τσάρτας, Π. (1999), Πολιτική και Κοινωνιολογία της Τουριστικής Ανάπτυξης, Πάτρα: ΕΑΠ

Θ., Γκανάτσας Π., Τσιτσώνη Θ., 2006. Φυσικά δασικά τοπία της χώρας μας, ζωντανά παραδείγματα αρχιτεκτονικής του τοπίου. Πρακτικά Επιστημονικής Διημερίδας «Φυσικό Τοπίο». Δράμα, 26-27 Μαΐου 2006

Θ. Τερκενλή, Το πολιτισμικό τοπίο. Γεωγραφικές προσεγγίσεις, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1996

Καπετάνιος, Α.Β. (2018). Το Ελληνικό Τοπίο. Σπουδή του τόπου και θεώρηση του ελληνικού τοπίου. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση

Κατσακιώρη, Μ. (2021). Συγκριτική αξιολόγηση για την ανάπτυξη του τουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές. Το παράδειγμα των Εθνικών Πάρκων της Κεντρικής Μακεδονίας. Διπλωματική Εργασία Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Τουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη», Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π., 2001, ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, Εκδόσεις: Κριτική

- Κουρούδη, Κ. 2011. Πολιτική τοπίου – Υφιστάμενο νομικό πλαίσιο και σχεδιασμός: Αρχιτεκτονική τοπίου υδραυλικών και οδικών έργων. Μεταπτυχιακή Διατριβή. Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών – Γεωπονική Σχολή. ΑΠΘ. Θεσσαλονίκη
- Κουρουζίδης Σάκης (2001), Όλυμπος. Κείμενα και Εικόνες δύο αιώνων, Πιερική Αναπτυξιακή Α.Ε.
- Μαλακού Μ., 1985, Μελέτη της πανίδας του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσεως, Αθήνα
- Μαλάμη, Β. 2014. Το τοπίο ως πολιτισμικό και συνθετικό εργαλείο για το σχεδιασμό του χώρου. Ερευνητική εργασία. Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών. Πολυτεχνείο Κρήτης
- Μουντράκης Δ., (1983). Η γεωλογική δομή της Βόρειας Πελαγονικής Ζώνης και η γεωλογική εξέλιξη των εσωτερικών Ελληνίδων. Πραγματεία για Υψηγεία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Μουντράκης Δ., (2010). Γεωλογία και Γεωτεκτονική Εξέλιξη της Ελλάδας
- Μουντράκης Δ., (2010). Γεωλογία και Γεωτεκτονική Εξέλιξη της Ελλάδας
- Μπεριάτος Η, 2007, «Για μια Πολιτική του Τοπίου στην Ελλάδα», Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας/Τμήμα μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης «Θεωρία και Πολιτική του Τοπίου. Ελληνικές και Γαλλικές Εμπειρίες», Η. Μπεριάτος/J. Ballesta (επιμ.), Βόλος
- Μπεριάτος, Η. (2013). Χωροταξικός σχεδιασμός και εδαφικές - διοικητικές δομές: Ζητήματα χωρικής διακυβέρνησης σε τοπική κλίμακα. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 3, 2018, από European Regional Science Association - Ελληνικό Τμήμα: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/21_beriatos_ersagr13.pdf
- Μπεριάτος Η. & Παπαγεωργίου Μ. 2013. Χωροταξικός σχεδιασμός σε ευαίσθητες και κρίσιμες περιοχές. Πανεπιστημιακές σημειώσεις μαθήματος Στούντιο Χωροταξίας Ιβ: Σχεδιασμός υπαίθρου και περιβάλλοντος. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
- Μπεριάτος, Η. (2015) 'Η Διακήρυξη της Στυμφαλίας και η ελλειμματική πολιτική τοπίου' στο Η εφημερίδα των συντακτών
- Μπόλη Κ. και Κατσακιώρη, Μ. (2015). Κείμενα εκθεμάτων του Κέντρου Πληροφόρησης Επισκεπτών Εθνικού Δρυμού Ολύμπου - Μουσείο Ολύμπου. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου και Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων - Υγροτόπων. Θέρμη
- Νέζης Ν., 2003, Όλυμπος (γεωγραφία - φύση - πολιτισμός - περιήγηση - ορειβασία - αναρρίχηση -τοπωνύμια)Αθήνα, Ε.Ο.Ο.Α., Ανάβαση
- Νέζης, Ν. (2019). Όλυμπος, το βουνό των θεών και των ανθρώπων. Αθήνα. 272 σελ.

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Πιερίας, Διεύθυνση Δασών Πιερίας (2004). Εθνικός Δρυμός Ολύμπου, Κατερίνη

Ντάφης Σ., 1989. Βλάστηση και οικολογικές ιδιαιτερότητες του Ολύμπου. Επ. Επ. Τμήματος Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, Τόμος ΛΒ/1, Αριθμ. 24

Ντάφης Σ., Σμύρης Π., Ζάγκας Θ., Τσιτσώνη Θ., 1991. Παράγοντες που επηρεάζουν την εμφάνιση των δασοπονικών ειδών του Ολύμπου και ποια η δομή των δασών αυτών. Τελική Έκθεση Προγράμματος, Φορέας Χρηματοδότησης: Υπουργείο Γεωργίας. 1990-1991

Παντερμαλής Δημήτριος (επιμ.), Θεοί και Θνητοί στον Όλυμπο, Αρχαίο Δίον, Πόλη του Δία, Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού & Ίδρυμα Ωνάσης

Παπαγεωργίου Μ., Λαϊνας Ι., Νικολακόπουλος Χρ., Η Χωροταξία της Μνημειακής Πολιτιστικής Κληρονομιάς: Κατευθύνσεις Σχεδιασμού σε Εθνικό και Περιφερειακό Επίπεδο, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 2010

Παπαγιάννης, Θ. (2012)

Παρπαΐρης, Α. (2007) «Το τοπίο βασική συνιστώσα του χωρικού σχεδιασμού». Στο Μπεριάτος, Η. (επιμ.) Θεωρία και πολιτική του τοπίου: Ελληνικές και γαλλικές εμπειρίες. Βόλος: ΤΜΧΠΠΑ, ΠΘ

Πασχαλούδης Ν. (2004), Οδηγός Επισκέπτη Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου και Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Αθήνα

Ποϊραζίδης, Κ. 2010. Οικολογία και Ποιότητα τοπίου: Θεωρία και Εφαρμογές. Εκπαιδευτικές σημειώσεις. Τμήμα Τεχνολογίας Περιβάλλοντος και Οικολογίας. ΑΤΕΙ Ιόνιων Νήσων. Ζάκυνθος

Πουλάκη – Παντερμαλή Έφη (2013), Μακεδονικός Όλυμπος, Μύθος-Ιστορία Αρχαιολογία, ΚΖ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, Θεσσαλονίκη

Σαπουνάκης, Α. (2014) “Περιαστικό τοπίο στην Ελλάδα: Απειλές και προοπτικές”. Αειχώρος, 19, pp. 58-79

Σεραφειμίδη, Α. 2012. Το τοπίο ως προστατευτέο έννομο αγαθό. Διπλωματική εργασία. Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών. Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών. Αθήνα

Σιδηροπούλου Άννα , Ισπικούδης Ιωάννης (Τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης) , 2006, Δράμα, συνέδριο, με

τίτλο θέματος: Ανάλυση δομής φυσικού τοπίου,
διαθεσιμο:<http://ikee.lib.auth.gr/record/279333/?ln=el>

Σφήκας Γ., 1974, Αγριολούλουδα του Ολύμπου, Αθήνα, Αφοί Τολίδη

Σφήκας Γ., 2001, Οι βοτανικοί παράδεισοι της Ελλάδας, Αθήνα, Τουμπής

Ταμπάκης Α. Σ., 2009. Προστατευόμενες περιοχές: Πολιτικές του χθες και του σήμερα. Θέματα Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων, 1ος τόμος: Εισαγωγή στη Δασολογική και Περιβαλλοντική επιστήμη. Περιοδική έκδοση του Τμήματος Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης. Ορεστιάδα, Φεβρουάριος 2009

Τερκενλή, Θ.Σ. (1996) Το πολιτισμικό τοπίο: Γεωγραφικές προσεγγίσεις. Αθήνα: Παπαζήση

Τερκενλή, Θ.Σ. (2010). Η σχέση άνθρωπος–τοπίο στη σύγχρονη Ελλάδα: μια πολιτισμική επαναπροσέγγιση. Στο: Παπαγιάννης Θ. και Σορώτου Α. (επιμ.). Σε αναζήτηση του ελληνικού τοπίου, Πρακτικά της πρώτης Συνάντησης Εργασίας στο πλαίσιο του προγράμματος Διαφύλαξη και Διαχείριση του Ελληνικού Τοπίου, 21 και 22 Μαΐου 2009. Med-INA, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και WWF Ελλάς, Αθήνα 2010, σ. 37–52

Τζημοπούλου-Ανανιάδου Μ., 2005, Από την επικαιρότητα του σχεδιασμού τοπίου, αρχιτέκτονος τοπίου DPLG, Τμ. Αρχιτεκτόνων ΑΠΘ, Αρχιτέκτονες, 49, 74

ΥΔΡΟΓΑΙΑ, (1975). Υδρογεωλογική προμελέτη περιοχής Κατερίνης Πιερίας. Υπουργείο Γεωργίας, Ιούνιος 1975

ΥΠΕΚΑ (2011) η υπ'αριθμ. οικ. 10106/3.03.2011 απόφαση του Υπουργού ΠΕΚΑ «Έγκριση προδιαγραφών για τη σύνταξη των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού 37 ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης “Προδιαγραφές μελετών αξιολόγησης – αναθεώρησης & εξειδίκευσης θεσμοθετημένων περιφερειακών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού & αειφόρου ανάπτυξης”

Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. 2007. Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων της Εφαρμογής του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό. Αθήνα, Ιούνιος 2007

Φατούρος Δ.Α., (2005), «Το τοπίο: Ένας κατάλογος σημειώσεων» (σελ. 52)

Χατζηδάκης, Α. (1955) ‘Επιπτώσεις του τουρισμού στο δομημένο περιβάλλον: Ένα πλαίσιο ανάλυσης’ στο Σύγχρονα Θέματα, 55, Αθήνα, Απρίλιος-Ιούνιος 1995, σελ: 88-92

Χατζημπίρος Κ., Μαμάσης Μ. & Κυρίτσης Ε., 2002. Βάση Δεδομένων για την Ελληνική Φύση - Φιλότης. Τομέας Υδατικών Πόρων – Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Αθήνα, 2002

Ψιλοβίκος Α.,(1981). Γεωμορφολογικές, μορφογενετικές, τεκτονικές, ιζηματολογικές και κλιματικές διεργασίες που οδήγησαν στο σχηματισμό και στην εξέλιξη σύνθετων αλλουβιακών ριπιδίων στον Όλυμπο, πραγματεία για υφηγεσία Θεσσαλονίκη

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Ballesta, J. (2007) «Απεικονίζοντας τη νέα ταυτότητα και την αστάθεια του ελληνικού τοπίου». Στο Μπεριάτος, Η. (επιμ.) Θεωρία και πολιτική του τοπίου: Ελληνικές και γαλλικές εμπειρίες. Βόλος: ΤΜΧΠΠΑ, ΠΘ

Barret, C., Charvet, J.P., Dupuy, G. and Sivignon, M. (2000) Dictionnaire de géographie humaine. Edition Liris, pp. 135-137

Batisse Michel, Bolla Gerard, The invention of World Heritage, History Papers, Association of Former Unesco Staff Members, Paris, 2005

Benson, J.F. and Roe, M.H. (2000) "Landscape and Sustainability", p. 1. Buergi, E. (2006) "Preface". In Council of Europe (ed.) Landscape and sustainable development: Challenges of the European Landscape Convention. Council of Europe Publishing, p. 3

Berkes, F.; Colding, J.; Folke, C. (Eds.) Navigating Social-Ecological Systems: Building Resilience for Complexity and Change; Cambridge University Press: Cambridge, UK, 2003.

Brantman, G., Hamilton, P. and Gretchen, C. (2012) "The Impacts of Nature Experience on Human Cognitive Function and Mental Health". Annals of the New York Academy of Sciences, 1249 (1), pp. 118-136, <https://texanbynature.org/wpcontent/uploads/2016/10/Bratman-et-al-2012-Nature-Experience-Cognitive-Functionand-Mental-Health-NY-ACAD-SCI.pdf>

Buergi, E. (2006) "Πρόλογος". Σε Συμβούλιο της Ευρώπης (επιμ.) Τοπίο και βιώσιμος ανάπτυξη: Προκλήσεις του ο ευρωπαϊκός Σύμβαση Τοπίου. Συμβούλιο του Europe Publishing, σελ. 3

Curtin, S. (2013). "The Intrinsic Motivations and Psychological Benefits of Ecoand Wildlife Tourism Experiences". In Ballantyne, R. & J. Packer (eds.) International Handbook on Ecotourism. Edward Elgar: Cheltenham –Northampton

Dejeant-Pons, M. (2010) The European landscape convention: Past, present, future. Available at <http://coe.int>

General Decision on the Evaluation Reports, Decision 28 COM 14B.57

Gospodini, A. (2001) 'Urban design, urban space morphology, urban tourism: An emerging new paradigm concerning their relationship' στο *European planning studies*, 9 (7), σελ: 925-934

Hatzopoulou, M. (2008) "Landscape" Retrieved from: http://video.minpress.gr/wwwminpress/aboutgreece/aboutgreece_landscape.pdf

Healy R.G. (1994): "The 'common Pool' Problem in Tourism Landscape". *Annals of Tourism Research*, 21: 596–611

Hermann, A.; Schleifer, S.; Wrška, T. The concept of ecosystem services regarding landscape research: A review. *Living Rev. Landsc. Res.* 2011, 5, 1–37

Jouen M. (2000), "Sleutelwoord; 'diversiteit'. Het Europese platteland bij het begin van het derde millennium", *LEADER Magazine*, 8, No. 25

Leighly, J. 1969. *Land and Life: A selection from the writings of Carl Ortwin Sauer*, 16, 315-350. University of California Press Berkeley and Los Angeles 13) Leonard J. Lickorish , Carson L. Jenkins, 1997, *An Introduction to Tourism*, Butterworth-Heinemann

Leser, H.; Löffler, J. *Landschaftsökologie*; Ulmer: Stuttgart, Germany, 1997

Leonard J. Lickorish , Carson L. Jenkins, 1997, *An Introduction to Tourism*, Butterworth-Heinemann

Linnell, J.D.; Kaczensky, P.; Wotschikowsky, U.; Lescureux, N.; Boitani, L. Framing the relationship between people and nature in the context of European conservation. *Conserv. Biol.* 2015, 29, 978–985. Hermann, A.; Schleifer, S.; Wrška, T. The concept of ecosystem services regarding landscape research: A review. *Living Rev. Landsc. Res.* 2011, 5, 1–37

Maller, C., Townsend, M., St Leger, L., Wilson, C., Pryor, A., Prosser, L. and Moore, M. (2009) "Healthy Parks, Healthy People: The Health Benefits of Contact with Nature in a Park Context". *George Wright Forum*, 29(2), pp. 586-594. https://www.researchgate.net/publication/228644595_Healthy_parks_healthy_people_The_health_benefits_of_contact_with_nature_in_a_park_context

Mikulec, J. and Antouskova, M. (2011) "Landscape and Tourism Potential in the Protected Landscape Areas". *Agricultural Economics*, 57(6), pp. 272-278

Moreira, F.; Queiroz, A.I.; Aronson, J. Restoration principles applied to cultural landscapes. *J. Nat. Conserv.* 2006, 14, 217–224

Nara Conference on Authenticity in Relation to the World Heritage Convention, Πηγή: Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention,

Intergovernmental Committee for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, UNESCO World Heritage Centre, 12 Jul. 2017, Annex 4

Parpairis, A. The landscape is a basic component of spatial planning [To topio vasiki sinistosa tou chorikou sxediasmou]. In *Theory and Politics of the Landscape: Greek and French Experiences*; Beriatos, E., Ed.; Dep. of Planning and Regional Development, University of Thessaly: Volos, Greece, 2007

Partsalidou, B., Zapounidis, K., Kolokatsi, K. (2018). Conduction of the depth study of the criteria composing the emblematic dimension of Mount Olympus. INTERREG Project EMbleMatC. Pieriki Anaptyxiaki S.A. Greece

Phillips, A.; Clarke, R. Our Landscape from a Wider Perspective. In *Countryside Planning: New Approaches to Management and Conservation*; Earthscan Bishop, K., Phillips, A., Eds.; Routledge: Oxon, UK, 2004; pp. 49–67

Planells, M., Galiana, F. and Eetvelde, V. (2014) “A Classification of Landscape Services to Support Local Landscape Planning”. *Ecology and Society*.19(1):(https://www.researchgate.net/publication/273918478_A_Classification_of_Landscape_Services_to_Support_Local_Landscape_Planning)

Revision of the *Operational Guidelines*, Decision 39 COM 11

Roger, S. U. (1986) “Visual Landscapes and Psychological Well-being”. *Landscape Research*, 4(1), pp. 17-23. https://www.researchgate.net/publication/254315158_Visual_Landscapes_and_Psychological_Well-Being

Rössler, M. World Heritage cultural landscapes: A UNESCO flagship programme 1992–2006. *Landsc. Res.* 2006, 31, 333–353

Simmel, G., J. Ritter, E. H. Gombrich, Δασκαλοθανάσης Ν., (2004) *Το Τοπίο. (Μετάφραση)*, Αθήνα: Ποταμός, 166

Strid A, (1980) *Wild flowers of Mount Olympus*. -Kifissia: Goulandris Nat. Hist. Museum, xxviii + 362 pp. incl. 109 plates

Taylor, C. The making of the English landscape and beyond: Inspiration and dissemination. *Landscapes* 2005, 6, 96–104. [CrossRef]

Tilley, C. 1997. *A Phenomenology of Landscape: Places, Paths and Monuments*. United Kingdom: Bloomsbury Publishing PLC

Tomkinson, J.L. (2002) *Travellers' Greece: Memories of enchanted land, anagnosis*. Publications: Athens

Tress B., Tress G., Decamps H., d’Hauteserre A.M. 2001. Bridging human and natural sciences in landscape research. *Landscape and Urban Planning*, 57, 137-141. <https://www.infona.pl/resource/bwmeta1.element.elsevier-cdce6978-c5a8-3554-a1c5-2f34b786776a/tab/summary> {Elsevier Landscape and Urban Planning Volume 57, Issues 3–4, 15 Δεκεμβρίου 2001 , σελίδες 137-141 Τοπίο και πολεοδομία Σύνταξης Γεφυρώνοντας τις ανθρώπινες και φυσικές επιστήμες στην έρευνα τοπίου}

UNEP-DTIE (United Nations Environment Programme – Division of Technology, Industry and Environment) (2002), *Economic impacts of tourism*, Paris

UNESCO, *Basic Texts, workshops of UNESCO*, 2008

UNESCO, *Managing Tourism at World Heritage Sites: a Practical Manual for World Heritage Site Managers*, UNESCO World Heritage Centre, 2002

UNESCO, *Cultural Landscapes: the Challenges of Conservation*, World Heritage Centre, 2003

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*, World Heritage Committee, Eighteenth session Phuket, Thailand 12-17 December 1994, WHC-94/CONF.003/16

Veer M. and Tuunter E. (2005), *Rural tourism in Europe: an exploration of success and failure factors*, Stichting Recreatie, Den Haag

Working Methods of the World Heritage Committee, Decision 30 COM 13

ΘΕΣΜΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Νόμος 4759/2020 - ΦΕΚ 245/Α/9-12-2020, Εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας και άλλες διατάξεις

Νόμος 3827/2010, Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου. Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως. 2010. Αριθμός 30. Τεύχος Α. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο

Νόμος 3827/2010, Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο

Νόμος 1126/03-02-1981 (ΦΕΚ 32/Α/10-02-1981). Περί κυρώσεως της εις Παρισίους την 23ην Νοεμβρίου 1972 υπογραφείσης Διεθνούς Συμβάσεως δια την Προστασία της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς Κανονισμός 797/1985 του Συμβουλίου της 12ης Μαρτίου του 1985, περί βελτιώσεως της αποτελεσματικότητας των γεωργικών διαρθρώσεων

Νόμος 1469/02-08-1950, «Περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενέστερων του 1830» (ΦΕΚ 169/Α/07-08-1950)

Νομοθετικό Διάταγμα (ΝΔ) 996/02-10-1971, «Περί αντικαταστάσεως και συμπληρώσεως διατάξεων τινών του ΝΔ 86/1969 περί Δασικού Κώδικος και Κωδικοποιήσεως των υπ' αριθ. 871/1971 και 919/1971 ΝΔ/των» (ΦΕΚ 192/Α/06-10- 1971)

Νόμος 998/28-12-1979, «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της Χώρας» (ΦΕΚ 289/Α/29-12-1979)

Νόμος 1650/15-10-1986, «Για την προστασία του περιβάλλοντος» (ΦΕΚ 160/Α/16-10-1986) - Νόμος 4067/09-04-2012, «Νέος Οικοδομικός Κανονισμός» (ΦΕΚ 79/Α/09-04-2012)

Νόμος 2742/07-10-1999, «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 207/Α/07-10-1999), όπως αυτός τροποποιήθηκε με το Ν. 4447/23-12-2016

Νόμος 3937/2011 της Βιοποικιλότητας

Οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου του 1985, περί εκτιμήσεως των επιπτώσεων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον

Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, η οποία είναι γνωστή και ως Οδηγία NATURA/ΦΥΣΗ 2000

Οδηγία για τη Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (Οδηγία 2001/42/ΕΚ)

Η Διεθνής Σύμβαση για τη φυσική κληρονομιά στη Βέρνη (1979). Σύμβαση περί της διατήρησης της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης (ΕΕ L 38 της 10.2.1982, σ. 3-32)

Η Διεθνής Σύμβαση για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στη Γρανάδα (1985)

Η Διεθνής Σύμβαση για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς (Λονδίνο 1969–1992)

Η Σύμβαση του Ρίο για την προστασία της βιολογικής ποικιλότητας (1992)

Η Σύμβαση Benelux για την διατήρηση της φύσης και την προστασία του τοπίου, η οποία υπεγράφη στις Βρυξέλλες στις 08/06/1982

Ο Μεσογειακός Χάρτης Τοπίου ή Χάρτης της Σεβίλλης (1993)

Κοινή Διακήρυξη του WTO και του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον το 1982 (στο Lickorish and Jenkins, 1997)

ΦΕΚ 128/Α/03-07-2008, Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Φ.Ε.Κ. 64/Τ.Α.Α.Π./14.2.2008, Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Δήμου Δίου

ΦΕΚ 485Δ/20.08.2020, Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας

ΦΕΚ 1138 Β/11.06.2009, Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό

ΦΕΚ2464/2008, Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

ΦΕΚ151/2009, Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τη Βιομηχανία

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

Δήμου Δίου - Ολύμπου, www.dion-olympus.gr

Ελληνική Στατιστική Αρχή, <http://www.statistics.gr/>

ΕΚΒΥ - Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων, <http://www.ekby.gr>

Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ, www.unric.org/

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, <http://www.minagric.gr/>

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, <https://ypen.gov.gr>

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, www.yppo.gr

Φεστιβάλ Ολύμπου, www.festivalolympou.gr

Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, <https://olympusfd.gr>

Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων, <https://www.visitgreeknature.gr>

ESPON Liveland Project, Final Report, <https://www.espon.eu/programme/projects/espon2013/targeted-analyses/liveland-liveable-landscapes-key-value-sustainable>

UNESCO, <https://en.unesco.org/>